

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BALIKESİR'İN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüdaverdi ÖZŞEN

Enstitü Ana Bilim Dalı: Sosyoloji

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Fikri OKUT

EYLÜL 2008

T.C.

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BALIKESİR'İN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüdaverdi ÖZŞEN

Enstitü Ana Bilim Dalı: Sosyoloji

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Fikri OKUT

Bu tez 10/09/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
 Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi
 Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi
 Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hüdaverdi ÖZŞEN

ÖNSÖZ

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak yaptığım çalışmada Balıkesir'in Sosyo-Ekonomik Durumu üzerinde durulmuştur.

Tez konusunun seçiminde ve çalışmalarım esnasında bana yardımcı olan, tezimin düzenlenmesinde yardımlarını esirgemeyen Sayın Hocam Yard.Doç.Dr.Fikri OKUT'a teşekkür ederim.

Araştırmada ele aldığım konular arasında Balıkesir'in kurulması, şehrin tarihi, şehrin nüfus özellikleri, şehrin başlıca ekonomik fonksiyonları ve bunların dağılım sahalarıyla şehrin önemli sorunları yer almaktadır. Bana hazırlamış olduğum bu tez çalışmamda yardımcı olan herkese yakın alaka ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Hüdaverdi ÖZŞEN

10.09.2008

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1:ŞEHİR HAKKINDA GENEL BİLGİLER	5
1.1. Coğrafi Konumu	7
1.2. Balıkesir Şehri'nin Tarihçesi	9
1.2.3. Türk Fethinden Önce	9
1.2.4. Anadolu Selçuklu Devri	12
1.2.5. Karesioğulları Devri.....	13
1.2.6. Osmanlı Dönemi	16
1.2.7. Balıkesir'de Kuva-yı Milliye.....	17
1.3. İlin Coğrafi Yapısı.....	18
1.3.1. Balıkesir İlinin Genel Konumu	18
1.3.2. Balıkesir İlinin Coğrafi Yapısı	19
1.3.2.1. Dağlar	22
1.3.2.3. Vadiler	23
1.3.2.4. Ovalar	23
1.3.2.5. Jeotermal Sular	24
1.3.2.6. Akarsular	25
1.3.2.7. Göller, Göletler, Barajlar	25
1.3.2.7.1. Göletler	26
1.3.2.7.2. Çaygören Barajı	26
1.3.2.7.3. İkizcetepeler Barajı	26
1.3.2.7.4. Gönen Barajı	26
BÖLÜM 2:KURAMSAL YAPI	28
2.1. Toplum Kavramı	28
2.1.1. Toplum Kavramının Açıklanması.....	28
2.1.2. Toplum Tasnifleri	32
2.1.3. Toplum Tanımı	35
2.2. Sosyal Yapı	38
2.3. Sosyal Değişme.....	45
2.3.1. Sosyal ve Kültürel Değerleri Değiştirmede Eğitimin Rolü	49
2.4. Yerleşme Şekilleri	49
2.4.1. Nüfus ve Yönetim Kıstasları Açısından Yerleşme Biçimi	50

2.4.2. Kırsal-Kentsel Karşıtlığı	50
2.4.3. Yerleşme Biçimlerinin Değerlendirilmesi	56
2.5. Kent	58
2.5.1. Sanayileşme, Modernleşme ve Kalkınma	64

BÖLÜM 3: BALIKESİR'İN SOSYAL ve DEMOGRAFİK YAPISI 66

3.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi	66
3.1.1. Nüfus Büyüklüğü ve Nüfus Artış Hızı.....	66
3.1.2. Şehir ve Köy Nüfusunun Seyri	67
3.1.3. Nüfusun Doğum Yeri ile Cinsiyet ve Yaş Yapısı	68
3.1.4. Nüfusun Eğitim Durumundaki Gelişim	71
3.1.5. Doğurganlık ve Bebek Ölümlülüğündeki Gelişim	73
3.1.6. Nüfusun Ekonomik Niteliklerindeki Gelişim	75
3.2. Nüfusun Mevcut Yapısı	78
3.2.1. Nüfus Büyüklüğü	78
3.2.2. Nüfusun Yaş Yapısı, Doğum Yeri ve Özürlülük Durumu.....	80
3.2.3. Nüfusun Medeni Durumu, Doğurganlık ve Bebek Ölümlülüğü.....	82
3.2.4. Nüfusun Okur-Yazarlık Durumu	84
3.2.5. İlin Hanehalkı Büyüklüğü ve Konut Durumu.....	85
3.2.6. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri.....	86
3.3. BALIKESİR'İN SOSYAL YAPISI.....	89
3.3.1. Eğitim Öğretim	90
3.3.1.1. Okul Öncesi Eğitim	91
3.3.1.2. İlköğretim	91
3.3.1.3. Ortaöğretim.....	91
3.3.1.4. Özel Eğitim.....	92
3.3.1.5. Yüksek Öğretim.....	93
3.3.1.6. Mesleki Eğitim Merkezleri.....	94
3.3.2. Sağlık	95
3.3.2.1. Sağlık Kurumları ve Personel Durumu	96
3.3.2.2. Sağlık Hizmetlerine Yönelik Çalışmalar	97
3.3.2.2.1. Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri	97
3.3.2.2.2. İkinci Basamak Sağlık Hizmetleri	97
3.3.3. Sosyal Hizmetler ve Spor.....	98
3.3.4. Güvenlik Hizmetleri.....	99
3.3.4.1. Sahil Güvenlik Marmara ve Boğazlar Bölge Komutanlığı	99
3.3.4.2. Sahil Güvenlik Ege Deniz Bölge Komutanlığı.....	100
3.3.4.3. İl Jandarma Komutanlığı 1. Asayiş Olayları	100
3.3.4.4. İl Emniyet Müdürlüğü	101
3.3.5. Sosyal Hizmetlere Yönelik Çalışmalar	103

3.3.5.1. Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	104
3.3.6. Sivil Savunma Hizmetleri	104
3.3.6.1. Sivil Savunma İl Müdürlüğü	104
3.3.7. Türkiye İstatistik Kurumunca Yürütülen Çalışmalar	105
3.3.7.1. Türkiye İstatistik Kurumu Balıkesir Bölge Müdürlüğü	105
BÖLÜM 4: BALIKESİR'İN EKONOMİK YAPISI	107
4.1. Genel Durum	107
4.2. Tarım	110
4.2.1. Genel Tarımsal Yapı	110
4.2.2. Tarımsal Üretim	113
4.2.3. Bitkisel Üretim	117
4.2.4. Tarla Bitkileri	117
4.2.5. Endüstriyel Bitkiler	118
4.2.6. Sebze Üretimi	118
4.2.7. Hayvansal Üretim	122
4.2.8. Su Ürünleri	124
4.2.9. Toprak ve Arazi Kullanımı	126
4.2.10. Tarım Ve Hayvancılığa Yönelik Çalışmalar	129
4.2.10.1. Tarım İl Müdürlüğü	129
4.2.10.2. Mera Çalışmaları	129
4.2.10.3. Diğer Çalışmalar	129
4.3. Sanayi ve Teknoloji	130
4.3.1. İl Sanayinin Gelişimi	130
4.3.2. Organize Sanayi Bölgeleri	132
4.3.2.1. Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi	133
4.3.2.2. Haddeciler Organize Sanayi Bölgesi	134
4.3.2.3. Bandırma Organize Sanayi Bölgesi	134
4.3.2.4. Gönen Deri Organize Sanayi Bölgesi	134
4.3.3. Genel Anlamda Sanayi Gruplandırılması	135
4.3.4. Sanayi Gruplarına Göre İşyeri Sayıları ve İstihdam Durumu	138
4.3.4.1. Gıda Sanayi	138
4.3.4.2. Dokuma Giyim Eşyası ve Deri Sanayi	139
4.3.4.3. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	140
4.3.4.4. Kağıt Ürünleri Sanayi	141
4.3.4.5. Kimya Sanayi	142
4.3.4.6. İnşaat Sanayi	143
4.3.4.7. Metal Sanayi	144
4.3.5. Madencilik	145
4.3.6. Enerji	146

4.3.6.1. Birincil Enerji Kaynakları	147
4.4. Ticaret ve Hizmet Sektörü	147
4.4.1. Ulaşım ve Haberleşme	147
4.4.2. Bankacılık Faaliyetleri	148
4.4.3. Turizm	151
4.4.3.1. Doğal Kaynaklar	152
4.4.3.2. Jeotermal Kaynaklar	152
4.4.3.3. Kıyı Turizmi	152
4.4.3.4. Kültür Turizmi	153
4.4.3.5. Sağlık Turizmi	153
4.4.3.6. Dağ Turizmi	154
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	156
KAYNAKLAR	160
EKLER.....	168
ÖZGEÇMİŞ.....	170

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Belli Başlı Toplum Dikotomileri	33
Tablo 2. Topluluk (Cemaat) -Toplum Ayrımı.....	55
Tablo 3. 2000 Yılı Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre İlçelerin Şehir ve Köy Nüfusu	80
Tablo 4. Balıkesir'in ÖSS'deki başarı durumu	91
Tablo 5. Ortaöğretimde çağ nüfusu, öğrenci sayısı ve okullaşma oranları	92
Tablo 6. Genel ortaöğretimde çağ nüfusu, öğrenci sayısı ve okullaşma oranları.....	92
Tablo 7. Balıkesir 2007-2008 istatistikleri	93
Tablo 8. Balıkesir'de bulunan devlet ve özel hastanelerin listesi	95
Tablo 9. Tarım alanlarının dağılımı.....	111
Tablo 10. İlçeler bazında genel dağılımı	112
Tablo 11. Tarım alanı büyüklüğüne göre ilçe sıralaması	113
Tablo 12. Sulama durumu	114
Tablo 13. İlçe bazında sulu arazi kullanımı.....	115
Tablo 14. Kapalı meyve bahçesi sulamaları.....	116
Tablo 18. Balıkesir ilinde yetişen önemli bitkisel ürünlerin ekim alanları ve üretim miktarları (2006).....	117
Tablo 15. Yıllar itibariyle önemli tarla ürünleri	118
Tablo 16. Balıkesir ilinde yetişen endüstriyel bitkilerin ekim alanları ve üretim miktarları	118
Tablo 17. Balıkesir ili sebze üretimi	119
Tablo 18. İlçeler bazında sebze ekilişleri	121
Tablo 19. Küçükbaş hayvancılık işletme ve hayvan sayısı (2006)	122
Tablo 20. Toplam et üretimi (2006)	123
Tablo 21. Toplam süt üretimi (2006)	123
Tablo 22. Yıllar itibarıyla hayvansal üretim.....	124
Tablo 23. Son 5 yıllık avcılıkla elde edilen üretim ve ticari değer karşılaştırılması .	124
Tablo 24. Son 5 yıl hamsi ve toplam su ürünleri istihsalinin karşılaştırılması.....	125
Tablo 25. Arıcılık ve ürünleri (2006)	126
Tablo 26. Balıkesir ili genel sanayi durumu.....	135
Tablo 27. Balıkesir ili genel ticaret durumu	136

Tablo 28. Balıkesir ilindeki sanayi tesislerinin sektörlere göre dağılımı.	137
Tablo 29. Merkez ilçe ve diğer ilçelerdeki tesislerin dağılımı	137
Tablo 30. Gıda sanayindeki istihdam durumu.....	138
Tablo 31. Deri sanayindeki istihdam durumu	139
Tablo 32. Mobilya ürünlerindeki istihdam durumu	140
Tablo 33. Kağıt ürünlerindeki istihdam durumu	141
Tablo 34. Kimya sanayindeki istihdam durumu	142
Tablo 35. İnşaat sanayi istihdam durumu.....	143
Tablo 36. Metal sanayi istihdam durumu	144
Tablo 37. Balıkesir ilinde banka ve şubeler (2007).....	150
Tablo 38. Balıkesir ilinde bankaların ilçelere dağılımı (2007)	151

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Balıkesir'in nüfus büyüklüğü	67
Şekil 2. Balıkesir'in nüfus artış hızı.....	67
Şekil 3. Balıkesir'in şehir ve köy nüfus seyri	68
Şekil 4. Balıkesir'de cinsiyet oranı	69
Şekil 5. Balıkesir'de medyan yaş.....	70
Şekil 6. Balıkesir ili nüfus piramidi	70
Şekil 7. Balıkesir'de okur-yazar oranı	72
Şekil 8. Balıkesir'de eğitim düzeyine göre nüfus oranı.....	72
Şekil 9. Balıkesir'de çocuk-kadın oranı.....	74
Şekil 10. Balıkesir'de bebek ölüm hızı.....	74
Şekil 11. Balıkesir'de işgücüne katılma oranı	75
Şekil 12. Balıkesir'de işgücüne katılma oranı (erkek-kadın).....	76
Şekil 13. Balıkesir'de istihdam edilen nüfus oranı	77
Şekil 14. Balıkesir'de yıllık nüfus artış hızı	79
Şekil 15. Balıkesir'de doğum yerine göre nüfus oranı	81
Şekil 16. Balıkesir'de özürlülük türüne göre nüfus oranı	81
Şekil 17. Balıkesir'de medeni duruma göre nüfus oranı.....	82
Şekil 18. Balıkesir'de yaşa özel doğurganlık hızı.....	83
Şekil 19. Balıkesir'de bebek ölüm hızı.....	83
Şekil 20. Balıkesir'de okur yazar oranı.....	84
Şekil 21. Balıkesir'de ortalama hanehalkı büyüklüğü	85
Şekil 22. Balıkesir'de konutun mülkiyet durumu	86
Şekil 23. Balıkesir'de nüfus ve işgücü piramidi	87
Şekil 24. Balıkesir'de istihdam edilenlerin oranı (erkek-kadın).....	88
Şekil 25. Balıkesir'de cinsiyete göre işsizlik oranı	89

KISALTMALAR

A.Ç.S	: Ana Çocuk Sağlığı
a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
BADAK	: Balıkesir Dağcılık Kulübü
BAĞPAŞ	: Bandırma Gübre Fabrikaları
BANDAK	: Bandırma Dağcılık Kulübü
B.T.O	: Balıkesir Ticaret Odası
Ç.E.D.	: Çevre Değerlendirmesi
D.İ.E	: Devlet İstatistik Enstitüsü
D.P.T	: Devlet Planlama Teşkilatı
D.S.İ.	: Devlet Su İşleri
E	: Doğu
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
H.E.S.	: Hidroelektrik Santrali
İ.D.O.	: İstanbul Deniz Otobüsleri
KOSGEP	: Küçük Orta Sanayi Geliştirme Projesi
KÖYDES	: Köyleri Destekleme Projesi
M.T.A.	: Maden Tetkik Arama
MOBESE	: Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
N	: Kuzey
NE	: Kuzey Doğu
NW	: Kuzey Batı
O.S.B	: Organize Sanayi Bölgesi
S	: Güney
SE	: Güney Doğu
SRAP	: Sosyal Riski Azaltma Projesi
SW	: Güney Batı
T.C.K	: Türkiye Cumhuriyeti Karayolları
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
W :Batı

Tezin Başlığı: Balıkesir'in Sosyo-Ekonomik Yapısı	
Tezin Yazarı: Hüdaverdi ÖZŞEN	Danışman: Yard. Doç. Dr. Fikri OKUT
Kabul Tarihi: 10 Eylül 2008	Sayfa Sayısı: XI(ön kısım) +170(tez) + 2(Ek)
Anabilimdalı: Soyoloji	Bilimdalı: Sosyoloji
<p>Balıkesir'in sosyo-ekonomik yapısı adlı bu çalışma ile Balıkesir'in Cumhuriyet dönemini de içine alarak kısaca tarihçesi, idari ve nüfus yapısı ile tarih içinde bu yapıdaki değişiklikler, sosyal hayat ve siyasal yapısı, eğitim-öğretim ve kültür faaliyetleri ve ekonomik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.</p> <p>Bu çalışma esnasında yerel ve ulusal basın ile Balıkesir Kent Arşivi, Balıkesir İl Halk kütüphanesi, Valilik ve Belediye Arşivleri başta olmak üzere yazılı kaynaklardan azami ölçüde faydalanılmıştır.</p> <p>Bu çalışma giriş bölümü dışında dört bölümden meydana gelmiştir. Bunlardan giriş bölümünde insanoğlunun ilk çağlardan bugüne kadar şehirleşme olgusu üzerinde durulmuş, şehirlerin yapısı, insanoğluna kazandırdığı ve geliştirdiği yaşam biçimleri, fırsatları, köyden kente göç olgusu ile birlikte ortaya çıkan sorunlar ve Balıkesir'in kent yaşamı ile problemleri ve bu problemlerin alt problemleri ele alınmaya çalışılmıştır.</p> <p>Birinci bölümde ise Balıkesir'in kurulması ile ilgili doğal özellikleri ile yerşekilleri ve iklim özellikleri incelenmiştir. Balıkesir ilinin ilk çağlardan günümüze kadar olan tarihi, tarihteki önemi ve toplum hayatına yaptığı katkılarla birlikte tarihsel süreçteki önemi üzerinde durulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde ise kurumsal yapı ele alınmıştır. Kurumsal yapının içerisinde; toplum kavramı, toplum tasnifleri, sosyal yapı, sosyal değişme gibi kavramların açıklaması yapılmıştır.</p> <p>Araştırmanın üçüncü bölümünde; Balıkesir'in sosyal ve beşeri yapısı, eğitim-öğretim, sağlık ve nüfusun yapısı üzerinde durulmuştur.</p> <p>Dördüncü bölümde ise Balıkesir'in başlıca tarım, iktisadi, sanayi ve ticaret fonksiyonları ile ulaşım, enerji ve turizm alanlardaki atılımları incelenmeye çalışılmıştır.</p> <p>Araştırmanın son bölümünde ise Balıkesir'in şehirleşme ile birlikte ortaya çıkan sorunlarına ve bunların çözüm önerilerine yer vermeye çalıştık.</p> <p>Anahtar Kelimeler: Sosyo-Ekonomik yapı, Sosyal Değişme, Balıkesir</p>	
Anahtar Kelimeler: Sosyo-Ekonomik yapı, Sosyal Değişme, Balıkesir	

Title of the Thesis: Social Economic Status Of Balikesir	
Author: Hudaverdi OZSEN	Supervisor: Assist.Prof.Dr. Fikri OKUT
Date: 10 September 2008	Nu. of Pages: XI(pretext)+170(mainbody)+ 2(appendices)
Department: Sociology	Subfield: Sociology
<p>This research, named as, Balikesir's socio-economic structure basically emphasizes the historical, administrative situation of the city. It also includes the republican phase of Turkey. Furthermore; social life, political life, structure and the changes in this structures within the historical process tried to be explained. Also education system, cultural affiliations and economic conjuncture is written.</p> <p>While working on this research local and national media means was scanned. Moreover, the city archive of Balikesir, Balikesir City library and the archives of municipality was heavily used.</p> <p>This research has four parts apart from the beginning part. In the beginning part the civilization and city life in the humanitarian history is mentioned. In addition, the items in which city life brought to people's life, the chances of city life is written. On the other hand, the problems occurred after the migration from villages to cities started tried to be analysed. Specifically the problems in the city life of Balikesir and the core problems of the so-called problems was mentioned.</p> <p>In the first part, how the city of Balikesir was established in relation with natural beauties of the city and other geographical situation with the climate was emphasized. The history of Balikesir from the first ages, importance of the city in the historical process, and the contributions Balikesir made for the history.</p> <p>In the second part, institutional structure was handled. Within this topic the Notion of society, classifications of society, social organism, social change e.g this kind of notions explained in detail.</p> <p>In the third part Balikesirs social and human structure, education, health and structure of the population was handled.</p> <p>In the fourth part, functionality of Balikesir in agriculture, economy, industry and trade was mentioned. Moreover impulse in transportation, energy and tourism was explained.</p> <p>Lastly, problems occurred as a result of urbanization of Balikesir and solution proposals for these problems were declared.</p>	
Keywords: Socio economic structure, Social Change, Balikesir	

GİRİŞ

Sosyal ve ekonomik faaliyetler insanoğlunun temel toplumsal faaliyetlerini oluşturmaktadır. Toplumsal bir varlık olarak insanoğlunun hayatını devam ettirebilme çabasının bir tezahürü olarak, tarımsal faaliyetler doğup gelişmiş; bunun sonucunda gelişen ilişkiler ise daha başka ekonomik ve kültürel faaliyetlere neden olmuştur. Bu faaliyetler zamanla ticaret ve sanayinin de insan hayatına girmesine neden olurken, bir taraftan da sosyal hayat gelişme göstermiştir. İnsanların hayatlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesine yönelik olan bu faaliyetler, beşeri coğrafya içinde bir araştırma alanı oluşturmuştur.

Yeryüzünde şehirlerin kurulup gelişmesi, yerleşik hayatla birlikte üretim faaliyetlerinin artmasını takip etmektedir. Zaman içinde ihtiyaçtan fazla olan üretim ticaret ve sanayinin doğup gelişmesine neden olmuştur. Böylece önce şehirler kurulup gelişmiş ve dünyanın önemli merkezlerini oluşturmuştur. Zamanla bu önemli merkezler gelişerek günümüzde büyükşehir, anakent hatta dev şehirleri oluşturmuştur.

Şehirlerdeki hızlı büyüme tüm dünyada özellikle sanayi inkılâbı ile kendini göstermiştir. Bu süreç Batıda özellikle Avrupa'da büyük siyasal ve ekonomik değişimlere neden olmuştur. Sanayileşme süreci, Türkiye'de ise daha çok 1950'li yıllarla birlikte hızlanmıştır. Sanayileşme süreci buna bağlı olarak toplumsal problemler Türkiyede 1980'li yıllara kadar batıda İstanbul, İzmir, İzmit gibi birkaç kent ile sınırlı iken; 80'li yıllarla yine Batı kentleri başta olmak üzere ama daha çok sayıda kenti etkileyecek bir biçim kazanmıştır. Bu süreç yoğun bir göç dalgası ve nüfus mobilizasyonuna neden olmuştur.

Saniyeşmenin yol açtığı yoğun göç batı bölgelerindeki birçok tarım kentini etkilemektedir. Kırdan kente olan yoğun göç günümüze gelinceye kadar her geçen gün şehirlerin kırsal alanların aleyhine daha da gelişmesini beraberinde getirmiştir. Bu yoğun şehirleşme zamanla şehirlerin kalabalıklaşarak genişleyip büyümesine neden olmuştur. Bu büyüme iki yönde gerçekleşmiştir. Bir yandan çok katlı yapılaşma ile dikey gelişim olurken, bir yandan da yatay yönde kırsal alanları içine alacak şekilde büyüme kendini göstermiştir.

Bu gelişim şehirlerin yoğun nüfusa sahip olan ve her geçen gün daha da kalabalıklaşan yerleşim birimleri olduğunu göstermektedir. Kalabalık nüfus kitlelerini barındırmasından dolayı şehirler çevrelerindeki kırsal alanların tabii ve beşeri kaynaklarına muhtaç durumdadır. Yoğun nüfusun varlığını idame ettirebilmesi için gerekli ihtiyaçları çevre kırsal alanlardan karşılanırken, şehirler de idare, emniyet, kontrol ve ihtiyaç maddelerinin temin edilmesi gibi hizmetleri yerine getiren birimlerdir. Hizmet alanındaki çeşitli faaliyetler şehirlerin farklı alanlarında faaliyet gösterir. İdari hizmet binaları, fabrikalar, ticarethaneler, eğitim alanları yoğun yapılaşma özelliği ile farklı fonksiyon alanlarından meydana gelen şehirler kırsal yerleşim alanlarından farklı bir görüntü sunmaktadır. İdare, sanayi, ticaret gibi birçok hizmetin yerine getirilmesi ve geniş alanların bu yöndeki ihtiyaçlarının karşılanması bakımından şehirler önemlidir.

Şehirlerin hızla büyüyüp gelişmesi ve ekonomik faaliyetlerdeki çeşitlilik birçok bilim tarafından olduğu gibi beşeri coğrafya tarafından da şehirlerin inceleme alanı olarak seçilmesine neden olmuştur. Şehirlerin hızlı büyüyüp gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan alt yapı yetersizliği, ulaşım, çevre kirliliği, gecekondulaşma gibi şehrsel sorunların şehir çalışmalarının da artmasına neden olmuştur. Bu çalışmalar özellikle şehirleşme yolunda olan merkezlerin planlanması açısından önem arz etmektedir. Şehir çalışmaları yalnız şehrsel planlamalar için önem taşımakla kalmaz. Bununla birlikte, şehirde mevcut olan çeşitli imkânların en iyi şekilde değerlendirilmesi, yine bu imkânların diğer yerleşim birimlerine ulaştırılması gibi fonksiyonları üslenerek, çevresiyle ilişkilerinin geliştirilmesine yardımcı olur. Ayrıca, varsa şehre olumsuz etki eden faktörlerin tespit edilip bunların giderilmesi için yol göstermeye çalışır.

Araştırmanın Konusu

Balıkesir'in sosyo-ekonomik yapısı adlı bu çalışma ile Balıkesir'in Cumhuriyet dönemini de içine alarak kısaca tarihçesi, idari ve nüfus yapısı ile tarih içinde bu yapıdaki değişiklikler, sosyal hayat ve siyasal yapısı, eğitim-öğretim ve kültür faaliyetleri ve ekonomik yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada incelemeye çalıştığımız problem; Balıkesir'in sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek ayrıca bu özelliklerin ortaya çıkmasına neden olan dinamikleri ortaya koymaktır. Ayrıca bu sürecin ve yeni yapılaşmanın Balıkesir'in gelişimine etkilerinin neler olduğunu tespit etmektir. Özellikle "Balıkesir'in 1990'lı yıllara kadar birer tarım kenti olan Ege ve Marmara bölgesindeki birçok kent gibi neden hala bir sanayi kentine dönüşemediği ve bir tarım kenti olarak kaldığı?" sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Balıkesir'de yaşayanların sorunlarına ve kentlerine sahip çıkarak birlik ve beraberlik içinde hareket etmeleri ve çeşitli kesimlerin birbirleriyle diyalog içinde bulunmalarınıdır. Birlik ve beraberliğin olduğu yerde sorunların üstesinden gelmenin daha kolay olacağı gösterilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma esnasında yerel ve ulusal basın ile Balıkesir Kent Arşivi, Balıkesir İl Halk kütüphanesi, Valilik ve Belediye Arşivleri başta olmak üzere yazılı kaynaklardan azami ölçüde faydalanılmıştır.

Bu probleme cevap verebilmek için şu alt problemlerin de cevapları aranmış, elde edilen bulgulardan bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

1) Balıkesir'in konumu ile bu konumun beşeri ve ekonomik özellikler üzerindeki etkileri nelerdir?

2) Balıkesir'in fiziki coğrafya özellikleri ve bu özelliklerin beşeri ekonomik yapı üzerindeki etkileri nelerdir?

Araştırma sahasının yer şekilleri, iklim, hidrografya, toprak ve bitki örtüsü özellikleri nelerdir? Bu özellikler beşeri ve ekonomik yapı ve faaliyetleri nasıl etkiler?

3) Balıkesir'in beşeri coğrafya özellikleri nelerdir?

Balıkesir'in nüfus özellikleri nelerdir, gelişimi nasıl olmuştur? Etkileri nelerdir?

Balıkesir'in yerleşme özellikleri nelerdir?

4) Balıkesir'in arazi kullanımı ve gelişen başlıca şehrsel fonksiyonları nasıldır? Şehrsel fonksiyonların özellikleri nelerdir?

a) Yönetim ve sosyo-kültürel fonksiyonların dağılışı

b) Sanayi fonksiyonu ve dağılışı nasıldır?

c) İş ve ticaret fonksiyonu ve dağılışı nasıldır?

d) Tarım fonksiyonu ve dağılışı nasıldır?

e) Ulaşım fonksiyonu ve dağılışı nasıldır?

5) Balıkesir'in sosyo-ekonomik yapısı nasıldır?

Balıkesir'de sosyo-ekonomik yapı nasıldır? Beşeri ekonomik özellikleri nasıl etkilemektedir?

BÖLÜM 1:ŞEHİR HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Akirus (Akhyraous) ismi, Balıkesir civarında ilk defa adı geçen bir yerleşim yeridir. Roma ve Bizans dönemlerinde İzmir civarından İstanbul'a giden yol üzerinde bulunan bu yerleşim yerinin, şimdiki Balıkesir'in 25 km. doğusunda bulunan Kepsut'un yerinde olduğu tahmin edilmektedir (Balıkesir İl Yıllığı: 1967, s.43). Bundan dolayı da Akhyraous kenti ile aynı yol üzerinde bulunan Hadrianoutherai kentlerinden birisinin Balıkesir kenti olması gerektiği ileri sürülmektedir (Ramsay, 1960, s.168-169). Ayrıca Balıkesir şehrinin, “*Apaio*” veya “*Apaia Kampus*” isimli ovanın batısında yer almakta olduğu, en eski isminin ise “*Akiros*” ve “*Akirus*” olması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir (Ayhan, 1997, s.10). Bu isim Arap kaynaklarında ise Agira (Memleket-i Agira) olarak geçmektedir. Fakat Balıkesir ile Kepsut arasındaki uzaklık göz önüne alındığında, bu iki şehirle ilgili olarak ileri sürülen bu görüşlerin pek de isabetli olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Balıkesir adının, Palaeo-Castro (Eski Hisar)'dan kaynaklandığı ve Roma İmparatoru Hadrianus'un bölgede avlanmak maksadı ile kare biçiminde olduğu söylenen Palaeo-Castro denen bir şato yaptırdığı, bundan dolayı da şehrin isminin buradan geldiğini iddia edenler de bulunmaktadır. Paul Wittek, Palaeo-Castro'nun Bizans döneminde var olduğunu ve bu ismin o dönemden intikal ettiğini ileri sürmektedir (Wittek, 1944, s.20). W. M. Ramsay, Balıkesir'in “*Balıkhisar*” yani “*Hisarşehri*” demek olduğu tezini savunmakta; kelimenin doğru şeklinin “*Balıkhisar*” olduğunu, Bizans döneminde kullanılan Palaeo-Castro yani “*Eski Hisar*” şekline benzetmek amacıyla bozulmuş olabileceğini belirtmektedir (Ramsay, s.168). Bilge Umar da bu kelimenin Helen dilinde “*Eski Hisar*” anlamına geldiğini ve Balıkesir kentinin Bizans çağı geç döneminde böyle anıldığını, şimdiki şehrin isminin de bundan bozma olduğunu söylemektedir (Umar, 1993, s.632). Balıkesir ve civarında özellikle coğrafi amaçlı olarak araştırmalar yapan Bedriye Tolun Denker, eserinde Balıkesir şehrinin tarihi yapısından bahsederken, şehrin adını Palaeo-Castro'dan gelmiş olabileceğini yazmaktadır. Fakat aynı yazar, şehrin içerisinde Karesi Beyliğinden daha önceki devirlere ait bir yapıya rastlanmadığını da belirtmektedir (Denker, 1970, s.38-39). İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Karasi Vilâyeti Tarihçesi* adlı eserinde, Balıkesir şehri üzerine yaptığı araştırmalar esnasında Palaeo-

Castro'dan bahisle böyle bir isme tesadüf etmediğini bildirmektedir (Uzunçarşılı, s.50.). Balıkesir isminin nereden geldiği konusunda ortaya atılan diğer bir görüş ise, eski dönemlerde bu bölgeye hakim olan Persler'in, Presçe “*Peliy kestrü*”den türetilmiş olacağıdır (Ayhan, s. 10).

“Refet Onurlu, Lâtince bir kaynak olan, Caius Plinius'un *Historia Naturalis* adlı eserine dayanarak; “*Eolid ile Troad'ın bir kısmının ötesinde iç taraflarda vaktiyle Misyalıların oturduğu Teuthrania adlı bir memleket bulunmaktadır*” şeklinde bilgi vermektedir. Teuthrania merkezi Teuthranie olan bir mıntıkanın adıdır. Bu yer Bergama'nın batısındaki Geyikli Dağın güneyindeki bugünkü Sancılı Köyün bulunduğu yer veya civarıdır. Ayrıca bu kasabadan başka Teuthrania memleketinin sınırları içerisinde on yedi yerleşim yerinin daha ismi geçmektedir. Bu eyaletin sınırları içerisinde, Kaz Dağı'ndan itibaren Foça'ya kadar, Ağunya, Pazarköy, Balıkesir, İvrindi, Korucu, Savaştepe, Soma ve Bergama bulunmaktadır. Balıkesir ve civarının Bizanslılar dönemindeki idarî durumuna bakılırsa, şehrin adının Teuthrania eyaletinin bir kasabası olan “Tuacea”dan gelebileceği söylenebilir. Balcea'nın eski Yunanlılar ve ondan sonra gelen kültür, anane ve isimleri arasında benzerlik bulunan toplulukların birbirinden naklen verdikleri bir yer veya bir mevki ismi olması daha doğrudur. Bu kelimenin değişikliğe uğrayarak ve inceltilerek Balıkesir haline getirildiğini söylemek de mümkündür” (Balıkesir il Yıllığı 1967, s.43).

“Balıkesir'e yakıştırılan diğer bir isim “*Balıkısra*” ya da “*Belikısra*” olup, İranlı vezirlerden birinin adına atfedilmektedir. Yine Uzunçarşılı, yukarıda bahsedilen eserinde, doğruluğuna pek ihtimal vermediği bu görüşü zikrederken, “*Balıkısra, diğer yakıştırma ve uydurma rivayetlere göre güya Balıkısra ve Fars vezirlerinden birine mensup olduğu için Belikısra'dan ve yanlış tertip ile Poli Kayser s'den bozma imiş*” diyerek bu görüşün gerçeği yansıtmadığını vurgulamaktadır” (Uzunçarşılı, s.50-51).

Şehrin, “*Bulakhisar*” ya da “*Balikhisar*” isminden geldiğini ifade eden diğer kaynakların yanında, “*Balık*” kelimesinin Türkçede şehir manasına geldiğini ve bunun da “*Hisarşehri*” demek olduğunu açıklayan Uzunçarşılı, bu görüşünü doğrulamak maksadı ile Balıkesir şehrinde bulunan “*Sahn-ı Hisar*” mahallesini delil olarak ileri sürmektedir. Ancak İbn Battuta eserinde Balıkesir'den bahsederken, bu kelimeyi “*Belikısra*” şeklinde yazmakla birlikte, bugünkü Balıkesir şehrinin yerinde eskiden bir şehrin olmadığını ve bu kentin ilk defa Karesi Bey tarafından kurulduğunu yazmaktadır (Battuta, 1330-1333, s.339). Yine eski coğrafyacı ve seyyahlardan Strabon, Balıkesir dolaylarında bu isimde veya benzeri herhangi bir şehirden bahsetmemektedir (Strabon, 1969). Şemseddin Sami'nin *Kamusu'l-A'lâm* adlı tarih ve coğrafya lügatinde Balıkesir'in ismiyle ilgili olarak bir bilgi mevcut değildir (Sami, 1306, s.1219).

Yukarıda kısaca bahsedildiği üzere Balıkesir şehrinin ismiyle ilgili olarak, şimdiye kadar hazırlanmış olan eserlerin tamamı bu konuyu net bir şekilde ortaya koymaktan uzaktadır. Eserlerde iddia edilen görüşlerin hiçbirinin ilmî bir dayanağı da bulunmamaktadır. Şehrin ismi ile ilgili olarak vurgulanan fikirlerin hiçbiri rivayetten başka bir şey değildir.

“Öte yandan 1995 yılında, Aynur Ünlüyol tarafından XVIII. yüzyıl ilk yarısındaki *Balıkesir Şer'iyye Sicilleri* temel alınarak hazırlanan *Doktora Tezinde* (Ünlüyol, 1995), şehrin ismiyle ilgili olarak değişik bir yaklaşım sunulmaktadır. Ünlüyol, Balıkesir isminin, XVI. yüzyıl *Tapu Tahrir Defterleri* ve XVIII. yüzyıl *Balıkesir Şer'iyye Sicilleri*'nde “*Balıkesir*” şeklinde yazılmasından yola çıkarak, “*kesir*” kelimesinin Arapçada bolluk ve çokluğu ifade ettiğini, Balıkesir'in de balı çok olan memleket anlamına geldiğini düşünmüş, fakat siciller üzerinde yaptığı incelemelerde Balıkesir'de balın bol olduğuna dair bir bilgi bulamadığı için bu görüşünden vazgeçmiş, yerine sicillerde bolca kaydına rastladığı üzüm bağlarının ve şarap üretiminin çokluğundan dolayı şehrin isminin; Palaeo-Castro'dan bozma bile olsa “*Balıkesir*” den değil, “*Bağıkesir*” den türemiş olabileceği tezini savunmaktadır” (Ünlüyol, s. 12).

Yukarıda Balıkesir'in adının kaynağı ile ilgili bilgiler verilmiş, ancak bu konuda kesin bir şey söylenemediği görülmüştür. Paul Wittek ve W. M. Ramsay'in ileri sürdükleri Roma İmparatoru Hadrianus'un Balıkesir'de Palaeo-Castro denen bir şato yaptırdığı ve bu kelimenin “*Hisar Şehri*” anlamına geldiğine bakılırsa, şehrin adının Balıkesir şeklinde türetilmiş olması muhtemel gözükmektedir. Osmanlı dönemi belgelerinde “*Balıkesir*” olarak geçmesi buna işaret kabul edilebilir.

1.1. Coğrafi Konumu

“Bugünkü Balıkesir ili, Anadolu yarımadasının kuzeybatısındaki Marmara bölgesi içerisinde yer almaktadır. Balıkesir'in kuzeybatısında Çanakkale, kuzeyinde Marmara denizi, doğusunda Bursa, güneydoğusunda Kütahya, güneyinde Manisa, güneybatısında İzmir ve batısında ise Ege denizi yer almaktadır. Ege denizindeki kıyıların uzunluğu 115.5 km. Marmara denizindeki kıyı uzunluğu ise 175.25 km'dir. İlin izdüşüm yüzölçümü 14.456 km² olup, 40°39' ve 39°06' kuzey enlemleri ile 26°39' ve 28°58' doğu boylamları arasında yer almaktadır” (Soykan ve diğ., 1997, s.74).

Balıkesir, tamamen Küçük Asya'nın Misya denilen kısmındaydı. Zaman içerisinde çeşitli değişikliklere uğramış olan Misya; kuzeyde Marmara Denizi, batıda Çanakkale Boğazı ve Ege Denizi, doğuda Atranos Çayı ve güneyde Lidya ile çevrilmiştir. Bu geniş coğrafyada, Keşiş Dağından itibaren Marmara Denizi sahilini takiben Çanakkale

Boğazına kadar olan kısmına Küçük Misya, geri kalan kısmına Büyük Misya denilmekte idi. Küçük Misya'nın şehirleri ise şunlardır;

“Sizik (Belkız), Lâmpesak (Lapseki), Perkot (Bergoz), Abidoş, Mitopolis (Mihaliç), Apolani, Periyapos (Karabiga), Pemaninos (Eski Manyas), Artemea (Gönen), Jeleya (Sanköy), Artas (Erdek) ve Panormas (Bandırma). Büyük Misya'nın şehirleri ise; Pergam (Bergama), Adramitiyum (Edremit), Arjiza (Balya-Pazarköy), Assos (Behramkale), Teruvad (Truvada), Gargar, Antandos (Avcılar civarı), Belodos (Dursun Bey) ve Adriyanatere (Balıkesir)'dir” (Uzunçarşılı, s.6).

Eski dönemlerde Balıkesir, Batı Anadolu'nun Misya bölgesi olarak adlandırılan kısmında yer almaktaydı. Şehrinde, coğrafi olarak bugünkü Balıkesir'in 16,5 km. kuzeydoğusunda yer alan ve Babaköy civarında olduğu tahmin edilen Hadrianoutherai kentinin bulunduğu mevkide kurulduğu sanılmaktadır. Başka bir görüş ise, Balıkesir'in bugünkü bulunduğu yerde kurulmuş olabileceğidir.

Balıkesir tarihî olarak da Gediz (Hermos) ile Bakırçay (Kaikos) vadilerinden Mihalic (Miletopolis)'den geçerek İstanbul'a giden eski yolların üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca Balıkesir, Bizanslılar zamanında önemli bir yol üzerinde yer almaktaydı. Bu nedenle Büyük İskender ve 1109 yılında Haçlı seferleri sırasında İmparator Friedrich komutasındaki Alman ordusu Çanakkale sahilinden Batı Anadolu kıyısına çıktıklarında Miletopolis ile bugünkü Balıkesir arasında kaldırımından yapılan bir Bizans askerî yolunu takip ederek Kalamos üzerinden Alaşehir'e ulaşmışlardır. Karesi Beyliği zamanında Balıkesir'i gezen seyyah İbn Battuta da aynı yolu kullanmıştır. Adı geçen güzergâh Osmanlı döneminde de pek değişmemiş gözükmektedir. Cengiz Orhonlu, Osmanlı dönemindeki derbentlere ilişkin çalışmasında, Balkanlar'dan gelip Anadolu'dan geçen ana karayollarının Balıkesir, Çanakkale, Mihaliç, Edremit, İzmir, Bursa ve Bergama'dan geçtiğini göstermektedir. Antalya'yı Bursa'ya bağlayan ticaret yolu da Manisa-Balıkesir üzerinden geçmektedir. Bu yol, Balat, İzmir, Ayasuluğ ve Sakız adasını birbirine bağladığından uzun süre önemini korumuştur.

Balıkesir şehrinin Bursa-Gelibolu, Bursa-Kütahya, Kütahya-Gelibolu, Manisa-Bursa ve Manisa-Gelibolu yol ağının birleştiği yerde bulunması yine bu hareketli yollardan dolayı transit yolcuların ve tüccarlarında bu şehirden geçmesine sebep olmuştur (Daikot, s.276-277). Öyle görülüyor ki, Balıkesir Eski Çağlardan beri İstanbul'a giden önemli bir yol ağı üzerinde bulunmaktadır. Bugün ise bu canlılığını pek koruyamamakla birlikte,

hâlâ İzmir ve İstanbul arasındaki karayolu güzergâhında yer alıyor olması tarihî konumunun devam ettiğini göstermektedir.

1.2. Balıkesir Şehri'nin Tarihçesi

Bir kentin sosyal, ekonomik ve kültürel yapılanmasını incelemeye başlamadan önce o kentin tarihsel gelişimini incelemekte fayda vardır. Özellikle kent yaşamının şekillenmesini göz önüne aldığımızda öncelikle etkili olan dinamiklerin kentin tarihsel gelişim süreci içinde geçirmiş olduğu değişim önemli bir yer tutmaktadır.

Bu anlamda ele aldığım tez konusu olan Balıkesir'in sosyo-ekonomik yapısını incelemeye başlamadan önce Balıkesir'in tarihsel gelişimini irdelemek gerekmektedir.

1.2.3. Türk Fethinden Önce

Balıkesir ve çevresinde bugüne kadar sınırlı sayıda arkeolojik kazılar yapılmıştır. Bu arkeolojik kazılarda rastlanan en eski bulgular ise Balıkesir'in ilçesi olan Havran'a sekiz kilometre uzaklıktaki İnboğazı Mağaralarıdır. Devedamı, Karanlık, Aydınlık ve Andık adını taşıyan bu mağaraların, Karanlık Mağarası'nda 1949 yılında yapılan kazılarda Paleolitik, Neolitik ve Kalkolitik dönemlere ait kalıntılar bulunmuştur (Ayhan, s.1.). Yine Babaköy (Başpınar) kazılarında Kalkolitik ve Bakır Çağı dönemi eserlerinin bulunması ve Balıkesir ilinde Kırkağac'ın 16,5 km. kuzeydoğusunda yer alan Yortan Mezarlığı kazılarıyla (Hüryılmaz, s.510-512), Kepsut-Burhaniye-Ören düz yerleşim yerinde yapılan kazılar sırasında bulunan eşyalar bu yerleşim yerinin eskiliğini göstermiştir. Yortan Mezarlık Kültürü'ne ait Babaköy mezar buluntuları arasında, çarkta yapılmış üzeri bezemesiz bırakılmış kırmızımsı, sarımsı ve grimsi renkteki kaplara rastlanılmıştır.

Antik döneme ait olarak Balıkesir'de 8 höyük, 15 tümülüs, 13 düz yerleşim yeri, 10 iskan edilmiş büyük mağara, 8 büyük mezarlık ve dolmen tekniğinin devamı sayılacak değişik mezarlar bulunmuştur. Balıkesir ve çevresinde bulunan bu pek çok antik kalıntılar, bölgede MÖ. 8000- M.Ö. 3000 yılları arasında insanların yerleşik olarak yaşadıklarını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Yortan Mezarlığında yapılan kazılar, Balıkesir ve Babaköy'ün İlk Tunç Çağı yerleşim yeri olduğunu da meydana çıkarmıştır.

MÖ. 2000 yılından itibaren Anadolu, Yunanistan tarafından gelen birçok kavimlerin istilasına uğramıştır. Batı Anadolu'da, Pelasplar, Karlar, Truvahlar, Lelegler, Luviler ve Lidler görülmeye başlamıştır. Hitit yazılı metinlerinde kuzeybatı Anadolu sahillerinde kurulduğu tahmin olunan Assuva memleketinin (Kinal, 1991, s.121), Antik Çağ'daki ismi Misya (Mysia)'dır. Misya'ya ilk yerleşen kavimler ise Bitinler (Bithynialılar), Mizler ve Frigler'dir (Strabon, 1969, s.3,17). Misyalılar, Batı Anadolu'da daha önceden hâkimiyet kuran Bitinler'i yenerek bölgeyi ele geçirmişler, fakat bu bölgede güçlü bir devlet kuramamışlardır. Hititler, Eski Krallık zamanında (MÖ. 1660-1490) ülkelerinin sınırlarını deniz kenarlarına kadar genişletmişlerdir. Bu arada Balıkesir'in de içinde yer aldığı Misya'ya ele geçirmişler; fakat Yeni Krallık (M.Ö. 1440-1200) devrinin sonlarına doğru Hitit Devleti zayıflamıştır. Bu sırada Batı Anadolu'da birçok küçük şehir devleti kurulmuştu. Hitit Kralı IV. Tuthalya, devletinin batı sınırlarını kontrol altına alabilmek amacıyla yirmi iki şehrin iştirak ettiği birleşik kuvvetleri mağlup etmeyi başarmış ise de, Batı Anadolu'da Hitit hâkimiyeti zayıflamış ve bu yerler Ahhiyova Krallığı ile Assuva (Asia) ve Hariyeti (Karia) gibi küçük şehir devletlerinin egemenliğine girmiştir.

“Batı Anadolu'daki karışık durum, Ege Göçlerinin Anadolu'yu istilasına ve Hitit Devleti'nin yıkılışına (MÖ. 1200) kadar sürdü. Yunanlılar, bu tarihten itibaren Anadolu'nun batı ve kuzey yönünde hızla ilerleyerek, Ege Denizi, Çanakkale Boğazı, Marmara ve İstanbul Boğazı'nın her iki kıyısında koloni şehirleri kurmuşlardır” (Mansel, 1995, s.165).

Miletoslular ise Yunan şehirlerinden daha geç olarak, ancak M.Ö. 670 yılına doğru kolonizasyon hareketine katılmışlar; Marmara ve Karadeniz kıyılarında doksan kadar şehir kurmuşlardır. Miletoslular, ilk önce Çanakkale boğazında Sestos'un karşısında Aydos'u meydana getirdikten sonra, Kapıdağ yarımadasını kara ile birleştiren dar bir mahalde iki limana sahip bulunan Kizikos'da ve Gemlik Körfezi'nde kolonilerini kurmuşlardır. Böylece Misya bölgesi de Miletosluların hâkimiyetine girmiştir.

Balıkesir ve civarına Hititlerden sonra Frigler ve Truva hükümetinin yıkılmasıyla Lidyalılar hakim olmuştur. Fakat bu hâkimiyet çok uzun sürmemiştir. M.Ö. 546 yılında Lidyalılar'ın Persler'e yenilmesi ile Batı Anadolu ve Kral Yolu Persler'in eline geçmiştir (Texier, 1339, s.406). Misya, Lidya ile birlikte merkezi Sait olan Setraplığa bağlanmıştır. Persler'in Anadolu istilâsından önce, Kıbrıs'taki Yunan şehirlerinin üzerine yürümüşlerdir. Salamis açıklarında İyon donanmasının Pers donanmasına karşı büyük

bir zafer kazanmasına rağmen, Persler İyonların bütün şehirlerini birer birer ele geçirdiler. Bundan sonra Pers orduları Anadolu'ya geçerek M.Ö. 497 yılında Marmara bölgesi ve Aiolya'yı İyonya'dan ayırmayı başarmışlardır. İyonlar'ın Anadolu'da ve Marmara'daki şehirleri Persler'in eline geçmiştir. Miletos Şehri de M.Ö. 495 tarihinde Persler tarafından alınmıştır.

“Anadolu, Kyros'un Batı Anadolu'yu işgalinden (M.Ö. 546), Büyük İskender'in Çanakkale Boğazı'nı geçiş tarihine kadar (M.Ö. 334) iki yüz elli yılı aşkın bir süre boyunca Pers işgali altında kalmıştır. Bütün Anadolu'nun Pers egemenliği altına girmesi, M.Ö. 650'den 545'e değin yüzyıl dünya kültür liderliğini yapmış olan Doğu Hellen kültür merkezinin parlak yaşamına da son vermiştir” (Akurgal, 1998, s.338-339).

Persler'in MÖ. 333 yılına kadar devam eden Anadolu hâkimiyetine Büyük İskender son vermiştir. Böylece bölgede Persler'den temizlenmiştir. M.Ö. 323'te Büyük İskender'in Babil'de ölmesi üzerine, Anadolu'daki generalleri arasında çıkan savaşıardan sonra Misya topraklarının bir kısmı Suriye hükümdarı Selevkos'un nüfuzu altına girmiş ve diğer kısmı da Bergama Krallığı'nın eline geçmiştir. Kısa bir süre sonra da bütün Misya toprakları Bergama Krallığı hâkimiyetine girmiştir.

Bergama Krallığı, Romalıların müttefiki olması sebebiyle sınırlarını Toros Dağları'na kadar genişletmişti. Bergama Kralı Attalus Philometer'un ölmesiyle birlikte, M.Ö. 129 tarihinde Bergama ile Misya toprağı da Romalılara intikal etmiştir (Uzunçarşılı, s. 15). Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395 yılında ikiye bölünmesinden sonra, Misya ve civarı Bizans İmparatorluğu yönetimine geçmiştir. Bu devirde Balıkesir ve çevresi Bizans eyâlet sistemi içinde Obsikion Theması'na bağlı idi. Bizans İmparatoru Herakliyus zamanında da (MS. 610-641) Misya aynı teşkilâtı devam ettiriyordu.

“Müslüman Araplar'ın, Bizans hâkimiyetindeki Anadolu'ya özellikle Toroslar civarına yönelik ilk seferleri hakkında bilgiler sınırlıdır. Ancak 640 tarihinde ilk kez Hz. Ömer'in halifeliğı sırasında Anadolu'ya saldırıldı ve böylece çok uzun sürecek bir Bizans-Arap mücadelesi başlamış olduğu bilinmektedir. 675 senesinde Emevi Halifesi Muaviye'nin emriyle Süfyan bin Avf komutasındaki Arap ordusu donanmasıyla ilk defa İstanbul'u kuşattı. Araplar İstanbul kuşatmasından dönerken Misya bölgesinde konaklamışlardır.” (Ügürel, 1992, s. 13)

Yine bu esnada Kyzicus'u (Kadıdağ yarımadası) beldesini yağma ve tahrip etmişlerdir. 716-718 yılları arasında İstanbul'u ikinci kez kuşatmaya gelen Arap orduları Bergama'yı alarak Edremit bölgesini tekrar yağmalamışlardır.

Araplar, İstanbul'a yaptıkları her iki seferde de gerek denizde gerekse karada mağlubiyete uğramışlardır. Fakat İstanbul kuşatmasının Araplar açısından bazı olumlu sonuçları da olmuştur. Özellikle Anadolu'daki Bizans gücünü ve etkisini zayıflatmışlar ve bu memleketi tanıma imkanı bulmuşlardır. Müslüman Arapların bu şekilde büyük bir tehdit unsuru olarak belirmeleri, Bizanslıların zaten uzun süredir mücadele ettikleri doğu komşuları Sasaniler'e ilave bir düşman anlamına geliyordu. Böylece iki ateş arasında kalan Bizans ve Anadolu halkı daha zor şartlarda yaşamak zorunda kalmıştır. Bizans, Sasani ve Arap mücadeleleri Anadolu'nun iktisadî düzenini iyice bozmuştur. Buna bağlı olarak Türk fetihlerinden önce Anadolu ıssız ve harap bir hale gelip, köyler boşalmış; şehirler eski önemini kaybedince küçülerek “*kastra*” seviyesine inmiştir. Bu hareketin olumlu yanı, bu yeni yerlerin insanları da İslâm Dini'yle tanışmışlardır. Bundan sonraki dönemlerde ise bölgeye Türk akınları başlamıştır.

1.2.4. Anadolu Selçuklu Devri

“Selçukluların 1071 yılında Bizanslılara karşı yaptıkları Malazgirt Savaşını kazanmalarından sonra Anadolu'nun kapısı Türklere açıldı. Bu zaferi müteakip Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Melikşah, Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ı Anadolu'yu fethetmek üzere görevlendirdi. Türk orduları kısa bir süre içinde Anadolu sahillerine ulaştılar. Malazgirt Zaferi'nden sonra Bizans Devleti'nin Türker'in bu hızlı ilerleyişi sırasında güçlü bir direniş gösterememeleri üzerine İznik, 1075 yılında Selçuklu ordusu tarafından fethedildi. Süleyman Şah'ın İznik'te devletini kurmasından sonra, Sızık (Belkız) ve Aydınçık (Edincik) alınarak, Çanakkale'ye kadar olan yerlerin tamamının Türk idaresine girmesi sağlandı” (Uzunçarşılı, s.16).

Muhtemelen bu tarihlerde Balıkesir'de Türklerin eline geçmiş olmalıdır. Bu sırada İzmir, Çaka Bey tarafından alınarak burada güçlü bir Beylik kurulmuştur. Çaka Bey tarafından İzmir'de oluşturulan donanma Bizans'a karşı yapılacak saldırılarda bir üs haline gelmiştir. Çanakkale ve civarı 1092 yılında Çaka Bey tarafından fethedilmiştir.

“Bizans İmparatoru Alexios, Anadolu'daki Türk ilerleyişine daha fazla dayanamayarak, Süleyman Şah'la 1081 yılında bir anlaşma yaparak bütün Anadolu'yu Türklere bırakmak zorunda kaldı. Ancak Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan ile Çaka Bey'in arasının açılması ve Çaka Bey'in 1096 yılında ölümü üzerine bölgedeki Türk hâkimiyeti tehlikeye girdi” (Yınanç, 1944, s.73-76).

Bu yüzden Balıkesir ve civarında Türk hâkimiyeti fazla uzun süreli olmadı. Zaten yeni alınan bu topraklarda daha tam bir yerleşme sağlanamadan, Bizans Devleti Haçlı ordusunun toplanmasını sağladı. Yaklaşık olarak XIII. yüzyıl sonlarına kadar, bütün

Batı Anadolu bölgesinde olduğu gibi Balıkesir de Bizans ve Türk kuvvetleri arasındaki mücadeleyi en etkili şekilde yaşamıştır.

I. Haçlı seferlerinden (1096-1099) sonra Balıkesir ve civarı tekrar Bizanslılar tarafından geri alındı. Bu tarihten Myriokephalon savaşıma kadar geçen sürede Batı Anadolu'daki Türk hakimiyeti zayıfladı. Yine de 1110 tarihlerinde Alaşehir ve Balıkesir taraflarında ufak tefek Türk hareketleri olduğu anlaşılmaktadır (Turan, s.685). Fransa Kralı VII. Saint Louis 1147 yılında Anadolu Selçuklu başşehri Konya üzerine giderken, Orta Anadolu'dan geçemeyeceğini anlayınca Mysia'dan Antalya'ya ulaşmıştır. İstanbul'da 1206'da Lâtin İmparatorluğu kurulunca Mysia bölgesi ve dolayısıyla Balıkesir ve civarı Latinler'in hâkimiyetine girmiş, bununla birlikte Batı Anadolu bölgesine Türk akınları artarak devam etmiştir. XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Moğolların Anadolu üzerindeki baskısı artmıştır. Bunun üzerine Anadolu Selçuklu Devleti zayıflamış ve Anadolu'da büyük bir otorite boşluğu oluşmuştur. Bu tarihten itibaren Anadolu'nun değişik yerlerinde yirmiden fazla beylik ortaya çıkmıştır.

1.2.5. Karesioğulları Devri

Karesi ailesi köken itibariyle, ünlü bir Türkmen beyliği olan ve Sivas'ta hüküm süren Danişmentli sülâlesine mensup bulunuyordu. Danişmentli Devleti'ne Anadolu Selçukluları tarafından 1178 tarihinde son verince, Danişmentli Türkmenleri Anadolu'nun çeşitli bölgelerine dağılmışlardır (Öden, Yınanç, s.476.). Muhtemelen bu tarihlerde Karesioğlu ailesi, kuzey-batı Anadolu uç bölgesine Bizans'la mücadele etmesi için Anadolu Selçuklu Devletince yerleştirilmiştir (Turan, s. 213). Nitekim Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı II. Kılıç Arslan, Danişmentliler ailesinden Yağıbasan'ın oğullarını Anadolu'nun batı uçlarına yerleştirmiştir. Yağıbasan'ın oğulları kısa süre içinde büyük bir güç haline gelerek, Selçuklu iktidarını bile belirleyecek bir konuma ulaşmışlardır. Bu güçleri sayesinde 1205 yılında İstanbul'da sürgünde bulunan I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in serbest kalıp, tekrar Selçuklu tahtına çıkmasını sağlamışlardır. Bu hizmetlerine karşılık olarak da devlet merkezinde önemli mevkiler elde etmişlerdir. XIII. yüzyıl sonlarında bir beylik olmadan önce, Germiyan Beyliği ile birlikte Bizans'a karşı yürütülen gaza hareketinin içinde yer almışlardır.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin, XIII. yüzyılın sonlarında iyice zayıfladığı dönemde, Danişment oğullarından Batı Anadolu'da uç beyliğinde bulunan Kalem Bey (Kalem Şah) ile oğlu Karesi Bey Mysia bölgesinde fetihler yapmaya başladılar. Bu suretle tahminen 1296'da Balıkesir ve civarına da hakim olmuşlardır. Böylece Kalem Bey ve oğlu Karesi Bey, Mysia bölgesini ele geçirmişlerdir. Bunlar, Anadolu Selçuklu Devleti'nin güçsüzlüğünden istifade ederek, Moğolların tahakkümünden de kurtulmak için kendilerini korumak amacıyla Balıkesir'i merkez yaparak beyliklerini kurmuşlardır. XIV. yüzyılın başlarında ortaya çıkan bu beyliğe, Arap kaynaklarında, Balıkesir'in yakınındaki eski adı Akiros veya Akirus olan bir şehirden dolayı “*Mamlakat Agira*” (Memleket-i Ekira) denilmiştir.

Karesi Beyliği'nin, merkezi Balıkesir olmak üzere sınırları dahilinde, Bergama, Fart (Susurluk), Aydıncık (Edincik), Sındırgı, Bigadiç, İvrindi, Başgelembek, Kemer Edremit (Burhaniye), Edremit, Ayzmend (Altınova), Bayramiç, Kızılcık Tuzla, Ezine ve Truva bölgesi ile Balıkesir yakınına Mendehorya (Balıklı) bulunuyordu. Beyliğin kısa süre içinde bu kadar hızlı bir şekilde büyümesi, Moğol baskısından kaçıp, kendilerine yeni yurt arayışı içinde olan Türkmenlerin yerleşecekleri güvenli bir bölge olmuştur. Nitekim 1333 tarihinde Balıkesir'e gelen İbn Battutu, şehrin Karesi Bey tarafından tesis edildiğini ve oğlu Demir Han zamanında bölgeye oldukça kalabalık bir nüfus yerleştiğini bildirmektedir. Bu dönemde Moğol baskısından kaçıp gelen Türkmenler ile Dobruca'dan Ece Halil komutasında Gelibolu üzerinden gelen San Saltuk Türkmenleri'nin, Karesi'ye yerleşmesiyle bölgenin Türk nüfusu hızla artmıştır.

“Bölgedeki gücü ve etkisi oldukça zayıflamış olan Bizans, Karesi Beyliği'nin ve diğer Batı Anadolu beyliklerinin kendi aleyhine ilerleyişine karşı 1302 yılında harekete geçerek Anadolu'ya, ücretli Alan kuvvetleriyle destekli bir Bizans ordusu gönderdi. Manisa'ya kadar ilerleyen bu birlik, Türk kuvvetleri tarafından ablukaya alındı. Bizans ve Alan askerlerinin anlaşmazlığı sonucu bir sonuç alınmadan ordu dağıldı. Bizans İmparatoru, Türk Beylikleri'nin yayılmasına karşı bu sefer, Sicilya'dan paralı Katalan askerlerini getirtti. Katalanlar, Erdek'te karaya çıkmışlar ve buradaki Karesi ordusunun direnişini kırarak Alaşehir'e kadar ilerlediler. Fakat bir süre sonra Bizanslılarda Katalanlar'ın arası açılmıştır. İmparator Katalan liderini öldürtünce, Katalanlar Bizans'a saldırdılar. Bizans İmparatorluğu'nun başarısız iki teşebbüsü üzerine bu fırsattan istifade eden Karesi Beyliği, hareketlerini batıya doğru devam ettirerek kısa süre içinde bölgeyi kontrol altına aldı. Deniz kenarında bulunan önemli bir liman şehri olan Edremit XIV. yüzyılın ilk yarısında Karesi oğullarının eline geçmiştir” (Turan, 2000, s.50).

“Bu tarihten sonra yirmi bine yaklaşmış kara ordusu ve önemli bir deniz gücüyle Ege'de adalara ve Rumeli taraflarına akınlar yapan Karesioğulları, bölgenin tek hakim gücü haline gelmiştir. Bizans topraklarına karşı sürekli yapılan seferler sonucunda, Papanın önderliğinde Venedik, Rodos Şövalyeleri, Papalık, Bizans ve Kıbrıs Krallığı'ndan oluşan Union Haçlı donanması, 1334'de Edremit'e saldırmış ve Yahşi Bey'in Karesi filosunu yenilgiye uğratmış, gemileri tahrip edilmiş ve askerinin büyük bir bölümü de öldürülmüştür. Yahşi Bey de bu savaştan sonraki bir tarihte ölmüştür” (Öden, s.39-44; Turan, s.235.).

Haçlıların körfezdeki bu başarısı, Ege'deki Türk yayılmasını geçici bir süre için durdurmuştur. Edremit zaferinden sonra kaçlı donanması güneye doğru ilerleyerek İzmir'i kuşatmış, fakat başarılı alamamıştır. Karesi Beyliği'nin önemli liman şehri Edremit elden çıkmış ve beylik zayıflama sürecine girmiştir. Ancak kısa sürede kendini toplayan Karesi oğulları, 1337 yılında Trakya'ya geçerek buradaki şehirleri yağmalamışlardır. Ancak bir daha eski güçlerine ulaşamamışlardır.

1334 yılındaki Edremit savaşından sonra Yahşi Bey'in kardeşleri Demir Han ile Dursun Bey arasında bir iktidar mücadelesi başlamıştır. Bu kardeşler arasındaki çatışmaya, Karesi Beyliği'nin kuzey ve kuzey-doğudan komşusu olan Osmanlı Beyliği müdahale etmiştir. Bu zamana kadar Osman Gazi, 707/1308'den 717/1317 yılına kadar, Marmara kalesini, Kestel, Lefke, Akçahisar, Merhas, Tekfur Pınarı, Koçhisar, Oynaş, Atranos, Leblusihisar (Leblebüci), Konurapa, Akyazı, Yalak-Abâd, Mudurnu, Erma'a, Samandriya, Karamürsel ve bu şehirler arasındaki bütün kale, kasaba ve köyleri fethetmiş idi. Böylece Osmanlı Beyliği sınırları batıda Karesi Beyliği ile hudut olmuştur.

“Karesi Bey'in vefatından sonra, oğullarından Demirhan Bey Balıkesir merkezli bölgeyi, diğer oğlu Yahşi Bey ise Bergama merkezli bölgeyi idare etmeye başlamıştır. Yahşi Bey'in ölümünden sonra, Karesi Beyliği'nde bir idarî boşluk yaşanmış, Demirhan Bey'in idaresinden memnun olmayanlar, başta Yahşi Bey'in veziri Hacı İl Bey olmak üzere Orhan Bey'in yanında bulunan Karesi Bey'in üçüncü oğlu Dursun Bey'i, beyliğin idaresini devralmaya davet etmişlerdir” (Öden, s.45, Uzunçarşılı, s. 100.).

Karesi Beyliğindeki iktidar mücadelesini fırsat bilen Osmanlılar, Karesi arazisini de kısa süre içinde sınırları içine almışlardır.

1.2.6. Osmanlı Dönemi

Karesi Beyliği'nin toprakları ile birlikte Balıkesir ve çevresi de Osmanlı Beyliğinin yönetimi altına geçmiştir. Beyliğin Osmanlılar tarafından ilhakı hakkında küçük farklılıklar bulunmakla birlikte, erken dönem Osmanlı kaynaklarının hepsinde tekrarlanan ve aynı içeriğe sahip bilgiler zikredilmektedir.

Osmanlı kroniklerinde Karesi Beyliği'nin Osmanlı hakimiyetine geçişi özet olarak şu şekilde anlatılmaktadır: Karesi Beyliği içinde Bergama ve civarının hakimi Yahşi Bey'in ölümü üzerine, Karesi halkı ve ümerası Osmanlıların yanında bulunan Dursun Bey'e başvurarak Demirhan'ın yönetiminden şikayetçi olduklarını bildirip, idareyi onun almasını isterler. Dursun Bey de bu teklifi kabul ederek, durumu Orhan Bey'e anlatıp yardım istemiştir. Dursun Bey, bu yardıma karşılık olarak Osmanlılara beyliğin merkezi Balıkesir, Aydıncık, Bergama, Edremit ve diğer bazı yerleri terk edeceğini, kendisinin ise Kızılca-Tuzla, Bayramiç ve Trova taraftarıyla iktifa edeceğini söyleyerek anlaşmışlardır. Orhan Bey, yanına Dursun Bey'i de alarak Balıkesir üzerine hareket etmiştir. Bu hareket sonucu Demirhan, Balıkesir'den Bergama'ya giderek kalede savunmaya çekilmiştir. Orhan Bey, Dursun Beyi ve Hacı İl Bey'i kaleye göndermiş, fakat bu esnada kaleden atılan bir ok Dursun'u öldürmüştür. Bundan çok müteessir olan Orhan Bey, bütün Karesi ilini H.735/ M. 1334-1335'de fethederek Demirhan Bey'i esir almış ve iki yıl yaşayıp sonra vebadan öleceği Bursa'ya yollamıştır. Böylece, Karesi Beyliği'nin hemen hemen tamamının sulh yoluyla Osmanlı Beyliği topraklarına katılmıştır. Fakat bu sıralarda Çanakkale kesiminde sahildeki Biga'nın henüz Bizans elinde bulunuyordu. 1363 tarihinde I. Murat zamanında Çanakkale ve Edremit körfezine kadar olan Truva ve diğer yerler de alınmak suretiyle Karesi Beyliği'nin ilhakı tamamlanmıştır.

Karesi Beyliği'ni bu suretle ele geçiren Orhan Bey, bu bölgeyi oğlu Süleyman Paşa'ya iktâ olarak vermiştir (Müneccimbaşı, (1299-1481), s.116,129). Ayrıca eski Karesi ümerasından Hacı İlbey'i de ona vezir tayin etmiştir. Her biri devlet işlerinde ve savaşta otorite olan Emir Evrenos Bey, Kadı (Gazi) Fazıl, Ece Bey ve diğer Karesi ileri gelenlerini de Süleyman Paşa'nın yanında bırakmıştır.

Karesi Beyliği'nin Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi, büyük bir önem arz etmektedir. Çünkü Osmanlılar Karesi ilini fethetmekle hem sınırlarını genişletmişler, hem de sayısı yaklaşık yirmi bin olan Karesi askerlerini güçlerine katmışlardır. Osmanlı Beyliği'nin Rumeli fetihleri için çok önemli olan deniz kuvvetlerine, denizcilik bilgisine sahip ve bu alanda birikimi olan değerli komutanları da bünyesine katmıştır. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'nin fethinden sonra hızlı bir büyüme süreci içine girdiği bilinmektedir.

1.2.7. Balıkesir'de Kuva-yı Milliye

“İzmir'in işgalinden bir gün sonra 16 Mayıs 1919 tarihinde Balıkesir'e gelen işgal haberi büyük heyecana yol açar. Önce Belediyede daha sonra ise Okuma Yurdu'nda toplantılar yapılır, işgali protesto için itilaf devletleri temsilcilerine telgraflar çekilir. Zarbali Hulusi Bey'in evinde yapılan gizli toplantılardan sonra Alaca Mescid' te daha geniş bir toplantı yapılması kararlaştırılır” (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, s.31).

18 Mayıs günü ikinci namazından sonra kalabalık bir cemaat mevlit okuma bahanesiyle gizlice toplanır. Mevlit okunması bitince Karesi Mebusu Vehbi (Bolak) Bey ayağa kalkarak cemaata hitaben bir konuşma yapar. Konuşmasında İzmir'deki faciaların Balıkesir'in başına gelmemesi için bir Redd-i İlhak Cemiyeti kurulması gerektiğini belirtir.

“Diğer konuşmalardan sonra her türlü kararı almaya yetkili kırk bir kişi belirlenerek toplantı sona erer. Seçilenler: 1) Karesi Meb'usu Vehbi Bey, 2) Siverek Meb'usu Vehbi Bey, 3) Belediye Reisi Keçeci Hafız Mehmet Emin Bey, 4) Müftü Nennicizade Abdullah Efendi, 5) Abdülgafur Efendi, 6) Zarbali Hulusi Bey, 7) Tireli Sabri Bey, 8) Dâvâvekili Sadettin Bey, 9) Kocabıyık Mehmet Bey, 10) Abdüsselâmzâde Cemil Efendi, 11) Arap Sadettin Bey, 12) Beypazarlı Hafız Mehmet Efendi, 13) İbrahim Bakir Efendi, 14) Kuyumcuzade Ali Efendi, 15) Abdülaziz Mecdi Efendi oğlu Ahmet Nur Bey, 16) Dâvâvekili Said Bey, 17) Ocakızade Talat Bey, 18) Eski Nüfus Müdürü Hakkı Bey, 19) Marmara Nahiyesi Müdürü İsmail Hakkı Efendi, 20) Giritlizâde Muhittin Bey, 21) Ahmet Vehbi Bey, 22) Gönenli Osman Bey, 23) Kunduracı Nuri Usta, 24) Dâvâvekili Süleyman Sadı Bey, 25) Lâz Hacı Mustafa Efendi, 26) Hoca Asım Efendi, 27) Budakzade Hafız İsmail Efendi (Melekzade Hacı Hafız Mehmet Efendi), 28) Hafız Eminiddin Efendi, 29) Hafız Haydar Efendi, 30) Muzaffer Efendi, 31) Emekli Binbaşı Ahmet Bey, 32) Alaybeyi Rıza Bey, 33) Kadizade Mustafa Efendi (Hoca Süleyman Vehbi Efendi), 34) Yörük İbrahim Efendi, 35) Keşkekzade Hacı Eşref Efendi, 36) Yırcalizade Şükrü Efendi, 37) Basribeyzâde Şevki Bey, 38) Somalı Hacı Hafız Kazım Şükrü Efendi, 39) Silahçı Şevki Bey, 40) Arnavut Rasim Bey, 41) Hacı Kamil Efendi” (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, s.31).

Silahlı mücadele kararının alındığı bu toplantı Balıkesir Kuva-yı Milliyesi'nin ilk ve en önemli temel taşıdır. Her şey buradan doğmuş, bir yıldan fazla devam eden Balıkesir ve

bölgesi direnişi bu kararın sonucu olmuştur. Anzavur isyanı, İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletleri'nin karşı etkinlikleri, Rumlar ve Ermenilerin içerideki hareketleri, düşmanların bütün ümitleri hep bu tarihi karardan doğan kuvvetle dağıtılmıştır.

Mondros Ateşkes Anlaşması, Boğazların işgali, İstanbul'un kontrol altına alınması, Meclis-i Mebusan'ın dağıtılmış olması, halk desteğinden yoksun İstanbul hükümetlerinin devlete, millete ve vatana sahip olamayışı, nihayet İzmir'in işgaliyle görülen facialar üzerine, bütün vatan sathında olduğu gibi, Balıkesir'de de millet kendi kaderine sahip çıktı. Önce Redd-i İlhak adıyla cemiyetler kuruldu. Sonra daha geniş halk yığınlarının desteğini almak üzere kongreler tertip edildi.

Birincisi Dar'ün Nafia Medresesi'nde 28 Haziran 1919'da toplanan kongrelerin beşincisi 10 Mart 1920'de toplanmıştır. Redd-i İlhak Cemiyeti ve özellikle Balıkesir Kongreleri, ilerleyen düşmanı durdurarak ve ayaklanmaları bastırarak, düzenli ordunun kurulması için bir yıllık zaman kazandırmışlardır.

Bir taraftan düşmanla savaşırken halkın güvenliğini sağladıkları gibi, Erzurum ve Sivas Kongreleri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasına uygun ortam sağlamışlardır.

Hey'et-i Merkeziye'nin karar defterinden ve kongre kararlarından anlaşıldığına göre Kuva-yi Millîye bir devlet gibi hareket etmiştir. Halka vergi koymuş, asker toplamış, seferberlik ilân etmiş, güvenliği sağlamış, diplomatik temaslarda bulunmuştur. Bütün bunları, düşmana karşı koyabilmek için yapmıştır. Dünya kamuoyuna Türk halkının işgal ve esareti kabul etmediğini gür bir sesle duyurmuştur.

1.3. İlin Coğrafi Yapısı

1.3.1. Balıkesir İlinin Genel Konumu

Balıkesir ili Anadolu Yarımadasının kuzey batısında, büyük bir kısmı Marmara Bölgesi'nin güney Marmara bölümünde, geri kalan kısmı da Ege bölgesinde (Kuzey Ege bölümünde) bulunan bir ildir. Balıkesir'in güneyinde Manisa, İzmir, batısında Ege Denizi ve Çanakkale doğusunda da Kütahya, Bursa illeri, kuzeyinde ise Marmara Denizi ile çevrilmiş bulunmaktadır. Marmara Denizi'ndeki Marmara, Türkeli, Paşa Limanı ve Ekinlik adalarıyla Ege Denizindeki Cunda (Alibey) adası ile irili ufaklı

birçok ada da Balıkesir ili sınırları içinde bulunmaktadır. İl; 39°.06' ile 40°.49' kuzey enlemleri (Greenwich'e göre) 26°.39' ile 28°.58' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Yaklaşık 2.42 boylam ile 1.36 enlem içindeki bir trapezde, tepe noktası Marmara, tabanı da Ayvalık-Dursunbey arasında çizilen bir çizgi ile bir üçgen görünümündedir. Bu üçgenin yüksekliği ise kuzeyden güneye 175 km, doğudan batıya tabanı da 210 km'dir.

1.3.2. Balıkesir İlinin Coğrafi Yapısı

İlin coğrafi bölgelerinden biri olan Marmara Bölgesi 62 000 km² lik bir alanı kaplamaktadır. Marmara Denizi çevresinde yer alan ve Trakya topraklarının tümüyle Anadolu'nun Kuzeybatı kesimini kaplayan bu bölge (Kıpçak, 2006, s.46); doğuda dik yamaçlarla belirlenen Anadolu platosu, kuzeyde Karadeniz ve Bulgaristan, batıda Yunanistan ve Ege Denizi, güneyde Uludağ ve Kazdağları ile sınırlıdır. Marmara Bölgesi doğal ve beşeri özelliklerine göre dört bölgeye ayrılmaktadır; Yıldız dağları, Ergene, Güney Marmara ve Çatalca-Kocaeli bölümleri olarak.

Bölgenin güneyinde en yüksek engebeleri, Uludağ ve Biga dağları ile Samanlı ve Güney Marmara kıyı dağları arasında ise Biga, Manyas, Ulubat, Bursa ve İnegöl ovalarından oluşan bir havzalar dizisi oluşturmaktadır. Bölge yüzey şekilleri bu özelliğini Neojen faylanmalar ve bunlara bağlı çanaklaşma ve yükselmeler sonucunda kazanmıştır.

Marmara Bölgesi ülkemizde depremleriyle en çok sarsılan alanlardan biridir. Bölgenin en önemli akarsuları Doğu'da Sakarya, Batıda Ergene ve Meriç, Güneyde de Susurluk (Simav) ırmağıdır. Marmara Bölgesinin Anadolu yakası göller bakımından zengindir. Sapanca, İznik, Ulubat ve Manyas gölleri, Marmara bölgesinin en büyük gölleridir.

Marmara kıyıları 100-200 metreye kadar makilerle kaplıdır. Güney Marmara bölümünde ormanlar daha çok yağış alır. Gene bu bölgede dağlar geniş yer kaplar. Ağaç türleri, bakımından en yaygın olanlar Kuzey kesimde kayın, meşe, gürgen, daha yükseklerde köknar, güneyde ise giderek artan oranda kızılcam ve karaçam ağaçları hakimdir.

Balıkesir ili coğrafi görünümü ve jeofizik yapısıyla ülkemizin diğer illerinden ayrıcalıklı bir konumda bulunmaktadır. Büyük bir bölümü güney Marmara bölgesinde bulunan Balıkesir ili diğer bir bölümü ile de Ege'ye açılmaktadır.

İl kuzeyde Türkeli (Avşa) ve Marmara adaları ile Trakya'ya, Güneybatı'da da İvrindi ve Havran üzerinden Ege denizine açılmaktadır. Balıkesir ili genelde ekonomik bakımdan Marmara, Ege ve Dağ bölgeleri olmak üzere üç bölümde değerlendirilmektedir.

Bizans döneminde Balıkesir ili sınırları içinde bulunan bölgenin tablosu şöyleydi: Balıkesir ilinin bugün üzerinde bulunduğu topraklar ilk çağda Kuzeybatı Anadolu'da yer alan Mysia coğrafi bölgesi ile hemen hemen aynı idi (Kıpçak, 2005, s.46). Kapıdağı Yarımadası ve önündeki adalarla Propontis'den (Marmara Denizi), Kalkos (Bakırçay) vadisinin kuzeyine, Batıda Aisepos (Gönen Çayı) ve Adremytenos (Kolpas) olan (Edremit Körfezi'den), Makestos'u (Simon-Susurluk) çayını içine alarak neredeyse Rhyndakos'a (Orhaneli Çayı) kadar uzanan bu topraklar, Bizans tarihsel topografyasında Hellespontes eyaletinin doğusunu oluşturuyordu.

Susurluk ırmağının kuzey-güney doğrultusu alçak eksenli Balıkesir ili topraklarının önemli bir eksenli olan Karesi yöresini meydana getirmiştir. Susurluk ırmağının yalnız aşağı çığı il sınırları dışında kalır. Bu eksen doğudaki (İç Batı Anadolu eşiği) ve batısındaki (Biga yöresi), yüksek yörelere göre alçak bir alan meydana getirir. Susurluk Çayı, kuzeyde Ulubat, Manyas gölleri arasında ve güneyde Balıkesir ovasında genişler, bazı kesimlerde darlaşır, böyle olmakla beraber, kuzey havzasının içerlerine doğru sokulmasını sağlar.

Yukarıda da belirtildiği üzere Balıkesir ili toprakları, Marmara adaları ve Kapıdağı Yarımadası ile beraber Marmara kıyılarından Ege Denizi'nin Edremit kıyılarına kadar uzanmaktadır. İlin batısındaki Edremit Körfezi, Ege Denizi kıyısında derin bir girinti meydana getirir. Gene bu denizdeki Alibey (Cunda) adaları da il sınırları içinde bulunmaktadır.

Öte yandan batıda ise Çanakkale, güneyde İzmir ve Manisa, doğuda Kütahya ve Bursa illeri ile sınırlanır. Balıkesir ili toprakları fazla engebeli değildir. Bu topraklar büyük ölçüde dalgalı, alçak sırtlarla yarılmış penneplen bir platodur. Güneyde ve doğuda biraz

yükselen ve platonun dağ sırtları arasında kalan kesimlerinde ve akarsu boylarında ovalar yer alır. İl genelinde ovalar geniş bir yer kaplar.

Balıkesir su kaynakları bakımından da oldukça zengindir. İlde bulunan göllerin en önemlisi Manyas gölüdür. Baraj gölleri arasında da en büyükleri Çaygören ve İkizcetepeler barajlarıdır.

Balıkesir'deki dağların birçoğu alçak tepeliklerdir. Belli başlı dağlar, Balıkesir-Bursa sınırındaki Karadağ (764 m), Erdek-Bandırma Körfezi'nin güneyindeki Edincik Dağı (360 m), Kapıdağı Yarımadası'ndaki Adamkaya Tepesi (803 m), Susurluk ve Kocaçay vadileri arasında uzanan Sularya (600 m) ve Gelçal (881 m) tepeleri, bunların başlıcalarını teşkil eder. İl sınırları içinde en önemli yükselteler, güney ve doğu kesiminde yer alır.

Güneydoğu'da, Kütahya sınırının bir bölümü boyunca uzanan Alaçam dağları, güneybatıda, İzmir sınırındaki Madra dağları, Edremit Körfezi'nin kuzeyindeki Kaz (İda) Dağı'dır.

Balıkesir ilinin kuzeybatısında Bandırma ve Erdek körfezlerini ayıran alçak bir berzahla karaya bitişmiş Kapıdağı (Adamkaya Tepesi) dağlık kütlesi 803 m yüksekliktedir. 647 m yükseklikteki Marmara adaları, Kapıdağı ile yapı beraberliği gösterir: Billûrî eski kayalar. İklim ve toprak özellikleri geniş ve yoğun bir orman örtüsü meydana getirmiştir. Büyük ormanlık alanlar doğu kesimlerinde ve kıyıdaki dağlık bölgelerde bulunmaktadır. Bu alanlarda çam, meşe, gürgen, ıhlamur ve kestane ağaçlarından oluşan ormanlar; Dursunbey, Edremit, Merkez ilçe, Balya, Burhaniye ve Sındırgı ilçelerindedir.

Balıkesir kenti Balıkesir ovasının ortasında, Ege Denizi'ne 110, Marmara Denizi'ne ise 100 km uzaklıktadır. Kentin ortasından geçen Çay Deresi'nin iki tarafına yayılmış bulunan şehrin belediye sınırları içinde kalan alanı 63 km² yi geçerken, mücavir alanlarla bu alan 300 km² ye çıkmaktadır.

Balıkesir mümbit bir iklime sahiptir. İklim bakımından Akdeniz ve Karadeniz arasında bir geçit durumundadır. Ege'den buraya doğru yayılan Akdeniz iklimi, kuzeye doğru gidildikçe Karadeniz, içe inildikçe, bilhassa merkez ilçede step-kara iklimi karakterleri ortaya çıkmaktadır. Yazlar daha sıcak, kışlar daha az kurak, yağışlar ise ortadır.

Balıkesir ovasında step bitkileri hâkimdir. Bölgede iklim fazla nemli olmadığı gibi, yaz kuraklığı da uzun sürelidir. Balıkesir Ovası'nda tahıl başta olmak üzere, baklagiller, pamuk, tütün ve şeker pancarı ile kavun üretiminin yanı sıra meyvecilik yapılmaktadır.

Balıkesir kenti birçok yolların birleştiği, çok önemli bir kavşak noktasındadır. Marmara Denizi ile (Bandırma üzerinden) İstanbul'a bağlantılı olduğu gibi, Bursa üzerinden de hem İstanbul'a, hem de Eskişehir ve Ankara'ya karayolu ile bağlantılıdır. İzmir'e Manisa üzerinden karayolu ile gidilebildiği gibi, Edremit-İzmir üzerinden de İzmir'e gidilebilmektedir. Gene Edremit üzerinden Çanakkale'ye, Dursunbey üzerinden de Eskişehir ve Ankara'ya karayolu ile bağlantılıdır.

Karayollarının yanı sıra Balıkesir kenti, Bandırma-İzmir ve Balıkesir-Kütahya demiryolları ile bir taraftan Marmara ve Ege denizlerine, öte yandan Eskişehir üzerinden Ankara'ya açılan demiryolu taşımacılığına sahip bulunmaktadır.

1.3.2.1. Dağlar

Dağlar Balıkesir ili topraklarının genellikle % 35.6'lık bir bölümünü kaplar. İlde yüksekliği 1800 metreyi geçmeyen dağlarla alçak tepeler ve meyilli ovalar göze çarpar. Ovalar birtakım tepelerle birbirinden ayrılmış durumdadır. Balıkesir'in engebeli bölgesini doğu ve güney bölgesi oluşturur (Reşit, 2006, s.53). Bunlardan Doğu-Batı yönünde uzanan Alaçam dağları (1 625 m) dır. Balıkesir'in deniz seviyesinden en yüksek noktası olan Akdağ Tepesi (Dursunbey 2089 m), Marmara ve Ege bölgelerini birbirinden ayıran Madra dağları (1338 m) dır. Susurluk'un doğusundaki 1336 m yükseklikteki Çataldağ, 800 m yüksekliğindeki Kapıdağı ve batıdaki Edremit Körfezi'nin kuzeyindeki Kaz dağları (1767 m) en önemli olanlarıdır.

Balıkesir ili topraklarında ovalar Marmara kıyıları boyunca doğu-batı doğrultusunda, vadiler ise Ege Denizi'ne doğru uzanır. Bu vadilerden biri Marmara kıyısındaki Kapıdağı Yarımadası'ndan başlar. Susurluk Çayı boyunca uzanan bu vadiden Bandırma-İzmir demiryolu geçer. Kuzeyde Kapıdağı Yarımadası ile Marmara Denizi'ne uzanan Balıkesir ilinin güneyde Ege Denizi'ne olan kıyısı, girintili bir körfez şeklindedir.

1.3.2.3. Vadiler

Balıkesir ilinde bulunan vadiler, morfolojik şekillerin en önemlilerini teşkil eder. Balıkesir ili topraklarının yeryüzü şekillerini belirleyen genelde Susurluk Çayı vadisi ve Kocaçay vadisi olarak anılan vadilerin yanı sıra daha küçük çapta vadiler de bulunmaktadır (Kıpçak, 2005, s.73). Bu vadiler yukarı ve orta yataklarında çok dar, hatta boğaz meydana getirecek şekilde dik yamaçlara sahiptirler. Ancak, denize döküldükleri yerlere doğru ovalara karışarak tipik vadi karakteristiklerini kaybederler.

1.3.2.4. Ovalar

“Balıkesir ilindeki ovalar; dağ sırtları ile birbirinden ayrılmış, deniz yüzeyine yakın yüksekliktedirler. Bu ovalar akarsu vadileri tarafından derince yarılmamış düzlükler olup, il içinde büyük kısmı aralarında yer yer arızalar bulunan eşik ve sırtlarla birbirinden ayrılmıştır. Ovalar Balıkesir il topraklarının % 10.9'unu kaplar” (Kıpçak, 2005, s.70).

Balıkesir, Edremit, İvrindi, Sındırgı, Bigadiç, Gönen, Manyas, Susurluk ve Gökçeyazı ovalarının tabanları ile Simav Çayı, Kocaçay ve Gönen Çayı gibi akarsular ile bunların kollarını oluşturan diğer akarsuların kısmen genişleyen vadi tabanlarını alüvyonlar örtmüş durumdadır. Edremit Gönen (Tahirova) meydana getirdiği delta ovalarıdır. Buna benzer bir durumda, Kocaçay'ın Kuşgölüne taşınan alüvyonlarla hızla dolmaya başlamış olmasında görülmektedir. Alüvyonların kalınlıkları bölgelere göre büyük farklılıklar göstermektedir. Balıkesir, Gönen ve Manyas ovalarında bu alüvyon tabakası, kalınlıkları 200 m'ye kadar yaklaşır.

Sındırgı, Bigadiç, Balıkesir, Manyas, Gönen ve Edremit ovalarının, denizden yükseklikleri 10-220 m arasındadır.

İlin, Marmara kıyılarında şerit hâlinde uzanan ve 500-700 m'yi bulan tepeler, güneydeki ovaları denizden ayırmaktadır. Marmara kıyılarındaki hafif tepeler aşılmıca, geniş bir ovaya girilir. Bursa ilinden başlayan bu ovanın; yalnız batı ve kuzey kısımları ile Manyas göl çukuru, Gönen Ovası içindedir. 110 km² büyüklükte bulunan Manyas Ovası, çok verimli bir ovadır. Batıya uzanan kısmında da Gönen ve Tahir ovaları vardır. Güneyde kendi adını taşıyan çayın ortasından aktığı ve güney-kuzey yönünde uzanmış olan Susurluk ovasına geçilir. Bu ovadan güneye geçildikçe, bazı küçük tepeler açılarak Balıkesir Ovası'na gelinir.

Balıkesir'in küçük ovaları olarak bilinen ovalar; Sındırgı, Bigadiç, Ergama, İvrindi ve Susurluk ovalarıdır. Balıkesir ilinin Biga'ya yönelik bölümü ile Savaştepe civarı tepelik ve yaylalık bir görüntü verir. Bu ovalardan batıdakine Biga, güneydekine ise Uzuncu Yayla denir. İl içinde bu yaylaların batı bölümleri bulunur. Uzunca Yayla Uşak-Gördes platosunun batıya doğru devamıdır.

1.3.2.5. Jeotermal Sular

“Balıkesir ilçelerinden önce Gönen, sonra Edremit ve Bigadiç işyerleri ile konutlarda jeotermal enerji kullanılmaya başlanmıştır. Sındırgı'da da jeotermal enerjiden faydalanmak üzere çalışmalar başlatılmıştır” (Kıpçak, 2005, s.44).

KAPLICA SUYUNUN YERİ (MTA, 2007)	Sıcaklık (C°)	Debi (L/sn)
Balıkesir-Merkez-Pamukçu	58	2.18
Balıkesir-Konakpınar-Kiraz Köyü Dağ Kaplıcası	31-40	13.5
Balıkesir-Ayvalık-Türküzü Köyü	34	0.5
Balıkesir-Balya-Ilıca (Şamlı)-Dağ Kaplıcası	58-63	2.96
Balıkesir-Bigadiç-Hisarköy	94	4.8
Balıkesir-Burhaniye-Pelit Köyü	31	2
Balıkesir-Edremit-Güre	56-58	1.1
Balıkesir-Edremit-Derman-Bostancı	57-59	0.5-40
Balıkesir-Gönen-Merkez İlçe	78	15
Balıkesir-Gönen-Dağ Ilıcası	43	8
Balıkesir-Gönen-Ekşidere Köyü	34-42	8
Balıkesir-İvrindi-Gümelî Köyü	29	2.1
Balıkesir-İvrindi-Bozören Köyü	27	1
Balıkesir-İvrindi-B. Ilıca Köyü	36-39	2.7
Balıkesir-Kepsut-Eşeler Köyü	26	1.5
Balıkesir-Manyas-Kum ve Yeniköy	50-55	1-2
Balıkesir-Manyas-Kızıkköy	45-50	6-7
Balıkesir-Sındırgı-Hisaralan	45-98	100
Balıkesir-Sındırgı-Osmanlar Köyü	27	0.6

Balıkesir-Sındırgı-İlcalı (Emendere) Köyü	33	10
Balıkesir-Susurluk-Ömerköy	30	4
Balıkesir-Susurluk-Yıldız Köyü-Bozenköy-	35	65
Balıkesir-Susurluk-Gökçedere	26	1
Balıkesir-Susurluk-İlıcaboğazı Köyü-	59-60	8.3
Kepekler Kaplıcası		

1.3.2.6. Akarsular

“Balıkesir ili içindeki akarsuların büyük kısmı Marmara Denizi'ne, pek az kısmı da Ege Denizi'ne dökülmektedir. Marmara Denizi'ne dökülen başlıca akarsular: Susurluk (Simav) Çayı, Kocaçay ve Gönen Çayı'dır. Ege denizine dökülen akarsulardan en önemlisi ise Havran Çayı'dır” (Kıpçak, 2005, s.75).

1.3.2.7. Göller, Göletler, Barajlar

“Balıkesir ilinin en önemli gölü Manyas (Kuş) Gölü'dür. Bunun dışında önemli olarak Tabak Gölü bulunmaktadır. Manyas Gölü yüzölçümü bakımından ülkenin 6. büyük gölüdür. Manyas Gölü, Manyas (Kuş) Gölü, Güney Marmara Bölgesi'nde bulunan sığ bir tatlı su gölüdür. Bandırma ve Erdek körfezlerinin güney kıyılarından 15 km içerdedir. Bu gölün yüzölçümü yaklaşık 169 km² dir. Göl, Marmara Bölgesi'nin Tektonik Çukurlaşma -Gönen Ovası ile İnegöl Ovası arasındaki çöküntü çukurları- alanlarında bulunmaktadır” (Kıpçak, 2005, s.73).

Gölün doğu-batı doğrultusundaki uzunluğu 19 km, kuzey-güney doğrultusundaki genişliği ise 11 km'dir. Gölün derinliği birçok yerinde 1-2 m veya 5 m'yi geçmez. Manyas Gölü'nün en derin yeri, gölün kuzeyindedir ve buradaki derinlik 15 m'yi bulmaktadır. Gölün deniz seviyesinden yüksekliği ise 10 m'dir. Bu göl barındırdığı kuş varlığı ve ekonomik değerler yönünden, ünü ülke sınırlarını aşmış, dünyaca tanınan kuş alanlarından biridir. Nitekim son yıllarda Kuş Gölü adını almıştır.

Kuzey taraflarında dibinde siyahımtrak bir çamur vardır. Gölün kuzeybatı ve doğu kıyılarında kurulmuş bulunan bazı köylerin nüfusu önceki yıllarda gölden avlanan balık ve bunların ticareti ile geçinmekte idi. Ancak sanayi atıklarının göle boşaltılması ile kirlenen gölde yukarıda da görüldüğü gibi balık avcılığı ve ticareti giderek azalmaya başlamış bulunmaktadır.

1.3.2.7.1. Göletler

“Antiman Göleti	652 ha	Korucu Göleti	17 ha
Hacıhüseyin Göleti	12 ha	Söve Göleti	12 ha
Merinos Göletleri	28 ha	Soğuksu Göleti	10 ha
Halkapınar Göleti	21 ha	Ovacık Göleti	16 ha
Karakol Göleti	18 ha	Şahinburgaz Göleti	10 ha
İbirler Göleti	17 ha	Kocaavşar Göleti	15 ha
Karacaören Göleti	25 ha	Şamlı Göleti	40 ha
Aldemirci Göleti	8 ha	Kavaklı Göleti	69 ha
Kocabey Göleti	31 ha	Değirmenli Göleti	12 ha
Köy Hizmetlerince Yapılan Göletler (Kıpçak, s.73)		14 ha 277 ha”	

1.3.2.7.2. Çaygören Barajı

“Barajın Yeri	: Balıkesir
Akarsuyu	: Simav
Amacı	: Sulama+Taşkın Koruma
Gövde Hacmi	: 3 412 hm ³
Yükseklik	: 52,5 m
Normal Su Kotunda Göl Alanı	: 130 hm ³
Normal Su Kotunda Su Alanı	: 7,2 km ²
Sulama Alanı	: 17 802 ha”

(Kıpçak, 2005, s.90)

1.3.2.7.3. İkizcetepeler Barajı

“Barajın Yeri	: Balıkesir
Akarsuyu	: Kille Çayı
Amacı	: Sulama+Taşkın Koruma, İçme Suyu
Gövde Hacmi	: 1115 hm ³
Yükseklik	: 52 m
Normal Su Kotunda Göl Alanı	: 164,6 hm ³
Normal Su Kotunda Su Alanı	: 9,2 km ²
Sulama Alanı	: 1700 ha
Barajın Vereceği Yıllık İçme Suyu Miktarı:	53 milyon m ³ ”

(Kıpçak, 2005, s.90)

1.3.2.7.4. Gönen Barajı

“Barajın Yeri	: Gönen Çayı üzeri
Akarsuyu	: Gönen Çayı
Amacı	: Gönen ve Tahir Ovası tarım arazisi sulaması + Arazinin taşkınlardan korunması ve enerji üretimi
Gövde Hacmi	: 2.1 hm ³
Yükseklik	: 78 m
Sulama Alanı	: 20 751 ha

Depolama Hacmi : 164 hm³
Elektrik Enerjisi Üretimi : 47.5 Gwh”
(Kıpçak, 2005, s.91)

BÖLÜM 2:KURAMSAL YAPI

Bu bölümde; toplum, toplumsal yapı, toplumsal değişme, yerleşme biçimleri, ve kent kavramları açıklanıp tanımlanmaya çalışıldı.

2.1. Toplum Kavramı

Toplum kavramının bütün özelliklerini taşıyan nesnel bir tanımını yapmak zordur. Her görüş ve düşünce tarzı, bir öge etrafında toplum kavramını farklı bir tarzda tanımlanmaktadır. Toplum tanımlarını görüş açılarının artmasına orantılı olarak çoğaltmak mümkündür. Bu yaklaşım, Weber tarafından daha bir uç noktaya götürülmüştür.

Weber' e göre; nesnel tanımlar yapmak ne mümkündür ve ne de böyle bir işe gerek vardır! Ona göre, ancak olguların bütün yönlerini kapsayan nesnel tanımlar değil; ideal tipleri (Weber, 1985, s.77; Weber, 1961, s.226-228; Kapani, 1992, s.68; Eröz, 1977, s.115; Bottomore, 1990, s.185-187) yapılabilir. Amerikan sosyologları, Weber etkisiyle; toplum kavramını tanımlayanlar ve açıklayanlar olarak ikiye ayrılmıştır. Açıklamacı sosyologlara göre, toplum tarif edilmez bir genişliğe sahiptir. Ancak bu tarif edilmezlik yanında, toplumun kendine has bazı özelliklerinin belirlenmesinin gereği de ortadadır (Şener, 1996, s.106).

Bu başlık altında, toplum olgusu, önce; tarihi oluşum aşamasından başlayarak açıklandı, sonra; toplum kavramları sınıflandırılıp ve bir asgari ve bir özel tanıma ulaşılmaya çalışıldı.

2.1.1. Toplum Kavramının Açıklanması

Toplum düşüncesi esasen insan biraradalığının başlangıcından beri vardır (Koenig, 2000, s.17). Ancak, toplumbilimsel anlamda toplum düşüncesinin ortaya çıkması batı ortaçağ skolastik düşüncesinin sorgulanmasından sonraya rastlar.

“Platon ve Aristo devlet toplum ayrımı gütmemişlerdi. Onlara göre; Tanrı, toplumu varlık düzeninin nihai mertebesi olarak yaratmıştır. Bir can ve nefis sahibi olan toplum ve onun düzenine insanın müdahalesi söz konusu olamaz. Buna örnek Yunan Sitesidir. “İlahi yasa nosyonu” olarak adlandırılıp ve Hristiyan inancıyla birleşen bu statik dünya görüşü 18.yy a kadar hakimiyetini sürdürmüştür.” (Swingewood, 1998, s.24 ve Ülken, 1943, s.11-12)

Rönesans düşünürlerinin hümanist düşünceleri ile Reform hareketleri Ortaçağ toplum düşüncesinde önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştı. (Ülken, 1943, s.20) 1588-1679 yılında Thomas Hobbes, toplumsal sözleşme teorisi ile “toplum insan doğasından kaynaklanır” şeklindeki statik dünya görüşünü yıkmıştır. Ona göre; toplumun kökeni, ilahi Yasa Nosyonu' nun dinsel egemenlik anlayışında değil, sözleşmeye dayalı yükümlülüklerin ve karşılıklı toplumsal ilişkilerin temellendiği bir yapıda aranmalıdır. Çünkü, insan fitraten ehil değildir; egoistik, asosyaldır (Swingewood, 1998, s.24). Hemtürlerini tehdit eden ve onlardan tehdit alan insan, ortak bir otoriteye (devlet) ihtiyaç duyar.

Hobbes' un çağdaşı olan J.Locke, basit “sözleşme” anlayışını daha da geliştirmiştir. Hobbes'ta zorba bir güç sahibi olan kiral, Locke' ta tebaasının haklarını gözetten bir kral olmuştu. Bu yaklaşımlar, yaşanan tarihsel konjunktüre koşutluk arz etmektedir. Nitekim, Hobbes, monarşinin sonuna rastladığı halde, Locke, İngiliz meşrutiyetinin ilk zamanlarında yaşamıştır.

18. yy.' da, Fransız düşünür J.J.Rousseau, mevcut sözleşme düşüncelerinin “toplumsal sözleşme” adlı eserinde sentezini yapmıştır. Rousseau'ya göre; insanlar hür olarak doğup, sonradan kendi istekleriyle toplumun zincirine girerler. Toplum, yapay fakat zorunludur. Toplum basitten mükemmele doğru; aile, kabile, aşiret devleti, feodalizm ve monarşi şeklinde derecelenir. Rousseau krallarla asiller, derebeylerle köylüler, krallarla Papa ve Papa ile Tanrı arasında anlaşma-uzlaşmaların en yaygın olduğu dönemde yaşamıştır (Ülken, 1943, s.21 ve Koenig, 2000, s.23). Bu düşünürler, toplumu, insanların uzlaştığı bir tür anlaşma veya sözleşmenin sonucuymuş gibi tasavvur ettikleri için “toplumsal sözleşme teorisi” nin temsilcisi olarak bilinirler.

Montesquieu (1689-1755), toplumu, kaotik ve değişken bir olgu olarak sunmasına rağmen, yüzeyin altında; davranış, kurumlar ve yasalardan oluşan düzenli bir yapının varolduğunu ileri sürmekteydi (Swingewood, 1998, s.29).

“Rousseau'nun toplum anlayışı Montesquieu' nun toplum anlayışına zıttır. Montesquieu'ya göre; toplum, nesnel yapılar, yani; ögeler (kurumlar) etrafında kurulan bir sistemdi. Rousseau'ya göre ise; toplum, toplu biçimde sözde-mistik bir genel iradede örgütlenmiş bireysel iradelere dayalı bir organizmaydı (Swingewood, 1998, s.34).”

“Fransız devrimi sonrasında, Burke, Bonald, Maistre, 1823 ve 1835 te yazdıkları eserlerde, Rousseau' ya karşıt bir şekilde; “toplum, bireylerin toplamı değildir” şeklindeki temel düşüncüleriyle aydınlanma felsefesinin bireyci toplum anlayışını eleştirdiler. Ancak, Burke, Bonald, Maistre müstakil, devletten ayrı sivil toplum düşüncesi geliştiren sosyologlar değil, ideologlardır (Ülken, 1943, s.22) .” Devlet toplum ayırımını kurgulayan kişi S.Simon' dur.

“Avrupa toplum teorisine “sanayi toplumu” terimini sokan S. Simon'un toplum teorisi burjuva toplum teorisidir. Onun teorisi, burjuva-feodal karşıtlığını içerir. Ancak, Simon sosyolog olmaktan daha çok ideologtu. Simon' un çalışmaları, devlet-sivil toplum ayrılığının bir teorileştirmesini temsil etmektedir. Simon'un sanayi toplumu hayali, kooperatif işletmesini öngörmesine rağmen; kendisi, sanayi toplumunu, fonksiyonel hiyerarşi, rasyonel disiplin ve seçime dayalı liderlik ilkeleri etrafında örgütlenmiş sistem olarak tarif ediyordu (Swingewood, 1998, s.58) .”

“Toplumbiliminin oluşum döneminde, toplum, yöneten ve bireyler arasında iktidar paylaşımı sonucu teşekkül etmiş yapay bir olgu olarak algılanmıştı. Halbuki Toplum, yöneten-yönetici arasındaki gizli ya da aşikar sözleşme ile teşekkül eden ve bireylerin toplaşmasından ibaret subjektif ve yapay bir olgu değil, bizzat ve önceden vardır. Toplum, bireylerden oluşmayan, ama birey (organizma) gibi şahsiyet sahibi objektif bir olgudur. Devlet kavramından ayrı, müstakil, sivil ve bizzat kendi adıyla anılan kavram olarak “toplum,” A. Comte (1798-1857)' un bu düşüncülerinden sonra mümkün olmuştur (Ülken, 1943, s.24-30) .”

Comte' un düşüncelerinin zemini, Simon yazılarında ve Balzac' in romanlarında tasvir edilen Fransa ihtilali ve sanayileşme tarihsel konjonktürüdür (Swingewood, 1998, s.59). Sosyolojinin oluşum aşamasının son dönemini karakterize eden ve düşünceleriyle klasik sosyologlara ilham kaynağı olan A.Comte ve H. Spencer, sosyolojinin en büyük kurucuları olarak kabul edilmişlerdir (Swingewood, 1998, s.75).

Spencer'in yazıları, biyoloji ve fizikten türetilen kollektivist organizmacılık ile laissez-faire politik ekonomisine dayalı radikal bir bireyciliğin sentezini yapmaya girişmekteydi. Ona göre; toplum, parçalar ile bütün arasındaki ilişki ile karakterize edilen bir yapıdır. Ancak, hükümet veya başka bir güç, keyfi biçimde ekonomik ve toplumsal yaşamın işleyişine müdahale etmemelidir (Swingewood, 1998, s.76). Siyasal ve ekonomik olarak liberalizmin en parlak döneminin yaşandığı İngiltere, Spencer'in düşüncelerinin zeminini oluşturmuştur. Spencer' in bu bireyci tarafına rağmen, onun pozitivist organizmacı düşüncesi; toplumu bir yapı olarak, bir sistem olarak kavramayı başarmıştı. O, sanayileşmeyi, yeni, merkezi olmayan bir örgütlenme biçimiyle özdeşleştiren ilk toplum teorisyenlerinden birisiydi. Spencer'in sosyolojisi, örtük biçimde, sivil toplumda ve onun devletten ayrılmasında odaklaşmaktadır (Swingewood,

1998, s.80).

Spencer, organizmacı, anti bireyci görüşü ile Comte'un kategorisine, liberalist bireyci görüşü ile sözleşmecî ve hümanist sosyal düşünceci kategorisine sokulabilir.

Sanayileşme ve liberalizmin tahripkar sonuçları, sosyalist ve klasik sosyologların dönemini başlattı. Bunlar; toplumun, kendiliğinden yürüdüğüne itiraz cephesi oluşturdular. Marks, toplumun var olduğunu; ancak, bir merkez tarafından çekidüzen verilmesini öngörmekteydi. Durkheim ise, toplumun, organ ve kurallardan oluştuğunu, normalde bu sistemin ahengi değer ve normlar tarafından sağlandığını; ancak, kriz zamanlarında müdahaleye ihtiyaç olabileceğini iddia eder. Durkheim; toplumu, toplumsal olguların toplamı olarak, nesnel, şeylere benzeyen öğeler olarak, her türlü değişme girişimine karşı koyan ve onları kişisel irade gücüyle değiştiren “eylemlerimizi şekillendirmeye zorlayan” kalıplar olarak ele almıştır.

Durkheim'in modern toplum anlayışı, sivil toplumsal kurumlar içindeki toplumsal dayanışma kaynaklarını saptayarak, devleti sivil toplumdan ayırmaktadır, (Swingewood, 1998, s.132) Ancak, O; sivil toplumu, ne Spencer' de olduğu gibi kendi kendine işleyen ve birey eylemlerinin toplamından oluşan bir yapı olarak, ne de sivil toplumundaki uyum ve dayanışmayı Marks gibi bağlayarak tanımlar. Durkheim, Fransız devrimi ve endüstrileşme sonucu oluşan yeni sanayi toplumunun yaşadığı toplumsal çözülme hassasiyetini taşımaktaydı.

Sosyolojinin diğer klasik kuramcıları olan Weber ve Simmel ise “anlamacı ve yorumlamacı” bir toplum kuramı benimsemişlerdir. Onlar; toplumu, bireyi dışardan bütünüyle kuşatan, bireysel eylemi bütünüyle anlamsızlaştıran ve onu etkisiz bir figüran konumuna düşüren yapı ve organizma olarak anlamazlar. Onların bu düşünceleri, henüz sanayileşmesini tamamlayamamış, ekonomik liberalizmin tehdidi altındaki Almanya'nın konjonktürüne mebnidir. Benzer doğrultuda, Neo-Marksist sosyologlar da 1917 ve diğer olumsuz marksist deneyimler üzerine daha esnek toplum anlayışlarına yönelmişlerdi.

2. Dünya Savaşı ve yükselen faşizm, klasik düşünceyi ABD' ye kaçırmış ve modern sosyoloji burada doğmuştur (1950-1960). (Bottomore, tarihsiz, s.8-12 ve Swingewood,

1998, s.3) 2. Dünya Savaşı sonrasında, ABD' nin sosyal ve siyasi konjonktürünün muhafazakar yapısı modern sosyoloji ve onun toplum anlayışına da yansımıştır. Binaenaleyh; Merton, Homans, Blau, Coser, Dahrendorf, Lenski ve Parsons'un kuramları Comte, Spencer ve Durkhem'in öncülük ettiği “natüralist” çizgiyi takip etmiştir (Polama, 1993, s.1-5).

“ABD' nde refahın artması, soğuk savaşta üstünlüğün kazanılması ve Amerika' nın dünyaya model sunulmaya başlamasına koşut olarak daha iradeci, rekabetçi ve fertçi toplum anlayışları yaygınlaşmaya başlamıştır. Nitekim; Goffman, Blau, Garfinkel Berger, Mills, Bell, Gouldner Weber ve Simmel in öncülük ettiği yorumlayıcı hümanist çizgiyi takip etmişlerdir. Bu tarihten sonra; toplum anlayışı, sosyolojinin kurucularının pozitivist, mekanist toplum anlayışı ile klasiklerin bireyci toplum anlayışları arasında gidip gelmiştir (Polama, 1993, s.1-5) .”

2.1.2. Toplum Tasnifleri

Toplum kavramı, çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Bu sınıflamaların her biri, bakış açılarının tutarlılığı nispetinde geçerli olacaktır. Toplum sınıflamaları genel olarak üç kıstas çerçevesinde ele alınabilir: 1) Entellektüel gelişme kıstası, 2) Ekonomik kıstas, 3) Karşıt ilişkiler (dikotomi) kıstası.

Toplum kavramını ekonomik kıstasa göre sınıflandıranlara göre; toplum türü, tarihsel süreç içerisinde insan düşünce ve kültüründe meydana gelen evrimsel değişmelerle belirlenmiştir. Comte ve Hobhouse, bu düşüncenin öncüleridir. (Bottomore, tarihsiz, s.29) Comte' un açıklamaları tipiktir: İnsan düşüncesi tarihte üç hal almıştır ve bunun sonucu olarak üç toplum tipi ortaya çıkmıştır. Bunlar: Teolojik hal; teolojik toplum, metafizik hal; metafizik toplum ve pozitif hal; pozitif toplumdur (Doğan, 1996, s.55).

Ekonomik kıstasa göre; toplum türü, ekonomik sistem türüne göre belirlenmektedir. Bu görüşün öncüsü Marks ve Engels'tir. Marks'a göre; alt yapı birimi olan ekonomik sistem, üst yapı birimi olan toplum biçimini belirler. Marks; Toplumlari ilkel-Komünal Toplum, Asya Tipi Toplum, Antik Toplum, Feodal ve Kapitalist Toplum şeklinde sınıflandırmıştır.

Karşıtlık ilişkisi kıstasına göre; her bir toplum karşıtı ile vardır. Toplumu karşıtlık ölçütüyle ele alan yaklaşımların belli başlılarını Tablo 1'deki gibi sıralamak mümkündür.

Tönnies' in cemaat-toplum karşıtlığı (dikotomisi) çok geniş kapsamlıdır. Cemaat-toplum dikotomisi, hem toplumsal ilişkiler (Tönnies, 2000, s.219) dolayımında (toplumun toplumsal ilişki olarak ele alınması) “tüm toplumu” hem de toplumsal grupları kapsar (Bottomore, tarihsiz, s.31). Bu bağlamda; bazı sosyologlar, Tönnies' in cemaat-toplum dikotomisini bu sınıflamanın en kapsamlısı olduğunu öne sürmüşlerdir (Doğan, 1996, s.56). Nitekim, bu dikotomi, Gurvitch ve Schmalenbach gibi birçoklarının yaptığı tasnifin de özünü oluşturmuştur (Bottomore, tarihsiz, s.32).

Tönnies'in Gemeinschaft-Gesellschaft dikotomisinin ve bu dikotominin başkalarınınca yapılmış türevlerinin mantığı; toplum kavramının karşıtlık içinde ele alınmasıdır.

Cemaat bir toplum türü değil, belki; toplumun ortaya çıkışından önceki toplum biraradalığı ve onun karşıtıdır.

Tablo 1. Belli Başlı Toplum Dikotomileri

Yazarlar	Toplum Dikotomileri
Sir Henry Maine	Statü (Statüs)- Sözleşmeli (Contract)
Herbert Spencer	Askeri (Military) - Endüstri (Industrial)
Ferdinand Tönnies	Cemaat (Gemeinschaft)-Toplum (Gesellschaft)
Emile Durkheim	Mekanik Dayanışma - Organik Dayanışma (Mechanical Solidarity)- Organic Solidarity)
Max Weber	Geleneksel(Traditional) - Akılcı(Rational)
Robert Radfield	Halk (Folk) - Kent (Urban)
Howard Becker	Kutsal (Sacred) - Laik (Secular)
P.A.Sorokin ve Carle CZimmerman	Kır (Rural) - Kent (Urban)
Charles Horton Cooley	Birincil(Primary) Grup - İkincil(Secondary) Grup

Esasında; bütün tasniflerin nirengi noktasının sanayileşme olduğu bilinmelidir (Sayın, 1994, s.95; Bottomore, tarihsiz, s.29). Adı ne konursa konsun, bütün toplumlar, sanayileşme öncesi veya sonrası döneme aittir. Bu yaklaşım; Batının, özellikle 19. Yüzy

yıl sosyal düşüncesinin “ilerlemeci” (Ülken, 1963, s.102-104; Bottomore: 1990, s.74-83) tarih anlayışını; “batı kafasının tartışılmaz üstünlüğü” kanısını da salık vermektedir (Eröz, 1977, s.51; Braudel, 1991, s.184). Ülgener' e göre; ilerlemeciliğin özünü oluşturan tümdengelimci ve genellemeci determinist anlayışa karşı “anlamacı, yorumcu” ve “ideal tip” metodunu ileri süren Weber bile, batı dışı toplumlar söz konusu olduğunda kendi metodunu unutarak diğerleri gibi genellemeci ve ilerlemeci tutum takınmıştır (Ülgener, 1991c).

Sanayileşme, tek ve değişmeyen bir merhale değildir. Nitekim; sanayi toplumu, kendi içinde dönüşüm geçirmesine paralel olarak; kitle toplumu, sivil toplum, çoğulcu toplum ve bilgi toplumu gibi kavramlarla tartışılmıştır. Bu üç kavram, özü itibariyle sanayileşmeyi kavramaya yöneliktir. Kitle toplumu ve sivil toplum, sanayileşmesini ve kentleşmesini tamamlamış toplumları anlamaya yöneliktir. D. Bell'e göre; belirtileri gözükmeyle birlikte henüz gerçek olmayan bilgi toplumu (endüstri sonrası toplum) ise, tamamen farklı bir konjonktüre dayanır (Swingewood, 1998, s.371-374). Kimilerine göre; bugün bilgi toplumu olarak adlandırılan olgu, aslında sanayi toplumlarının bir ileri aşamasını temsil eder (Avcı, 1990, s.71 ve Sezai, 1991, s.29-39).

Erken dönem sanayileşme olgusunu kavramaya yönelik bir terim olan Kitle toplumu (mass society), A. Tocqueville' nin gayretleriyle yaygınlaşmıştır (Marshall, 2000, s.411). Bu kavram, iktisat tarihçisi Rostow tarafından “kitle tüketim çağı” terimine eş anlamda kullanılmıştır. O' na göre; kitle tüketim çağı, 1914-1915 de Amerika'da Ford'un seri üretime geçmesi ile başlayan ve tarihsel sürecin nihai aşamasını oluşturan bir aşamadır. (Rostow, tarihsiz, s.11-12)

“Sanayileşme, insanı cemaatinden koparıp sanayi toplumunun üyesi yapmıştı. Ancak, insan, sanayi toplumunda yepyeni problemlerle karşılaşmıştı. Cemaatlerdeki biz duygusunun sıcaklığından ve mekanik dayanışmanın himayesinden kopan, -özgür de olsa- imkanları sınırlı ve -kitlenin içinde ama-yalnız bireyler demagogların ve baskıcı siyasi cereyanların kucaklarına düştüler. Bireyler, bir bakıma, siyasi cereyan ve demagog derebeylerine cemaat oldular. Toplumun bu şekilde, bir nevi cemaatimsilaşması 20. yüz yılda otoriter ve totaliter diktatörlükleri doğurmuştur (Marshall, 1999, s.411 ve Türkdoğan, 1988, s.178-187).”

Ekonomik ve siyasi tarihteki bu gelişmeler “sivil toplum” ve “çoğulcu toplum” görüşlerini gündeme getirmiştir. Artık bireyler, siyasi toplumun güdümünden uzak,

serbest iradeleriyle örgütlenerek kamusal alanda daha fazla temsil edilmek istemekteydiler. Bu bağlamda sivil toplum, her kültürün (etnik, dinsel, sanatsal grup) kamusal alanda eşit bir şekilde temsil edilmesini mümkün kılan çerçevedir. Sivil toplum ve çoğulcu toplum düşüncesi siyasi toplumla sivil toplum ayrımını öngörüp, siyasi toplumun ideoloji dayatmasına bir reaksiyondur.

2.1.3. Toplum Tanımı

Her görüş ve düşünce tarzı, bir öge etrafında toplum kavramını tanımlamıştır. Bu bağlamda; toplum tanımları, görüş açısının artmasına orantılı olarak artırılabilir.

“Berelson ve Steiner'e göre; “toplum, kendi kendini devam ettiren, belli bir fiziksel yeri olan, varlığını uzun zaman sürdüren ve bir hayat şeklini paylaşan insan topluluğudur.” Bu tanıma göre; toplum, a)kendi kendini cinsel ilişki aracılığı ile devam ettirebilmeli, b)belli bir coğrafi yeri olmalı, c)varlığını insan ömründen daha uzun süre sürdürmeli, d) insanlar belli bir yaşam biçimini paylaşmalıdır. Berelson ve Steiner' in, beşeri ve sosyal bilimlerdeki araştırmalarıyla, mevcut bilimsel tanımların ortak taraflarını bulduktan sonra yaptıkları bu toplum tanımı herkesin üstünde kolaylıkla uzlaşabileceği bir tanımdır (Kongar, 1972, s.31).”

Kongar'a göre; bütün tanımlar, iki temel ögede odaklaşır. Bu iki temel öge; insan ömründen uzun yaşamak ve kendi kendini devam ettirmektir. Bu ögeler, bir insan topluluğunun toplum haline gelmesi için gerekli asgari şartlardır (Kongar, 1972, s.33). Ancak, bu ögeleri kısmen tashih etmek ve bunlara bir üçüncü öge eklemek lazım gelir.

Bir toplumun, mutlak anlamda insan ömründen uzun yaşadığı iddia edilemez. Aksine; toplum, belli dönemlerde niteliksel bir değişmeye uğrayarak varlığını sürdürür.

“Toplumun, belli bir örgütleniş düzeni, eşdeyişle yapısı ve nispi de olsa bir sürekliliği vardır. Mesela, Türk toplumu değişmesine rağmen varlığını yüzyıllardır devam ettirmektedir. Ne var ki, toplumun mutlak sürekliliğinden bahsedilemez. Örneğin, iki yüz yıl önceki Türk toplumuna göre bugünkü Türk toplumu çok önemli niteliksel değişimlerinden geçmiştir. Nitekim, bugünkü Türk toplumunun geçen yüzyıllardaki Türk toplumunun özdeşi olmadığı kolayca anlaşılır (Ozankaya, 1982, s.4).”

Bu bağlamda, ilgili ögenin “insan ömründen nispeten uzun yaşamak” şeklinde düzeltilmesi gereği ortaya çıkar.

“Kanaatimizce bütün tanımların odaklaştığı iki ögeye; “nispeten ortak değer ve davranışa sahip olmak” ı da eklemeliyiz. Toplumsal uyumu ifade eden bu öge, özellikle işlevselciler tarafından vurgulanmıştır. Marksist çatışma kuramcılarında göre ise; “uyum” görüşünün evrensel geçerliliği yoktur. Çatışma kuramlarına göre;

toplum, “uyum”la değil “çatışma” ile açıklanmaktadırlar (Kongar, 1972, s.33) .”
“Ancak, çatışma kuramlarından Dahrendorf ve özellikle Coser, “uyum” u inkar etmeyip, toplumun bütünüyle uyuma bağlayan görüşleri kabul etmemektedirler (Erkal,1997, s.250-252) .”

Lewis Coser'e göre; “çatışma, yıkıcı ve dağıtıcı olmaktan ziyade, aslında denge sağlamanın, dolayısıyla bir toplumun varlığını sonsuza kadar korumanın bir aracı”dır ve çatışmanın bir tür kurumsallaştığı toplumlar daha istikrarlı toplumlardır (Swingewood, 1998, s.290 ve Polama, 1993, s.77-115). Bu bakış açısından, Dahrendorf ve Coser'in “çatışma” görüşleri “uyum” unsurunu dışlamadığı, aksine uyum ve ahengi dolaylı desteklediği görülür. Uyum ve çatışma kavramları Ozankaya tarafından ortayolcu bir kıvamda açıklanmıştır.

Ozankaya'ya göre; toplumda işbirliği ve uyum nispi olup; yalnız uyumun, ya da yalnız uyumsuzluğun var olduğu bir toplum hayatını düşünmek mümkün değildir. Binaenaleyh, nispi de olsa uyumun ağır basmadığı toplum varlığından söz edilemez. Çünkü bir toplumda uyum, büyük bir oranda gerçekleşmiyorsa, orada toplum hayatı imkansızlaşır (Ozankaya, 1982, s.4). Bu eleştirilere dayanarak, bütün toplum tanımlarının odaklaştığı temel öğeleri ve insan topluluğunun toplum haline gelmesi için gerekli asgari koşulları şöyle sıralayabiliriz: a) Nispeten insan ömründen uzun yaşamak, b) Nispeten ortak değer ve davranışa sahip olmak, c) Kendi kendini devam ettirmek. Bu öğelerden yola çıkarak, toplumun en basit ve asgari tanımını aşağıdaki gibi yapabiliriz.

“Kendi kendini devam ettiren, nispeten insan ömründen uzun yaşayan ve nispeten ortak değer ve davranışa sahip olan bir insan topluluğu” na toplum denir. Bu tanımın, yaklaşımlar arasındaki farklılıkları en aza indirdiği söylenebilir. Binaenaleyh; bu tanımın, herkes tarafından kabul edilebileceği söylenebilir. Ne varki; bu tanım, Türk toplumu özelinde bir tanım yapma ihtiyacımızı ortadan kaldırmamaktadır.

Toplum kelimesi, ilk kez “societe” olarak 12. Yüz yılda Fransız literatüründe kullanılmıştır (Doğan, 1996, s.53). Toplum terimi, sosyologlar tarafından genellikle geniş ve dar olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Bu bağlamda; toplum kavramı çok net bir şekilde kullanılmamaktadır (Torun, 2002, s.32).

Toplum kavramı, pratik amaçlar için dünya nüfusu, insan toplumu, insan türü veya insan ırkı -Türk Toplumunu, Fransız Toplumunu gibi- anlamında veya tek tek dernek”,

“cemiyyet”ve “kuruluş” gibi kavramlara eşanlamda kullanılmaktadır (Koenig, 2000, s.21-22; Bottomore, tarihsiz, s.102; Fichter, 1996, s.73; Marshall, 1999, s.732 ve Tezcan, 1995, s.18).

Fransızcadaki *societe* kelimesinin ilk anlamı, dar anlamda grubu ifade etmektedir. Toplum kavramı, Osmanlı literatüründe “cemiyyet” kelimesi ile Fransızca ilk anlamıyla örtüşecek şekilde; küçük grubun ve derneğin karşılığı olarak kullanılmıştır (Doğan, 1996, s.53). Günümüzde de toplum kavramını salt dernek anlamında kullananlara rastlanmaktadır. Toplum kavramını, cemaatıyla, derneği ile farklı kültürel gruplardan oluşan insan bir aradalığı olarak kullananlar da vardır. Bütün bu farklılıkların altında, Tönnies'in cemaat (Gemeinschaft-Komünite)-toplum (Gesellschaft -Societ) dikotomisinin farklı algılanması yatar.

Bu başlığın tasnif kısmında belirttiğimiz üzere; Tönnies'in toplum kavramı hem toplumsal ilişkinin niteliğine bağlı olarak “tüm toplum” u, hem de ikincil (ve dernek) grupları kapsamaktadır. Nitekim Almanca'da *Gesellschaft* kavramı hem şirket ve dernekleri, hem de tüm toplumu ifade etmek üzere kullanılmaktadır (Torun, 2002, s.33). Dönmezer'in kullandığı “tüm toplum” kavramı bu meyanda çok isabetlidir. Ne var ki; Dönmezer, tüm toplum kavramını ulusal toplum anlamına çok yakın bir anlamda kullanır.

Dönmezer'e göre; toplum, “içinde diğer küçük toplumların, grupları” dan oluşan insan biraradalığıdır (Dönmezer, 1994, s.5). Onun bu tanımı, küçük toplumlarla ulusun içindeki bütün farklı toplum-topluluklar tek toplum kavramı içine soktuğu için eksik gibidir. Yine, ikiye ayırdığı birinci toplum tipinde, cemaatlerin bir araya gelmesinden oluşan toplum tanımlaması da eksiktir. Çünkü cemaat, toplumun türü değil; toplumun önceki aşaması ve hatta toplumun karşıtıdır. Yine, tüm toplum kavramına karşılık gelen; menfaat birliklerinin (dernek ve ikincil grupların) biraraya gelerek oluşturdukları topluluk şeklindeki ikinci tanımlaması kanaatimizce çok isabetlidir.

“Bir ülkede aynı ırktan olup cemaat hayatı yaşayan ve yine aynı ırktan olup farklı kültüre ait olanlar da bulunur. Bu grupların toplamı toplumu oluşturmaz. Bizce toplum hem ikincil grup (ve dernektir) tür ve hem de aralarında ikincil ilişkiler kuran gruplardan oluşmuş tüm toplumdur. Toplum kavramının bu çerçevede ele alınması, cemaat özelliklerini karakterize eden “biz duygusu” nu dışlar. Buna karşıt olarak Kurtkan, Erkal ve örtülü olarak Dönmezer' e göre; toplum kavramı, birincil

ilişkilerin yanı sıra kısmen ikincil ilişkileri de kapsamaktadır (Erkal; 1997, s.37-40).”

Yukarıdaki açıklamaların ve tanımların ışığı altında toplum olgusunun özel bir tanımı aşağıdaki gibi yapılabilir: “Sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir araya gelen, kendi kendini devam ettiren, nispeten insan ömründen uzun yaşayan, genellikle belli bir coğrafyasal yeri bulunan, nispeten ortak değer ve davranışa sahip olan ve genellikle ikincil grupların oluşturduğu teşkilatlanma şekline toplum denir.”

2.2. Sosyal Yapı

Yapı, en genel anlamda ilişkiler bütünüdür. (Kızılcıkelik, 1994, s.453) Tamamıyla şekilsiz olmamak şartıyla her “şey” bir yapıya sahiptir. (Sayın, 1994, s.36) Bu bağlamda, “toplum” olgusunun da bir yapısı olmalıdır. Ancak, toplumsal yapının üzerinde uzlaşmış özlü bir tanımı da yapılamamıştır (Marshall, 1999, s.804 ve Bottomore, tarihsiz, s.119).

“Toplumsal yapı, toplumbilimin temel kavramlarından biridir. Yapı kavramını, toplumsal örgüt, toplumsal sistem, toplumsal kurum ile eş ya da benzer anlamda kullananlar olduğu gibi toplumsal ilişki, toplumsal rol kavramından hareket ederek açıklamaya çalışanlarda vardır (Gökçe, 1996, s.1).”

Yapı kavramı, toplumsal bilimler alanında ilk olarak Spencer ve Marks kullanmıştır (Bozkurt, 1973, s.12). Ancak, nispeten durağan, karşılıklılık ve düzen içindeki bir yapı olarak kullanımını Comte'a kadar götürmek mümkündür (Bozkurt, 1972, s.14). Toplumbilimini her yönüyle pozitif bilimlerle benzetişim yapan Comte, Mekanik biliminden yaptığı taklitle, toplumu “sosyal dinamik” ve “sosyal statik” olarak ikiye ayırmıştır. (Sayın, 1994, s.25) Statik; toplumun, belli bir süre içerisinde yer itibariyle tasvirici bir metodla incelenmesi, dinamik ise; toplumun, gelişim kanunlarının zaman içinde ele alınmasıdır (Arslantürk, 2000, s.95).

“Comte, Toplumsal statikliği açıklamak bağlamında; toplumu canlı bir organizmaya benzetmiştir. Esasen, toplumda bir yapı tasavvuru, toplumla organizma arasında yapılan bir benzetmenin eseridir. Buna kısaca “organizmacı görüş” denmektedir. Organizmacı görüş, aşağıda da inceleneceği üzere yapı kavramının açıklanmasına kaynaklık eden en temel yaklaşımdır. Sosyal düşünce tarihinde, organizmacı görüşü en açık şekilde dile getiren İbni Haldun'dur (Eröz, 1977, s.43).”

Ancak toplumbilimde yapı kavramını ilk kullanan H.Spencer'dir. Kısaca, Spencer'in yapı kavramına kaynaklık eden düşüncelerinden bahsetmek gerekir.

Spencer, biyolojik ve sosyal organlar arasında karşılaştırma yaparak paralellikler kurmuştur. Ona göre; toplum bir organ gibi dikkate alınabilir ve toplumu belirtmek için toplumsal organ deyimini kullanılabilir. Yapı, bir veridir; örgüte tekabül eder. Hücrelerin, organların, kısımların her düzeni, bir yapıdır. Spencer, yapıyı bu ilk ve basit anlamında kullanmıştır. Spencer, toplumsal gerçeğin organcı benzetmesi, kullanılan yaşayan organ model aracılığıyla, karşılıklı birbirine bağlı parçalar arasındaki ilişkilerin bütünleşmiş bir bütünü oluşturmasıyla bir bütün gibi tanınabileceğini gösteriyor (Sayın, 1994, s.37).

Bozkurt'a göre; modern toplumbilimde yapı kavramının popüler hale gelmesine kaynaklık eden dört temel akım vardır (Bozkurt, 1973, s.13-14) :

Birincisi; AR. Radcliffe-Brown'un öncülük ettiği İngiliz Antropoloji Okuludur. Bu okulun tipik temsilcileri İngiltere'de Fortes ve Nadel, Birleşik Devletler'de de G.P.Murdock' tur. Bu sayılanlara ayrıca; Parsons ve Merton'u da eklemek gerekir.

İkincisi; toplumbilim ve antropolojiye örnek alınan, bilhassa Saussure, Troubestskoy, Chomsky ve Miller' in öncülük ettiği yapısal dilbilim ve yine yapısal dilbilimin etkisi ile antropolojide Levi-Strauss'un adı etrafında parlayan “structuralisme” (veya yapısal antropoloji) dir.

Üçüncüsü; Gestalt Psikolojisidir.

Dördüncüsü ise; Marksist Toplum Teorisi konusundaki tartışmalardır.

İngiliz Sosyal Antropolojisi düşüncesinde Spencer'in büyük etkisi olmuştur. Nitekim Radcliffe Brown, Spencer'de olduğu gibi, organizmacı benzetmeyi ve toplumsal yapı, işlev kavramlarını almış, buna karşın bu terimleri Spencer'den daha fazla açık, seçik anlamlar vermeye çalışmıştır. Birinci grubun bütün temsilcilerinde, “Dizge (sistem) halindeki bir bütünün parçalarının bir araya geliş şekli” olarak yapı kavramı ortaktır. Ancak, Spencer, yapı kavramını makrososyolojik bağlamda ele almışken, diğerleri yapı kavramını mikrososyolojik bağlamda ele almışlardır: Radcliffe-Brown'da “sosyal ilişkiler ağı”, Nadel'de ilişkiler dizgesi (sistemi), roller gibi (Bozkurt, 1973, s.14).

Dilbilimsel kaynağın önde gelen temsilcisi olan Fransız dil bilimci F.de Saussure, dili bir sistem gibi takdim eder. Ona göre; “dil kendi öz düzeni olan bir sistemdir”. Dil, tüm

parçaları eşzamanlı bir dayanışma içinde dikkate alınabilen ve alınması gereken bir sistemdir. Bir terimi, sadece belirli bir anlam ile bir sesin birliği gibi dikkate almak büyük bir hayaldir. Böyle tanımlamak terimi ait olduğu sistemden soyutlamak olur. Böyle olunca, terimlerden hareket edilerek, onların bir araya getirilmesiyle sistem oluşturulacağı zannedilecektir, halbuki dayanışmadan, birlikten hareket edilerek, onun içerdiği öğeler çözümlenmelidir (Sayın, 1994, s.39).

İkinci kategoride yer alan, yapısal antropolojinin de önde gelen temsilcisi olan Levi-Strauss, toplumsal gerçeğin çözümlenmesinde dilbiliminin sistematik yaklaşımından esinlenen kişidir. Ona göre; toplumsal gerçeğin yapısı doğrudan doğruya gözlenebilen somut bir veri değildir; toplumsal gerçeğin yapısı daha çok gizlidir; yani, bu gerçeğin içinde saklıdır ve bulunmasını istemektedir. Bu görüş, Spencer ve Radcliffe Brovvn'un toplumsal yapı düşüncesiyle ters düşer. Çünkü onların yapı anlayışı aşırı gerçekçi ve aşırı somuttur. Ona göre; yapı ne toplumsal ilişkilerin ayarlanması, ne de bir gruplar birliğidir; bu doğrudan doğruya herkesin gözlemleyebildiği ama ancak uzman bilgisi ile elde edilen kuramsal bir modeldir. Bu kuram matematiksel olarak formüle edilebilmelidir.

R.Brown'un yapı anlayışı, kavramsal bir soyutlamadır; gerçeğin bir algılanması ve soyutlanmasıdır. Fakat, L.Strauss'un anlayışı kuramsal bir modeldir; gerçeğin zihinsel olarak anlaşılabilir hale getirilmesi için bir kurgulamadır.

Toplumsal olguların “bütünlüklerinin biçimleri” içinde incelenmelerinde Gestalt'ın etkisine burada değinmekte fayda vardır (Eröz, 1977, s.44).

Marks'ın yaklaşımı, Bozkurt'a göre; bütünüyle makrososyolojiktir. Genel toplum yapısını analiz etmek amaçtır; ilkel, komünal, feodal, kapitalist toplum gibi.. Makrososyolojik bağlamda anlamlı olan Marksgil yaklaşım, tekil toplumsal olguların açıklanması konusunda; yani, mikrososyolojik bağlamda eksik kalmaktadır. Bu husus, Bozkurt tarafından şöyle ifade edilmektedir: (Bozkurt, 1973, s.15): “...iktisadi yapının, toplumsal yapının bütününe aksettirdiği söylenemez. Bu açıdan toplumsal yapıyı üretim biçimiyle özdeşleştirmek yanılmak olacaktır. Demek istenilen odur ki, toplumsal yapı daha geniş kapsamlı bir şema çizmek ve bu arada üst yapıyı da kapsamak zorundadır (Torun, 2002, s.37).”

Toplumsal yapı hem Marks'ın “Basis” (temel) olarak belirttiği temeli, hem de “Überbau”(üstyapı) diye nitelediği çatıyı kapsar.

Bottomore, yapı kavramını, kendisini oluşturan temel unsurlar açısından üçe ayırmaktadır. Bunlar (Bottomore, tarihsiz, s.119) 1) : Tüm (salt) serbest sosyal ilişki, 2) Örgütlü ve sürekli ilişki veya temel kurumların ve grupların kompleksi, 3) Toplumsal roldür.

Birinci yaklaşımıcılardan Radcliffe Brown, toplumsal yapıyı kişiler arası tüm ilişkiler olarak görür (Gökçe, 1996, s.3). Ancak, R.Brown'un toplumsal yapı tanımı çok geniş kapsamlı ve belirsizdir. Nitekim, onun yaklaşımı, Firth'ün işaret ettiği gibi, toplumsal faaliyette asli, sürekli öğelerle nispeten geçici ve tali öğeler arasında bir ayırım yapmamakta, toplum yapısı düşüncesi ile toplumun totalitesi arasında bir farklılık olduğunu gözönünde almamaktadır (Bottomore, tarihsiz, s.119). “Toplum yapısı” ile “toplum” düşüncesi aynı şeyi ifade etmektedir. Neticede, onun yaklaşımı, toplumun statik yönü ile değişen, dinamik yönü arasında en küçük bir ayırım gözetmemektedir.

İkinci yaklaşımıcılar, yine sosyal ilişkiyi esas almakla birlikte “tüm sosyal ilişkiler” i eleştirmişlerdir. Onlara göre; toplumsal yapı, daha kalıcı, sürekli ve örgütlü ilişkilerdir. Örneğin, M.Ginsberg'e göre; toplumsal yapı, toplumu oluşturan temel grupların ve kurumların meydana getirdiği bir komplekstir. R.Merton'a göre de toplumsal yapı, toplum ya da grup üyelerinin örgütlenmiş toplumsal ilişkilerden oluşur (Güven, 1999, s.207). Bu yaklaşıma göre; toplumsal yapı, yalnızca kurumsal düzenlemeleri ve/veya sosyal gruplar arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, yapı, ancak süreklilik gösteren ve önemli olan ilişkilerle ve gruplarla sınırlandırılmaktadır.

Üçüncü yaklaşım ise, toplumsal yapıyı daha dar çerçevede; toplumsal rol düşüncesi etrafında tanımlayan yaklaşımıdır. Nadel, toplum yapısı kavramını somut nüfustan hareketle kişilerarası davranışlardaki roller çerçevesinde tartışmaktadır. Gert ve Mills de benzer bir görüşü savunurlar; toplumsal yapı kavramında, kurum, temel birim niteliği taşımasına karşın, kurum kavramında da anahtar birim toplumsal roldür. Bottomore'e göre; iki görüş arasında bir fark yoktur (Bottomore, tarihsiz, s.120). Çünkü bireyin toplumsal sistem içinde nasıl davranması gerektiğini toplumsal kurumlar belirler.

Kurum, bir şeyi yapmanın örgütlenmiş yoludur. Yine, kurum, toplumda belirli bir eylemi yürütmenin formel, kabul edilmiş, yerleşmiş ve istikrar kazanmış biçimidir. Toplumdaki belirli eylemler devamlılık gösteren, kabul edilen bir biçimde örgütlendiği zaman kurumlaşmaktadır (Gökçe, 1996, s.3).

Bottomore'e göre; üçüncü yaklaşımda, rolleri icra eden bireylere belirleyici işlev atfedilerek, toplum içindeki toplumsal gruplar atlanmış ve bu sebeple eksik kalmıştır. Yine, Bottomore göre; yukarıdaki yaklaşımlardan en faydalısı ikincisidir, Ki, çalışmamızda biz de bu yaklaşımı büyük bir oranda benimsiyoruz. Bu yaklaşımı kısaca özetlemek gerekirse; toplumsal yapı, başlıca toplumsal grup ve kurumlardan meydana gelmiştir. Toplumsal yapı kavramı ile göreceli -geçici istikrarsızlığı da kapsayacak şekilde- olarak sürekli ve örgütlenmiş toplumsal ilişkiler kastedilir. Bu anlayışa göre; temel kurumlar nüfus, çevre ve yerleşim, ekonomi, toplumsal sınıflar, eğitim, siyaset, hukuk, aile ve din'dir (Ozankaya, 1982, s.123). Bu öğeler bazı toplumsal işlevler görürler.

“Toplumun yaşamının varlığı ve sürekliliği için yerine getirilmesi zorunlu olan temel toplumsal işlevler; neslin sürdürülmesi, yeni üyelerin toplumsallaştırılması, bireylerin yaşama bir anlam ve amaçla bağlanması, mal ve hizmetlerin üretim ve dağılımı ve toplumda düzenin sağlanması vb. dir. Bu işlevleri yerine getirmek üzere oluşan öğeler, hep birlikte uyumlu bir bütünlük halinde toplumsal yapıyı oluştururlar (Gökçe, 1996, s.4).”

Toplumsal öğeler; grup ve kurumlar, toplumun bu temel işlevlerini görmek için ortaya çıkmakta, fakat ortaya çıktıktan sonra temel işlevler olmazdan da devam edebilmektedirler. Esasen, birbirlerini karşılıklı etkileyerek şekillendirirler.

Bottomore göre; toplumbilimciler arasında nelerin temel kurumlardan sayılacağı konusunda önemli görüş ayrılığı yoktur. Nitekim Ozankaya' dan aktardığımız temel kurumlar paylaşılan bir tasniftir.

Marksist gelenekte yapı kavramı, toplumsal yapı ve kültürel yapı olarak karşılıklı içinde ele alınır. Bunun özü, alt yapı-üst yapı tartışmasıdır. Ki, bu yaklaşımın toplumsal yapıyı açıklamakta eksik kaldığına yukarıda bir nebze açıklık getirdik. Ancak, Kültür kavramını, alt yapı-üst yapı geleneğinde; ama ondan farklı olarak ele alan “maddi kültür” “manevi kültür” tartışmasına değinmekte fayda var: Burada kültür, sosyal yapıyı

kapsar; fakat, onun öğelerini maddi (kültür) ve manevi (kültür) olarak iki temel gruba ayırır.

Maddi kültür: Bir toplumun sahip olduğu üretim kaynak ve araçları, teknolojisi, giyim ve beslenme alışkanlıkları, yerleşme ve konut biçimleri, ulaştırma ve haberleşme örgüt ve gereçleridir. Manevi kültür: Aile ve akrabalık sistemleri, eğitim ve din kurumu, tarih ve folklor, dil, sanat, hukuk düzeni ve siyasal örgüt konularını kapsar.

Güvenç, toplumsal yapıya, toplumsal ve kültürel bir sistem olarak bakar. Güvenç, araştırmamızda büyük bir oranda esas alacağımız, toplumsal yapıyı oluşturan öğeleri şöyle belirler (Güvenç, 1976, s.34-35):

1. “İnsan” dediğimiz birey, grup ve nüfus birlikleri,
2. “Aile” ve akrabalık (soysop) adını verdiğimiz öbek ve kurumlar,
3. “Eğitim” adını verdiğimiz, bireylere kişiliğini kazandıran yaşantı ve süreçler,
4. “Teknoloji” adını verdiğimiz biyolojik ve sosyal/kültürel gereksinmelerimizi karşılayan araç gereçlerle onlara ilişkin bilgiler,
5. “Töre” dediğimiz eski fakat sürekli olarak yenilenebilen gelenek ve görenekler,
6. “Üretim-tüketim” ilintileri adını verdiğimiz, ekonomik ve politik kurum ve etkinlikler,
7. “Yönetim, hukuk” veya kısaca “devlet” adını verdiğimiz ve sistemin düzenli işleyişini sağlamak ve varlığını korumakla görevli kurum ve etkinlikler,
8. “Bilim, din ve felsefe” adını verdiğimiz ve sistemin nasıl kurulup işlediğini veya işleme gerektiğini açıklamaya çalışan kurum ve etkinlikler,
9. “Sanat” adını verdiğimiz yaratıcı, yorumlayıcı ve eleştirci ürün ve etkinlikler,
10. “Dil” adını verdiğimiz ve sistemi oluşturan bireyler, kurumlar ve örgütler arasındaki ilgi, ilişki ve etkileşimleri sağlayan iletişim ya da bildirişim ortamları,
11. “Kişilik-karakter” dediğimiz, sistemin biçim verdiği ve sisteme biçim veren biyolojik / kültürel / sosyal bir alt sistem”.

Bir toplumsal yapı analizine, Boran ve Yasa' nın dediği gibi toplum-doğa ilişkileri ile

başlamak gerekir. Yani; araştırılacak toplumsal birimin öncelikle morfolojisi ve coğrafya yapısı betimlenmelidir.

“Toplumsal yapıyı belli başlı grup ve kurumların toplamı gibi gören yaklaşıma karşı iki itiraz vardır: Birinci; bu yaklaşım sahipleri, kurum ve öğeleri toplum bütünlüğü içinde ve karşılıklı düzenli ilişkileri belirtecek ve yapının işleyişini açıklayacak biçimde ele almamakta, durağan bir yapı anlayışını sergilemektedir (Ozankaya, 1982, s.123 ve Bozkurt,1973, s.12-34).”

Toplumsal yapı kavramının statik ve durağanlığı konusunda aşırılığa kaçılmaktadır. Bu aşırılığın bir ucunda; Comte’ci yaklaşım, diğer ucunda statik (durağan) bir toplum tasvirinin kesinlikle yapılamayacağını savunanlar vardır. Bu konuda, Fichter orta yolu bulmaya çalışanlardan biridir (Fichter, 1996, s.76). Fichter' göre; “Sosyologlar için toplumun dinamik ve statik yanları arasında bir ayırım yapmak pek olağandır. Bu ayırım, analitik amaçlar için son derece önemlidir. Fakat, toplumu daha iyi anlamak için bu iki yanın her zaman birlikte bulunduğunu da akıldan çıkarmamak gerekir. Hatta sosyal yapının statik olarak adlandırılan yanını incelerken bile, yapının her zaman yön, zaman ve içindeki kişiye göre devinim içinde olduğunu hatırlamak gerekir. Diğer yanda, dinamik olarak tanımlanan işlevler bile zorunlu olarak yapılaşmış, düzenlenmişlerdir ve bu anlamda da statiktirler.”

İkinci itiraz ise; toplumsal yapı, kurumların toplamından ibaret veya onların sistemi ise total (tüm) toplumdan farkı nedir? Bu itirazın cevabı temsillerle verilebilir: “Toplum kendini oluşturan parçaların düzenli bir bileşimidir. Sosyal yapı ise bu parçaların her birinin ayrı ayrı görülüp tanınabileceği bir çeşit inşaat iskelesi ...”dir (Fichter, 1996, s.30 ve Giddens, 2000, s.622). Bir yapı, parçaların yan yana gelmesi demek değil, parçalar arasında anlamlı ilişkilerin kurulması demektir. Daha dinamik ve sosyal bir örnek gemi örneğidir: Bir yolcu gemisinde, farklı işlev gören makineler, araç ve gereç, bölümler yer alacaktır. Yapının sistemi işletebilmesi bu unsurların her birine ihtiyaç gösterir. Bu yapıyı oluşturan büyük bir kütle vardır ki, ona yolcular diyoruz. Yapı yıllarca aynı kalmasına, aynı işi yapan unsurlardan oluşmasına rağmen, gemi personeli çeşitli sebeplerle (ölüm, emeklilik, istifa vb.) değişebilir. Yolcular da devamlı değişir, ama yapı sürer. Nitekim Türkiye'nin toplumsal yapısı ile Japonya'nın toplumsal yapısının birbirinden farklı oluşu öğelerin farklılığından değil öğeler arası ilişki biçiminin farklılığından kaynaklanmaktadır. Örneğin, her toplumda var olan aile, dernek, eğitim,

evlilik, ekonomi ve siyaset gibi kurumlar, gelenek, görenek ve ahlaki kurallar; köy, kent gibi yerleşim biçimlerinin her birinde farklı işlerliğe sahip olması yapısal özellik farklarıyla açıklanabilir. Böylece toplumlar arası yapısal farklılıklar ortaya çıkmış olur.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere, toplumsal yapı kavramı, toplumu oluşturan başlıca öğeleri, bunların toplum bütünü içindeki yerlerini ve aralarındaki ilişkileri ve böylece işleyişlerindeki düzenlilikleri anlatmalıdır. Böyle bir toplumsal yapı kavramı ile; örneğin, herhangi bir ekonomik sistemin hangi aile, eğitim, hukuk düzenlemeleri ve hangi siyasi ve dini kurumlarla bağdaşır bağdaşamayacağını anlayabiliriz. Toplum bütününde ancak böyle öğelerden kurulu olduğunu, ayrıca tarihsel süreçte öğeleri birbirleriyle uyumlu bütünler oluşturan değişik toplumsal yapı tiplerinin nasıl ortaya çıkmış olacağını da kavrayabiliriz. Örneğin; ağılık ile sözleşmeli işçiliğin birlikte bulunması düşünülemez.

2.3. Sosyal Değişme

Araştırmamızın bir diğer temel kavramı “toplumsal değişme”dir. Genel anlamda değişme, önceki durum veya davranışta ortaya çıkan farklılaşmadır. (Kızılcılık, 1994, s.102) Değişim açıklamalarının tümü, değişmeyi ölçebilmek için, temel bir çizgi olarak sabit kalan “şey”in gösterilmesini gerekli kılar; ki, o “şey” yapıdır. Bu bağlamda değişme, bir zaman dilimi sürecince, bir nesnenin ya da durumun “yapısında”, önemli ölçüde meydana gelen başkalaşmadır (Giddens, 2000, s.551 ve Boran, 1945, s.15). Binaenaleyh; toplumsal değişme, toplumun yapısında meydana gelen değişmedir.

“Toplumsal yapıyı, toplumsal ilişkilerin ve bunları belirleyen kurumların bir bütünü olarak tanımlamıştık. Ayrıca, toplumsal yapı kavramının, toplumsal ilişki ve değerlerdeki sürekliliği, düzenliliği ve istikrarlı oluşu içerdiğine de değinmiştik. Bu bağlamda; toplumsal yapının statik olarak adlandırılan yanının, her zaman yön, zaman ve içindeki kişiye göre devinim içinde olduğunu açıklamıştık. Buradan yola çıkarak, toplumsal değişmeyi, “toplumsal ilişkiler ağının ve bunları belirleyen kurum ve değerlerin değişmesi” şeklinde tanımlayabiliriz (Güven, 1999, s.214; Özkalp, 1995, s.264; Tezcan, 1995a, s.170).”

Toplumsal yapı sürekli değişim halindedir. Fakat bu değişmelerin bir kısmı önemli olmadığı için toplumsal değişme olarak kabul edilemez. Toplumsal yapının yapı unsurlarındaki değişikliklerden, icra yönünden sonuçlar doğuranlar önemli değişikliklerdir. Mesela, moda ile ilgili ve iş hayatındaki dönemsel değişmeler,

toplumsal değişme olarak kabul edilemez.

Toplumsal yapının unsurlarında meydana gelen yeniliklerin “toplumsal değişme” sayılması gerektiği gibi yapı unsurlarının kendisinde değil; fakat, bunların nispi öneminde oluşan değişmeler de, toplumsal değişme sayılmalıdır. Nitekim, yapıyı oluşturan öğelerde herhangi bir değişme gerçekleşmemişken, öğeler arasındaki ilişki biçiminin farklılaşmasından mütevellit bir toplumsal değişme söz konusu olabilir.

Değişme, niceliksel veya niteliksel bir biçimde olur. Yapıyla ilgili yeni bir şey getirildiğinde niteliğe ilişkin bir değişme olur. Bazı yeni unsurlar, diğerlerine kıyasla yapıya ilişkin daha çok ve daha iyi uyum sağarlarsa bu defa değişme sayıya dayanan şekilde olur. Yeni bir örneğin, diğerinin yerini alması gibi.

Tarihsel araştırmaların işaret ettiği gibi, her toplum, ne kadar geleneksel ve tutucu olursa olsun sürekli değişim içindedir (Koenig, 2000, s.287). Ancak, temel toplumsal öğelerin değişmeleri onların bütünüyle yok olmaları anlamına gelmez. Temel grup ve kurumlar - aile, eğitim, ekonomi, siyaset, din vb.- form ve içerik olarak değişebilir, ama örgütlenmiş sosyal yaşamın olduğu her yerde zorunlu olarak bulunurlar (Fichter, 1996, s.166).

Toplumsal değişmeyi, tek bir toplumun sınırları içinde; toplumun yapısındaki değişmeler olarak tanımlamak, bu olguyu, yapıyı belirleyen toplumsal kurumlardaki ve ilişkilerdeki değişmeye özdeşleştirmektir. Toplumsal değişmenin “toplumsal ilişki ve kurumlar bütünündeki değişme” olarak tanımlanması, orta boy toplumsal değişme kuramına dayanmaktadır. Buna karşılık, büyük boy kuramlar, toplumsal değişmeyi, tüm insanlığı kapsayan evrensel boyutta ele alırlar. Toplumsal değişmeyi açıklamakta, çağdaş sosyolojinin büyük bir ekserle barem aldığı kuram, orta boy kuramdır. Toplumsal değişme kavramı, toplumbilim literatüründe ilk olarak “ilerleme” anlamında kullanılmıştır.

Değişme kavramı konusunda, sosyolojik analizdeki ilk girişimler, Ondukuzuncu Yüzyılda Avrupa'yı saran, sanayileşme ve Fransız devrimi gibi iki büyük değişim dalgasını açıklama gereğinden kaynaklanmıştı (Marshall, 1999, s.136). Onsekizinci Yüzyıl' dan itibaren ilk tartışmayı başlatanlar tarih felsefecileridir. Bunlar, toplumsal ve

siyasal devrimleri “genel tarih” çerçevesi içinde açıklamışlardır. Bunların etkileri, Simon ve Buckle gibi yazarlar ile ilk toplumbilimcilerden Comte, Marks ve Spencer'de açıkça görülür. Hatta modern sosyologlardan Weber' de “kapitalizmin kökeni ve önemi” ne dair bakış açısıyla, “artan rasyonelleşmenin” sonuçlarına dair düşünceleriyle aynı kategoriye sokulabilir. Yine, kısmen Durkheim'i bu safa dahil edebiliriz.

Değişimi ilerleme ve evrimle eşit sayan Ondukuzuncu Yüzyıl kuramcıları, değişimi, toplumun her kesiminin birlikte değişeceği, total, homojen bir süreç olarak görmüşlerdi. Ancak, değişimin genellikle eşitsiz ve kısmi bir olgu olduğunu artık bilinmektedir (Marchal, 1999, s.138). Sosyologlar değişim sorununu büyük ölçüde tekil değişim süreçlerini yakından analiz ederek ve tanımlar getirerek incelemişler. Toplumsal değişim kuramları şimdilerde, küresel toplum düzleminden aile düzlemine kadar çok geniş bir alandaki fenomenleri (kısa ve uzun vadeli, büyük ve küçük ölçekli değişimleri) kapsamaktadır.

Çoğunlukla eşitmiş gibi kullandığımız modernleşme, yenileşme, çağdaşlaşma, ilerleme, kalkınma, gelişme gibi deyimlerle sosyolojik bir deyim olan değişme arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Ekonomik göstergelerle ifade edilen ve daha çok ekonomiyle ilgili olan gelişme, kalkınma ve büyüme terimleri, ekonomik bazı kıstaslara göre toplumsal değişimin yön ve niteliğini ancak kısmen gösterebilmektedirler. Evrim, devrim ve ilerleme gibi toplumsal, siyasal ve kültürel deyimler de, değişimin özel biçimleri olarak değerlendirilebilirler. Modernleşme kavramı ise, genellikle az gelişmiş ülkelerin, ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel bakımdan, endüstrileşmiş ülkeler modelini temel alan bir değişme göstermeleri anlamında kullanılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında modernleşme, toplumsal değişimin özel bir durumu veya görünümü olmaktadır. Aşağıdaki toplumbilimcilerine göre; değişme kavramı “gelişme” (Beşikçi, 1970, s.11), “kalkınma” (Geray, 1967), “modernleşme” (Akkayan, 1990, s.13-17) ve (DPT, 1968), “batılılaşma” (Turhan, 1994) ve (Köseihal, 1968, s.13), “çağdaşlaşma” özel anlamlarında kullanılmıştır.

Bütün bu kavram kargaşalıklarını ortadan kaldırmak üzere, insan toplumlarındaki bütün tarihsel değişimleri kapsamak üzere “toplumsal değişme” terimi kullanılmaktadır. Bu

kavramın, bu anlamda yaygınlık kazanmasına W.F.Ogburn'un Toplumsal Değişim (Social Change) adlı eserinin 1922 yılında yayınlanması bir milad olmuştur. Bu bağlamda, toplumsal değişme kavramının, “bütün değer yargılarından arınmış, her türlü özel durumu kapsayan, bu sebeple de evrensel ve nesnel olan bilimsel bir terim olduğunu söyleyebiliriz.”

Toplumsal değişme ile kültürel değişme arasında da ayırım yapanlar vardır. Ancak sosyal değişimin kendisi, büyük ölçüde kültürel bir olaydır (Şener, 1994, s.54). Toplumsal yapı, maddi ve manevi öğelerden meydana gelir. Nitekim Malinowski, toplumsal değişmeyi kültür değişmesi ile aynı kabul eder. O'na göre; Kültür değişmesi, bir cemiyetin mevcut sistemini, maddi ve manevi medeniyetini bir tipten başka bir tipe dönüştüren bir süreçtir (Turhan, 1969, s.58).

Kıray, toplumsal değişmeyi “derece derece meydana gelen toplumsal değişme” ve “yapısal değişme” iki şekilde ele alır. Kıray'a göre, toplumsal değişme, derece derece ortaya çıkar. Ancak, belirli bir dereceden sonra da bunun bütünü ile bir yapı değişikliği haline geldiği görülür (Kıray, 1964, s.5). Bu yüzden belirli bir anda belirli bir toplumdaki değişme, o toplumdaki öğelerden bazılarında yapı farkı, bazılarında ise derece farkı doğurur.

“Değişme, toplumsal yapının bütün öğelerinde aynı anda, aynı hız ve miktarda ortaya çıkmadığına göre, belli bir anda, değişen bir toplumda hem eski yapıya hem de yeni yapıya ilişkin nitelikler bir arada görülebilir. Aksi durumda, büyük ölçüde değişmiş toplumları bile, örneğin modern toplumların bazı önemli niteliklerini tam anlamıyla göstermiyor diye, değişmeyen toplumlar gibi düşünmek yanılgısına düşülebilir (Kongar, 1999, s.432).”

Kıray, değişimin gözlemlenmesi sırasında saydığımız niteliklerin dikkate alınması gerekliliğini ortaya koyduktan sonra, bir toplumdaki değişme eğilimlerin beş ana grupta toplar (Kıray, 1964, s.7). Bunlar: 1) Ekolojik ilişkilerin biçim ve hacmi, 2) Kurumların farklılaşma, ihtisaslaşma ve örgütlenme dereceleri, 3) Toplumda, dışarıya açılma, dışarı ile bağlantı kurma ve bütünleşme biçim ve miktarı, 4) İnsan ilişkilerinde herkesin birbirini tanıdığı, kişisel ve yüz yüze temaslardan anonim kişilik ötesi rollere dayanan ilişkilere geçiş derecesi, 5) Yerel ve dinsel olma özelliklerinin kaybolma derecesidir.

Kıray'a göre; bu özellikler, feodal toplumların (kırsal toplum, Gemeinschaft)

modernleşme, kentleşme ve endüstrileşmesinde en belirli oluşumlar halinde ortaya çıkmaktadır.

2.3.1. Sosyal ve Kültürel Değerleri Değiştirmede Eğitimin Rolü

Dünyanın hemen her yerinde ekonomik gelişmeyi hızlandırıcı bir unsur olarak eğitim üzerinde önemle durulmaktadır. Yalnız ekonomik bakımdan geri kalmış ülkeler değil, ileri derecede de ekonomik refaha kavuşmuş ülkeler de bu konuyla ilgilenmektedir.

İnsanların, bağlandıkları gelenekçi değer hükümlerinden sıyrılmadan, çok kere gelişmiş bir ekonomik düzenin gerektirdiği zihniyet ve davranışlarla donatılabilmek mümkün değildir.

Gelenekçi toplumlarda, geleneksel unsurlar nüfusun, kültür değişmelerine karşı aktif ve pasif olarak direnmelerine neden olmaktadır. Böyle olunca, ekonomik gelişmede hızlı olarak cereyan edemez (Dönmezer, 1982, s.360).

Özellikle bu nedendir ki, eğitimin gelişmiş bir ekonomik düzeni uygulanabileceği toplumun istediği bireylerde bulunması gereken, sosyal değerleri kuracak yönde olması gerekir (Dönmezer, 1982, s.360).

Mesela, iktisaden gelişmiş bir toplum, sanayileşmiş bir toplum demek olduğuna göre, iktisaden geri kalmış bir toplumun gelişebilmesi için endüstriyel bir toplumda var olan değer yargılarının vatandaşlara aşılması ve bunları iç içe geçirilmesi gerekir (Dönmezer, 1982, s.360).

Bununla beraber eğer eğitim sosyal yenilikçilik rolünü yerine getirecekse, öğretmenlerin eğitim sürecinde özellikle kapsam ve yöntem bakımından köklü değişiklikleri kabul etmeleri ve bunları uygulamaya girişmeleri gerekir.

2.4. Yerleşme Şekilleri

“Toplumsal yapı araştırmalarında yerleşme biçimleri konusu, vazgeçilmez inceleme ve çözümlene birimdir. Yerleşme biçimlerinin başlıca özelliklerinin ortaya konulması toplum olgusunun anlaşılabilmesi bakımından zorunludur. Eski dilde, “iskan” kelimesine karşılık olarak kullanılan yerleşme kavramı barınmak, ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir alan üzerine inşa edilmiş bir veya birden fazla sayıda konuttan oluşan küme olarak tanımlanabilir (Özçağlar, 1997, s.1).”

İlk etapta, yerleşmeler, üzerinde buldukları jeomorfolojik birimlere, yani; yeryüzü şekillerine göre tasnif edilmelidir. Bu bağlamda, yerleşmeler; yerleşilen yerin coğrafik özellikleri ve konutların bu coğrafya üzerinde aldıkları yüzey şekli bakımından sınıflandırılabilir.

Yerleşmelerin Coğrafik özellikler bakımından belli başlıları, Ova Yerleşmeleri, Plato Yerleşmeleri, Yamaç Yerleşmeleri, Vadi İçi veya Vadi Boyu Yerleşmeleri, Sırt Yerleşmeleri, Kıyı Yerleşmeleri' dir. Yüzey şekli bakımından, yani; dıştan görünüşü itibariyle yerleşmeler; Toplu Yerleşmeler, Dağınık Yerleşmeler ve Yarı Dağınık Yerleşmeler olmak üzere üç türdür. Bu tasniflerin tümü, toplumbilimle ilgili olmakla birlikte toplumbilimsel yaklaşım değillerdir.

Toplumbilime göre yerleşme biçimleri sınıflandırılırken farklı kıstaslar kullanılmaktadır. Bunlar genel olarak; toplumsal ilişki, ekonomik işlev, nüfus ve yasal statü olmak üzere dört kıstastan oluşur.

2.4.1. Nüfus ve Yönetim Kıstasları Açısından Yerleşme Biçimi

Durkheim, kırsal topluluk yapısından kentsel toplum yapısına geçişte nüfus bileşkenini belirleyici olarak seçmiştir. Durkheim'e göre; nüfus miktarındaki bir artış genellikle nüfus yoğunluğundaki artışa da sebep olur. Nüfus miktar ve yoğunluğundaki artış ise birim meta etrafında ölümcül bir rekabete yol açar. Bu ölümcül rekabete son vermenin yolu ise ancak işbölümüdür. Çünkü işbölümü sayesinde verimlilik artar, insanlar başka meslekler, başka işler edinirler. Sonuçta, nüfus artışının sebep olduğu işbölümünün etkisiyle “mekanik dayanışmayı” temel alan bir topluluk tipinden “organik dayanışmayı” temel alan bir toplum tipine geçilir (Özkalp, 1995, s.55). Ancak, Durkheim' in fazla genel ve tek bileşkenli açıklaması popüler geçerliliğini kaybetmiştir.

2.4.2. Kırsal-Kentsel Karşıtlığı

“Sanayileşme devrimi, iki yerleşme biçimi ve iki farklı hayat biçimine yol açmıştır. Bu bağlamda, kır-kent ayrımı, sanayileşme öncesi ve sanayileşme sonrası yerleşme biçimlerini açıklamaya temellenmiştir. Nitekim Tönnies, meşhur cemaat-toplum dikotomisini endüstrileşme öncesi kırsal toplumu ile kentsel endüstri toplumunu karşılaştırmak için geliştirmiştir (Aslantürk, 2000, s.254).”

Yerleşme biçimlerini kır-kent karşıtlığında ele alan birçok yaklaşım ve teori vardır.

Fakat bu yaklaşımı; ilk olarak topluluk-toplum (Gemeinschaft-Gesellschaft) dikotomisi biçiminde formüle eden F. Tönnies' dir. Onun bu dikotomisi, soyut haliyle de olsa hemen hemen bütün toplumbilimciler tarafından benimsenmiştir.

Gezgin'e göre; Tönnies' in topluluk-toplum dikotomisi kır-kent farklılaş-masının izahı için zaruri bir dikotomidir (Erkal, 1997, s.259 ve Şener, 1996, s.108-109). Nitekim “Toplum” Başlığı'nda, toplum olgusunu açıklamaya yönelik olarak; en çok benimsenen ve açıklama kabiliyeti noktasından en kapsamlı olan yaklaşımın topluluk -toplum karşıtlığı olduğunu belirtmiştik. Çünkü bu yaklaşımla tüm toplum-topluluk karşıtlığı makro düzlemde analiz edilebileceği gibi, tüm toplum-topluluğun içinde yer alan kır veya kent olguları da mikro düzlemde analiz edilebilir.

Bu paralelde, topluluk-toplum karşıtlığı hem makro hem de mikro analize imkan verirken, kırsal -kentsel karşıtlığı yalnızca mikro analize imkan verir. Bu yüzden, Tönnies' in karşıtlığı daha kapsamlıdır. Ancak, bunun bir zararından değil faydasından bahsedilebilir.

Topluluk kavramı, dar anlamda, kırsal kavramına koşut olarak; “köy” kavramı ile eşit, geniş anlamda ise, geçimlerini avcılık, hayvancılık ve tarımla temin eden insanların yaşayış biçimleri anlamında kullanılır. O halde topluluk nedir ve topluluktan onu ayıran vasıfları nelerdir?

Nirun' a göre; topluluk, belirli bir coğrafi alanda yerleşmiş bir toplumsal yapıdır (Nirun, 1969, s.152-154). Bu tanımdan, topluluğun bir yere bağlı yerleşme biçimi olduğunu anlamaktayız. Ozankaya' ya göre, toplum teriminin karşıtı olan topluluk; mekanik dayanışmayla ileri derecede bütünleşmiş, birincil ilişkilerin egemen bulunduğu, kültürün geleneksel ve türdeş olduğu kapalı yerel kümelerdir (Ozankaya,1982, s.419). Bir diğer tanımları Maciver ve Page yapmıştır: “Küçük veya büyük herhangi bir grubun azaları her nerede, şu veya bu münferit menfaati değil, fakat müşterek hayatın ana şartlarını paylaşacak şekilde bir arada yaşarlarsa, biz bu gruba cemaat (topluluk) diyoruz. Bir cemaat' in (topluluğun) alameti, ferdin hayatının tamamen bunun içerisinde yaşanabilmesidir” Bu tanımdan, bir grubun topluluk olabilmesi için iki temel şartın öne çıktığı anlaşılmaktadır: Bunlar; mekan birliği ve biz duygusudur.

Tönnies'e göre (Tönnies, 2000, s.202-203); “doğal istemin baskın olduğu her türlü birlik topluluk, ussal istem tarafından şekillendirilen ve esas itibariyle onun tarafından yönlendirilenleri de toplum...” dur. Doğal istemle ussal istem arasındaki fark şudur. Doğal istemde, fazla insan iradesi ve eylemi söz konusu değilken, ussal istem tam şuur ve insan etkinliği gerektirir. Topluluk doğal olarak var olan organizma iken; cemiyet, mekanik ve yapay olarak bir araya gelen topluluk mahiyetindedir. Tönnies, Durkheim ile aynı şeyleri betimlemesine rağmen, topluluğa organik, topluma mekanik nitelik atfetmiştir. Bu durumun sebebi; Tönnies' in sosyal psikolojiden hareket etmesi ve teneffüs ettiği atmosferin etkisi ile topluluğa pozitif bakması, Durkheim'in ise; mekanistik sosyoloji eğilimine uygun olarak toplumu olumsuzlamasından kaynaklanır (Koenig, 2000, s.194). Batı' da, sanayileşmenin yükseldiği dönemlerde ekseriyetle toplum yüceltilmiştir. Sanayileşmenin dez avantajlarının görüldüğü ve otoriter eğilimlerin yaygın olduğu dönemlerde ise cemaat (topluluk) yüceltilmiştir.

Fichter' e göre; faşizm, nazizm ve komünizm (totaliter dini rejimler) gibi totaliter sistemler ulusu ve hatta tüm insanlığı bir topluluğa dönüştürmeye çalışmışlardır (Fichter, 1996, s.64). Nitekim, totaliteristlerin en fazla karşı çıktıkları durum toplumsal farklılıktır (Sezen, 1997, s.17-20). Halbuki; toplumsal bütünleşmenin gevşeyip, gelir dağılımının bozulduğu ve toplumsal adaletin sarsıldığı zamanlarda toplumsallaşma (cemaatleşme) bir olgu olarak ortaya çıkar.

Tönnies' e göre; “kan cemaati”, “yer cemaati” ve “düşünce ve inanç cemaati” olmak üzere üç tür cemaatten bahsedilebilir. Bir topluluğun hangi tür cemaat olduğu; “nesep (kan)”, “yer” ve “fikir-inanç” kriterlerinden hareket edilerek anlaşılabilir. Aslında, bir toplulukta, ampirik olarak bu kriterlerin üçüne de belli ölçülerde rastlanır. Fakat, bu kriterlerden biri başattır ve o topluluğa kendi rengini verir. Gezin' e göre; hangi kriterden hareket edilirse edilsin, hangi tasnif ve tipleştirme tercih edilirse edilsin, bunlar, tek bir “topluluk” (cemaat) ana kavramı altında toplanabilirler. Yine, O'na göre; kullanılan kriterler ve bu kabil ana tasnif halen geçerliliğini korumaktadır.

Cemaat bir arada yaşamının ilksel hali olup, o günden bugüne gelen bir süreci ifade eder. Kan bağı ile oluşan avcı toplulukları, belirlenmiş bir avlanma sahasında hareket ediyorlardı. Böylelikle, kendi avlanma sahası dışındaki sahalarla komşuluk olgusu, bir

toprak parçasına birlikte yerleşmeye yol açtı. Tönnies' e göre; toprakla müşterek bir ilişki, akraba olabilecek veya kendilerinin akraba olduklarına inanabilecek insanları komşuluk (yer) bağı ile birleştirmeye eğilimlidir. Komşuluk, köy arazilerinin ortak mülkiyetinden, toprakların elbirliği ekilip biçilmesinden ve meralardan ortak faydalanılmasından doğar. Zamanla civar köyleri ile komşuluk, kırsal köy topluluğunu ortaya çıkarır. Fakat sürekli birleşmelerle ölçeğin büyümesi sonucu, topluluğa karakterini veren kan ve komşuluk bağlarının yerine, git gide tek başına komşuluk bağının geçmesine yol açar. İlk kasabalarda, git gide toplulukta baskın olan nesep birliği ve akrabalığın yerini, yer ve buna bağlı komşuluk bağı alır.

İlk kasabalar da cemaat özelliği göstermişlerdir. İlk kasabalar, bir lordun veya eşit haklara sahip yurttaşlar olarak aralarındaki barış ve düzeni sürdürmek ve düşmanlara karşı savunma yapmak amacıyla müstahkem yerlere kapanmış / kapatılmışlardır. Bu kasabalarda kan bağı ile bağlı olmayan insanlar toplanmaya başlar. Başlangıçta, komşuluk (kısmen akrabalık) ilişkisi ile sürdürülen topluluk hayatı, işbölümü ve işbirliğinin gelişmesi ile nitelik değiştirir. İşbölümü ve işbirliğinin ortak doğa ve mekana olan bağımlılığı azaltması sonucu komşuluk duygusu zayıflamış buna koşut olarak topluluk niteliği kent niteliğine dönüşmüştür.

Komşuluk, sosyolojik olarak kendiliğinden birbirine yardım etme, dayanışma prensibidir. Komşuluk, birinci planda akrabalık bağlarına değil ikametgah yakınlığına bağlı olan ve bunun neticesinde ortaya çıkan değerlere dayanır. Böyle olmakla birlikte, durum göçebe topluluklar açısından farklılık arz eder. Göçebe topluluklarını yer topluluğu olmaktan ziyade belirli yere bağlı olmalarına rağmen kan topluluğu olarak düşünmek ve ele almak Tönnies' i' teorisine uygun ve doğru bir değerlendirme olur.

Tönnies' e göre; nesebi bakımından, tasarruf veya yararlanma açısından ortak özellikleri olan veyahut da belirli ortak dayanışma unsurlarına sahip olan, aile, köy, kulüp, dini gruplar, kapalı bir ekonomik yapıya sahip kasabalar, zanaat birlikleri (loncalar) ve hatta feodal beylikler cemaatin tezahür şekilleridir. “Tüm toplum”, bir yerleşim şekli olarak “kent”, her türlü sınıai, ticari ve finans “şirketler”i ve hatta seyahat ve bilimsel amaçlı “sivil toplumlar” toplum kavramının örnekleridir. Günümüzde topluluk deyince daha çok köy anımsanır. Ne var ki; aşiret yerleşmelerinin dışındaki günümüz köy

yerleşmeleri saf hallerine tam uyum göstermezler.

Günümüzde, genel olarak köy, mutlaka cemaat topluluğu değildir. Ancak, sosyal ve ekonomik açıdan kapalı köyler topluluk karakteri gösterirler. İnsan, bir şehirde yaşadığı halde bütün ilgileri küçük bir gruba inhisar ediyorsa bir cemaatin parçasıdır. Buna karşın, bir köyde yaşadığı halde grubun dışındaki daha büyük grup olan toplumun köylere kadar yaydığı çıkar birliklerine dahil olabilmişse, kişilik ve ben duygusu kazanabilmişse, ilgileri bütün topluma hatta dünya meselelerine yayılabilmişse, küçük ve kapalı bir topluluğun parçası olmayıp toplum hayatının üyesidir (Bilgiseven,1995, s.7). Tabiatıyla, bilimsel modeller gerçekliklerine tıpatıp uymazlar. Modellerdeki kavramlar ideal tipik kavramlardır. Binaenaleyh, eleştirel kalmak şartıyla köyü cemaat olarak ele almak analizimiz için önemli bir engel oluşturmamaktadır.

“Tönnies” in toplum-topluluk dikotomisi, bir yönüyle kırsal topluluk ve kentsel toplumun farklılıklarını göstermeye hizmet eder. Kırsal toplulukta aileler ve insanlar arasında işbirliği ve anlayış egemendir. Birey ve birey çıkarlarından çok, topluluk ve ortak çıkarların korunması söz konusudur. Kentli toplum, farklı bireylerden oluşan heterojen bir yapıya sahiptir. İnsanlar birbirlerine akrabalığın, komşuluğun verdiği sempati yerine sözleşme ile bağlıdırlar. Yani; işbirliklerinin temeli bireysel çıkardır. Bireyler, faaliyet ve düşünceleri kendi çıkarlarınınca güdülendiğinden yakın bağımlılıklarına rağmen birbirlerine çatışkandırlar (Koenig, 2000, s.219).”

Kırsal topluluk, birbirine bağlı olmayan eşitlerden oluşur. Toplulukta, her aile kendi kendine yeterlidir; ancak, insanlar benzer işler görürler. Bu sebeple, Tönnies'e göre; toplulukta organik dayanışma egemendir. İşbölümü arttıkça, uzmanlaşma, meslek çeşitliliği, mesleksi adaptasyon artar ve sonuçta herkes birbirine bağımlı hale gelir. Herkes makinenin bir uzvu gibi olur ve biri olmazdan makine çalışmaz ve onun da kendi başına bir kıymeti harbiyesi olmaz; çünkü yaşamasını tek başına sürdüremez. Aynı olguyu zıt kelimelerle ifade etmelerine rağmen Durkheim' de Tönnies' in jargonunu aynen kullanır. Topluluğu yöneten normlar (örf -adetler) resmi ve yazılı değildir. Fakat, ilişkiler yakın ve yüz yüze olduğundan toplumsal kontrol çok yüksek seviyededir.

Tablo 2. Topluluk (Cemaat) -Toplum Ayrımı

Topluluğun Özellikleri	Toplumun özellikleri
Ortak irade	Birey iradesi
Üyeler birey değildir	Üyeler bireydirler
Topluluğun çıkarları üstün	Bireylerin çıkarları üstün
inanç	Öğreti (doktrin)
Din	Kamuoyu
Orfveadet	Geçici zevkler, moda
Doğal dayanışma	Sözleşmeli dayanışma, ticaret, değişim
Ortak mülkiyet	Özel mülkiyet

Kaynak: Doğan, 1995, s.57

“Topluluğu oluşturan en önemli nitelik “biz duyguyu”dur. Biz duygusunun oluşmasında maddi ve manevi öğeler rol oynar. Üyelerin sürekli ve ortak tehdit altında bulunanlar, “biz” duygusunun en güçlü olduğu topluluklardır. Bu bağlamda, tüm toplumdan dışlanan ve baskıya maruz kalan gruplarda “biz” duygusu daha bir güçlüdür. Topluluk üyeleri böyle durumlarda kader birliği yaparlar (Bilgiseven, 1995, s.6) .”

Tönnies'in dikotomisi esas alınarak birçok yeni dikotomiler yapılmıştır. Bunlardan birisi, Sorokin ve Zimmerman'ın yaptığı dikotomidir. Sorokin ve Zimmerman, Kır-Kent Sosyolojisinin Prensipleri adlı kitabında, toplum ve topluluk düşüncesini daha somut bir şekilde kır-kent konusuna uyarlayarak; cemaat (topluluk) kavramının özelliklerini kırdaki toplum kavramının özelliklerini kentte toplamışlardır. Buna göre; kır-kent arasındaki temel farklılık kıstaslarını sekiz madde halinde “Ek Tablo 1” de gösterildi (Sayın, 1994, s.86-88 ve Koenig, 2000, s.188).

Sonuçta, kırsal-kentsel olarak formüle ettiğimiz bu karşıtlıkta temel kriter toplumsal ilişki ve ekonomik işlevdir. Toplulukta Gemeinschaft-benzeri ilişki, toplumda Gesellschaft-benzeri ilişki vardır (Tönnies, 2000, s.204-210). Bu terimler, Cooley'in kullandığı birincil ilişki - ikincil ilişki terimlerine koşuttur.

Ekonomik kriter ve toplumsal ilişki kriterleri birbirine koşut kriterlerdir. Karşılıklı olarak; mesela, ikincil ilişkinin olduğu yerde başat sektör endüstridir, ya da başat

sektörün endüstri olduğu yerdeki toplumsal ilişkinin niteliği ikincildir.

G.SimmePin meşhur deyimiyile, kent her zaman para ekonomisinin payitahtı olmuştur. SimmePe göre ekonomik alış-verişin yoğunlaşması ve çokluğu kentlere özgüdür (Simmel, 2000, s.169). Tüm bu söylenenlere paralel olarak ekonomik hayat ve meslek unsuru açısından kentler, belli bir coğrafik mekanda nüfus ve tanıdığı ekonomik faaliyet ve mesleklerin toplandığı yerleşim birimleridir. Bir yerleşme biriminin ekonomik (veya işlevlere) işleve göre sınıflandırılması, faal nüfusun gördüğü işlevlerin en önde gelenine göre yapılır. Yerleşme birimleri, sektörlerden birinin veya birkaçının yoğunluğuna göre tasnif edilir. Tasnife esas olan ekonominin sektörleri 3 temel gruba ayrılır: 1) Primer (tarım, ormancılık, balıkçılık v.s), 2) Sekonder (madencilik, imalat ve inşaat), 3) Tersiyer (ticaret, mali işler ve diğer sosyal ve kişisel hizmetler.

Bu sektörler kısaca sırasıyla; tarım, sanayi ve (serbest meslek ve) hizmet demek mümkündür. Ekonomik işleve bağlı olarak yerleşmenin kırsal ya da kentsel olduğunu belirlemede Darkot'un tutumu daha nettir: “yerleşme noktasında yaşayanlar içinde faal nüfusun tamamı yahut büyük kısmı, hiç değilse yarıdan fazlası geçimim geniş anlamıyla topraktan sağlıyorsa o yerleşme noktası kırsal bir yerleşme, mesela bir köydür; eğer tarım, faal nüfusun geçim kaynakları arasında yer tutmuyorsa yahut hiç değilse yarıdan az bir oranda kalıyorsa, geçim daha ziyade endüstri, ticaret, serbest meslek ve hizmetlerle sağlanıyorsa yerleşme noktası kentsel bir yerleşme, şehir veya kasabadır. Bu mutlak çoğunluk kuralı Tümertekin tarafından eleştirilmiştir. Tümertekin' e göre; nüfusun en kalabalık başat dilimi hangi sektörde ise yerleşmenin türü bu sektöre göre belirlenmelidir. Aslında, Tümertekin' in eleştirisi şamil değildir. Çünkü onun başat sektör yaklaşımı, sektörleri tarım ve diğer sektörler olarak ikiye ayırmasında temellenir.

2.4.3. Yerleşme Biçimlerinin Değerlendirilmesi

Yerleşme biçimleri; toplumsal ilişki, ekonomik işlev, nüfus ve yönetim kıstaslarından oluşan dört kıstas aynı zamanda yerleşme olgusunun öğeleridir. Bu dört öğe etrafında incelediğimiz yerleşme konusu üç sorun bağlamında değerlendirmek mümkündür.

Birinci sorun; tek tek öğelerden yola çıkarak yapılan yerleşme analizi, bütünsel bir bakışı ihmal edecek olmasıdır. Yerleşme biçimini, başat bir öğe etrafında açıklarken

diğer öğeleri gözden ırak tutmamak gerekir. Aynı zamanda, yerleşmeleri; kendisinin de içinde yer aldığı üst sistemden, tüm toplum yapısından bağımsız düşünmemek gerekir.

Yerleşmeler, tüm (total) toplum içinde tekil bir olguyu oluştururlar. Tekil olgular ise kendini oluşturan bütünden, yani; toplumsal yapıdan ayrı bir anlam taşımazlar. Nitekim Sjöberg; yerleşmeleri yalnız alt öğelere göre tanımlayan yaklaşımları, toplumsal yapıyı dikkate almamakla eleştirmektedir. (Uygun, 1984, s.59)

Tekeli'ye göre; kasaba olgusu, yapı bağlamında ele alınmalıdır: “Bir toplumda tüm yerleşmelerin bir sistem olarak işlev gördüğü ortaya konulunca, bir yerleşmeyi o yerleşmeye özgü sayılan niteliklerle tanımlamak büyük ölçüde anlamım yitirmiştir. Yerleşmenin bir sistem oluşturduğu anlayışına varılınca kasabayı da yerleşmeler sistemi içindeki konumuna göre tanımlamak gerekecektir. Başka bir deyişle, kasabanın tanımı yerleşme içi niteliklere dayandırılmaktan çok yerleşmeler arası ilişkilere dayandırılmalıdır. Böyle bir yaklaşım, tanımlamada, yerleşme içi niteliklerin üzerinde durulmasını zorunlu olarak dışlamaz. Ama yerleşme içi niteliklerle yerleşmeler arası ilişkilerin bağlantısının kurulmasını gerekli yapar (Uygun, 1984, s.59).”

İkinci sorun; yerleşme olgusunun teorik tanımlarının Türkiye özgünlüğünü tam olarak yansıtmamasıdır. Çünkü mevcut teoriler, genelde batı toplumsal gerçekliği temelinde yapılmış soyutlama ve modellerdir (Sezer, 1991, s.7-12). Batı toplumbilimciler, yerleşme biçimlerini tanımlarken kendi toplumsal gerçekliklerini yansıtmışlardır. Bu tanımların eleştirisi yapılmadan aynen aktarımı ise yanlış analizlere kapı açmıştır. Çünkü, gelişmekte olan toplumdaki yerleşim özellikleri gelişmiş toplumlardaki yerleşim özelliklerine tamamen uymamaktadır (Kongar, 1979, s.263). Nitekim, Türkiye'deki kentleşme olgusuna, batıdaki kentleşme sürecini açıklayan teoriler ile yaklaşıldığında yanlış yargıya varılmaktadır. Batıdaki kentleşme, sanayileşmeye koşut bir mahiyetteyken, Türkiye ve benzeri ülkelerde değildir. Türkiye'de kentleşme, endüstrinin oluşturduğu imkanlardan çok devlet hizmetlerinin yarattığı imkanlara paralellik arzeder.

Yerleşme biçimlerinin belirlenmesinde kullanılan nüfus sınırı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için farklılık arz etmektedir. Sanayileşmekte (veya gelişmekte) olan toplumlarda nüfusu 5 bin olan yerleşmeler kent olarak kabul edilirken, sanayileşmiş (veya gelişmiş) toplumlarda ise nüfus 10 binin üzerindeki yerleşmeler kent olarak kabul edilmektedir. Demek ki, Türk toplum yapısını oluşturan yerleşmeleri tasnifle esas alacağımız sınır 10 binin üzeri olmamalıdır. Ancak, bu sınır tüm toplumdaki gelişmeye paralel olarak artırılmalıdır.

Üçüncü sorun ise; yerleşmelerin kutupsal bir karşıtlık içerisinde ele alınması kasaba

olgusunun sınırlarını çizmeyi zorlaştırmaktadır. Nitekim kimi toplumbilimciler kasabayı kırsal yapı içerisinde düşünürken, kimi toplumbilimciler ise, kentsel yapı içinde düşünmektedir.

Yerleşme olgusu her toplumsal olgu gibi bir süreçtir. Yani; en küçük yerleşme biriminden en büyüğe doğru tüm yerleşmeler arasında bir kutuplaşmadan değil, bir devamlılıktan sözedilebilir. Yerleşme birimleri köyler, kasabalar, kentler ve metropoller olmak üzere, gök kuşağı üzerindeki renkler gibi bir süreklilik içindedirler. Kasaba köy yerleşme tipinden kent yerleşme tipine bir geçişi ifade eder.

Sonuç olarak; kasabayı, köy veya kent içinde değerlendirmek yerine, uygulayacağımız kıstasların sonuçlarına göre; “kırsal nitelikli kasabalar” veya “kentsel nitelikli kasabalar” olarak değerlendirmek en uygun olanıdır. Kasabanın, kentsel (ya da kırsal) nitelikli olup olmadığını belirlemek için, her şeyden önce, Jefferson'un tespit ettiği (Koenig, 2000, s.187) donanımlara bakılmalıdır. Bunlar: 1) Fiziksel donanım: aydınlatma, beslenme ve yaya kaldırımı, 2) Güvenlik donanımı: polis ve itfaiye, 3) Sanatsal ve kültürel donanım: müzeler ve kütüphaneler.

Bu çalışmada “Ek Tablo 1” de görüldüğü gibi; bütün kriterler birlikte düşünüldü. Ancak, insanların hayatlarını kazanma biçimleri, yani; ekonomik kıstasa göre nüfusun fonksiyonel dağılımı başat faktör olarak kabul edildi. Gelişmekte olan ülkelerin özgünlüğünü gözeterek, hizmet sektörü sanayinin içinde değerlendirildi. Kır-kent ayrımında, nüfusun fonksiyonel dağılımı gözetildikten sonra nüfus miktarı en az 10 bin olarak benimsendi.

2.5. Kent

Kent kavramı, “kentleşme” ve “kentlileşme” kavramlarıyla birlikte anılmaktadır. Kent kavramını daha iyi açıklamak ve tanımlamak için bu iki kavrama kısaca değinmekte fayda vardır.

Kentleşme, dar anlamda; kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasıdır (Keleş, 2000, s.19). Nüfus artışına bağlı iki gelişme ortaya çıkar. Birincisi gelişme; nüfus miktarındaki artışa koşut olarak birçok kırsal yerleşme kentsel yerleşmeler arasına katılır. İkinci gelişme ise, mevcut kentlerin nüfusundaki artış sonucu “Metropol”,

“Megapol” ve “Ecumanopolis” olarak adlandırılan kent (kademeleri) türleri ortaya çıkar (Ünsal, 1984, s.194).

Dar anlamda kentleşme bir nüfus hareketiyken, geniş anlamda kentleşme ekonomik ve toplum yapısındaki değişimlerdir. Keleş'e göre; “sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci “ geniş anlamda kentleşmedir. Diğer bir ifade ile kentleşme süreci; kırsal yerleşme biçiminden kentsel yerleşme biçimine; cemaat topluluğundan kent toplumuna doğru bir dönüşümdür. Tanımdan anlaşılacağı üzere kentleşmenin iki yönü vardır.

Kentleşmenin birinci yönü; kent yerleşme sayısında ve büyüklüğündeki artıştır. İkinci yönü ise; cemaat topluluğu niteliğinin yerini kentsel toplum niteliğinin alması, böylece; İnsanların hayat biçimlerinde, davranış kalıbı ve değer sisteminde değişimin ortaya çıkmasıdır. Kentleşmenin bu ikinci yönüne, “kentlileşme” denmektedir (Göymen, 1991, s.1). Bu açıklama ve tanımlardan kent kavramının kentleşme süreci içerisinde yer alan bir olgu olduğu kolayca anlaşılır.

Osmanlıca'da; şehir, İngilizce'de; City, Fransızca'da; Ville ve Almanca'da; Stadt olarak adlandırılan kent kavramı bir yerleşme biçimi ve topluluk türüdür (Suher, 1991, s.2). Kent olgusu, günümüzde yaygın bir yerleşme ve topluluk tipi olma eğilimindedir.

Köy tanımında olduğu gibi kent tanımı da değişik kriterler kullanılmasından ötürü çeşitlilik arz etmektedir. Bu çeşitlilik toplumdan topluma ve bilim adamlarının ilgi alanlarına göre değişmektedir. Diğer yerleşme biçimlerinde olduğu gibi, kent olgusu da demografik ölçüt, yasal ölçüt, işlevsel ya da ekonomik ölçüt ve toplumsal ilişki olmak üzere başlıca dört kriterden biri ve/veya birkaçı ile tanımlanmaktadır. Burada, bazı kriterlere ağırlık veren tanımlardan hareketle, kent tanımı üzerinde bir senteze ulaşılmaya çalışılacaktır. Ancak, her şeyden önce kent yerleşmesinin fizyolojik yapısından bahsetmek gerekir.

Kentlerin coğrafik konumlarını inceleyen Cooley' e göre; kentlerin konumunu belirleyen birincil neden ulaşım faktörüdür. Bundan dolayı kentler nehirlerin ağız kısımları ya da

kilit noktaları, ovalarla tepelerin buluşma noktaları ve benzeri yerlerde kurulmuşlardır (Martindalle, 2000, s.43). Ulaşım faktörü, kentlerin kurulup gelişmesinde halen önemini sürdürmektedir. Nitekim bir yerleşme yerinin sanayi kurulmasında ulaşım kolaylığının çok önemli etken olduğu bilinmektedir. Ancak, maden bölgesine yakınlık ve hammaddeye yakınlık vb. faktörlerinin de kentleşme sürecine etki ettikleri gözardı edilemez.

Jefferson'a göre; bir yerleşmenin, kent sayılıp sayılmamasının bazı ön şartları vardır (Koenig, 2000, s.87): Bunlar; 1) Fiziksel donanım şartı: aydınlatma, beslenme ve yaya kaldırımı, 2) Güvenlik donanım şartı: polis ve itfaiye, 3) Sanatsal ve kültürel donanım şartı: müzeler ve kütüphaneler.

Kent tanımında kullanılan kriterlerden birisi yasal statüdür. Yasal açıdan kent, belirli bir idari örgüt biriminin sınırları içinde kalan yere denir. Köy Kanunu' nun 1. Maddesi' ne göre; nüfusu 20 bin' den çok olan yerleşmelere kent denir. Köy kanunu, yaptığı bu tanımla yerleşmeleri nüfus miktarına göre ayrıştırmaktadır. Ancak Köy Kanununun 1. Maddesi, İmar Kanunu ve Belediye Kanunu nüfusları ne olursa olsun il ve ilçe merkezi konumundaki yerleşmeleri kent saymaktadır (Suher, 1991, s.2-3). Sıradan bir gözlemlerle, il ve ilçe merkezlerinden birçoğunun kent karakterinde olmadığı anlaşılabilir. Belediye kurulurken yerleşmenin kentleşme düzeyi pek dikkate alınmaz. Ne var ki; kentleşme durumu dikkate alınmadan; çok değişik tercihlerle il ya da ilçe merkezi konumuna getirilen yerleşim birimlerinin kent olarak nitelendirilmesinin bilimselliği tartışmalıdır.

Kent tanımında kullanılan ikinci kriter, demografik kriterdir. Özellikle fiziksel coğrafya ve kentbilimciler, kenti, belirli bir nüfus büyüklüğüne erişmiş yerleşmeler olarak nitelendirirler. Fakat nüfus kriterine göre yapılan tanımlar ülkeden ülkeye değişmektedir. Türkiye'de, kent yerleşmelerini diğer yerleşmelerden ayırmak için 10 bin nüfus sınırın şimdiye kadar ileri sürülen çeşitli nüfus miktarları arasında en uygun olanıdır. Çünkü bazı kentsel işlevler (ziraat işlevi, toplumsal ilişki işlevi vb) nüfusu 10 bin'i aşmış bulunan yerleşmelerde göze çarpmaktadır. Nitekim Tümertekin, 1965'te yaptığı araştırmayla 10 bin 'den az nüfuslu kır yerleşmelerinin % 90,2 'inde ziraat işlevinin egemen olduğunu tespit etmiştir (Tümertekin, 1965, s.1-2). Nüfus kriteri, miktarsal kullanımının yanısıra, milkareye düşen “nüfus miktarı” yanı; “nüfus

yoğunluğu” olarak da kullanılmaktadır.

Bir yerleşmenin kent sayılabilmesi için mil kareye düşen nüfus miktarı Willcox'a göre; bin, Jefferson'a göre; 10 bin olmalıdır (Koenig, 2000, s.187). 1990 sayımlarına göre İstanbul 'da nüfus yoğunluğu 1330 gibi oldukça yüksek bir rakam çıkmıştır. Kent kavramını sadece nüfus kriteri temel alınarak yapılan tanımlamalar yetersiz kalmaktadır.

Kent kavramını tanımlamak ve açıklamakta kullanılan üçüncü kriterimiz, ekonomik işlev kriteridir. Buna göre; bir yere kent adı verilebilmesi, o yerdeki nüfusun belli bir yoğunluğunun tarım dışı iş gücü çeşitleriyle uğraşması gerekir. Max Weber, “Kent” adlı eserinde; ekonomik işlev açısından kenti, “...sakinlerinin geçimlerini tarımdan ziyade ticaret yoluyla sağladıkları bir yerleşim birimi..” olarak tanımlamıştır. Ancak, O'na göre; Kentten, burada yaşayan nüfusun gündelik ihtiyaçlarının ekonomik açıdan önemli bir bölümünü yerel pazarda ve gözle görülür ölçüde oraya en yakın hinterland halkının satmak için ürettiği ürünlerle karşıladıkları durumlarda bahsedilebilir. Buradaki anlamıyla kent adeta bir “Pazar yerleşimi” dir. Ne var ki bu, tek başına, herhangi bir kentin biricik ayırtedici özelliği değildir (Weber, 2000, s.102). Weber, genel metodolojisine uygun olarak kent açıklamasını ekonomik determinizme oturmaktan kaçınmıştır.

G.Simmel'e göre; kent, para ekonomisinin olduğu yerdir. Para ve ekonomik alış-verişin yoğunlaşması tamamen kentlere özgüdür (Simmel, 2000, s.169).

Boran'a göre; kent, “...geçimi ... ziraatten gayri istihsal ve iktisadi faaliyetlerdir; bu “ziraatten gayri” faaliyetler bilhassa ticaret ve sanayidir”. Yine Boran'a göre; bir yerleşmenin nüfusu kalabalık ta olsa, geçim kaynağı ticaret ve sanayi değilse o yerleşme kent değildir (Boran, 1945, s.19). Bu yaklaşım hem deterministtir hem de hizmet sektörünün nereye koyulduğu belli değildir. Bu açıdan bakıldığında, Tümertekin'in açıklaması daha somuttur.

Tümertekin, kentleri işlevlerine göre sınıflandırdığı bir çalışmasında (Tümertekin, 1965), bir yerleşmenin kent sayılması için; faal nüfusunun en iri kesimini hangi sektörün oluşturduğuna bakılması gerekir demektedir (Geniş bilgi için bkz. bu çalışmanın “Yerleşme Biçimleri”). Böyle olunca, faal nüfusun; örneğin, diğer sektörler

tek tek bu rakamı geçmemek şartıyla % 10 gibi düşük bir oran sanayi sektöründe çalışıyorsa bu yerleşme sanayi kenti grubunda yer alabilmektedir. Çünkü Tümertekin hizmet sektörünü, ticareti ve belirsiz meslekleri ayrı kategori olarak kabul etmemektedir. Daha net ve öz bir tanım Darkot tarafından yapılmıştır. Darkot'a göre; “yerleşme noktasında yaşayanlar içinde faal nüfusun tamamı, yahut büyük kısmı, hiç değilse yarıdan fazlası geçimini ... endüstri, ticaret, serbest meslek ve hizmetlerle sağlıyorsa yerleşme noktası kentsel bir yerleşmedir (Darkot, 1967, s.4).” Darkot, faal nüfusun işlevsel dağılımı ne kadar olması gerektiğini makul bir şekilde somutlaştırmıştır. Darkot, ayrıca, “ziraattan gayri” faaliyet alanlarının ne olduğunu açıkça saymıştır.

İşlevsel veya ekonomik kriterden hareket edenler; kenti, uğraşılan iş veya sahip olunan işleve göre tanımlamakta ve doğal olarak da bazı yanlışlara düşmektedirler. Çünkü, onlara göre, bir yerleşmenin kent sayılması için aktif nüfusun çoğunluğunun ticaret ve sanayi ile meşgul olması gerekir. Böyle bir kabul ziraat ve daha çok hizmet sektöründe işgal eden geleneksel ve gelişmekte olan ülke kentlerini boşlukta bırakmaktadır. Esasen yukarıda zikrettiğimiz kadim tanımlamalar, modern sanayi kent olgusunu esas almaktadırlar.

“Kentsel ekolojistlerin modern sanayi kenti analizinden farklı olarak, sanayileşmenin girmediği toplumlarda kentlerin yapısal niteliklerini belirlemeyi amaçlayan Sjoberg, kentleri, “sanayi öncesi kentler”, “geçiş halindeki kentler” ve “sanayi kentler” olarak ayırmaktadır. Bu üç kentten ilki sanayi öncesi toplumun, ikincisi gelişmekte olan toplumun, üçüncüsü ise sanayileşmiş toplum kentleridir (Aslanoğlu, 2000, s.32-33).”

“Sjoberg'e paralel olarak birçok sosyal bilimci, bilhassa doğuda, nüfusunun önemli bir kısmının ziraatle meşgul olduğu yerleşme birimlerini “ziraat kentler” olarak kent kategorisi içine almak gerektiğini savunmaktadırlar. Bu düşünceye koşut olarak Almagia, kentleri, fonksiyonlarına göre “ziraat kentleri”, “sanayi kentleri”, “ticaret kentleri”, “maden kentleri”, “balıkçılık kentleri” gibi türlere ayırır (Tümertekin, 1965, s. 5-7).

“Türkiye'deki kentler özellikle kuruluş aşamalarında daha çok (devlet örgütlenmesinin sebep olduğu) hizmet işlevleri ağır basar niteliktedir. Bu nitelik sanayileşmeye, gelişmeye paralel olarak değişmektedir. Nitekim, 1990 yılında yayınlanan bir raporda, ülkemizde kentsel kesimlerde yer alan insanlar, daha çok sanayi ve hizmetler sektöründe çalıştıkları tespit zikredilmiştir (Kızılcılık, 1995, s.58).”

Sonuç itibarıyla; Türkiye için esnek bir sanayi ve ticarete dayalı kent tanımlamasıyla -

kasabayı ara bir yerleşme biçimi kabul etmek şartıyla- büyük hataya sebep olunmaz. Esasen, Türkiye için modern kent tipolojisinin genelliğini sarsan husus, “kentleşmemek” tir. Bundan dolayı toplumsal ilişki kriteri göz önünde alınmadan - ekonomik determinizme göre- yapılacak kent tanımları hep eksik kalacaktır.

Toplumbilimciler, özellikle de kent toplumbilimcileri, kenti daha çok insan ilişkilerinin boyutları açısından değerlendirirler. Bu açıdan, Tönnies ve Simmel'e göre; kent, para ekonomisinin olduğu, toplumsal ilişkilerin gayri şahsi ve standart olduğu yerleşim birimidir (Kızılcılık, 1994, s.249). Nitekim, Tönnies, meşhur cemaat-toplum dikotomisini cemaat benzeri ilişki-toplum benzeri ilişki şeklinde iki tür toplumsal ilişki biçimine dayandırmıştır. Benzer şekilde, C.H.Cooley, kentsel hayatta cereyan eden toplumsal ilişkileri “ikincil grup” kavramı içinde ele almıştır. Cooley'e göre; kentsel hayatta yaygın olan ikincil grupları yüz yüze ve samimi ilişkilerin olmadığı, buna karşın, resmi ve geçici ilişkilerin yaygın olduğu gruplardır. Chicago Okulu'nun önde gelen temsilcilerinden R.E.Park ve L.Wirth' de, kent kavramını, toplumsal ilişkiler açısından ele alıp incelemişlerdir.

Wirth'e göre; kent, nüfus yoğunluğu ve büyüklüğünün, heterojenliğin, ikincil ilişkilerin egemen olduğu yerleşim birimleridir. Yine Wirth'e göre; kentteki nüfus büyüklüğünün artması, aynı zamanda, kentteki insanların birbirlerini tanımalarını azaltır. Dolayısıyla kentler, yüzlerce insanın her gün yüz yüze geldikleri fakat birbirleriyle tekrar asla karşılaşmadıkları, hareketli ve kalabalık yerlerdir. Sık sık, tanımadığı insanlarla etkileşime giren insanlar, bunun sonucunda zorunlu olarak gayri şahsi olurlar, hatta gayri şahsiliği bir itiyat haline getirirler. Bu bakımdan kentteki ilişkiler yapay ve geçicidir. Yapay ve geçicilik ise, toplumsal ilişkilerde faydacılığın egemen olmasını salık verir. Sorokin ve Zimmerman'da kent kavramını toplumsal ilişki temelinde toplumbilimsel bir açıklama getirmişlerdir.

Sosyolojik yaklaşım, kent kavramını, toplumsal ilişki ve ekonomik işlev kriterleri başatlığında bütün kriterleri dikkate alarak açıklamaya çalışmıştır. Çünkü kent; üretimi, tüketimi, nüfusu, ekonomisi ve toplumsal ilişkileri ve değerleri ile bir toplumsal olgudur. Yani, her toplumsal olgu gibi kent de birden fazla ögenin ya da niteliğin bir araya getirdiği ilişkiler, etkileşimler bütünüdür. Bu sebeple toplumbilimin kent

tanımlaması en kapsamlı olanıdır. Bu bağlamda Kızıılçelik'in yaptığı tanım oldukça geniş ve kapsayıcıdır:

“Kent, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, yönetim durumu ve demografik açıdan köyden ve kasabadan ayırt edilen, genellikle tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, daha önemlisi hem tarımsal hem de tarım dışı üretim, dağıtım ve denetim fonksiyonlarının toplandığı, teknolojik gelişme derecelerine göre belirli bir büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış, ikincil toplumsal ilişkilerin, toplumsal farklılaşma, uzmanlaşma ve hareketliliğin yaygın olduğu yerleşim birimidir (Kızıılçelik, 1995, s.51).”

2.5.1. Sanayileşme, Modernleşme ve Kalkınma

Sanayileşme, modernleşme ve kalkınma, sosyal değişme tartışmalarında en çok kullanılan kavramlardır. Yanlış anlaşılmayı önlemek için evvela bu kavramların hangi manalarda kullanıldığını açıklayacak olursak (Bendix, 1969, s.6);

Sanayileşme ile devamlı bir şekilde sürdürülen tatbiki ilmi araştırmaların ve enerji kaynaklarına oturtulmuş bir teknolojinin sebep olduğu iktisadi değişmeleri kastedilmektedir (a.g.e., s.6).

Modernleşme ise -ki bazen sosyal ve siyasi değişme olarak da bahsedilmektedir- sanayileşmeyi müteakip batı medeniyeti ülkelerinde görülen sosyal ve siyasi değişmelerdir. Bu değişmeler arasında şehirleşme, mesleki şemadaki değişmeler, sosyal hareketlilik (mobilite), yaygın eğitim, mutlakiyetçi siyasi düzenden çoğulcu temsili siyasi düzene ve nihayet “bırakınız yapsınlar” (laissez-fair) anlayışından modern “refah devleti” anlayışına geçiş sayılabilir. Özetlersek; birinci kavram, Batı Avrupa ülkelerinin yakın tarihlerinde görülen teknik-iktisadi değişmeyi; ikinci kavram ise, sosyo-politik değişmeyi ihtiva etmektedir (a.g.e., s.7).

Kalkınma kavramı, işte bu iki değişmeye aynı anda atıfta bulunmak istediğimiz zaman kullandığımız bir kavramdır. Bu bakımdan, batı toplumlarının tarihini, kalkınma olarak vasıflandırdığımız vetire (süreç)yi anlamak için kullanmamızda bir mahzur yoktur; yeter ki, kavramın sırf bu manada kullanıldığı bilinsin. Zaten tariflerimiz açısından sanayi toplumlarının tarihi zaruri bir temel teşkil etmektedir. Bütün zorluk “kalkınma”nın, sadece ve sadece bugünkü batı toplumlarında almış olduğu şekil, mana ve çerçevede kabul edilme tehlikesinden doğmaktadır (a.g.e., s.7).

Sanayileşme kavramı ve bu kavramın eşanlamlarıyla, türleri sanayi-öncesi veya geleneksel veya kalkınmamış bir toplumun, sanayileşmiş veya modern veya kalkınmış bir toplum haline gelirken geçirdiği değişme vetiresini ifade ve tasvir etmektedir (a.g.e., s.8).

Buradaki değişme fikri, muğlakta olsa, bu vetirede birçok faktörlerin rol oynadığını ve bu faktörlerden bir veya birkaçındaki değişimin bağımlı değişkenlerde de “değişmeye yol açacağını ima etmektedir. Birbiriyle irtibatlı bu tür değişmelerin sonunda sanayi toplumunu oluşturacakların teorisi, sosyal düzenimizin değişmesi ile ilgili en yaygın kabul gören teori olduğundan faydalı olacaktır (a.g.e., s.9).

“Sosyal yapılar, şekiller ve davranışlar kolayca eriyen metal parçaları değillerdir. Bir defa vücudiyet buldular mı belki de, asırlarca devam ederler. Bu sebeple grup davranışlarının ve milli davranış kalıplarının, üretim sürecine bakarak çıkardığımız toplum davranış şekillerinden çok daha farklı olduğu gerçeği ile karşılaşılıyor (Schumpeter, 1947, s.12).”

BÖLÜM 3: BALIKESİR'İN SOSYAL ve DEMOGRAFİK YAPISI

Bir kentin sosyo-ekonomik yapısı içerisinde özellikle şehir hayatını şekillendiren ana unsurlardan biri de o kentin nüfus yapısı ile sosyal hayatındaki gelişmelerdir. Böyle bir yapılanma kent hayatının geçmişten günümüze nasıl gerçekleştiğini, nüfus üzerindeki etkilerini ve o bölgenin sosyolojik izahının yapılmasını da kolaylaştırmaktadır.

Bu bağlamda Balıkesir'in bugünkü sosyal ve demografik yapılanması Türkiye'nin batısında ve gelişmişlik sıralamasında önde olan bir bölgede olmasına rağmen neden gerektiği kadar gelişemediğini de ortaya koyması açısından önemlidir.

“1927 yılında Türkiye'de 63 il bulunmaktayken, özellikle 1985 yılından sonra idari bölünüş yapısında gerçekleştirilen değişikliklerin sonucu olarak 2000 yılında bu sayı 81'e yükselmiştir” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, Şubat 2008, s.1).

1927 yılında Türkiye'nin nüfusu 13 648 270, Balıkesir ilinin nüfusu 418 915 olarak tespit edilmiş ve Balıkesir ili nüfus büyüklüğü açısından 63 il arasında 4. sırada yer almıştır. Aynı yıl en fazla nüfusa sahip üç il İstanbul, İzmir ve Konya olarak tespit edilmiştir. Türkiye'nin kuzeybatısında yer alan Balıkesir ili Marmara Bölgesindedir. İlin yüzölçümü 14 299 km ile Türkiye'nin yaklaşık %1.86'sını oluşturmaktadır. Balıkesir'de kilometrekareye düşen kişi sayısı 1927 yılında yaklaşık 29 kişi iken, 2000 yılında 75 kişiye yükselmiştir. Balıkesir ilinin ortalama hane halkı büyüklüğü azalmaktadır. 1955 yılında bu ilin ortalama hane halkı büyüklüğü yaklaşık 5 kişi iken, 2000 yılında 3,5 kişiye düşmüştür.

3.1. Nüfusun Tarihsel Gelişimi

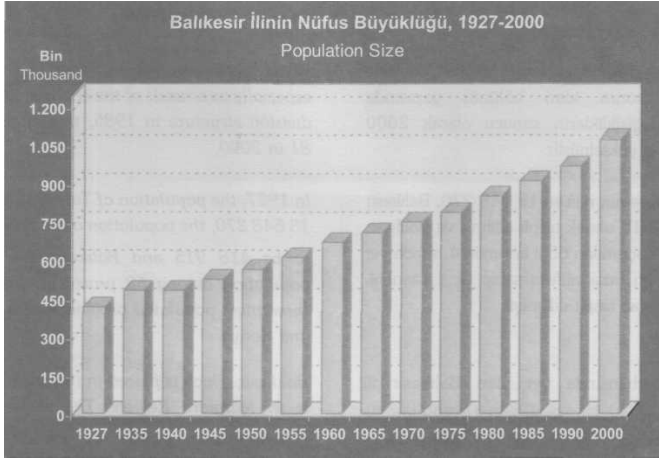
3.1.1. Nüfus Büyüklüğü ve Nüfus Artış Hızı

“Son 73 yılda Türkiye'nin nüfusu yaklaşık beş kat artış göstermiştir. Aynı dönemde, Balıkesir ilinin nüfusu yaklaşık 2,5 kat artış göstermiş ve 2000 yılında 1.076.347'ye yükselmiştir. 2007 yılında bu rakam 1.118.313 kişiye ulaşmıştır” (DİE, 2001, s.43).

1927-2000 döneminde Balıkesir ilinin nüfusu sürekli artış göstermiş ve en düşük yıllık nüfus artış hızı % 0.60 ile 1935-1940 döneminde, en yüksek yıllık nüfus artış hızı ise % 18.3 ile 1955-1960 döneminde gerçekleşmiştir.

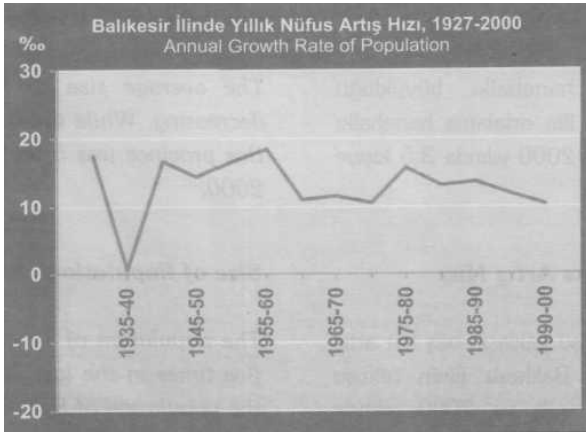
1927-1935 döneminde Balıkesir ilinin yıllık nüfus artış hızı % 17.4 iken, 1990-2000 döneminde % 10,1'dir.

Şekil 1. Balıkesir'in nüfus büyüklüğü

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Şekil 2. Balıkesir'in nüfus artış hızı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

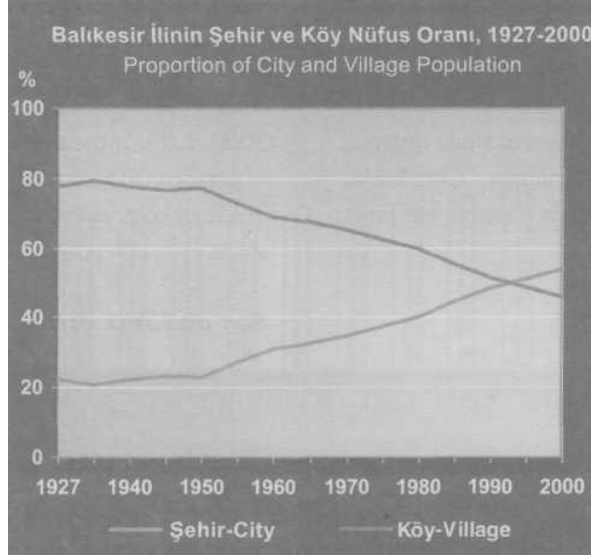
1927 yılında Balıkesir ili ülke nüfusu içinde % 3.1'lik bir paya sahip iken, 2000 yılında yaklaşık % 2'den daha az bir paya sahiptir. Bu da, Balıkesir ilinin nüfus artış hızının ülke ortalamasından daha düşük olduğunu göstermektedir.

3.1.2. Şehir ve Köy Nüfusunun Seyri

“1927 yılında Balıkesir ilinde % 22.3 olan şehirde yaşayan nüfusun payı 1950 yılından sonra sürekli bir artış göstererek, 2000 yılında % 53.7'ye ulaşmıştır. Balıkesir ilinde şehirde yaşayan nüfusun oranı, ülke ortalamasına göre daha yavaş

artmıştır. Bu ilde 2000 yılına kadar köy nüfusu fazla iken, ilk kez 2000 yılında şehir nüfusu köy nüfusundan daha fazladır” (DİE, 2001, s.44).

Şekil 3. Balıkesir’in şehir ve köy nüfus seyri

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

3.1.3. Nüfusun Doğum Yeri ile Cinsiyet ve Yaş Yapısı

“1935 yılında Balıkesir ilindeki nüfusun % 84’ü bu ilde doğmuştur. 1945-1970 yılları arasında Balıkesir ilinde doğanların oranı ortalama % 88 iken, 1975 yılında bu oran % 91’e ulaşmıştır. Balıkesir ilinde doğanların oranı 1975 yılından günümüze kadar olan dönemde sürekli bir azalma göstermiştir. 2000 yılında Balıkesir nüfusunun % 78’i bu ilde doğan kişilerden oluşmaktadır” (DİE, 2001, s.45).

Doğum yerine göre nüfus, göçün yorumlan-masında kullanılan göstergelerden biridir. Göç alan illerde, doğduğu ilde yaşayanların payı azalmaktadır. Göç almayan illerde ise doğduğu ilde yaşayanların payı zaman içinde önemli değişim gösterme-mektedir.

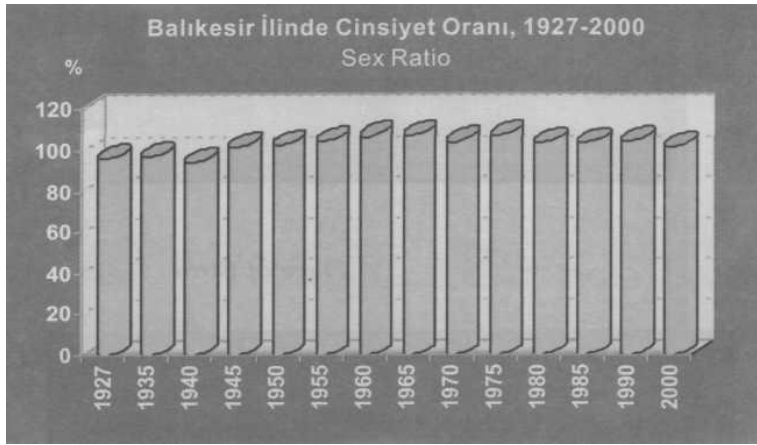
Balıkesir ili dışındaki illerde doğanlar içinde en yüksek paya İstanbul ili doğumlular sahiptir. 2000 yılında Balıkesir ilindeki nüfusun % 1.8 ‘i İstanbul ilinde doğmuş kişilerden oluşmaktadır. Bunun yanında, Çanakkale, Bursa ve İzmir doğumlu olanlar da önemli bir paya sahiptir.

Balıkesir ilinde 1927 yılından 1945 yılına kadar olan dönemde erkek nüfusun sayısı kadın nüfustan daha az olmuştur, ilde 1927 yılında her 100 kadın için 96 erkek bulunmakta iken, bu oran 1945 yılından sonra artış göstermiştir. Cinsiyet oranı en büyük

değerini 1975 yılında almıştır. Bu yılda Balıkesir ilinde her 100 kadın için 107 erkek bulunmakta iken, kadın nüfusun erkek nüfustan daha hızlı artması nedeniyle 2000 yılında kadın ve erkek nüfus yaklaşık aynı büyüklüğe ulaşmıştır. Bu yılda her 100 kadın için 102 erkek bulunmaktadır.

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda doğurganlık düzeyi çok yüksek olduğu için nüfusumuz çok genç bir yaş yapısına sahipti. Balıkesir ilinde 1935 yılında erkeklerin yarısı 20.6, kadınların yarısı ise 23.7 yaşından daha küçüktür.

Şekil 4. Balıkesir’de cinsiyet oranı

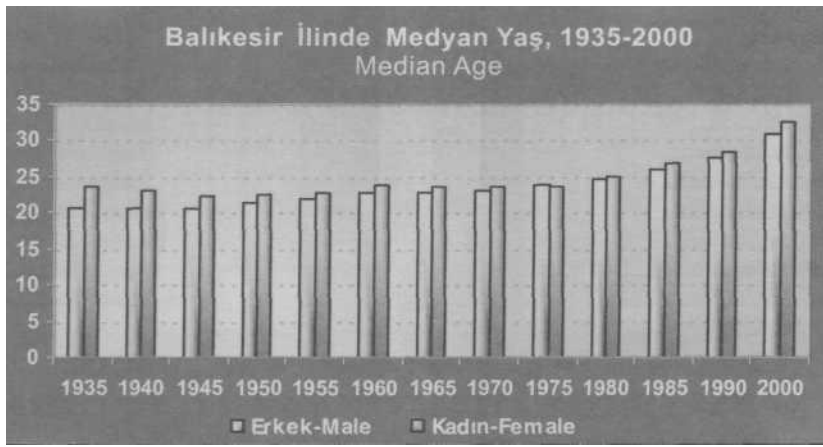
Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Balıkesir ilinde nüfusun medyan yaşı 1935-1945 yılları arasında azalma, 1945 yılından sonra ise artma eğilimi göstermektedir. Balıkesir ilinde genel olarak kadınların medyan yaşı erkeklerin medyan yaşından daha büyüktür. 1985 yılından sonra nüfusun medyan yaşında önemli bir artış gerçekleşmiştir. 2000 yılında Balıkesir ilindeki erkeklerin yarısı 30.9 yaşından, kadınların yarısı 32.4 yaşından daha küçüktür. Kadınların ortalama ömrü erkeklerinkinden daha uzun olduğu için, kadınların medyan yaşı erkeklerden daha yüksektir.

Kuşaklara göre nüfusun yaş ve cinsiyet yapısındaki değişim nüfus piramitleri ile daha ayrıntılı olarak yorumlanabilir. Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısında yaklaşık son elli yılda meydana gelen değişim, 1955 ve 2000 yıllarındaki nüfus piramitlerinin incelenmesi ile açıklanabilir.

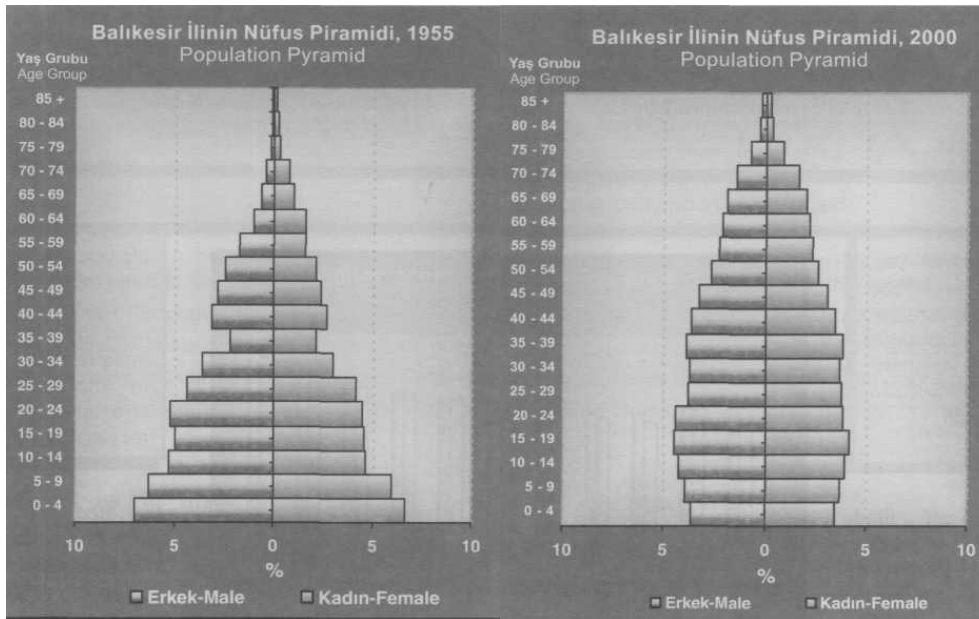
Balıkesir ilinin 1955 yılı nüfus piramidinin en önemli özelliği, çocuk yaştaki (0-9 yaş) nüfusun fazla olmasıdır. Bu durum doğurganlık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Yaşlı kuşaklardaki nüfus, her iki cinsiyet için de ölüm hızının bu yaşlarda yüksek olması nedeniyle hızla azalmaktadır. Kadınlar erkeklere göre daha uzun yaşadığı için ileri yaşlarda kadınların sayısı erkeklerin sayısından daha fazladır. 1955 yılı nüfus piramidi doğurganlık ve ölümlülüğün yüksek olduğu yaş yapısını yansıtmaktadır.

Şekil 5. Balıkesir’de medyan yaş

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Şekil 6. Balıkesir ili nüfus piramidi

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

1955 yılı nüfus piramidinin bir diğer önemli özelliği de, ülke genelinde olduğu gibi, Cumhuriyet öncesi savaş döneminde doğan ve 1955 yılında “35-39” yaş grubunu oluşturan kuşağın, kendisinden daha genç ve yaşlı kuşaklardan daha az nüfusa sahip olmasıdır. Bu durum, savaş döneminde doğurganlık düzeyinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

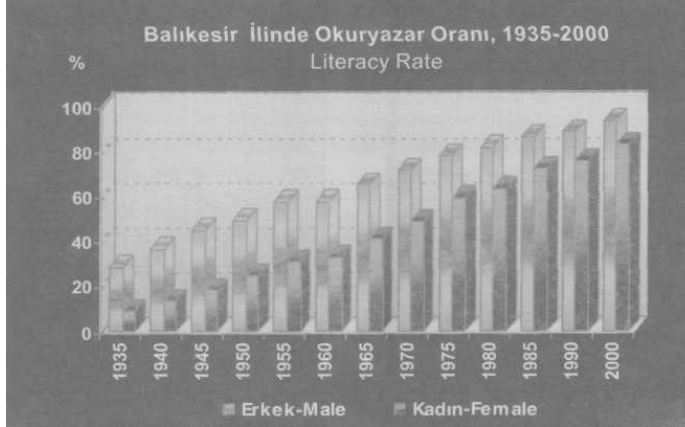
Balıkesir ilinin 2000 yılındaki nüfus piramidi 1955 yılının piramidine göre çok farklı bir yapı sergilemektedir. 2000 yılındaki piramidin en önemli özelliği, 15 yaşından küçük kuşaklarda yaş küçüldükçe o kuşakların nüfusunun azalmasıdır. Bu tip nüfus piramidi, doğum sayısının azaldığı durumlarda görülür. 2000 yılındaki nüfus piramidinin bir diğer önemli özelliği de, ölüm oranındaki azalmaya bağlı olarak 2000 yılında ileri yaşların nüfusundaki azalmanın 1955 yılındakinden daha yavaş olmasıdır. Genel olarak, 2000 yılındaki nüfus piramidi gelişmiş ülkelerin piramidine benzer bir yapı göstermektedir.

3.1.4. Nüfusun Eğitim Durumundaki Gelişim

“Balıkesir ilinde okuma ve yazma bilen nüfusun oranı ülke genelinde olduğu gibi her iki cinsiyet için de sürekli artış göstermektedir. 1935 yılında erkeklerin %28.6'sı, kadınların %9.2'si okuma yazma bilirken, bu oran 2000 yılında erkeklerde %93.7'ye kadınlarda %82.9'a yükselmiştir. Kadın nüfusun okuryazarlık oranı erkek nüfusunkinden daha hızlı artmakla birlikte cinsiyetler arası farklılık devam etmektedir” (DİE 2001, s.46).

8 yıllık eğitimin (ilköğretim) tamamlanabileceği en küçük yaş 14'tür. Bu nedenle, en az ilköğretim mezunu olanların oranındaki değişim incelenirken 14 ve daha yukarıya yaştaki nüfus dikkate alınmıştır. Balıkesir ilinde en az ilköğretim mezunu olanların oranı 1975-2000 döneminde her iki cinsiyet için de sürekli artış göstermiştir. En az ilköğretim mezunu olanların oranı 1975 yılında erkeklerde %13, kadınlarda ise % 5.8 iken, bu oran 2000 yılında erkeklerde % 40'a, kadınlarda ise % 24.3'e yükselmiştir.

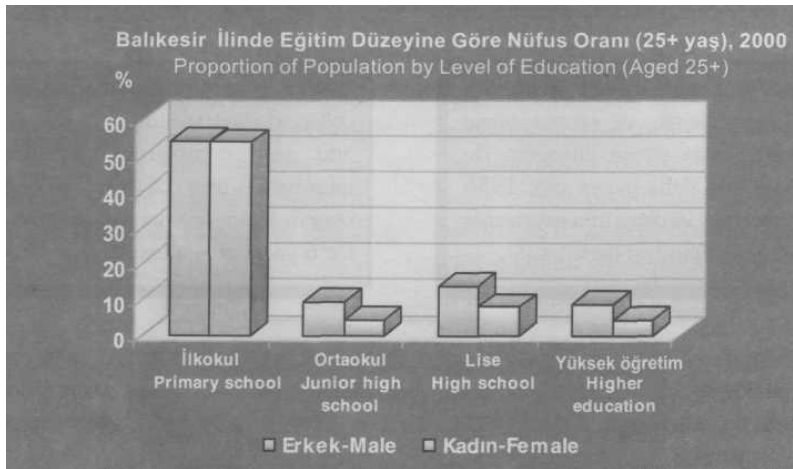
Şekil 7. Balıkesir’de okur-yazar oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Eğitim düzeyindeki gelişim, eğitim çağını bitiren 25 ve daha yukarı yaştaki nüfus için incelenmiştir. 1975-2000 döneminde 25 ve daha yukarı yaştaki nüfusun içinde ortaokul ve ortaokul dengi, lise ve lise dengi ve yükseköğretim mezunlarının payı her iki cinsiyette de sürekli artış göstermektedir. Aynı dönemde ilkokul mezunu kadın nüfusun oranı sürekli olarak artarken, özellikle lise ve üniversite mezunu olanların oranındaki artış nedeniyle ilkokul mezunu olan erkek nüfusun oranı 1990 yılından sonra düşme eğilimine girmiştir. 1975 yılında 25 ve daha yukarı yaştaki erkeklerin % 47.7'si, kadınların % 34.4'ü ilkokul mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin % 53.9'u kadınların ise % 53.7'si ilkokul mezunudur.

Şekil 8. Balıkesir’de eğitim düzeyine göre nüfus oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Ortaokul ve ortaokul sonrası eğitim düzeylerinde kadın ve erkeğin eğitim düzeyleri arasında önemli bir fark vardır. 2000 yılında ortaokul veya lise mezunu olan erkeklerin oranı kadınların oranından yaklaşık iki katıdır. Cinsiyetler arası eğitim düzeyi farkı yükseköğretim mezunları için de geçerlidir.

1975-2000 döneminde, ilkokuldan sonraki eğitim düzeylerini bitiren nüfus oranında çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1975 yılında eğitim çağını tamamlayan erkeklerin yaklaşık % 9'u ilkokuldan sonraki eğitim düzeylerinden birini tamamlarken, 2000 yılında erkeklerin yaklaşık % 31.8'i ilkokuldan sonraki eğitim düzeylerinden birini tamamlamıştır. Kadınlarda da benzer bir gelişme yaşanmıştır. 1975 yılında kadınların yaklaşık % 3.2'si, 2000 yılında ise %16.6'sı ilkokuldan sonraki eğitim düzeylerinden birini tamamlamıştır.

Eğitim düzeyinde özellikle lise ve yükseköğretim mezunlarında önemli gelişme olmuştur. 1975 yılında erkeklerin % 4'ü kadınların % 1.4'ü lise mezunu iken, 2000 yılında erkeklerin % 13.8'i kadınların % 7.9'u lise mezunudur. Yükseköğretim mezunu olan nüfus oranı her iki cinsiyette de artış göstermekle birlikte erkek nüfustaki artış kadın nüfustakinden daha fazladır. 1975 yılında erkeklerin % 1.8'i kadınların % 0.4'ü yükseköğretim mezunu iken, 2000 yılında bu eğitim düzeyinden mezun olan erkeklerin oranı %8.9'a, kadınların oranı % 4.2'ye yükselmiştir.

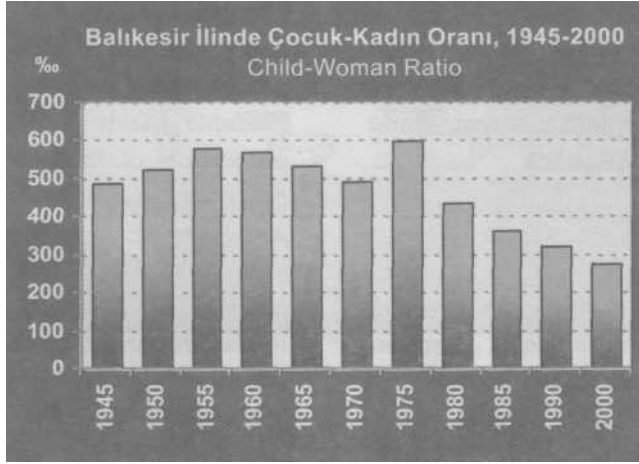
3.1.5. Doğurganlık ve Bebek Ölümlülüğündeki Gelişim

“İl bazında uzun dönemde doğurganlık düzeyinde gerçekleşen değişim, çocuk-kadın oranına (doğurgan çağıdaki 15-49 yaş) her 1000 kadın için “0-4” yaş grubundaki çocuk sayısı) göre incelenmiştir. Balıkesir ünde doğurgan çağıdaki kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı 1955 yırına kadar yükselirken, bu yıldan sonra azalma göstermektedir. 1955 yılında doğurgan çağıdaki her 1000 kadına 575 çocuk düşerken, 2000 yılında her 1000 kadına 274 çocuk düşmektedir. Kadın başına düşen çocuk sayısı son 45 yıl içinde yaklaşık % 52 oranında azalma göstermiştir” (DİE 2001, s.50).

Doğurganlık düzeyindeki değişimin yorumlanmasında kullanılabilecek bir başka gösterge de, doğurganlık döneminin sonu olan “45-49” yaştaki bir kadın için ortalama çocuk sayısıdır. Bu gösterge de Balıkesir ilinde doğurganlık düzeyinin düştüğünü göstermektedir. 1970'li yıllarda “45-49” yaştaki kadınlar ortalama 4.6 çocuk dünyaya

getirmiş iken, 2000 yılında aynı kuşaktaki kadınlar ortalama 2.9 çocuk dünyaya getirmişlerdir.

Şekil 9. Balıkesir’de çocuk-kadın oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Balıkesir ilinin 1967 yılından günümüze kadar olan dönemde bebek ölüm hızı ülke genelindeki yapıya benzer şekilde sürekli olarak azalmaktadır. 1967 yılında 1000 canlı doğumdan yaklaşık 148'i bir yaşını doldurmadan ölürken, 1997 yılında 1000 canlı doğumdan 41'i bir yaşını doldurmadan ölmüştür.

Şekil 10. Balıkesir’de bebek ölüm hızı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

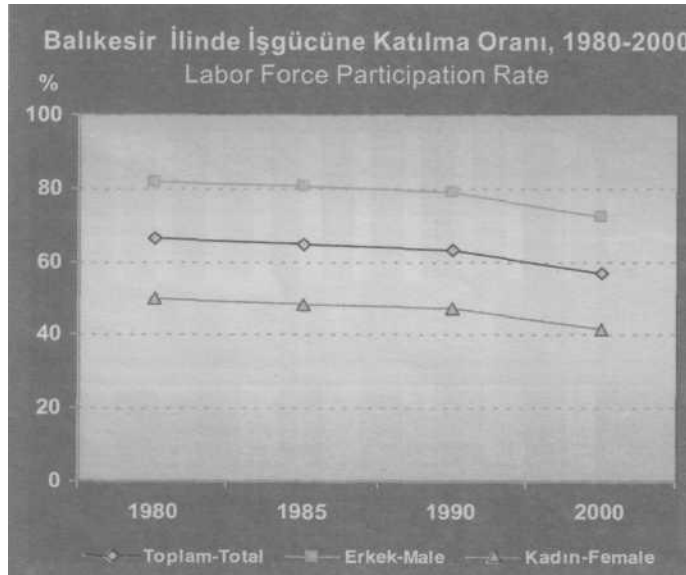
3.1.6. Nüfusun Ekonomik Niteliklerindeki Gelişim

“Balıkesir ilinde, çalışma çağındaki nüfus olarak kabul edilen 12 ve daha yukarı yaştaki nüfus, toplam nüfustan daha hızla artmaktadır. Buna karşılık işgücündeki nüfusun artış hızı, hem toplam nüfustan hem de 12 ve daha yukarı yaştaki nüfustan daha düşüktür. 1980-2000 döneminde 12 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yıllık artış hızı % 17 iken, işgücündeki nüfusun yıllık artış hızı % 9 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlar cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermemektedir” (DİE 2001, s.52).

Balıkesir ilinde işgücüne katılma oranı 1980-2000 döneminde azalma eğilimi göstermiştir. Erkek nüfusun işgücüne katılma oranı, kadın nüfusun işgücüne katılma oranından daha yüksektir. Cinsiyetler arası işgücüne katılma oranındaki farklılık 1980-2000 döneminde önemli bir değişim göstermemiştir.

1980 yılında erkeklerin işgücüne katılma oranı % 81.6 iken, 2000 yılında bu oran % 71.8'e düşmüştür. Buna karşılık aynı dönemde kadınlarda işgücüne katılma oranı % 50'den % 41.4'e düşmüştür.

Şekil 11. Balıkesir’de işgücüne katılma oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

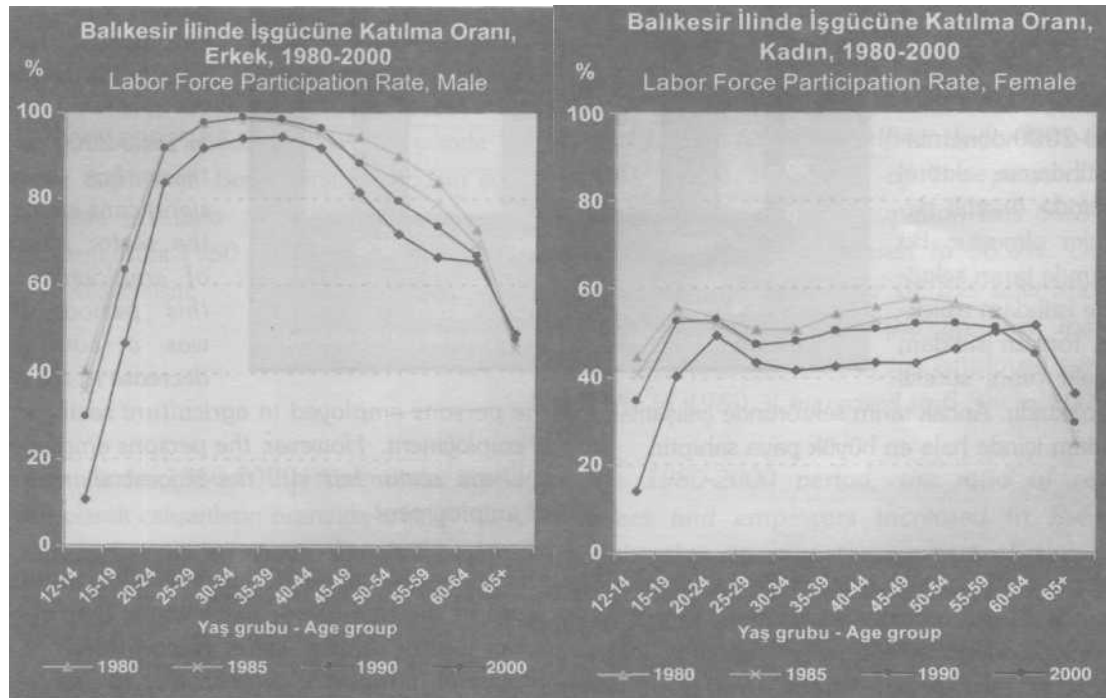
Balıkesir ilinde yaş gruplarına göre işgücüne katılma oranı, ülkemizdeki genel yapıya uygun bir durum göstermektedir. İşgücüne katılma oranı, “12-14” yaş grubunda her iki cinsiyet için de hemen hemen aynı düzeyde iken, “15-19” yaş grubundan itibaren erkek nüfusun işgücüne katılma oranı kadın nüfusun işgücüne katılma oranından daha yüksektir. İşgücüne katılma oranında cinsiyetler arası farklılık tüm sayım yıllarında

hemen hemen aynı düzeyde görülmektedir. Her iki cinsiyette de genel olarak tüm yaş gruplarında işgücüne katılma oranı 1980-2000 döneminde azalma eğilimi göstermiştir. 2000 yılında, işgücüne katılma oranında “12-14” yaş grubunda gerek erkeklerde gerekse kadınlarda önemli bir azalmanın olması, eğitime verilen önemin artması ile açıklanabilir.

1980-2000 döneminde, erkeklerin işgücüne katılma oranı “20-44” yaş grubunda genelde aynı düzeyde seyretmekte iken, 45 yaşından büyük erkeklerin işgücüne katılım oranındaki düşme hızlı olarak gerçekleşmiştir.

Kadınların 25 yaşından sonra işgücüne katılma oranının azalması sonucu cinsiyetler arasında işgücüne katılma oranındaki farklılık artmaktadır. Kadınların evlendikten veya çocuk sahibi olduktan sonra işgücünden ayrılmaları bu durumun nedenlerinden biri olarak görülebilir. Kadınların işgücüne katılma oranı, 35 yaşından sonra tekrar artma eğilimi gösterip, 60 yaşından sonra azalma eğilimine girmektedir.

Şekil 12. Balıkesir’de işgücüne katılma oranı (erkek-kadın)

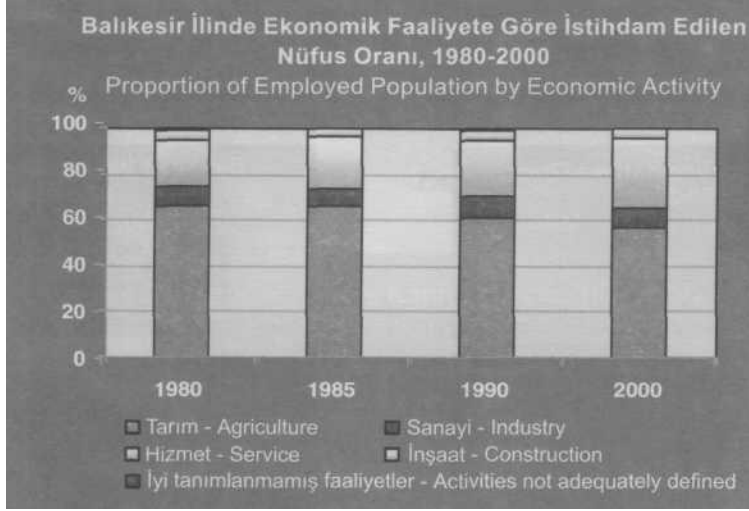

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Balıkesir ilinde istihdam edilenlerin sayısında, sürekli bir artış görülmektedir. 1980-2000 döneminde istihdam edilen nüfusun yıllık artış hızı % 7'dir. İstihdam edilen

nüfusta görülen artış hızı cinsiyete göre değişmektedir. İstihdam edilen erkek nüfusun yıllık artış hızı % 8, kadın nüfusun yıllık artış hızı ise % 06'dır.

Şekil 13. Balıkesir’de istihdam edilen nüfus oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

1980-2000 döneminde istihdamın sektörel yapısında önemli değişimler olmuştur. Bu dönemde tarım sektöründe istihdam edilenlerin toplam istihdam içindeki oranı sürekli azalmaktadır. Ancak tarım sektöründe çalışanlar, toplam istihdam içinde hala en büyük paya sahiptir.

Aynı dönemde hizmet sektöründe istihdam edilenlerin oranında sürekli bir artış gözlenirken, sanayi ve inşaat sektöründe istihdam edilenlerin oranında yıllara göre artış ve azalışlar gerçekleşmiştir. 1980-2000 döneminde, hizmet sektöründe istihdam edilen nüfusta % 74 oranında bir artış olurken, bu artış oranı sanayi sektöründe % 15, inşaat sektöründe ise % 6 olarak gerçekleşmiştir.

1980-2000 döneminde istihdam edilenlerin sektörel dağılımı cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermektedir. Her iki cinsiyette de tarım sektörünün payında sürekli bir azalma görülmekle birlikte, 2000 yılında istihdam edilen kadınların % 82.2'si erkeklerin ise % 42.2'si tarım sektöründe çalışmaktadır.

1980-2000 döneminde istihdam edilenlerin yaptığı iş incelendiğinde, tarımsal iş yapanların oranında her iki cinsiyette de bir azalma görülürken, ilmi ve teknik eleman olarak çalışanların oranında her iki cinsiyette de önemli bir artış gözlenmektedir. 1980

yılında tarımsal iş yapanların oranı % 65.8 iken, 2000 yılında bu oran %56.8'e düşmüştür. Buna karşılık istihdam edilenlerin yaptığı işte en fazla artışın olduğu ilmi ve teknik elemanların oranı 1980 yılında % 3.8 iken, 2000 yılında % 6.3'e yükselmiştir.

Balıkesir ilinde 1980-2000 döneminde ücretli veya işveren olarak çalışanların oranında artış görülmektedir. Bu durum her iki cinsiyette de görülmesine karşın işveren olarak çalışan erkeklerin oranındaki artış kadınlara göre daha fazladır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışanların oranında azalma gözlenirken, kendi hesabına çalışanların oranında önemli bir değişim gerçekleşmemiştir.

2000 yılında çalışanların % 35.8'i ücretli, % 32.7'si ücretsiz aile işçisi olarak çalışırken, %29.2'si kendi hesabına, %2.2'si ise işveren olarak çalışmaktadır. Çalışanların işteki duruma göre dağılımı cinsiyetler arasında önemli farklılıklar içermektedir. Kadınların çoğunluğu ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta iken, kendi hesabına çalışan erkeklerin oranı kadınlarınkinden çok daha yüksektir.

Genel Nüfus Sayımlarında 2000 yılına kadar farklı işsizlik tanımları kullanıldığından bu bölümde sadece 2000 yılının sonuçları yorumlanmıştır. 2000 Genel Nüfus Sayımında uluslararası tanımlar esas alınarak işsizlik bilgileri derlenmiştir. Bunlara göre Balıkesir ilinde işsizlik oranı % 5'dir. Bu oran, işgücündeki her 100 kişiden yaklaşık 5'inin işsiz olduğunu göstermektedir.

Balıkesir ilinde işgücüne dahil olmayan nüfusun oranı sürekli artmaktadır. 1980-2000 döneminde işgücüne dahil olmayan nüfusun yıllık artış hızı % 29'dur. Bu hız erkeklerde % 38, kadınlarda ise % 25'dir. İşgücüne dahil olmayan kadın nüfus içinde en fazla paya sahip olan ev kadınlarının oranı 1980-2000 döneminde azalmasına rağmen, bu oran 2000 yılında %76.1 ile hala yüksek seviyesini korumaktadır. İşgücüne dahil olmayan nüfus içinde emeklilerin oranında 1980-2000 döneminde her iki cinsiyette de önemli bir artış görülmektedir.

3.2. Nüfusun Mevcut Yapısı

3.2.1. Nüfus Büyüklüğü

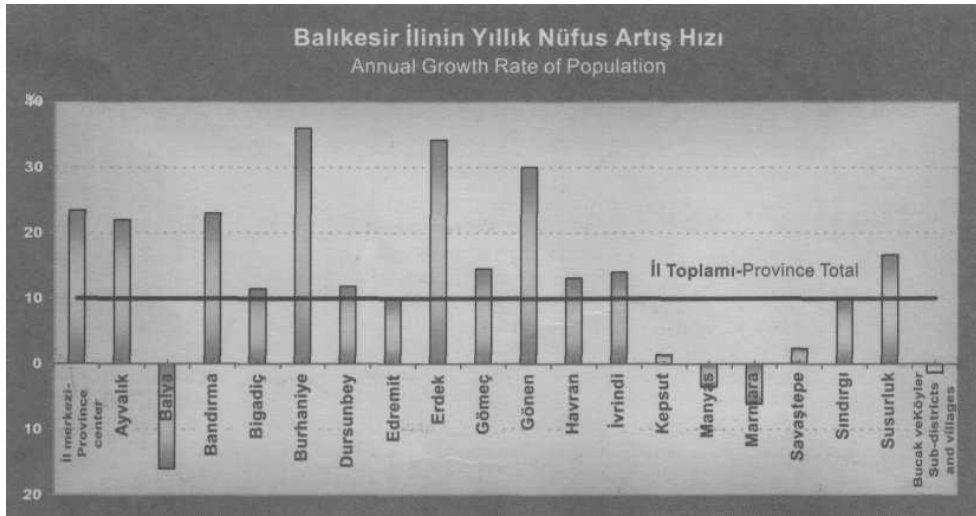
“Balıkesir ilinin 2000 yılındaki nüfusu 1.076.347, 1990-2000 dönemindeki yıllık nüfus artış hızı yaklaşık % 10'dur. İl'e bağlı bulunan 18 ilçeden Bandırma ilçesi

120.753 nüfusu ile en fazla nüfusa, Marmara ilçesi ise 9 446 nüfusu ile en az nüfusa sahip olan ilçelerdir, ilin yıllık nüfus artış hızı en yüksek olan ilçesi % 38.6 ile Edremit iken, en az olan ilçesi % 15.3 ile Manyas'tır" (DİE 2001, s.84).

Balıkesir'in il merkezinin şehir nüfusu artış hızı % 23.3'tür. Balıkesir iline bağlı ilçelerin şehir nüfusları incelendiğinde, şehir nüfusu en fazla olan ilçenin Bandırma ilçesi, en az olan ilçenin ise Balya ilçesi olduğu görülmektedir. Şehir nüfus artışının en fazla olduğu ilçe % 35.9 ile Burhaniye ilçesi, en az olduğu ilçe % 16 ile Balya ilçesidir. Balıkesir iline bağlı bulunan tüm bucak ve köylerin yıllık nüfus artış hızı % 1.4'tür.

Nüfus yoğunluğu olarak ifade edilen bir kilometrekareye düşen kişi sayısı, il genelinde 75 ve il merkezinde 198 iken, ilçelere göre 20 ile 222 kişi arasında değişmektedir. Yüzölçümü büyüklüğüne göre ilk sırada yer alan Dursunbey ilçesinde nüfus yoğunluğu 24, yüzölçümü en küçük olan Marmara ilçesinde nüfus yoğunluğu 61 kişidir. İlde bulunan toplam 941 köyden 643'ünün nüfusu 500'ün altında olup, köylerin büyük bir çoğunluğu oldukça düşük bir nüfusa sahiptir.

Şekil 14. Balıkesir'de yıllık nüfus artış hızı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Tablo 3. 2000 Yılı Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre İlçelerin Şehir ve Köy Nüfusu

İlçeler	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Köy ve Kasaba Nüfusu	Yüzölçümü	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²)
Merkez	287,709	215,436	72,273	1454	198
Ayvalık	58,738	31,986	26,752	265	222
Balya	18,869	1,916	16,953	936	20
Bandırma	120,753	97,419	23,334	592	204
Bigadiç	49,957	14,550	35,407	1,028	49
Burhaniye	43,199	31,227	11,972	280	154
Dursunbey	47,429	14,654	32,775	1948	24
Edremit	93,351	39,202	54,149	731	128
Erdek	32,020	18,626	13,394	333	96
Gömeç	10,983	4,122	6,861	223	49
Gönen	71,804	36,263	35,541	1,118	64
Havran	26,782	10,122	16,660	543	49
İvrindi	37,891	5,772	32,119	761	50
Kepsut	28,022	5,545	22,467	908	31
Manyas	25,148	5,455	19,693	593	42
Marmara	9,446	2,215	1,012	154	61
Savaştepe	23,355	10,288	13,067	409	57
Sındırgı	47,784	10,492	37,292	1,378	35
Susurluk	43,107	22,305	20,802	645	67

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

3.2.2. Nüfusun Yaş Yapısı, Doğum Yeri ve Özürlülük Durumu

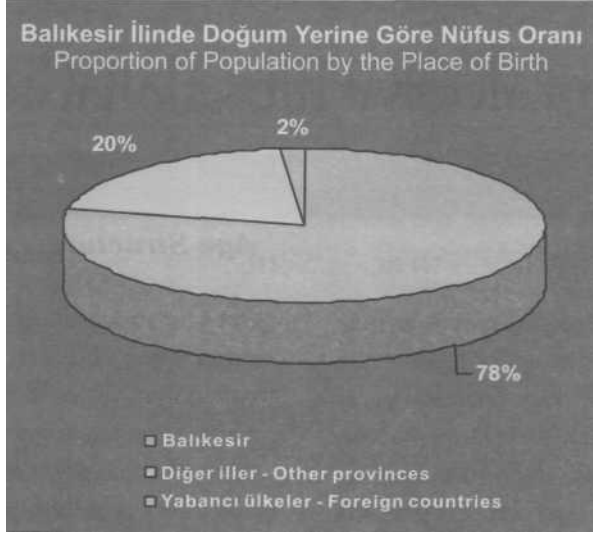
Nüfusun yaş yapısının ilçelere göre değişimini görmek için medyan yaş hesaplanmıştır. Buna göre il genelinde erkek nüfusun yarısı 31 yaşından, kadın nüfusun yarısı 32 yaşından gençtir. Genel olarak kadınların medyan yaşı erkeklerin medyan yaşından daha büyük iken, Havran ilçe merkezinde tam tersi bir durum söz konusudur. İl genelinde cinsiyetler arasında medyan yaş farkı oldukça azdır (DİE 2001, s.85).

Savaştepe ilçe merkezi ortalama 26 medyan yaş ile diğer ilçelerden daha genç bir nüfusa sahiptir. Köylerde her iki cinsiyette de medyan yaş 33'ün üzerinde olup, genel olarak köylerin il ve ilçe merkezlerine göre daha yaşlı bir nüfus yapısına sahip olduğu gözlenmektedir.

Balıkesir ili nüfusunun yaklaşık % 78'ini Balıkesir doğumlular oluşturmakta ve cinsiyetler arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. Balıkesir doğumlu olmayan nüfus içinde ilk sırayı İstanbul, ikinci sırayı Çanakkale doğumlular almaktadır.

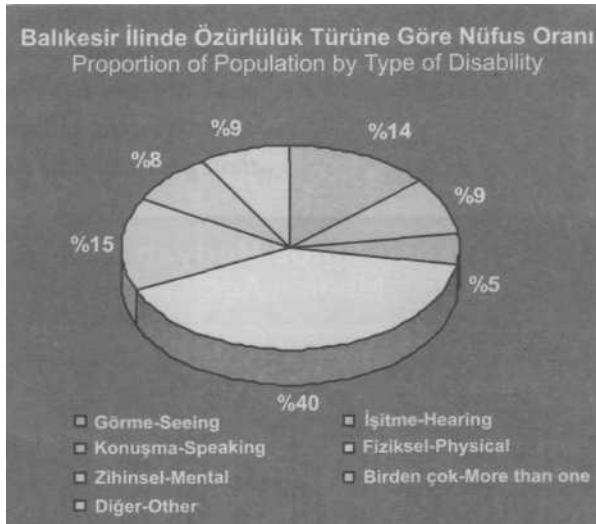
Özrlülük durumuna göre nüfus incelendiğinde, özrlü nüfusun %60'ını erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Tüm özür türlerinde erkek nüfus kadın nüfustan daha fazla paya sahiptir. Fiziksel özrlüler % 40'lık pay ile ilk sırada yer almaktadır. Zihinsel özrlüler % 15'lik, görme özrlüler ise % 14'lük bir paya sahiptir. Özrlü nüfus içinde % 5 ile en az paya konuşma özrlüler sahiptir.

Şekil 15. Balıkesir’de doğum yerine göre nüfus oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Şekil 16. Balıkesir’de özrlülük türüne göre nüfus oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

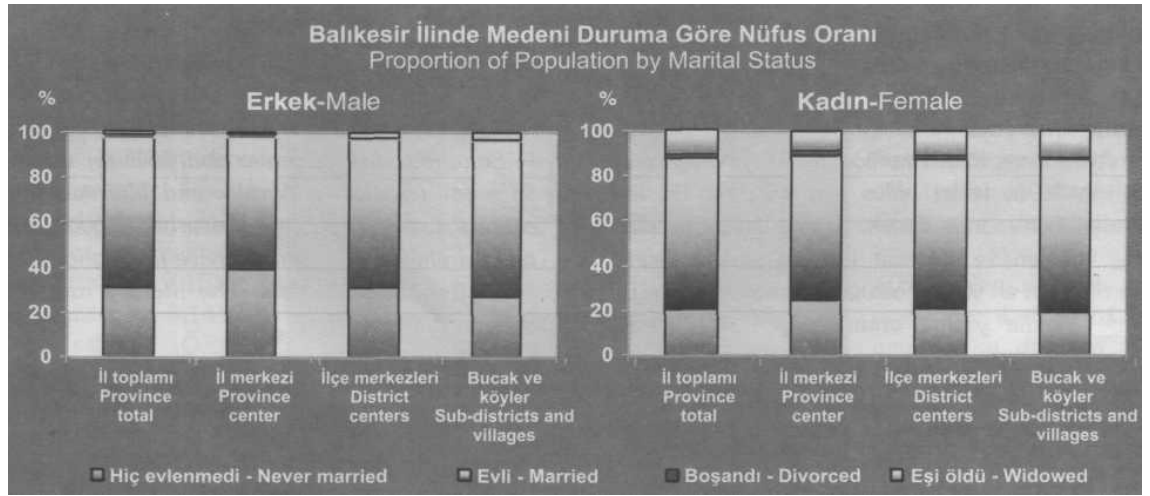
3.2.3. Nüfusun Medeni Durumu, Doğurganlık ve Bebek Ölümlülüğü

“Medeni durumu evli olan nüfus tüm yerleşim yerlerinde en fazla paya sahiptir, il merkezinde evli olan nüfusun oranı %62 ile en düşük düzeyde iken, köylerde bu oran % 69'a yükselmektedir, il genelinde evli olan kadınların oranınının 40 yaşına kadar erkeklerden daha yüksek olduğu, bu yaştan itibaren ise evli erkeklerin oranınının daha yüksek olduğu görülmektedir” (DİE, 2001, s.90).

Hiç evlenmemiş kadınların oranı, il merkezinde % 25 ve ilçe merkezlerinde % 21 iken, bu oran köylerde %19'a düşmektedir. Erkeklerde bu oran il merkezinde % 39, ilçe merkezlerinde % 31 iken, köylerde % 27'dir.

Boşanmış nüfusun oranı tüm yerleşim yerlerinde oldukça düşüktür. Medeni duruma göre cinsiyetler arasında en önemli farklılık boşanmış veya eşi ölmüş nüfusta görülmektedir. İl genelinde boşanmış kadınların oranı % 2, erkeklerin oranı % 1 iken, eşi ölmüş kadınların oranı yaklaşık % 11, erkeklerin oranı ise % 2'dir.

Şekil 17. Balıkesir’de medeni duruma göre nüfus oranı

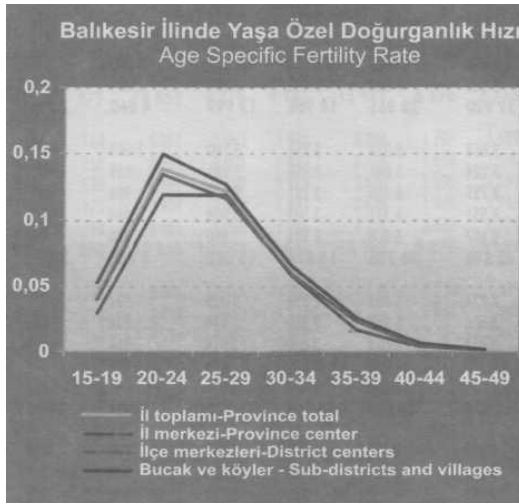
Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Nüfusun doğurganlık düzeyi incelendiğinde, köylerde bulunan “15-49” yaş grubundaki kadınların, il ve ilçe merkezlerinde bulunan aynı yaş grubundaki kadınlardan daha fazla çocuk doğurduğu görülmektedir. Bu durum, özellikle köylerde bulunan “20-24” ve “25-29” yaş gruplarındaki kadınlann, il ve ilçe merkezlerindeki aynı yaş grubundaki kadınlara göre daha yüksek doğurganlık düzeyine sahip olmasından kaynaklanmaktadır. İl merkezinde “15-49” yaş grubundaki bir kadın ortalama 1.73 çocuk doğururken, ilçe

merkezlerinde aynı yaş grubundaki bir kadın ortalama 1.88 çocuk, köylerde ise 2.13 çocuk doğurmaktadır, il genelinde bu değer 1.95'dir.

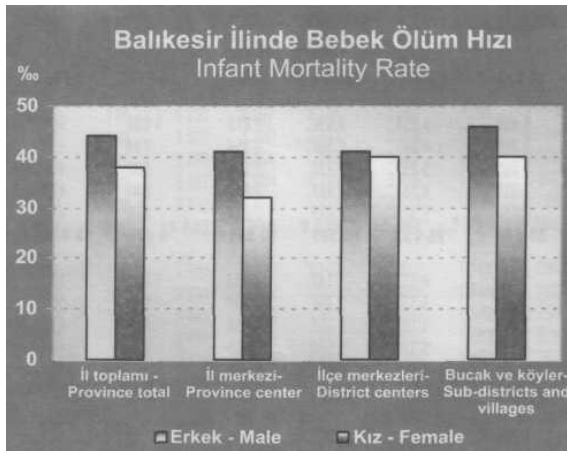
Toplumun gelişmişlik düzeyini yansıtan önemli göstergelerden biri bebek ölüm hızıdır. Balıkesir ilinde doğan her 1000 bebekten 41'i bir yaşını doldurmadan ölmüştür. Bebek ölümlülüğü, hem cinsiyet hem de yerleşim yerine göre farklılık göstermektedir. İl merkezinde erkek bebeklerde ölüm hızı % 41, kız bebeklerde % 32 iken, ilçe merkezlerinde bu değerler sırasıyla % 41 ve % 40'dır. Köylerde ise bebek ölüm hızı erkeklerde % 46, kızlarda % 40 olarak belirlenmiştir.

Şekil 18. Balıkesir'de yaşa özel doğurganlık hızı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Şekil 19. Balıkesir'de bebek ölüm hızı

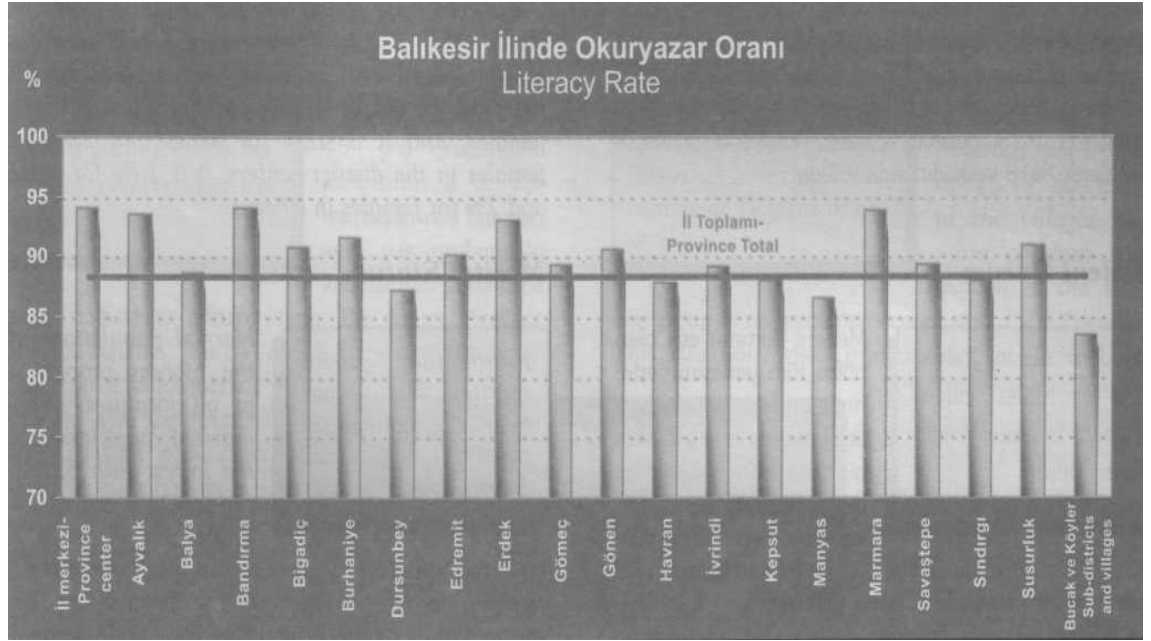
Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

3.2.4. Nüfusun Okur-Yazarlık Durumu

İl genelinde okuma yazma bilenlerin oranı % 88 olup, cinsiyetler arasında önemli bir fark gözlenmektedir. Bu oran erkek nüfus için % 94 iken, kadın nüfus için % 83'tür. Balıkesir ili il merkezinde okuma yazma bilenlerin oranı % 94'tür. Okuma yazma oranı ilçe merkezlerine göre incelendiğinde en yüksek oranın % 94 ile Bandırma, Marmara ve Ayvalık ilçe merkezlerinde olduğu görülmektedir (DİE 2001, s.98).

Okuma yazma oranı Bandırma ilçe merkezinde erkek nüfus için % 97, kadın nüfus için % 91, Ayvalık ve Marmara ilçe merkezlerinde erkek nüfus için % 96, kadın nüfus için % 91'dir. Bu ilçe merkezlerinden sonra Erdek, Burhaniye, Susurluk, Bigadiç, Gönen ve Edremit ilçe merkezleri okuma yazma oranının en yüksek olduğu ilçe merkezleridir. Bu ilçelerde okuma yazma oranı, % 90'ın üzerindedir.

Şekil 20. Balıkesir'de okur yazar oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

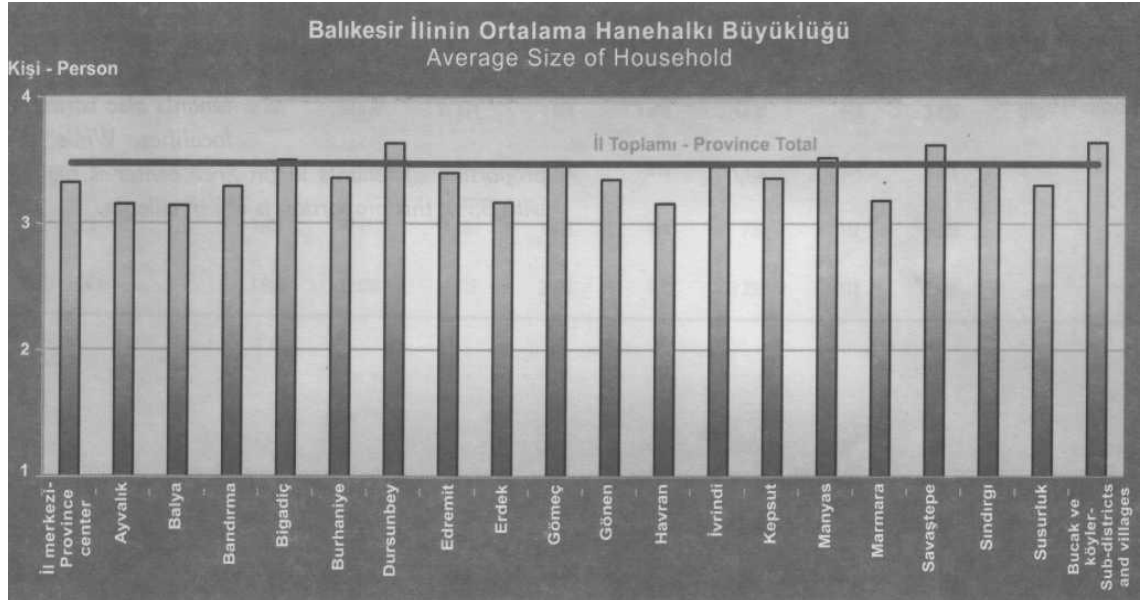
Köylerde okuma yazma oranı erkek nüfus için % 91, kadın nüfus için % 76'dır. 25 ve daha yukarı yaştaki nüfus içinde en az ortaokul mezunu olanların oranı, tüm yerleşim yerlerinde, erkek nüfusta kadın nüfustan oldukça yüksektir. En az ortaokul mezunu olanların oranı il merkezinde erkeklerde % 50 kadınlarda % 28, ilçe merkezlerinde erkeklerde % 42 kadınlarda % 23 düzeyinde iken, köylerde bu oran erkeklerde % 18 ve kadınlarda % 7'dir.

3.2.5. İlin Hanehalkı Büyüklüğü ve Konut Durumu

“Balıkesir ilinde bulunan yaklaşık 314 bin hanehalkının yaklaşık %54’ü şehirde yaşamaktadır. İl genelinde ortalama hanehalkı büyüklüğü 3.47’dir. Balya ilçe merkezi 3.14’lük ortalama hanehalkı büyüklüğü ile en düşük, Dursunbey ilçe merkezi 3.63’lük ortalama hanehalkı büyüklüğü ile en yüksek değere sahiptir” (DİE 2001, s.220).

İl merkezinde yaşayan hanehalklarının % 95’inin konutunun içinde tuvaleti varken, ilçe merkezlerinde bu oran % 92’dir. Köylerde ise hanehalklarının % 51’i tuvaleti içinde bulunan konutlarda oturmaktadır. İl ve ilçe merkezlerindeki hanehalklarının tamamına yakını borulu suyu olan konutlarda yaşarken, köylerdeki her yüz hanehalkından 19’unda konutun içinde borulu su bulunmamaktadır.

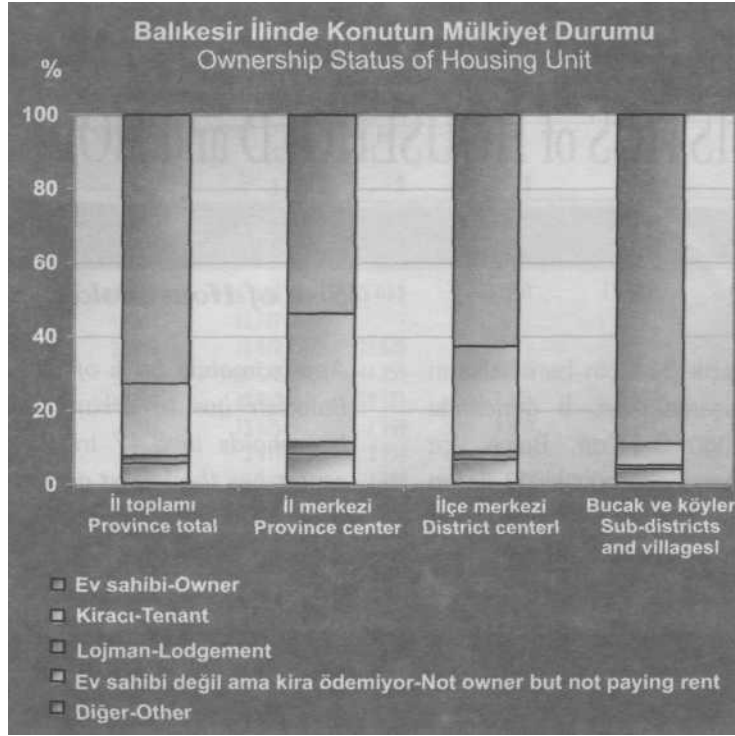
Şekil 21. Balıkesir’de ortalama hanehalkı büyüklüğü

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

İl genelinde hanehalklarının % 73’ü kendi evinde oturmaktadır. Oturduğu konuta sahip olan hanehalklarının oranı yerleşim yerlerine göre farklılık göstermektedir. Kendi evinde oturan hanehalklarının oranı il merkezinde % 54, ilçe merkezlerinde %62 iken, köylerde bu oran % 89’a yükselmektedir. Kiracı olan hanehalklarının oranı da yerleşim yerlerine göre farklılık göstermektedir. D merkezinde kiracıların oranı %35 ile en yüksek düzeye sahip iken, köylerde bu oran % 6’dır.

Şekil 22. Balıkesir’de konutun mülkiyet durumu

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

3.2.6. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri

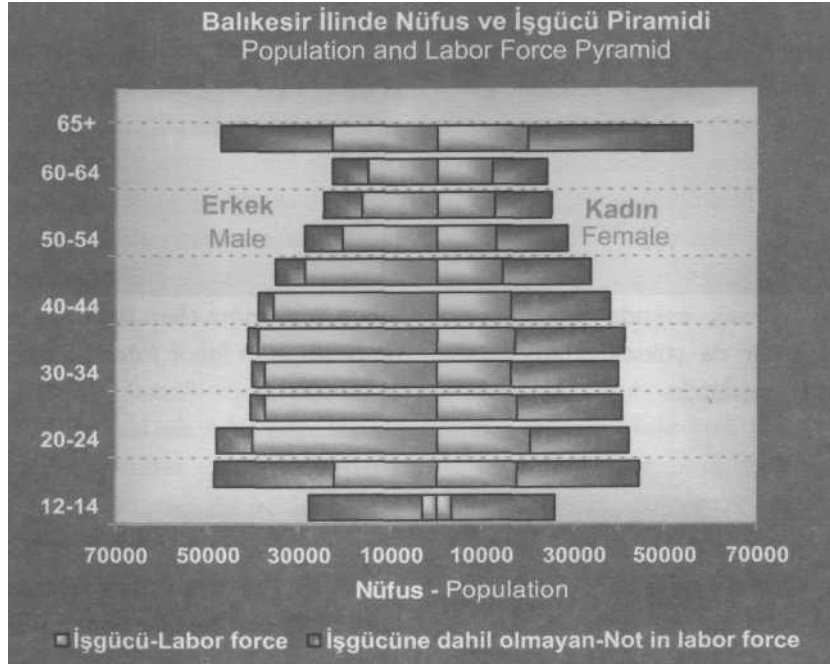
Balıkesir ilinde 12 ve daha yukarı yaştaki nüfus içinde işgücüne katılma oranı % 57 olup, cinsiyete göre önemli farklılıklar göstermektedir. İşgücüne katılma oranı erkek nüfus için % 72, kadın nüfus için % 41'dir (DİE, 2001, s.55).

Erkek nüfusun işgücüne katılma oranı köyde % 84 iken, il merkezinde % 61, ilçe merkezlerinde % 62'dir. Erkek nüfusta Savaştepe ilçe merkezinde işgücüne katılım oranı % 88 ile en yüksek, ivrindi ilçe merkezinde yaklaşık % 53 ile en düşük düzeydedir.

İşgücüne katılma oranı kadın nüfus için yerleşim yerine göre çok büyük farklılık göstermektedir. Köydeki her 100 kadından 72'si işgücünde iken, bu oran il merkezinde %16, ilçe merkezlerinde ise yaklaşık %14 ile en düşük düzeydedir.

Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, işgücüne katılma düzeyini etkileyen faktörlerden biridir. Kadın ve erkek nüfusun işgücüne katılma oranı, yaşlara göre farklı düzeyde gerçekleşmektedir.

Şekil 23. Balıkesir’de nüfus ve işgücü piramidi

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Erkek nüfus, genç yaşlarda düşük düzeylerde işgücüne katılmakta, “20-44” yaşlan arasında en üst düzeyde işgücündeki yerini korumakta ve yaş ilerledikçe işgücünden ayrılmaktadır. Yerleşim yerlerine göre erkek nüfusun işgücüne katılımı “20-44” yaşlan arasında önemli farklılık göstermemektedir. 45 yaşından sonra, il merkezinde ve ilçe merkezlerinde erkek nüfusun işgücüne katılma oranları azalmakta iken, köydeki erkek nüfus, 65 yaşına kadar genç yaşlardaki gibi yüksek düzeydeki işgücüne katılımını korumaktadır.

Kadın nüfusun yaşa göre işgücüne katılma oranı, hem şehirde hem de köyde erkek nüfustan düşük düzeydedir. Kadın nüfus, yerleşim yerlerine göre de farklı işgücüne katılım yapısı göstermektedir, ilçe merkezlerindeki kadın nüfusun işgücüne katılma oranı ile il merkezindeki kadın nüfusun işgücüne katılma oranı tüm yaşlarda birbirine yakın değerlerde iken, köydeki kadın nüfus, şehirdeki kadın nüfustan oldukça yüksek oranda işgücüne katılmakta ve 65 yaşına kadar da yüksek düzeydeki işgücüne katılımını devam ettirmektedir.

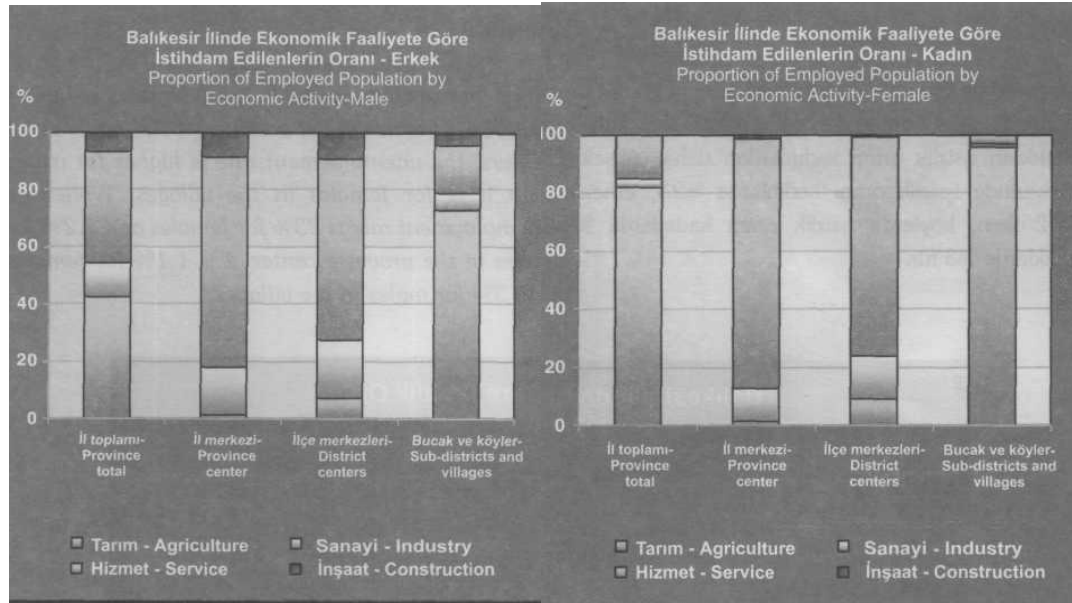
İstihdam edilen nüfusun, işgücü nüfusu içindeki oranı hem erkek hem de kadın nüfus için yaklaşık % 95'tir. İstihdam edilen nüfusun ekonomik faaliyete göre yapısı, yerleşim

yerine ve cinsiyete göre değişmektedir. İstihdamdaki erkek nüfusun % 39'u hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bu oran il merkezinde % 73, ilçe merkezlerinde % 63 ile köylerden daha yüksek orana sahiptir, il genelinde tarım sektöründe istihdam edilen erkek nüfusun oranı % 42 iken, köyde bu oran % 73'lere yükselmektedir.

İstihdam edilen kadın nüfusun ekonomik faaliyete göre dağılımı erkek nüfustan farklı bir yapı göstermektedir, istihdamdaki kadın nüfusun yaklaşık %82'si tarım sektöründedir. Köyde istihdam edilen kadın nüfusun hemen hemen tamamı tarımda çalışırken, şehirde istihdam edilen kadın nüfusun çoğunluğu hizmet sektöründe çalışmaktadır.

İstihdam edilen nüfusun % 36'sı ücretli olarak çalışmaktadır. Bu oran erkek nüfus için yaklaşık %46 iken, kadın nüfus için % 18'dir. Kadın nüfusun yaklaşık % 72'si, erkek nüfusun yaklaşık % 10'u ücretsiz aile işçisidir.

Şekil 24. Balıkesir’de istihdam edilenlerin oranı (erkek-kadın)

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

Kendi hesabına çalışan kadın nüfus oranı % 9 ile oldukça düşük iken, çalışan erkek nüfusun yaklaşık % 41'i kendi hesabına çalışmaktadır.

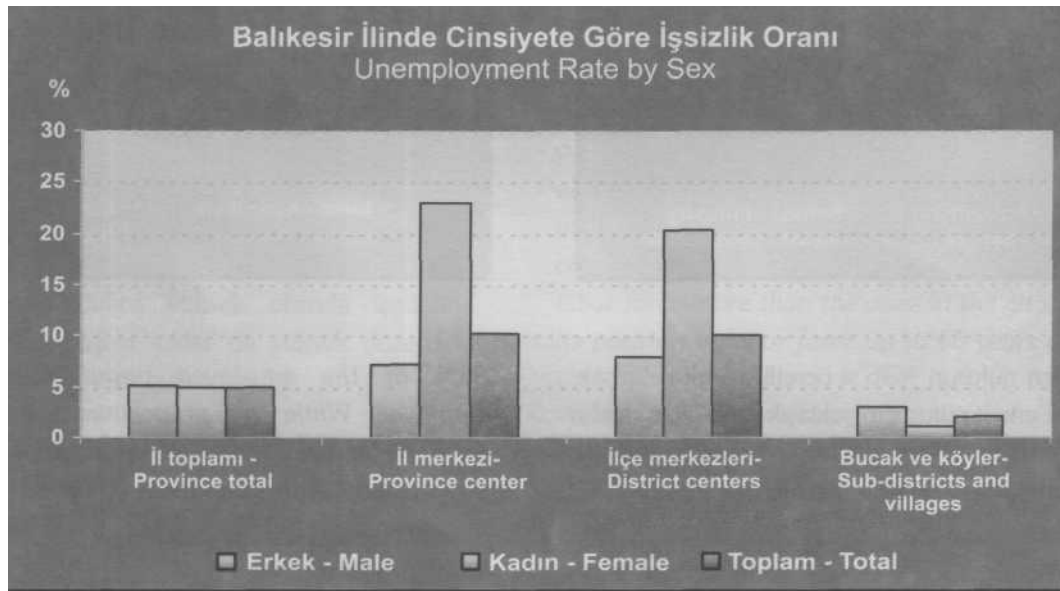
Sayımdan önceki bir hafta içinde çalışmayan ve bir işle de bağlantısı olmayanlardan, iş arayan ve son üç ayda iş bulmak için bir girişimde bulunanların, toplam işgücü nüfusu

içindeki oranı, bir başka deyişle işsizlik oranı % 5.0'dır. Bu oran erkek nüfusta % 5.1 iken, kadın nüfusta % 4.9'dur.

İşsizlik oranı il merkezinde ve ilçe merkezlerinde yaklaşık aynıdır. İl merkezinde % 10.2 olan işsizlik oranı, ilçe merkezlerinde % 10.1'dir. Köylerde ise % 2.1'dir.

İl merkezi ve ilçe merkezlerinde kadınların işsizlik oranı, erkeklerin işsizlik oranından daha yüksek iken, köylerde erkeklerin işsizlik oranı kadınlardan daha yüksektir. İl merkezinde işsizlik oranı kadınlarda % 23, erkeklerde % 7.2 iken, köylerde işsizlik oranı kadınlarda % 1.1, erkeklerde %3'tür.

Şekil 25. Balıkesir’de cinsiyete göre işsizlik oranı

Kaynak: DİE, 2000 Genel Nüfus Sayımı

İşsiz nüfusun büyük çoğunluğunu genç nüfus oluşturmaktadır. İşsiz nüfusun %59'u 30 yaşından küçüktür.

3.3. Balıkesir’in Sosyal Yapısı

Balıkesir’in sosyal yapısı denildiğinde anlaşılması gereken öncelikli konu bu ilin çok kültürlü ve kozmopolit bir yaşam sürmesidir. Aşırı derecede bir göç almayan buna karşın sosyal ve kültürel çeşitlilik bakımından bir çok Anadolu kentine örnek olacak bir yapılanmaya sahiptir.

“Tarihi geçmişi eski çağlara uzanan ve pek çok uygarlığın izlerini taşıyan Balıkesir, Selçuklular zamanında Türk yurdu olmuş, Osmanlı Döneminde de parlak yıllarını yaşamıştır. Milli Mücadelede düşmana karşı koyan ilk İller arasında yer almış, Alaca Mescit'te toplanan 41 kişilik heyet Balıkesir Kuva-yi Milliye' sini kurarak Atatürk'ün önderliğinde yürütülen Milli Mücadeleye büyük destek vermiştir” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2008, s.2).

İl, Güney Marmara'da yer almakta hem Marmara Bölgesi ve hem de Ege Bölgesinde toprakları bulunmakta, İstanbul, Bursa ve İzmir güzergahında stratejik önemi haiz Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgesine bağlantıyı sağlayan önemli kavşak noktasında yer almakta ve köprü işlevi görmektedir.

14.299 km² lik geniş bir coğrafi alana sahip olan Balıkesir topraklarının % 47'si ormanlık, % 35'i tarım arazisi, % 8'i de mera arazisinden meydana gelmektedir. İl Merkezinin rakımı 139 metre olup, Ege Denizi kıyı uzunluğu 115 km, Marmara Denizi kıyısının uzunluğu ise 175 km.dir. Alan bakımından ülke genelinde 13. sıradadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 nüfus sayımı sonucuna göre toplam nüfusu 1.118.313 kişidir. 81 İl içinde nüfus bakımından 17. sırada yer almaktadır. Nüfus yoğunluğu ise 78'dir. Yıllık nüfus artışı binde 9.96'dır. Nüfusun % 54'ü şehir ve kasabalarda % 46'sı da köylerde yaşamaktadır.

İl; Merkez İlçe dahil 19 İlçesi, 34 beldesi, 898 köyü, 268 ilçe ve kasabalara bağlı mahallesi ve 68 köyaltı yerleşim birimi bulunmaktadır.

İl genelinde toplam 230.881 sosyal güvenlik kuruluşlarına bağlı iştirakçi bulunmakta olup, emekli sayısı da 97.437 kişidir. 2022 Sayılı Kanunundan 22.243 kişi yararlanmaktadır.

3.3.1. Eğitim Öğretim

İlde 555 ilköğretim okulunda 130.470 öğrenci okumakta ve 6.043 öğretmen görev yapmaktadır. 115 lise ve dengi okulda 46.525 öğrenci okumakta 3.504 öğretmen görev yapmaktadır. İlköğretimde derslik başına 26, liselerde ise derslik başına 29 öğrenci düşmektedir. 855 taşıma biriminden 139 taşıma merkezine 16.878 öğrenci taşınmaktadır. İl OKS' de Türkiye 4. s. ÖSS'de de Türkiye 17.si olmuştur. Okur-yazar oranı % 98'dir. 1992 yılında kurulan Balıkesir Üniversitesi'nde 7 Fakülte, 5 yüksekokul ve 14 meslek yüksekokulu mevcut olup 713 öğretim elemanı görev yapmakta, 25.095

öğrenci eğitim ve öğretim görmektedir. Kredi Yurtlar Kurumuna ait yurtlarda 2024 öğrenci barınmaktadır.

3.3.1.1. Okul Öncesi Eğitim

Balıkesirde 20 adet bağımsız anaokulu ve ilköğretim okulları bünyesinde açılan 338 anasınıfı bulunmaktadır. Bu kurumlara 8731 öğrenci devam etmektedir. Okullaşma oranı % 23'tür.

3.3.1.2. İlköğretim

İlköğretimde okullaşma oranı % 100'dür. 9'u özel olmak üzere 550 ilköğretim kurumu bulunmakta ve 131675 öğrenci bu kurumlara devam etmektedir.

3.3.1.3. Ortaöğretim

Genel ortaöğretimde okullaşma oranı % 48'dir. 62 genel ortaöğretim kurumunda toplam 25595 öğrenci öğrenim görmektedir. Balıkesir'de 39 genel lise, 17 Anadolu Lisesi, 1 Fen lisesi, 1 Güzel Sanatlar Lisesi, 4 Anadolu Öğretmen Lisesi bulunmakta ve bu kurumlarda da 1921 öğretmen görev yapmaktadır.

Tablo 4. Balıkesir'in ÖSS'deki başarı durumu

Yılı	Türkiye Sıralaması
2005	25
2006	16
2007	13

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Tablo 5. Ortaöğretimde çağ nüfusu, öğrenci sayısı ve okullaşma oranları

Öğretim Yılı	Çağ Nüfusu (14-16 yaş)			Öğrenci Sayısı			Okullaşma Oranı		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
2005-2006	53.059	27.963	25.096	46.436	25.274	21.162	87,35%	90,38%	84,32%
2006-2007	52.481	27.650	24.831	47.357	25.431	21.926	90,14%	91,97%	88,30%
2007-2008	49.991	25.576	24.415	45.505	24.291	21.214	90,93%	94,98%	86,89%

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü

3.3.1.4. Özel Eğitim

Tablo 6. Genel ortaöğretimde çağ nüfusu, öğrenci sayısı ve okullaşma oranları

Çağ Nüfusu (14-16 yaş)			Öğrenci Sayısı			Okullaşma Oranı		
T	E	K	T	E	K	T	E	K
53.059	27.963	25.096	25.659	12.278	13.381	48,61%	43,91%	53,32%
52.481	27.650	24.831	26.080	12.389	13.691	49,97%	44,81%	55,14%
49.991	25.576	24.415	24.123	11.275	12.848	48,35%	44,08%	52,62%

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Tablo 7. Balıkesir 2007-2008 istatistikleri

OKUL TÜRÜ		OKUL	DERSLİK	ÖĞRENCİ	ÖĞRETMEN
OKUL ÖNCESİ	Resmi Ana Okulu	13	60	1287	67
	Resmi Ana Sınıfı	331	388	6871	44
	RESMİ OKUL ÖNCESİ TOPLAMI	344	448	8158	111
	Özel Ana Okulu	7	21	279	15
	Özel Ana Sınıfı	7	12	294	12
	ÖZEL OKUL ÖNCESİ TOPLAMI	14	33	573	27
İLKÖĞRETİM	Resmi İlköğretim Okulu	531	4842	126092	5422
	Yatılı İlköğretim Okulu	7	118	2791	124
	Özel Eğitim	3	42	142	55
	RESMİ İLKÖĞRETİM OKULLARI	541	5002	129025	5601
	Özel İlköğretim Okulu	9	190	2650	243
	ÖZEL İLKÖĞRETİM OKULLARI TOPLAMI	9	190	2650	243

Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü

3.3.1.5. Yüksek Öğretim

Balıkesir'in eğitim-öğretim yaşamındaki yeri diğer birçok kent ile kıyaslanamayacak ölçüde büyük bir öneme sahiptir. Bu önemi biraz açacak olursak şu sonuçlara ulaşabiliriz. Kent yaşamında 1980'li yıllara hatta bugüne de etki edecek bir biçimde tarıma dayalı bir ekonominin hakim olması sanayileşme anlamında Balıkesir'in çok da fazla gelişemediğini bize gösterir.

Bu anlamda 1992 de kurulan Balıkesir Üniversitesi şehir sosyal yaşamına ve demografik yapısına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Şöyle ki; kente okumak için gelen üniversite gençliği kentteki durağan sosyal hayatı canlandırmış aynı zamanda da ekonomik bir katma değer yaratmıştır.

Eğitim için Şehre gelen öğrenciler gerek ev kiralayarak gerekse yurtlarda kalarak kent ekonomisine farklı bir form kazandırmıŐtır. Bunun yanında kentteki sosyal yaşamı olumlu ve olumsuz Şekilde etkilemiŐtir. Yine de niversitenin getireceği her türlü değişim, kent hayatına katkı sağlaması açısından önemlidir.

Balıkesir niversitesi'nin kökleri 1910 yılında kurulan Karesi Muallim Mektebi'ne kadar dayanır. Balıkesir Devlet Mühendislik Akademisi, Balıkesir İŐletmecilik ve Turizm Yüksekokulu ile Balıkesir Meslek Yüksekokulu'nun 1975-1976 eğitim-ğretim yılında faaliyete geçmesi ile niversitenin kuruluşuna giden yolda önemli adımlar atılmıŐtır. Bu kurumlar, 1982 yılında 41 sayılı Kanun Hükümünde Kararname ile isim ve statü deđiŐtirmiŐler ve Uludağ niversitesi'ne bađlanmıŐlardır. Necati Eğitim Enstitüsü 1981 yılında üç yıllık statüsünden çıkarılmış, 4 yıllık "Yüksek ğretmen Okulu" statüsüne alınmıŐ, 1982 yılında da bu kuruma Necatibey Eğitim Fakültesi ismi verilmiştir. Aynı Şekilde Balıkesir iŐletmecilik ve Otelcilik Yüksekokulu'nun ismi Balıkesir Turizm İŞletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu olarak deđiŐtirilmıŐ, 2 yıllık Balıkesir Meslek Yüksekokulu'nun ismi ise aynı kalmıştır. Uludağ niversitesi'nin çatısı altında on yıl kalmış olan bu kurumlar, sağlıklı ve istikrarlı bir gelişme ile Balıkesir niversitesi için güçlü bir altyapısını oluŐturmuŐlardır.

Balıkesir Üniversitesi, 11 Temmuz 1992 tarih ve 21281 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 3837 Sayılı Kanun gereğince kurulmuş ve 1 Ocak 1993 tarihinden itibaren de tüzel kişilik kazanarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

3 Haziran 1995 yılında 22302 sayılı Resmi Gazetede yayımlanması sonucu toplam 163 kurucu üyenin çalışma ve katkılarıyla Balıkesir Üniversitesi Vakfı kurulmuştur.

Vakıf 163 kurucu yesi ve niversitenin yaklaşık 24.000 ğrencisi ile büyük bir güç haline gelmiş potansiyeli ile amaçları doğrultusunda tüm enerjisiyle çalıŐmasını sürdürmektedir.

3.3.1.6. Mesleki Eğitim Merkezleri

Balıkesir'de mesleki ve teknik ortaöğretimde okullaşma oranı % 43'tür. Toplam 60 kurumda 1997 ğrenci öğrenim görmektedir.

3.3.2. Sağlık

İlde 23 hastane, 131 sağlık ocağı ve 140 sağlık evi vardır. Hastanelerde yatak sayısı 3.140'dır. Sağlık kuruluşlarında 460 uzman hekim, 514 pratisyen hekim, 1.423 hemşire ve 1.238 ebe görev yapmaktadır. Hekim başına 1.200 kişi düşmekte, 2007 yılında poliklinik sayısı 4.441.062, yatan hasta sayısı 120.105'dir. 22.215 büyük, 10.571 orta ve 10.815'de küçük ameliyat yapılmıştır.

Balıkesir'de bulunan Sağlık Kurumlarının adları ve adetleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8. Balıkesir'de bulunan devlet ve özel hastanelerin listesi

KURULUŞ ADI	SAYISI	KURULUŞ ADI	SAYISI
Hastane	21	Verem Savaş Dispanseri	6
Özel Hastane	3	112 Acil İstasyonu	19
Tıp Merkezi		Diyaliz Merkezi (Devlet Hastaneleri Bünyesinde+ Özel)	15
Özel Poliklinik		Kan Merkezi	7
Sağlık Ocağı	131	Eczane	410
Sağlık Evi	139	AÇS-AP Merkezi	7

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü

İl Sağlık Müdürlüğü Bulaşıcı Hastalıklar Şube Müdürlüğü bağışıklama çalışmaları, Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün talimatları doğrultusunda yürütülmektedir.

İlde rutin aşılama hizmetleri; 131 Sağlık Ocağı, 6 Verem Savaş Dispanseri, Özel Hekimler ve Devlet Hastaneleri tarafından yapılmaktadır. İl Sağlık Müdürlüğü bağışıklama çalışmalarında aşı, serum, enjektör, buzdolabı, aşı nakil kabı, buz aküsü, termometre atık kutu vb. diğer malzemeler yeterli miktarda bulunmaktadır.

3.3.2.1. Sağlık Kurumları ve Personel Durumu

“1961 Yılında çıkan 224 sayılı sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesine dair, kanun çerçevesinde kurulan Sağlık Ocaklarının ve Sağlık evlerinin ne şekilde çalışacağını belirleyen ilgili mevzuat, 154 sayılı yönerge ile belirlenmiştir. Bu yasa ve yönetmelikle Sağlık Ocaklarının ve Sağlık Evlerinin bütün faaliyetleriyle ilgili sorumluluk Sağlık Müdürlüğüne verilmiştir. Sağlık Bakanlığı İl Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü teşkilatı yeniden belirlenmesi ile Sağlık Müdürlüklerinin bünyesinde Kamu Sağlığı Merkezleri ve Sağlık Ocakları Şube Müdürlüğü Oluşturulmuştur” (Sağlık Bakanlığı yayım No:508).

Balıkesir ilinde Sağlık Ocakları Şube Müdürlüğü 1992 yılının Ağustos ayına kadar oluşturulmamıştır. 1992 Ağustos ayından sonra Şube Müdürlüğü ataması ile kurulma çalışmaları başlamış olup, 1 ay sonra da, şube çalışmalarına başlamıştır.

Sağlık ocakları şube müdürlüğünde şube müdürü, 1 ebe, 1 memur ve 1 veri hazırlama memuru görev yapmaktadır. Şube faaliyetlerini Atatürk Sağlık Meslek Lisesi binası yanındaki Sağlık Müdürlüğü Şubelerinin yer aldığı binada yürütmektedir.

Sağlık Ocakları Şube Müdürlüğünün yürüttüğü faaliyetler şunlardır:

Sağlık ocaklarınca yürütülen 1. basamak sağlık hizmetlerinin yürütülmesi için gereken organizasyonu ve eşgüdümü sağlamak, bu konuda diğer resmi ve özel kuruluşlarla işbirliği yapmak.

Sağlık ocaklarının çalışmalarını denetlemek, çalışmaların niceliği ve niteliği hakkında belge toplamak, kurumları belli aralıklarla ziyaret ederek gereken yönlendirmeleri yapmak.

İlgili birimler ve istatistik şubesi ile işbirliği içerisinde hizmet değerlendirmesi yapmak; tespit edilen aksaklıkların düzeltilmesini sağlamak ve değerlendirme sonuçlarını gelecek yılın çalışma plan ve programında göz önünde bulundurmak.

Sağlık ocaklarında ve sağlık evlerinde kullanılan sarf malzemelerin ve demirbaş malzemelerin tedariki ve dağıtımı ile ilgili planlamayı yapmak. Sağlık ocaklarında verilen adli tabiplik hizmetlerinin takibini ve değerlendirmesini yapmak. İstatistik bilgilerinin toplanmasında ilgili şubeye yardımcı olmak. Bakanlık emirlerinin ilgili şubeye ulaşmasını sağlamak.

3.3.2.2. Sağlık Hizmetlerine Yönelik Çalışmalar

3.3.2.2.1. Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri

“2007 yılı içinde; birinci basamakta 131 sağlık ocağı, 140 sağlık evi, 7 AÇS/AP, 7 verem savaş dispanserinde hizmet verilmiştir. 1. Basamak Sağlık Kurumlarında toplam 315.164 kişiye mobil sağlık hizmeti, 2.428.372 kişiye poliklinik hizmeti, 185.068 kişiye laboratuvar hizmeti verilmiştir” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2008, s.37).

2007 yılında toplam 48.200 adet DBT aşısı, 66.212 adet polio aşısı, 33.740 adet Hip aşısı, 27.481 adet kızamık- kabakulak aşısı, 3.749 adet PPD, 13.857 adet BCG aşısı 235.848 adet Hepatit B aşısı, 29.963 adet Okul Td aşısı, 20.169 adet Kızamıkçık aşısı, 50.501 adet 15-49 yaş Kadın Td Aşısı uygulanmıştır.

2007 yılı anne ölüm oranı: yüzbinde 27,90 bebek ölüm oranımız: 9,11'dir. 2007 yılında toplam 3 anne ölümü olmuştur.

İçme ve kullanma sularından 2007 yılında 6.959 bakiye klor ölçümü yapılmış, 5.925 bakteriyolojik, 534 kimyasal su numunesi alınarak analiz ettirilmiştir.

2007 yılında 83 numune noktasından 748 adet deniz suyu numunesi alınmıştır. 2007 yılında yapılan çalışmalar doğrultusunda 10 plaj ve 1 marina mavi bayrak ödülü ile ödüllendirilmiştir.

İlde Beyaz bayrak almak için 80 okul müracaat etmiştir. Yapılan denetimler sonucu 49 okula Beyaz Bayrak verilmiştir. Ayrıca 65 5 ilk ve orta öğretim okulunun denetimi yapılmıştır.

2007 Yılı içinde Balıkesir İl Ambulans Servisi 112 İstasyonlarının müdahale ettiği toplam vaka sayısı 22.663'tür; Balıkesir İl Özel İdaresinden 10 ambulans, bütçeden de 1 ambulans olmak üzere toplam 11 ambulans verilmiştir. Halen İlde 19 Acil Sağlık Hizmetleri İstasyonu ile hizmet verilmektedir.

3.3.2.2.2. İkinci Basamak Sağlık Hizmetleri

İldeki 21 Devlet Hastanesinin toplam yatak sayısı 3.140'dır. 2007 yılında polikliniklerde muayene edilen hasta sayısı 4.441.062, yatarak tedavi edilen hasta sayısı 120.105'dir.

Tedavi için başvuran kişilere hastanelerimizde 6.552.812 adet laboratuvar tetkiki yapılmıştır. 22.215 büyük, 10.571 orta ve 10.815'te küçük ameliyat yapılmıştır.

3.3.3. Sosyal Hizmetler ve Spor

İlde çeşitli dallarda 154 spor kulübü, 16.698 lisanslı sporcu ve 565 hakem mevcuttur. 10 stadyum, 32 futbol sahası ve 5 semt sahası, 1 kamp eğitim merkezi, 1 açık yüzme havuzu 6 spor salonu ve 1 yağlı güreş sahası bulunmaktadır.

Edremit Spor Salonu İnşaatı: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce 1995 yılında merkezden ihalesi yapılan “Edremit Spor Salonu İnşaatı” işi 50.000 YTL ihale bedeli üzerinden 20.09.1995 tarihinde başlanılmış olup 12.11.2007 tarihinde de tamamlanmış ve 3.873.938,80 YTL harcama yapılmıştır.

Ayvalık 500 Kişilik Spor Salonu İnşaatı: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünce 31.10.2006 tarihinde ihale edilen “Ayvalık 500 Kişilik Spor Salonu İnşaatı” işi 1.063.000 YTL ihale bedeli üzerinden işe 24.11.2006 tarihinde başlanılmış olup devam etmektedir

Sentetik Yüzeyle Müstakil Atletizm Pisti Yapımı: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünce 20.12.2006 tarihinde ihale edilen “Sentetik Yüzeyle Müstakil Atletizm Pisti Yapımı” işi 1.598.669,54 YTL ihale bedeli üzerinden işe 26.01.2007 tarihinde başlanılmış olup 01.11.2007 tarihinde de tamamlanmış ve 1.867.500,16 YTL harcama yapılmıştır.

Sındırgı Stadı Açık Tribün Üstünün Çelik Çatı ile Kapatılması: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünce 18.07.2007 tarihinde ihale edilen “Sındırgı Stadı Açık Tribün Üstünün Çelik Çatı ile Kapatılması” işi 76.890 YTL ihale bedeli üzerinden işe 31.08.2007 tarihinde başlanılmış olup 31.12.2007 tarihinde de tamamlanmış ve 99.796 YTL harcama yapılmıştır.

Atatürk Stadı Maraton Kapısı Açık Tribün Üstünün Kapatılması: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünce İl Özel İdaresi 2007 bütçesinden ayrılan ödenek doğrultusunda 03.09.2007 tarihinde ihale edilen “Atatürk Stadyumu Maraton Kapısı Açık Tribün Üstünün Kapatılması” işi 194.000 YTL ihale bedeli üzerinden işe 25.09.2007 tarihinde başlanılmış olup 18.12.2007 tarihinde de tamamlanmış ve 245.114,93 YTL harcama yapılmıştır.

Gömeç Stadi İhata Duvarı İnşaatı: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünce İl Özel İdaresi 2007 bütçesinden ayrılan ödenek doğrultusunda 18.09.2007 tarihinde ihale edilen “Gömeç Stadi İhata Duvarı İnşaatı” işi 64.190,00 YTL ihale bedeli üzerinden işe 15.10.2007 tarihinde başlanılmış olup 19.12.2007 tarihinde de tamamlanmış ve 83.285,75 YTL harcama yapılmıştır.

Merkez 50. Yıl Spor Parkı: Yüzme havuzu önünde bulunan 50.Yıl Spor Parkı bakım onarım ve modernizasyonu kapsamında anılan tesisin bünyesinde basketbol sahaları, seyirci tribünleri, halı saha ve diğer tesislerin yapılması planlanmaktadır.

3.3.4. Güvenlik Hizmetleri

İnsanoğlunun birincil ihtiyaçlarından sonra gelen ihtiyaçlarından biri de güvenlik ihtiyacıdır. Çağın gerektirdiği koşullar, hızlı kentleşme, kent yaşamındaki sosyal bütünlüğün bireysel yaşama doğru kayması, değerlerdeki yıpranma, insanların güvenlik açığının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Balıkesir Kent yaşamında da her şehir gibi güvenlik ihtiyacı hem sosyal yaşamın önemi hem de ülke bütünlüğünün sağlanması açısından önemlidir

3.3.4.1. Sahil Güvenlik Marmara ve Boğazlar Bölge Komutanlığı

“Bölge Komutanlığı, Bandırma mevkiinde 1 adet sahil güvenlik gemisi ve 1 adet kontrol bot, Erdek mevkiinde 1 adet sahil güvenlik gemisi ve 1 adet kontrol bot, Marmara adası mevkiinde 1 adet sahil güvenlik gemisi konuşludur. İhtiyaca göre SG helikopteri ve mobil radar timi görevlendirilmektedir” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2008, s.60).

Dönem içerisinde 421 tekne kontrol edilmiş, 144 gemi/tekne hakkında yasal işlem yapılmıştır. İcra edilen arama-kurtarma olay sayısı 2, sıhhi tahliye sayısı 3, Denizde Can ve Mal Emniyetini Koruma Kanununa muhalefet suçundan yapılan yasal işlem 57, Su Ürünleri Kanuna muhalefet suçundan yapılan yasal işlem 67, Telsiz Kanununa muhalefetten yapılan yasal işlem 4, Türk Ticaret Kanununa muhalefet suçundan yapılan yasal işlem 11, muhtelif kanunlara muhalefetten yapılan yasal işlem 5'dir.

3.3.4.2. Sahil Güvenlik Ege Deniz Bölge Komutanlığı

2007 yılında kontrol edilen gemi/tekne sayısı 573, yasal işlem yapılan gemi/tekne sayısı 53'dür. İdari para cezası uygulanan gemi/tekne sayısı 53, idari para cezası miktarı 18.276 YTL'dir. Yasadışı göç olay sayısı 69, yakalanan yasadışı göçmen sayısı 756'dır.

3.3.4.3. İl Jandarma Komutanlığı 1. Asayiş Olayları

a) “2007 yılında Jandarma sorumluluk bölgesinde toplam 6768 olay meydana gelmiştir. Bunlardan 3.268'i asayiş suçları, 1.393'ü takibi gereken olaylar, 851'i kabahatler, 1.207'si trafik, 49'u cezaevi olaylarıdır” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirilmesi, 2008, s.60).

b) 2007 yılında 1.053 çevre suçu meydana gelmiştir.

c) Çevre ve Doğal Hayatı Koruma Tim Komutanlığınca 2007 yılında İlçe Jandarma ve Karakol Komutanlıklarında görevli Jandarma personeli tarafından 3.917 vatandaşa, Doğal Hayatı Koruma Takım Komutanlığının Tanıtımı, Ekolojik Sorunlar, Maden Kanununa Muhalefet, Kaçak Yapılaşma, 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu ve Uygulaması konularında seminerler verilmiştir.

d) 2007 yılında Kişi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu kapsamında 142 olay meydana gelmiştir.

e) 2007 yılında özellikle alınan tedbirler ve Valilik Kararının etkin olarak uygulanması sonucu hayvan hırsızlığı olayı meydana gelmemiştir. Aynı zamanda İl Jandarma Komutanlığı ekiplerince ortaya çıkarılan hayvan hırsızlığı çetesinin adli makamlara teslimi ve faili meçhul hırsızlıkların aydınlatılmasının suç grupları üzerinde caydırıcı etkisi olmuştur.

f) İntihar ve intihara teşebbüs olaylarının son 6 yıla ait verileri; işleniş nedenlerine, işleniş yerlerine, aylarına, mevsimlere, yaş gruplarına, cinsiyete, gelir durumuna, meslek ve eğitim durumuna, işleniş saatine, işleniş türlerine ve benzeri ayrıntılı parametreler kullanılarak çok kapsamlı olarak hazırlanmış, konunun sosyal, ekonomik, kültürel, ahlak, moral vb. değerlendirmelerinin yapılabilmesi amacıyla bu veriler İçişleri Bakanlığı, Başbakanlık (TÜİK) ve Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü'ne gönderilmiştir.

g) Kaçakçılık ve Organize Suç Olayları: 2007 yılında 71 mali, 133 uyuşturucu kaçakçılığı, 8 organize suçlar, 78 göçmen kaçakçılığı olmak üzere toplam 290 olay meydana gelmiştir. İl Jandarma Komutanlığı sorumluluk bölgesi organize suçlar ve göçmen kaçakçılığı yönünden hassasiyet arz etmekte olup, olayların önlenmesine yönelik operasyon ve istihbarat faaliyetlerine ağırlık verilmektedir. Yakalanan kaçak göçmenlerin barındırılması ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır

h) Çocuk Suçları: Jandarma sorumluluk sahasında 2007 yılında 212 çocuk hakkında suç isnadı, 471 çocuk hakkında ise suç mağduru olmak üzere toplam 683 çocuk hakkında işlem yapılmıştır. İsnad edilen suçlarda hırsızlık ve kasten yaralama olaylarının suç mağdurunda ise ihmal ve kazaen yaralanma ve trafik kazalarının dikkat çektiği görülmektedir.

Çocukları koruma ve çocukların işlediği suçları önlemeye yönelik faaliyetlerle ilgili olarak, mahalli kuruluşlar ve Balıkesir Üniversitesi İletişim Fakültesi ile koordineli akademik düzeyde çalışmaların yapılması ve ilde oluşturulan üst kurulun kararları doğrultusunda hareket edilmesi sağlanarak Jandarma sorumluluk sahasında daha önce suça karışmış yaşları 12-16 arasında değişen 17 çocuğun Soysal Hizmetler İl Müdürlüğü programı dahilinde takibi sağlanmıştır. Balıkesir İl Jandarma Komutanlığı sorumluluk bölgesinde suça sürüklenen çoğu psikolojik sorunlu ve ekonomik durumu kötü olan 12-15 yaş arası çocukların envanterinin çıkartılarak ast birliklere yayımlandığı ve kontrol altına alınmalarının sağlandığı, aynı zamanda bu tür çocukların durumlarının “İl Gençlik Hizmetleri Üst Kurulu” tarafından takip edilmesi sağlanmıştır

3.3.4.4. İl Emniyet Müdürlüğü

a) 2007 yılında ölümlü/yaralamalı trafik kazaları, kaçakçılık ve güvenlik suçları dahil toplam 13.1281 suç meydana gelmiştir. Bunlardan 3.550'si mal varlığına karşı, 5.853'ü kişilere karşı 1.489'u topluma karşı, 193'ü millete ve devlete karşı, 2.100'ü takibi gereken diğer olaylardır. Meydana gelen 13.185 olaydan 10.638'i aydınlatılmıştır. Faili meçhul olay sayısı 2.547, aydınlatma oranı % 81 'dir. İşlenen suçlarda yakalanan 13.878 şüpheliden, 6.230'u suçüstü, 28'i parmak izi tespiti, 7.628'i teşhis üzerine yakalanmıştır.

b) 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu Uygulamaları: Kamu güvenliği, kamu düzeni ve genel sağlığı korumak amacıyla kabahat türünden düzenleyici işlem yapılması hukuk sistemimize uygun olduğu düşünülerek 6136 Sayılı Ateşli Silahlar Kanunu kapsamı dışındaki bıçak ve kurusıkı türünde silahların İl Emniyet Komisyonunca yasaklama kararı alınarak, Balıkesir genelinde belli yerlerde taşınması ve bulundurulması yasaklanmıştır. Ülke genelinde ilk kez Balıkesir’de uygulanmıştır. 2007 yılında 480.317 YTL para cezası kesilmiştir.

c) Kaçakçılık ve Organize Suç Olayları: 2007 yılında 146 mali, 150 narkotik, 8 organize suç olmak üzere toplam 304 olay meydana gelmiştir. Faili belli olay sayısı 303, faili meçhul olay sayısı 1, yakalanan şüpheli sayısı 786’dır.

d) Terör Olayları: 2007 yılında 3 olay meydana gelmiştir. Yakalanan kişi sayısı 28, tutuklanan kişi sayısı 3’dür.

e) Çocuk Suçları: 2007 yılında hakkında işlem yapılan mükerrer olmayan çocuk sayısı 2.169’dur. Şüpheli çocuk sayısı 978, mağdur çocuk sayısı 1.191’dir. 2007 yılında 211 çocuk intihara teşebbüs etmiştir. İntihar eden çocuk olmamıştır.

f) Trafik Durumu: 2007 yılında toplam 7.472 trafik kazası meydana gelmiştir. Bunlardan 52’si ölümlü trafik kazası (120), 1.750’si yaralamalı trafik kazası (2.989 yaralı) ve 5.670’i maddi hasarlı trafik kazasıdır. Toplam maddi hasar miktarı 15.501.938 YTL’dir. İl genelinde 146.245 araç sürücüsüne 15.894.305 YTL para cezası uygulanmıştır. 4.719 araç sürücüsü Cumhuriyet Savağına sevk edilmiş, 13.976 araç trafikten men edilmiştir. İl genelinde toplam 275.713 kayıtlı motorlu araç mevcut olup bunlardan 70.163’ü motosiklet, 102.112’si otomobil, 4.684’ü minibüs, 3.671’i otobüs, 34.819’u kamyonet, 9.691’i kamyon, 47.839’u traktör, 535’i çekici, 467’si özel amaçlı taşıt, 546’sı tanker, 1.186’sı arazi taşıtıdır.

g) Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (MOBESE Projesi): Balıkesir İl merkezinde, başta asayiş ve trafik boyutlu suçlarla mücadele olmak üzere, herhangi bir olayın meydana gelmesi halinde özellikle motorize ekiplerin kısa sürede olay yerine sevk edilmelerini sağlamak ve araç plaka tanımlama-sorgulama işlemlerini süratli ve sağlıklı olarak yürütmek amacıyla “Kent İçi Kameralı Güvenlik Sistemi” ve “Plaka Tanıma Sorgulama

Sistemi” projeleri 18 Ocak 2005 tarihinde faaliyete geçirilmiştir. Sistemler halen 12 hareketli, 6 sabit, 25 plaka tanıma olmak üzere toplam 43 kamera ile faaliyet göstermektedir. Sistemlerin uygulaması ile kentin tüm ilçeleri, hatta bölge illeriyle bağlantılı araç şahıs takibinde ve özellikle mala karşı işlenen suçlarla mücadelede önemli başarılar sağlanmıştır.

Kent İçi Kameralı Güvenlik Sistemi vasıtasıyla meydana gelen olaylar Haber Merkezi'nden izlenerek en yakın ekiplerin olay yerine sevkleri sağlanmakta ve her türlü toplumsal, asayiş ve trafik boyutlu olumsuzlukların tespiti, izlenmesi, önlenmesi ve müdahalesi etkin bir şekilde sağlanmaktadır.

Plaka Tanıma Sorgulama Sistemi, yerli ve yabancı araç plakalarını tanımaya, okumaya ve sorgulamaya uyumlu yazılım programına sahip, Balıkesir’le bağlantılı Bursa, Manisa, Çanakkale, İzmir illeri ve tüm ilçelerimizle irtibatlı karayollarının ve kentin tüm giriş çıkış noktalarının 24 saat boyunca denetim altında tutulmasını sağlamaktadır. Sistem geceleri de infrared aydınlatma destekli plaka okuyup POLNET üzerinden sorgulama yapabildiği gibi il merkezi ve ilçelerimizce bildirilen şüpheli araç plakaları da lokal olarak Sisteme girilip takipleri yapılabilmektedir.

Kent İçi Kameralı Güvenlik Sistemi kurulduğu günden itibaren; toplam 25.025.634 adet araç incelenmiş, bu araçlardan; 531 adedinin çalıntı araç olduğu, 3.458 tanesinin çalıntı plaka kaydı bulunan araç olduğu belirlenerek gerekli yasal işlemler yapılmıştır. Mayıs 2008 itibari ile Balıkesir ilinin suç oranları EK Tablo 2’de gösterilmiştir. (Ekonomik Vitrin Dergisi, Mayıs 2008)

Projenin gerçekleştirilebilmesi amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü merkez bütçesinden değişik tarihlerde toplam 800.000 YTL, Balıkesir İl Özel İdaresi 2007 yılı bütçesinden 300.000 YTL, 2008 bütçesinden 250.000 YTL olmak üzere toplam 1.350.000 YTL kaynak sağlanmıştır.

3.3.5. Sosyal Hizmetlere Yönelik Çalışmalar

Balıkesir'de 3 çocuk yuvası, 2 yetiştirme yurdu, 4 huzurevi ve 28 gündüz bakımevi hizmet vermektedir. İl genelinde 177.067 bina, 340.750 adet konut bulunmakta,

gecekondu bulunmamaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait 252 tesis, 6.025 yatak ve 3.475 lojman bulunmaktadır.

3.3.5.1. Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

1) “Müdürlüğümüz tarafından hazırlanan “Türkiye Geneli Yetiştirme Yurtları 4.Halk Oyunları Şenliği Projesi “15-16-17 Haziran 2007 tarihlerinde Ayvalık İlçesi Küçükköy Beldesinde gerçekleştirilmiş olup, bu şenliğe Balıkesir, Bolu, Bursa, Elazığ, İzmir, Kayseri, Malatya, Mersin, Niğde, Samsun, Sivas ve Tekirdağ illerinden yetiştirme yurtları halk oyunları ekipleri ile 300 civarında koruma ve bakım altında bulunan gencimizin katılımı sağlanmıştır” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2008, s.64).

2) Erkek Yetiştirme Yurdunda korunma ve bakım altında olan gençlerimizin güreş takımı çalışmaları kapsamında; 19-20 Ocak 2007 tarihinde Gönen'de yapılan okullar arası, 91-92 doğumlular güreş İl birinciliğine, 23 Şubat 2007 tarihinde Balıkesir ilinde düzenlenen 93-94 doğumlular, okullar arası güreş il birinciliğine, 10 Mart 2007 tarihinde Akhisar' da yapılan 90-94 doğumlular güreş, grup müsabakalarına, 3-4 Kasım 2007 tarihlerinde, Gönen'de yapılan 1991 -1992 doğumlular güreş müsabakalarına katılmışlardır.

3) Genel Müdürlüğümüzün sosyal-kültürel etkinlikler projesi kapsamında Balıkesir Kız ve Erkek Yetiştirme Yurtlarında kalmakta olan çocukların katılımı ile tiyatro ve Türk halk müziği korosu çalışması yapılmıştır.

3.3.6. Sivil Savunma Hizmetleri

Özellikle 1999 Depreminden sonra ortaya çıkan ve ülkemizin her anlamda çok kayıplar verdiği toplumsal yaşamı derinden etkileyen durumdan sonra ülke genelinde sivil savunmaya daha büyük bir önem verilmeye başlanmıştır. Bu anlamda aşağıda Balıkesir ilinde gelişen çalışmalar anlatılmaktadır.

3.3.6.1. Sivil Savunma İl Müdürlüğü

“Sivil Savunma Müdürlüğü bünyesinde 13 kişiden oluşturulan Arama ve Kurtarma Ekibi İzmir Yolu üzerindeki Valilik Kriz Merkezinde 24 saat esasına göre görev yapmaktadır. Ekip Özel İdare Bütçesinden alınan Tam Donanımlı Land Rover marka Kurtarma Aracı ile olaylara müdahale etmektedir. 2007 yılı için Özel İdare

Bütçesinden 25.000 YTL ödenek tahsis edilmiştir. 2007 yılında da 257 sivil vatandaşa, 3.788 öğrenciye, 12 adet daire ve müesseseden 695 kişiye ve 2 adet dernekten 65 kişiye eğitim yaptırılmıştır” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2008, s.71).

2007 yılında arama ve kurtarma ekibi tarafından; Balya İlçesi Bengiler Köyünde bulunan Kömür Ocağında meydana gelen göçükten 2 kişi çıkarılmış, Susurluk İlçesi Söve Köyünde gölette boğulan ikiz kardeşler Su Altı Ekibi tarafından çıkarılmış, Kepsut İlçesi Eşeler Köyünde kuyudan boğulan iki kişi çıkarılmış, İkizcetepeler Barajında boğulan iki kişi çıkarılmış, Kepsut İlçesi Sançayır Köyünde sel sularına kapılan 80 koyun kurtarılmıştır.

3.3.7. Türkiye İstatistik Kurumunca Yürütülen Çalışmalar

3.3.7.1. Türkiye İstatistik Kurumu Balıkesir Bölge Müdürlüğü

2007 yılı içinde Türkiye İstatistik Kurumu Balıkesir Bölge Müdürlüğü'nün yaptığı başlıca çalışmaları özetlersek;

1. “İdari Kayıtlar Grubu içinde Yapılan Çalışmalar: Bu kapsamda; adrese dayalı nüfus kayıt sistemi çalışması, inşaat ruhsatı ve yapı kullanma izin belgeleri, ölüm istatistikleri ve sağlık harcamaları konularında istatistikî çalışmalar yapılmıştır” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2008, s.72).

2. İşyeri ve Tarımsal Araştırmalar Grubu İçinde Yapılan Çalışmalar: Bu kapsamda; yıllık imalat sanayi anketi, belediye yolcu taşıma, denizyolu, havayolu, karayolu bireysel ve kurumsal işletmelere uygulanan ulaştırma işyerleri anketi, finans, sigorta, döviz bürolarına uygulanan işyerleri anketi, ticaret, hizmet, otel-lokanta-kahvehane işyerleri anketi, seyahat acenteleri anketi, aylık imalat sanayi üretim ve eğilim anketi, imalat sanayi atık envanteri, sanayi ürün anketi, bilim ve teknoloji anketi, üç aylık inşaat maliyet indeksi anketi, yazılı medya araştırması, tüfe, üfe aylık fiyat derlemesi, kazanç yapısı anketi ve istihdam anketi yapılmıştır.

3. Hane Halkı Araştırmalar Grubu İçinde Yapılan Çalışmalar: Bu kapsamda; hane halkı yaşam memnuniyeti anketi, hane halkı gelir ve yaşam koşulları anketi, aylık hane halkı işgücü anketi çalışması, 2007 hane halkı bütçe anketi, yetişkin eğitim anketi ve hane halkı turizm anketi yapılmıştır.

4. Cari İşler: Bu kapsamda yapılan çalışmalar; her ay üretici fiyatları ve tüketici fiyatları ile perakende fiyatları indeksleri için fiyatların derlenmesi, her ay trafik tescil ve terkinin yapılan kara taşıtları formlarının edit ve kod çalışması, il, ilçe ve belde belediyelerinden gelen inşaat ruhsatı ve yapı kullanma izin kâğıtlarının edit ve kod çalışmalarının yapılması, mahkemelerden intikal ettirilen boşanma, belediyelerden gönderilen evlenme, emniyet müdürlüğü ve jandarmadan gönderilen intihar istatistikleri, Tarım İl Müdürlüğünden gönderilen tarım istatistikleri bilgi formları üzerinde gerekli edit ve kod çalışmalarının yapılmasını kapsar.

BÖLÜM 4: BALIKESİR'İN EKONOMİK YAPISI

4.1. Genel Durum

Tarihten bugüne ekonomisinin yapısı itibariyle bir tarım kenti olan Balıkesir'in çevresindeki diğer illere göre daha aza geliştiği görülmektedir. Gerek ülkemizin gelişmiş Batı bülgesinde yer alması, gerek büyük kentlere olan yakınlığı gerekse de ulaşım bakımından kavşak noktası olması bakımından merkezde olan Balıkesir'in sanayi ve teknolojik gelişmeyle paralel bir gelişme gösteremediği ve bu tür imkânlardan neredeyse yok denecek kadar az fayadalandığını görmekteyiz.

Balıkesir'in sosyo-ekonomik yapısı adlı bu tezimi hazırlarken bu durumu göz önüne alarak geçmiş çok eskilere dayanan Balıkesir'in içinde bulunduğu bu durumdan nasıl kurtulabileceğini önünde hangi fırsatların olduğu gösterilmeye çalışıldı. Buradan yola çıkarak Balıkesir'in mevcut durumunun ne olduğunu anlamak ve hangi ekonomik gelişmişlik seviyesinde olduğunu belirlemek için genel durumuna bir göz atmak gerekir.

Halkın % 46'sı kırsal kesimde yaşamakta ve çalışan nüfusun % 57'si geçimini tarım ve hayvancılık sektöründen sağlamaktadır. 81.291 ha'lık alanda meyve veren 10.411.260 adet ağaçtan üretilen zeytin miktarı 178.962 ton olup, Türkiye üretiminin % 8 ini teşkil etmektedir (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2008, s.3).

513.946 hektar tarım arazisinin, 284.929 hektarı sulanabilir vasıfta, 88.146 hektarı fiilen sulanabilir vasıftadır. 49.330 hektarı devlet sulaması, 38.816 hektarı halk sulaması şeklindedir. Hayvan varlığı olarak; 357.151 büyükbaş, 845.012 küçükbaş olmak üzere toplam 1.202.163 hayvan bulunmaktadır. 96.807 arı kovanı mevcuttur. Kanatlı hayvan sayısı 74.704.030' dur.

Hayvansal ürün üretiminde beyaz et % 54 ile birinci, kırmızı et % 31 ile ikinci, yumurta % 7 ile üçüncü ve süt % 6 ile dördüncü sırada yer almaktadır.

“Başlıca geçim kaynağı tarım ve tarıma dayalı sanayi olan İlin yıllık toplam tarımsal üretim değeri 1.009.540.466 YTL'dir. Bunun % 47.5'ni bitkisel üretim, % 21.4' nü canlı hayvan üretimi ve % 31.1'ni de hayvansal ürünler üretimi oluşturmaktadır. Balıkesir toplam hayvansal ürünler üretim sıralamasında Türkiye'de birinci sırada, toplam tarımsal üretim değeri sıralamasında da üçüncü sırada yer almaktadır” (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2008, s.3).

DPT'nin 2003 yılı verilerine göre gelişmişlik sıralamasında 81 il içerisinde Balıkesir 15. sırada yer almaktadır. İlçeler itibariyle İlin gelişmişlik durumu incelendiğinde 8 ilçemizin ikinci, 6 ilçemizin üçüncü, 3 ilçemizin dördüncü, 2 ilçemizin de beşinci gelişmişlik grubunda yer aldığı görülür.

Balıkesir'de sanayi sektörünün gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki payı % 19.5, tarım sektörünün %26.9, hizmetler sektörünün % 53.6'dır.

Balıkesir Merkez, Körfez ve Marmara olarak üç bölgede değerlendirilmektedir. İl genelinde 6.729 kurumlar vergisi mükellefi, 42.539 gelir vergisi mükellefi ve 22.666 basit usul mükellefi bulunmaktadır.

Balıkesir'de Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi, Haddeciler Organize Sanayi Bölgesi, Gönen ffericiler Organize Sanayi Bölgesi ve Bandırma Organize Sanayi Bölgesi olmak üzere 4 organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Balıkesir Organize Sanayi Bölgemizde 98 firmaya 126 adet sanayi parseli satışı gerçekleştirilmiştir. 47 firma üretime geçmiş, 22 firma inşaat aşamasındadır.

Organize sanayi bölgelerinin tamamlanarak tüm firmaları ile çalışır hale gelmesi ekonomik faaliyetleri arttıracaktır. Halen 15 adet küçük sanayi sitesi 6220 iş yeri ile hizmet vermektedir.

Balıkesir Sanayi Odasına kayıtlı 1.000 civarındaki işletmenin 830'u imalat, 110'u bayındırlık ve inşaat ve 60'ı maden sektöründe faaliyet göstermektedir. Faal nüfusun % 8'i imalat sanayinde çalışmaktadır. İmalat sanayinin büyük çoğunluğunu gıda üreten işletmeler oluşturmaktadır.

Balıkesir'de tarıma dayalı sanayi yapısı ağırlıkta olmasına rağmen sektörel çeşitlilik açısından geniş bir sanayi dokusu gözlenmektedir. Tarım makineleri, çimento, sentetik çuval, trafo, jeneratör, un, yem, zeytinyağı, sabun, salça, konserve, beyaz et, gübre, kimyevi maddeler, süt ve süt ürünleri, dericilik, orman ürünleri, mermer ve madencilik başlıca sanayi kollarını oluşturmaktadır. Dokumacılık, elektrikli ev aletleri ve hammadde ağırlıklı metal sanayi son yıllarda gelişme göstermektedir.

2007 yılı sonu itibariyle 316 milyon dolar ihracat, 298 milyon dolar ithalat yapılmıştır.

Genel bütçe gelirlerinden 2007 yılı sonu itibariyle tahakkuk eden 1.310.310.952 YTL'den 1.075.192.318 YTL'nin tahsilatı yapılmıştır.

Balıkesir'de bol miktarda meyve, sebze, zeytin üretilmekte, küçük ve büyükbaş hayvan ile kanatlı yetiştirilmektedir.

Ekonomik ve kültürel gelişmesinde önemli rolü olan tarım, hayvancılık ve sanayinin yanında, eşsiz kıyıları, temiz denizi, termal kaplıcaları ve dağ turizmi bakımından Balıkesir, zengin turizm potansiyeline sahiptir.

2007 yılında Balıkesir'e 57.137 yabancı turist, 145.086 yerli turist gelmiştir. 98.604 yabancı turist, 283.404 yerli turist gecelemiştir. Balıkesir'de 86 turizm işletme belgeli, 13 yatırım belgeli, 520 belediye belgeli, 32 adet kamu kampı tesisi ile 53.841 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Kıyı bölgemizde sahip olunan Mavi Bayrak 13 noktada bulunmaktadır. Deniz, kum, güneş turizmine alternatif olarak, dağ, yayla, kültür, termal, sağlık turizm çeşitleri değerlendirilmekte, geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

Alibey Adası, Sarımsaklı, Ören, Akçay, Altınoluk, Erdek, Bandırma, Avsa ve Gönen önemli turizm merkezleridir. Kuşçenneti, Kaz Dağları, Kapıdağ Bölgesi turizme canlılık kazandırmaktadır. Radyoaktivite oranı yüksek şifalı sulara sahip Pamukçu, Gönen, Edremit-Güre, Balya-Ilıca, Bigadiç-Hisarköy önemli termal merkezleridir.

Balıkesir'in Merkez, Edremit Körfez ve Bandırma olmak üzere 3 havaalanı bulunmaktadır.

Balıkesir'de toplam köyyolu ağı 5.086 km dir. Halihazırda 2.512 km asfalt yol, 2.262 km stabilize yol, 278 km tesviye yol, 34 km hamyol ile ulaşım sağlanmaktadır. Balıkesir' de 642 km, devletyolu, 579 km il yolu olmak üzere toplam karayolu ağı 1.221 km'dir.

Balıkesir genelinde 2007 yılı, eğitim, kültür, sağlık, spor, adalet, sanayi, baraj, gölet, bölünmüş yol, karayolu, köy yolu, tarihi eser, tarım ve hayvancılık, madencilik, toplu konut v.b. olmak üzere 1.207 proje uygulanmaktadır. Bu projelerin toplam bedeli 2.415.005.328 YTL yılı ödeneği 316.206.758 YTL IV. Dönem sonu itibariyle yapılan harcama ise 239.473.843 YTL'dir. Bunlara ilaveten, KÖYDES projesi kapsamında,

2007 yılında köye yönelik altyapı yatırımları için toplam 334 proje için 27.374.000 YTL ayrılmıştır.

4.2. Tarım

4.2.1. Genel Tarımsal Yapı

“Balıkesir ili doğal bitki örtüsü bakımından çok zengin olup, kıyı kesimlerinde makiler ve zeytinlikler geniş yer tutar. Daha iç kesimlerde, dağlarda meşeler ve karaçamlar, kıyıya yakın dağların yüksek kesimlerinde de kızılçamlar, fıstıkçamları ve göknarların yer aldığı ormanlar bulunmaktadır. Tarımsal üretim bakımından Manyas, Gönen, Balıkesir, Edremit, Havran, Burhaniye ovaları önemli yer tutar. Ovaların toplam alanının il yüzölçümüne oranı % 9'dur. En fazla zeytin üretimi yapılan il Balıkesir'dir” (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, 2006, s.70).

Balıkesir'de; Zeytin, Buğday, Arpa, Mısır, Ayçiçeği, Şekerpancarı, Yem bitkileri, Kavun, Karpuz, Narenciye, Bakla, Sarımsak, Kuşkonmaz, Domates ile diğer sebze ve meyvelerin birçoğu yetiştirilmektedir. Zengin tarımsal ürünleri ile yakınındaki İstanbul ve diğer büyük illere de ürünlerini gönderebilen Balıkesir, geniş bir tarımsal alana sahiptir. Yemeklik ve yağ zeytini üretiminin ilde çok önemli bir yeri vardır. Buğday, Tahıl üretiminde önemli yer tutar. Endüstriyel bitkiler içerisinde de başlıca Şekerpancarı, Tütün, Pamuk önemli yer tutmaktadır. Balıkesir'de hayvancılık da önemli bir yere sahip olup, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık, Tavukçuluk, Balıkçılık, Arıcılık ve İpekböcekçiliği başlıca uğraş alanlarıdır. Bunlara bağlı olarak et, süt, süt ürünleri, yumurta üretebilmek, işleyebilmek için kesimhane, mandıra ve kümesler gibi işkolları oluşmuştur.

Tablo 9. Tarım alanlarının dağılımı

	Miktar (Ha)	Tarım Alanına Oranı %
Tarla Arazisi	322.661	63
Sebze Arazisi	32.084	6
Zeytinlik	79.044	15
Meyvelik-Dutluk	7.528	1
Bağ Arazisi	2.859	1
Nadas	3.214	1
Diğer	66.556	13
Toplam Tarım Alanı	513.946	100

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 10. İlçeler bazında genel dağılımı

İLÇE ADI	Tarım Alanı (ha)	Çayır Ve Mera (ha)	Orman – Fundalık (ha)	Tarım Dışı Arazi (ha)	YÜZÖLÇÜMÜ (ha)
MERKEZ	60.240	51.550	37.641	7.421	156.874
AYVALI	21.065	4.901	4.468	1.009	31.443
BALYA	23.900	7.848	54.365	1.200	87.313
BANDIR	46.511	13.116	6.307	1.620	67.554
BİGADİÇ	33.763	13.000	42.915	7.625	97.303
BURHAN	25.352	832	12.846	67	39.097
DÜZCE	39.433	11.925	124.584	1.640	177.582
EDİRNE	23.812	2.336	44.663	1.056	71.867
ERDEK	7.554	4.466	19.826	372	32.218
GÖMEÇ	13.060	389	1.150	3.201	17.780
GÖNEN	42.831	21.131	50.945	3.919	118.826
HAVRAN	13.470	8.239	33.831	1.448	56.988
İVRİNDİ	31.197	12.200	39.850	1.000	84.247
KEPSUT	20.938	13.005	48.046	2.584	84.572
MANYAS	30.769	4.815	20.853	7.995	64.432
MARMA	1.726	2.333	8.662	1.390	14.110
SAVAŞT	15.306	6.827	17.409	559	40.101
SİNDİRGI	34.752	21.447	85.732	6.401	148.332
SUSURL	28.267	9.654	20.917	3.337	62.175
TOPLAM	513.946	210.014	675.010	53.844	1.452.814

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 11. Tarım alanı büyüklüğüne göre ilçe sıralaması

İLÇE ADI	Orman Ve Fundalık (ha)	Çayır Mera (ha)	Tarım Alanı (ha)
MERKEZ	37.641	51.550	60.240
BANDIRMA	6.307	13.116	46.511
GÖNEN	50.945	21.131	42.831
DURSUNBEY	124.584	11.925	39.433
SINDIRGI	85.732	21.447	34.752
BİGADİÇ	42.915	13.000	33.763
İVRİNDİ	39.850	12.200	31.197
MANYAS	20.853	4.815	30.769
SUSURLUK	20.917	9.654	28.267
BURHANIYE	12.846	832	25.352
BALYA	54.365	7.848	23.900
EDREMİT	44.663	2.336	23.812
AYVALIK	4.468	4.901	21.065
KEPSUT	48.046	13.005	20.938
SAVAŞTEPE	17.409	6.827	15.306
HAVRAN	33.831	8.239	13.470
GÖMEÇ	1.150	389	13.060
ERDEK	19.826	4.466	7.554
MARMARA	8.662	2.333	1.726
TOPLAM	675.010	210.014	513.946

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

4.2.2. Tarımsal Üretim

“Balıkesir’de buğday, arpa, ayçiçeği, nohut, silajlık mısır ve tütün, biber (salçalık), domates, karpuz, kavun ve taze fasulye, mısır (hasıl,silaj), tritikale, kuru bakla (yemlik), fiğ (kuru ot), burçak (yeşil ot), hayvan pancarı, yonca (kuru ot), korunga (kuru ot) ve sudan otu (yeşil ot) ‘dur. Ayrıca Meyvelerden zeytin Şeftali, badem, elma ve mandalina yetiştirilmektedir” (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, 2006, s.80).

Tablo 12. Sulama durumu

ARAZİNİN ADI	ALANI (Ha)
Devlet Tarafından Sulanan Arazi	49.330
Halk Tarafından Sulanan Arazi	38.816
Toplam Sulanan Tarım Arazisi	88.146
Sulanabilecek Tarım Arazisi	284.929
Sulanamayan Tarım Arazisi	140.871
Toplam Tarım Arazisi	513.946

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tabloda görüldüğü üzere Balıkesir’de sulanabilecek tarım arazisi miktarı 284.929 ha gibi önemli bir alandır. Bu alanda sulu tarıma geçilebildiği takdirde Balıkesir’in tarımsal üretimden elde ettiği Gayri Safi Milli hasıla’da büyük oranda artış olacaktır. Bu alanlarda ikinci ürün tarımı olmasa bile birinci ürün bazında 2-3 misli gelir artışı sağlanabilecektir. İkinci ürün, üçüncü ürün sera üretimi, meyvecilik gibi diğer tarımsal üretim şekilleri de göz önüne alınırsa Gayri Safi Milli Hasıladaki artışın ne kadar önemli olacağı bariz olarak görülecektir.

Tablo 13. İlçe bazında sulu arazi kullanımı

İLÇELER	NADAS ALANI	Sulanan	Sulanmayan	Toplam
MERKEZ	4.500	116.100	310.060	426.160
AYVALIK	150	18.240	5.460	23.700
BALYA	1.000	10.000	182.700	192.700
BANDIRMA	0	36.000	318.025	354.025
BİGADİÇ	3.000	48.200	193.427	241.627
BURHANIYE	2.100	26.000	5.186	31.186
DURSUNBEY	6.000	21.000	200.291	221.291
EDREMİT	140	8.150	5.780	13.930
ERDEK	5.400	3.250	11.550	14.800
GÖMEÇ	650	5.000	6.350	11.350
GÖNEN	100	129.000	251.060	380.060
HAVRAN	3.100	4.500	26.619	31.119
İVRİNDİ	2.500	20.000	213.955	233.955
KEPSUT	2.000	29.400	145.173	174.573
MANYAS	100	62.000	208.800	270.800
MARMARA	0	210	111	321
SAVAŞTEPE	150	12.550	91.750	104.300
SINDIRGI	850	58.000	182.463	240.463
SUSURLUK	400	49.410	210.841	260.251
TOPLAM	32.140	657.010	2.569.601	3.226.611

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 14. Kapalı meyve bahçesi sulamaları

İLÇELER	SULANAN	SULANMAYAN	TOPLAM
MERKEZ	340	8.551	8.891
AYVALIK	220	474	694
BALYA	400	4.968	5.368
BANDIRMA	400	747	1.147
BİGADİÇ	900	2.370	3.270
BURHANIYE	1.800	2.370	4.170
DURSUNBEY	7.800	890	8.690
EDREMİT	5.400	70	5.470
ERDEK	750	1.590	2.340
GÖMEÇ	41	0	41
GÖNEN	7.800	1.342	9.142
HAVRAN	5.940	3.000	8.940
İVRİNDİ	1.000	2.625	3.625
KEPSUT	6.170	471	6.641
MANYAS	387	940	1.327
MARMARA	150	100	250
SAVAŞTEPE	170	1.650	1.820
SINDIRGI	500	875	1.375
SUSURLUK	1.510	568	2.078
TOPLAM	41.678	33.601	75.279

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

4.2.3. Bitkisel Üretim

Tablo 18. Balıkesir ilinde yetişen önemli bitkisel ürünlerin ekim alanları ve üretim miktarları (2006)

Ürünler	Ekiliş (Da)	Verim(Kg/Da)	Üretim(ton)
Buğday	1.679.030	374	628.707
Silajlık Mısır	209.200	3.990	834.800
Arpa	196.530	317	62.312
Avciceği	188.900	206	38.932
Çeltik	123.911	685	84.824
Nohut	101.320	121	12.310
Fiğ(Dane+Ot)	191.720	345	66.540
Toplam	2.690.611		

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

4.2.4. Tarla Bitkileri

Balıkesir’de tarla bitkileri olarak; buğday, arpa, mısır yetiştirilmektedir.

Tablo 15. Yıllar itibariyle önemli tarla ürünleri

ÜRÜNLER		2005	2006
BUĞDAY	Ekiliş(ha)	176.394	167.903
	Üretim (ton)	687.868	628.707
ARPA	Ekiliş(ha)	21.674	19.653
	Üretim (ton)	65.281	62.312
AYÇİÇEĞİ	Ekiliş(ha)	19.160	18.890
	Üretim (ton)	41.458	38.902
NOHUT	Ekiliş(ha)	10.597	10.132
	Üretim (ton)	14.858	12.310
SLAJLIK MISIR	Ekiliş(ha)	14.888	20.920
	Üretim (ton)	601.460	834.800
FİĞ	Ekiliş(ha)	11.777	19.172
	Üretim (ton)	55.688	66.540

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

4.2.5. Endüstriyel Bitkiler

Tablo 16. Balıkesir ilinde yetişen endüstriyel bitkilerin ekim alanları ve üretim miktarları

	2005		2006	
	Ekim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)	Ekim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
Ayçiçeği	19.160	41.458	18.890	38.902
Tütün	8605	8634	7135	7167
Toplam	27765	50092	26025	46069

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

4.2.6. Sebze Üretimi

Balıkesir’de Salçalık biber, domates, karpuz, kavun ve taze fasulye üretimi mevcuttur (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, Temmuz 2006, s.88).

Tablo 17. Balıkesir ili sebze üretimi

ÜRÜN ADI	EKİLEN ALAN (Dekar)	VERİM	ÜRETİM
Lahana	5.228	2.849	14.893
Kereviz	390	1.685	657
Marul	2.903	862	2.503
İspanak	6.490	863	5.599
Pırasa	5.631	2.393	13.473
Semizotu	35	743	26
Enginar	87	960	84
Maydanoz	7.058	1.331	9.397
Roka	185	954	177
Tere	20	450	9
Nane	20	700	14
Dereotu	347	787	273
Kabak	4.872	2.465	12.008
Hıyar	11.715	1.962	22.988
Patlıcan	13.450	2.236	30.075
Bamya Taze	15.766	310	4.887
Domates	72.454	5.517	399.736
Biber	31.163	2.291	71.392

Tablo 17'in devamı:

Kavun	65.430	1.924	125.855
Karpuz	30.000	4.104	123.105
Fasulye Taze	21.910	1.007	22.070
Bakla Taze	5.132	812	4.166
Bezelye Taze	6.880	939	6.460
Barbunya Fas.Taze	1.414	824	1.165
Börülce	1.530	840	1.285
Sarımsak Taze	810	835	676
Soğan Taze	2.570	1.433	3.682
Havuç	3.281	2.035	6.676
Turp	1000	1.947	1.947
Kırmızı Pancar	491	3.998	1.963
Karnabahar	4.095	1.829	7.488
Kuşkonmaz	25	400	10
Brokoli	160	513	82
TOPLAM	322.542	2.774	894.821

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 18. İlçeler bazında sebze ekilişleri

İLÇELER	EKİLİŞ ALANI	Sulanan	Sulanmayan
MERKEZ	52.420	27.635	24.785
AYVALIK	12.570	5.570	7.000
BALYA	2.402	1.459	943
BANDIRMA	25.890	16.150	9.740
BİGADIÇ	25.592	25.592	0
BURHANIYE	15.647	11.197	4.450
DURSUNBEY	8.015	3.315	4.700
EDREMİT	8.850	8.850	0
ERDEK	2.840	2.840	0
GÖMEÇ	3.325	1.625	1.700
GÖNEN	38.520	27.000	11.520
HAVRAN	11.400	11.351	49
İVRİNDİ	16.260	11.710	4.550
KEPSUT	12.175	8.455	3.720
MANYAS	27.950	27.950	0
MARMARA	301	301	0
SAVAŞTEPE	10.192	10.192	0
SINDIRGI	36.255	35.000	1.255
SUSURLUK	10.238	8.933	1.305
TOPLAM	320.842	245.125	75.717

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

4.2.7. Hayvansal Üretim

Tablo 19. Küçükbaş hayvancılık işletme ve hayvan sayısı (2006)

İLÇE ADI	50-100 Baş İşletme		101-200 Baş işl.		200 Baş'tan Yukarı İşl.	
	İşletme Adedi	Hayvan Sayısı	İşletme Adedi	Hayvan Sayısı	İşletme Adedi	Hayvan Sayısı
MERKEZ	631	46.107	321	44.142	29	7.965
AYVALIK	138	9.600	30	4.300	6	1.750
BALYA	276	18.492	92	10.672	13	2.912
BANDIRMA	162	9.722	92	11.122	8	1739
BİGADİÇ	210	14.560	71	9.327	3	740
BURHANİYE	273	20.960	57	7.568	4	1.165
DURSUNBEY	307	21.349	114	16474	5	1584
EDREMİT	43	3.825	22	2330	0	0
ERDEK	2	160	5	770	3	730
GÖMEÇ	59	4124	17	2041	6	1870
GÖNEN	393	30470	137	19000	23	5900
HAVRAN	170	10588	11	1330	1	250
İVRİNDİ	489	33441	102	13493	19	5425
KEPSUT	201	16.080	59	10.620	14	3.500
MANYAS	83	6.318	52	6.947	8	2.013
MARMARA	3	282	5	572	1	344
SAVAŞTEPE	99	6.956	14	1875	0	0
SINDIRGI	300	22.041	183	25.097	15	4.110
SUSURLUK	275	19.192	87	12.628	9	2.272
TOPLAM	4114	294.267	1471	200.308	167	44.269

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 20. Toplam et üretimi (2006)

HAYVAN ADI	KESİLEN HAYVAN SAYISI	ORTALAMA KARKAS ÜRETİMİ (KG)	ET ÜRETİMİ (TON)
Sığır	26.218	190	4.985
Dana	72.027	216	15.525
Manda -malak	912	123	112
Koyun	4.788	22	103
Kuzu	430.278	15	6.487
Kıl Keçi Ve Oğlağı	12.037	9	113
Toplam	546.260	-	27.325

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 21. Toplam süt üretimi (2006)

HAYVAN ADI	SAĞILAN HAYVAN SAYISI	LAKTASYON SÜT VERİMİ (LT)	SÜT ÜRETİMİ (TON)
İnek	139.501	4.289	598.320
Manda İneği	1.546	750	1.160
Koyun	347.177	50	17.359
Kıl Keçisi	90.395	90	8.136
Toplam	578.619	-	624.975

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 22. Yıllar itibarıyla hayvansal üretim

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Et (ton)	18.097	20.799	24.996	19.103	21.857	27.325
Süt (ton)	416.110	412.989	413.769	417.680	510.976	624.975
Tereyağı (ton)	2.197	2.477	2.203	2.589	3.066	3.750
Peynir (ton)	45.295	49.558	53.175	45.420	61.317	74.997
Yün Yapağı (ton)	292	344	327	300	344	347
Tavuk Eti (ton)	116.632	118.154	161.510	150.446	182.757	166.494
Bal (ton)	1.070,9	1.290	1.293	1.330	1.819	1.711
Yumurta (bin adet)	971.788	964.262	975.611	929.077	989.899	898.898

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

4.2.8. Su Ürünleri

“Balıkesir ili ayrı karakterlere sahip Marmara ve Ege Denizlerine kıyısı vardır. Marmara Denizindeki sahil şeridi adalarla birlikte 388 kilometre, Ege Denizindeki sahil şeridi yine adalarla birlikte 245 kilometre olmak üzere toplam kıyı uzunluğu 633 kilometredir” (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, 2006, s.120).

Tablo 23. Son 5 yıllık avcılıkla elde edilen üretim ve ticari değerlerin karşılaştırılması

Yıllar	Üretim Miktarı (Ton)	Ticari Değeri (YTL)
2002	8.758	8.267.494
2003	5.647	11.526.157
2004	6.175	7.829.204
2005	4.929	5.645.380
2006	8.632	11.358.582

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Denizlerimizden 2006 yılında 8.632 ton balık avlanmış olup bunun ekonomiye katkısı yaklaşık 11.358.582 YTL'dir. 2002 yılında 5.646 kilogram olan su ürünleri istihsalı 2006 yılına gelindiğinde % 65,4'lük bir artışla 8.632 tona ulaşmıştır. Ara yıllarda yaşanan dalgalanma özellikle hamsinin avlanmasındaki dalgalanmayla paralellik göstermektedir.

Tablo 24. Son 5 yıl hamsi ve toplam su ürünleri istihsalinin karşılaştırılması

Yıllar	Toplam Üretim (Ton)	Hamsi Üretimi (Ton)
2002	5.647	2.092
2003	8.758	5.835
2004	6.175	2.630
2005	4.929	1.449
2006	8.632	5.447

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

Tablo 25. Arıcılık ve ürünleri (2006)

İLÇE ADI	KOVAN SAYISI		ÜRÜNLER		Arı Besleyen Köyler Sayısı
	Eski usul	Yeni Usul	Bal (Kg)	Balmumu (Kg)	
MERKEZ	426	6.924	69.750	3.550	31
AYVALIK	20	6.300	86.800	7.250	6
BALYA	30	4.100	99.120	9.200	32
BANDIRMA	-	4.875	58.500	-	13
BİGADİÇ	200	2.200	24.000	480	72
BURHANIYE	260	7.060	150.000	-	15
DURSUNBEY	80	2.800	42.560	2.200	53
EDREMİT	-	13.700	328.800	-	10
ERDEK	-	950	10.450	-	5
GÖMEÇ	-	600	12.000	-	6
GÖNEN	84	5.960	84.600	7.480	39
HAVRAN	-	20.000	500.000	-	10
İVRİNDİ	-	7.610	114.150	15.220	17
KEPSUT	412	2.705	27.050	201	57
MANYAS	870	1.060	36.500	3.140	30
MARMARA	-	300	3.000	-	4
SAVAŞTEPE	100	1.650	24.000	-	24
SINDIRGI	150	2.500	20.000	-	30
SUSURLUK	45	2.836	19.852	992	19
TOPLAM	2.677	94.130	1.711.132	49.713	473

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü

4.2.9. Toprak ve Arazi Kullanımı

İl düzeyinde; toprağın bünyesi, reaksiyonu ve toplam tuz, kireç ve organik madde miktarları gibi genel toprak yapısına dair bilgiler verilmelidir (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, 2006, s.144).

Balıkesir ilinde ana kaya, relief, iklim ve vejetasyon ve insan etkileri altında ortaya çıkmış, birbirinden farklı birtakım toprak tipleri yayılış göstermektedir. Bütünüyle vadilerle yer yer derin bir şekilde yarılmış bir plato karakteri gösteren Balıkesir ili ile Kaz dağı, Alaçam dağı ve Ulus dağının yamaçlarında aşınma, yakın çevresindeki depresyonlarda birikme olayları sürekli olmuştur. Bu yüzden ilin birçok yerinde toprak örtüsünde toprak katmanları yavaş yavaş gelişmekte veya hiç oluşmamaktadır.

Balıkesir ilinde dağılışı gösteren zonal topraklar, 4 ayrı grup olarak kendini göstermektedir.

Bunlardan kireçsiz kahverengi orman toprakları, en geniş yayılıma sahip topraklardır. Metoforfik şist, melanjlı seri grant ve granodiyonit ile volkanik kayalar üzerinde nispeten yüksekçe kısımlarda karşılaşılan bu topraklar, çoğu kez yoğun bir orman örtüsüyle de kaplıdır.

Kireçsiz kahverengi topraklar Balıkesir ili dahilinde daha çok bitki örtüsünün tahrip edildiği ve kireçtaşı içermeyen sahalarda geniş alanlarda izlenebilen topraklardır.

Genelde yarı nemli iklim koşulları altında mikaşist, gnays, fillat ve kristalize kireçtaşı gibi ana kayalar üzerinde gelişen topraklar kahverengi orman topraklarıdır. Edremit Körfezi ile Dursunbey çevresinde görülmektedir.

Kırmızımsı kahverengi Akdeniz toprakları, Akdeniz iklim koşullarının meydana getirdiği peyzaj özelliklerini karakterize eden maki-garıg ve kızılçam vejetasyonunun yayılma alanı içerisinde genellikle, kalker ve kalkerli ana kayalar üzerinde gelişmiştir.

Bununla birlikte Balıkesir ilinde iki grup halinde bulunan introzonal topraklar ile azonal topraklar yer almaktadır. Belli başlı toprak tiplerinin dışında Balıkesir ilinde dar alanlarda taşlık, kayalık ve kumluk alanlar ile taban suyu seviyesinin yüzeye çok yakın olduğu yerlerde hidromorfik alüvyal topraklar ve lagüner karakterli ortamlarda da sahil bataklıkları gelişmiş durumdadır.

Balıkesir ili topraklarına ait ortalama analiz sonuçlarının kendi grupları içerisinde alınan ortalamalarına göre yapılan değerlendirme aşağıda özetlenmiştir.

Toprak bünyesi, bitkilerin gelişip büyümeleri için gerekli olan besin maddeleri ve suyun tutulması ile havalandırma ve su geçirgenliğinde en önemli etkidir. Balıkesir İli toprakları saturasyon (işba) yüzdesine göre yapılan sınıflandırmada tarım topraklarının % 2,4'ü kum, % 45,9'u tın, % 46,3 killi-tin ve % 5,4'ü ise kil bünyeye sahiptir. Bu dağılım ilde tarım için uygun toprak bünyesi varlığını göstermektedir.

Toprak reaksiyonu topraktaki bitki besin maddelerinin, bitkileri yarayırlık-larının yanında, toprak canlılarının faaliyetleri için ortamın uygunluğunu ifade eder. Balıkesir ili tarım topraklarının % 18.0'ı asit (PH 6.5'den düşük), % 55.8'i nötr (PH 6.6-7.5), % 26.2'si alkali (PH 7.5'den büyük) reaksiyona sahiptir.

Toprak tuzluluğu, bitki gelişimi dolayısıyla verim üzerine olumsuz etki yapan faktör olup, her bitkinin tuza hassasiyeti değişik oranlardadır. Balıkesir ilinde işlemeli tarım uygulanan toprakların % 98,7'si tuzsuz, % 1,2'si hafif tuzlu, % 0,1'i ise orta tuzlu ve tuzludur. (% Total Tuz)

Topraktaki kireç, toprağın fiziksel özellikleri üzerine olan olumlu etkisi, PH'da yaptığı değişiklikle bitki besin maddeleri ve kullanılan ticaret gübrelereinden faydalanma oranını artırarak verim üzerinde olumlu etki yapar. Balıkesir ili topraklarının % 64,8'i az kireçli, % 11,3'ü orta kireçli, % 16.0'sı kireçli, % 4,7'si fazla kireçli ve % 3,2'si ise çok fazla kireçlidir.

Topraktaki bitki ve hayvan atıklarının parçalanması ile meydana gelen bir materyaldir. Toprağın fiziksel özelliklerini düzeltirken terkindeki bitki besin maddeleri de yararlıduruma geçer. Ayrıca su ve besin maddelerinin ortamda tutunmalarını temin eder. Topraktaki azotun kaynağı organik maddedir.

Balıkesir ili tarım topraklarının büyük bir kısmı organik madde yönünden fakir durumdadır. Analiz sonuçlarına göre, toprakların %13,4'ünde organik madde çok az, %49,3'ünde az, %27,3'ünde orta, %7,57'inde iyi ve %2,5'inde ise yüksek düzeydedir. İl topraklarının azotlu gübrelerele gübrelenmesi ile organik madde miktarını artırıcı önlemlere başvurulması, verimde devamlılık ve artış için gereklidir.

Toprakta bulunması gereken önemli besin maddelerindendir. Bitkinin büyümesinde, verimde ve kalitede etkendir. Bitkiler tarafından alınabilir fosfor tayinlerinde Olsen metoduna göre, Balıkesir ili tarım topraklarının %42,3'ünde fosfor, % 19,6'sında orta, % 11,3'ünde yüksek, % 26,8'inde ise çok yüksek fosfor varlığı tespit edilmiştir. Bu değerlendirmelere göre, fosfor eksikliği gösteren toprakların fosforlu gübrelerele takviye edilmesi gerekmektedir.

Bitki büyümesi ve çoğalması için önemli bir besin maddesi olan potasyum, verim ve kalite üzerinde etkili olup meyvenin yağ, nişasta ve şeker oranlarında artışa neden olmaktadır. Ülkemizin jeolojik yapısı ve iklim durumu, topraklarda fazla miktarda potasyum birikmesine neden olmaktadır. Balıkesir ili topraklarının % 5'inde az, % 8,7'inde orta, % 13,2'sinde yeter, % 73,1 inde ise fazla miktarda potasyum tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi il topraklarının potasyum seviyesi genellikle yeterli olmamakla beraber az miktarda potaslı gübreye de ihtiyaç duyulmaktadır.

4.2.10. Tarım Ve Hayvancılığa Yönelik Çalışmalar

4.2.10.1. Tarım İl Müdürlüğü

2007 yılında genel bütçe kaynaklı projeler kapsamında 1.139.000 YTL yatırım projelerine harcama yapılmıştır. Özel İdare kaynaklı projeler için 13.983 YTL harcanmıştır.

4.2.10.2. Mera Çalışmaları

Programa alman 641 köy ve beldeye ait 57.518,72 ha alanda mera tespit çalışmaları yapılmıştır. 375 köyde tahdit çalışmaları, 185 köyde tahsis çalışmaları tamamlanmıştır. 11 köyde ıslah çalışmaları devam etmektedir.

Mera Kanununun 14. madde uygulaması kapsamında 2007 yılında tahsis amacının değişikliği için 170 talep olmuş, 36 talebin işlemi tamamlanmıştır. Reddedilen dosya sayısı 77, işlemi devam eden dosya sayısı 57'dir. Mera tecavüzleri ile ilgili olarak 1409 kişi hakkında meni müdahale ve tazminat davası açılmıştır.

4.2.10.3. Diğer Çalışmalar

Tarımsal destekler kapsamında hayvancılık desteklerinde, yem bitkileri üretim desteği için 19.129.936 YTL, damızlık desteğinde 94.050 YTL, suni tohumlama desteğinde 5.600.044 YTL, süt teşvik primi için 25.842.055 YTL, Karacabey Merinosu Geliştirme Projesi için 192.410 YTL, ana arı desteklemesine 9.915 YTL, süzme bala 16.930 YTL destekleme yapılmıştır.

Prim uygulamalarında; kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, dane mısır, zeytinyağı, aspir, kanola desteklemeleri için toplam 6.179 çiftçiye 6.983.228 YTL destekleme primi sağlanmıştır.

2007 yılında doğrudan gelir desteği kapsamında 68.419 çiftçiye 30 Milyon YTL kaynak sağlanmıştır.

Merkez İlçede 5, Kepsut'ta 4, Susurluk'ta 2, Sındırgı'da 1, Erdek'te 2, Havran'da 1, Dursunbey'de 1, Bigadiç'te 1 olmak üzere 17 adet tarımsal amaçlı kooperatif kurulmuştur. Üretici birlikleri kapsamında Sındırgı, Bigadiç, Havran, Kepsut, Balya Süt Üreticileri Birliği ile Balıkesir İli Yumurta Üreticileri Birliği kurularak faaliyete geçmiştir.

Dursunbey, Kepsut, Havran, İvrindi İlçelerinde meydana gelen dolu afeti sonucu Başbakanlık Acil Destek Programında 1.551 çiftçiye 993.380 YTL nakdi yardım yapılmıştır. İl merkezi ve 15 ilçede 22.1 M çiftçiye 6.352.501 YTL kuraklık desteği ödenmiştir.

4.3. Sanayi ve Teknoloji

Bir tarım kenti olan Balıkesir de sanayinin gelişmesi daha çok tarım endüstrisi alanında olmuştur. Bu nedenle kenti ekonomik anlamda bir sıçramaya götürecek ölçekte bir sanayinin olmaması kentin gelişimini de etkilemektedir. Aslında bu durum dünyada son yıllarda organik tarım tartışmalarının yoğunlaştığı bir ortamda Balıkesir için bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Yani tarım alanındaki çalışmalar daha programlı ve ekolojik dengeleri göz önüne alarak geliştirilebilirse, tarım Balıkesir için çok değerli bir fırsat anlamı taşıyabilir.

4.3.1. İl Sanayinin Gelişimi

“Sanayileşme Ekonomik Kalkınma ile bilgi ve teknoloji toplumunun temelini oluşturmaktadır. Sanayi ve Ticaret alanında atılımlarını sürdüren Balıkesir’de tarım arazilerinin geniş bir alanı kaplaması tarıma dayalı endüstri kollarının gelişmesini sağlamıştır. Balıkesir Sanayi ve Ticaret alanlarındaki hizmetleri ve atılımları yönünden merkez, körfez ve Marmara olmak üzere üç bölgede değerlendirilmektedir” (DİE (2003b)).

Bu ayırmadan Balıkesir'in Sanayisi için temel teşkil eden unsurları toprakaltı ve toprak üstü servetler, yollar, limanlar ve istasyonlar, endüstri durumu ve işgücü istihdamdır.

Balıkesir'in başlıca geçim kaynağı tarım ve tarıma dayalı sanayidir. Balıkesir'imizde Sanayi tesisleri birçok ilde olduğu gibi, merkez ilçede toplanmamış homojen ve sektörel olarak ilçelere dağılmıştır.

Balıkesir temel sanayisi un, yem, zeytin, zeytinyağı ve pirina, beyaz et üretimi ile ilgili sanayi, gübre, konserve üreten üniteler, orman ve orman ürünleri sanayisi, kimya, çimento, şeker, deri, kösele, tekstil, süt ve süt ürünleri, çeltik, sentetik çuval, tuğla ve kiremit, makine ve tarım makineleri, trafo, jeneratördür. Balıkesir yer altı zenginlikleri tarafından ülke çapında önemli yer tutmaktadır. Bor, kömür, demir başta olmak üzere krom, mermer, kurşun, çinko, antimuan, kaolen gibi maden yatakları bakımından zengin ve sayıca kabarıktır. Mermer ve bor cevherlerinde ülke rezervinin büyük bir kısmı Balıkesir'de bulunmaktadır. İl Sanayi yapısı bakımından Ege ve Marmara bölgelerinin genel karakteristik yapısını taşımakta ve İstanbul, İzmir Bursa gibi sanayi şehirlerine kara, deniz ve demiryolları ile bağlantısı bulunmaktadır.

Balıkesir'in Bursa ve İzmir illerine komşu olması nedeniyle Balıkesir de tekstil sektörü ve otomobil yan sanayi sektörünün gelişeceği kanaati taşınmaktadır. Balıkesir ekonomisinde yeri büyüktür. Yine et, özellikle son yıllarda tavukçuluk, yumurta başta olmak üzere süt ve süt mamulleri sektörleri de önemli yer tutmaktadır. İlin zeytinyağı ve çiçekyağı üretimi yanısıra kurulan dev salça fabrikaları, un ve yem sanayileri de ihracata yönelik olarak ekonomiye doğrudan katkıda bulunmaktadır. Balıkesir denilince akla hemen Yağcıbedir Halıları gelir. Dünya çapında bir pazarı olan bu halılar ekonomiye önemli derecede katkıda bulunur. Ayrıca yörenin, pek çok türülülüğü ile birlikte kolonyası da meşhurdur. Balıkesir'e gelip bir kolonya imalathanesine girildiğinde binbir çeşit bitkilerden imal edilen kokuları bulmak mümkündür. İlin sanayi yapısı gelişmeye başlamıştır.

Ağır sanayi bölgesi, küçük sanayi sitesi ve organize sanayi sitesi bu gelişmeye örnektir. Ağır sanayi bölgesinde faal olan haddehaneler endüstriyel açıdan önemli role sahiptirler. Balıkesir Merkezde sentetik dokuma, elektrik teçhizatları üretimi, tarıma dayalı sanayi üretimi egemendir. Bandırma ilçesi ise İstanbul'a yakınlığıyla, limanı ve ildeki en

modern fabrikalarıyla bir sanayi merkezi haline gelmiştir. Bugün ülkemizde üretilen kimyasal gübrenin % 15'i, etlik civcivin % 25'i, yumurtalık civcivin %20'si Bandırma'da üretilmektedir. Ayrıca yine Bandırma'da kimyasal ürünler ile bor üretimi ön plana çıkmıştır.

Körfezde ise zeytinyağı ve balıkçılık ön plana çıkmaktadır. Turizm faaliyetleri nedeniyle inşaat sektörü de hareketlidir. Balıkesir gümrüklerinde, aralarında kimyasal maddeler, elektrikli araçlar, sentetik çuval, gıda, madencilik, mermer gibi ürünlerin de bulunduğu ihracatta 50, ithalatta 32 ayrı ürün çeşidi yer alıyor. Bandırma Limanı, tüm Balıkesir'in ihracat ve ithalatının yüzde 90'ını gerçekleştirilmektedir.

Balıkesir iklim şartları bakımından bütün yıl boyunca her türlü sanayi çalışmalarına uygundur. Karayolu ve denizyolu ile ulaşımı kolay bir ildir. Üniversitesi sanayicimizin ihtiyacı olan kalifiye işçi, usta, teknik ve idari personeli yetiştirmektedir. Balıkesir sanayisi İstanbul ve Bursa'ya göre geri sayılır. İlde imalat sanayii temelde, ikili bir yapı gösterir.

Edremit körfezi bölgesindeki Ayvalık, Edremit, Burhaniye ilçeleri öteden beri zeytinyağı ve sabun sanayiinin merkezleri olarak bilinirler. Buralardaki zeytinyağı ve sabun fabrikalarının çoğu, orta ölçeklidir ve son yıllarda teknolojilerini yenilemişlerdir: ildeki en modern fabrikalar ise Balıkesir ve Bandırma'dadır. Ayrıca son yıllarda orman ürünlerine dayalı sanayinin Dursunbey ilçesinde süt ve süt ürünlerinde ise Gönen, Susurluk ilçelerinde ilerlediği görülmektedir.

4.3.2. Organize Sanayi Bölgeleri

Gelişmiş ve gelişmekte olan kentlerin hemen hepsinde ekonominin itici güçlerinden olan organize sanayi bölgesinin önemi Balıkesirde daha yeni anlaşılmaya başlamıştır. Bu noktada Balıkesir Belediyesi son yıllarda bu alanda yatırımlarını hızlandırmıştır. Bu ise kent ekonomisine bir canlılık getirmiştir. Aynı zamanda da işsiz nüfusun azalmasına yol açmıştır.

4.3.2.1. Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi

450 hektar alanda kurulan organize sanayi bölgesi 157 adet parselden oluşmaktadır. 47 firma işletme aşamasındadır. 22 firma inşaat aşamasında, 29 firma proje - etüd aşamasındadır. Bugüne kadar toplam 98 firmaya 126 adet sanayi parseli satışı gerçekleştirilmiştir.

Balıkesir OSB'nin ulaşım problemlerinin çözümü konusunda; OSB Körfez (Ayvalık-Çanakkale) bağlantı yolunun kamulaştırma çalışmalarına da başlanılmıştır. OSB içerisindeki 21 km.lik stabilize iç dağıtım yollarının yaklaşık 15 km uzunluğundaki kısmının asfaltlanması tamamlanmıştır.

Hammadde ve mamul madde taşımacılığı için büyük önem arzeden demiryolu taşımacılığı ile ilgili olarak gerekli kamulaştırmalar ve projelendirmeler ile protokoller tamamlanmış olup 2009 yılı sonuna kadar OSB karşısına konteyner yükleme ve boşaltma terminali yapılarak hizmete alınacaktır.

Doğalgaz çalışmaları kapsamında 1. etap doğalgaz yatırım programı tamamlanmıştır. 1. etap yatırım programı kapsamında bulunan tüm sanayicilerimiz gerekli yükümlülükleri yerine getirdikleri anda derhal doğalgaz kullanabileceklerdir.

OSB'lere Enerji Piyasası Kanununda yapılan bir değişiklik ile enerji üretim, dağıtım ve satış hakkı verildiği için bölge içi elektrik satış ve dağıtımın OSB'ce yapılmasını temin maksadıyla EPDK'ya kurumsal abone olmak üzere başvurulmuştur.

Tapular hazır durumdadır. Parseller dolmuştur. OSB'nin genişletilmesi çalışmaları sürmektedir. Yağmursuyu ve kanalizasyon hatlarının proje bazında % 90'ı tamamlanmıştır.

Atıksu arıtma tesisinin projesi hazırlanmış olup, 2008 yılı başında ihale edilerek inşaatına başlanacaktır. OSB içerisine 154 kw'lık bir indirici merkez ile yeni bir yönetim binası yapılması ve mevcut yolların rehabilite edilmesi işleri 2008 yılında planlanmıştır.

4.3.2.2. Haddeciler Organize Sanayi Bölgesi

Organize sanayi bölgesinin oluşumunda % 97 katılım payı ile yer alan S.S.Haddeciler Toplu işyeri Yapı Kooperatifinin mevcut 38 adet üyesinin toplam 61 adet parsel karşılığı hissesi mevcuttur. Bunlardan 11 adet üyemizin toplam 27 adet hissesi karşılığında 27 adet parsel tahsisi yapılmıştır.

Organize sanayi bölgesinin enerji nakil hattı tamamlanarak elektrik enerjisinin getirilmesiyle arsa büyüklüğüyle küçük işletmelere uygun olan bölgemizde arsa satışında artış beklenmektedir.

4.3.2.3. Bandırma Organize Sanayi Bölgesi

74 adet parselden oluşan 973 ha alana sahip OSB'de 51 parseli satılmış olup, 10 fabrikanın 8'i üretimdedir. 3 fabrikanın da inşaatı devam etmektedir.

4.3.2.4. Gönen Deri Organize Sanayi Bölgesi

220 ha büyüklüğündeki Gönen Deri Organize Sanayi Bölgesi 54 sanayi parselinden oluşmaktadır. 28 adedi tahsis edilmiştir.

4.3.3. Genel Anlamda Sanayi Gruplandırılması

Tablo 26. Balıkesir ili genel sanayi durumu

	İrmi	005	006	06/2005 ış oranı (+,-)	
SANAYİ DURUMU	ektöre Ait Sanayi Tesisleri	ıdet	013	013	0%
	a Ait Sanayi Tesisleri	ıdet	3	1	-67%
	ze Sanayi Bölgeleri		4	4	0%
	ri Bölgeleri	ıdet	-	-	-
	Sanayi Siteleri	ıdet	15	15	0%
	oji Geliştirme Bölgeleri	ıdet	-	-	-
	arklar	ıdet	-	-	-
	Bölgeler	ıdet	-	-	-
	i Sanayi Bölgeleri	ıdet	-	-	-
	Odaları	ıdet	1	1	0%

Kaynak: KOSGEP İmalat Sanayi Veri Tabanı

Tablo 27. Balıkesir ili genel ticaret durumu

			2005	2006	2006/2005 Artış oranı % (+,-)	
TİCARET DURUMU	Esnaf ve Sanatkarlar Odaları	adet	1	1	0%	
	Esnaf ve Sanatkarlar Odası	adet	91	91	0%	
	Esnaf ve Sanatkarlar	adet	44.374	49.840	12%	
	İhracatçı Firma	adet	151	155	3%	
	İthalatçı Firma	adet	155	159	3%	
	Ticaret Odaları (Her Türlü)	adet	8	8	0%	
	İhracat Birlikleri	adet	2	2	0%	
	Sermaye Şirketleri	adet	5.338	5.652	6%	
	Şahıs Şirketleri	adet	4.791	5.026	5%	
	Banka Şubeleri	adet	108	114	6%	
	Serbest Bölge	İhracat	1000 \$	-	-	-
İthalat		1000 \$	-	397	-	
KOOPERATİFLER	Birlik Ortağı Olan	adet	343	351	2%	
		kişi	24.763	24915	1%	
	Ortak Sayısı	adet	700	721	3%	
		kişi	24.626	25600	4%	
	Tasfiye Halinde	adet			6%	
kişi		4310	4414	2%		
TİCARET	Balıkesir Ticaret Borsası	Şahıs	kişi	173	176	2%
		Tüz.Kişi	adet	83	82	-1%
		ÜR.Tescil	bin YTL	921.305.	915.757.3	-1%
	Gönen Ticaret Borsası	Şahıs	kişi	55	62	13%
		Tüz.Kişi	adet	59	67	14%
		ÜR.Tescil	bin YTL	176.054.	203.468.2	16%
Bandırma Ticaret Borsası	Şahıs	kişi	150	157	5%	
	Tüz.Kişi	adet	134	143	7%	
	ÜR.Tescil	bin YTL	636.893.	645.334	1%	
	Şahıs	kişi	-	35	-	
Susurluk Ticaret Borsası	Tüz.Kişi	adet	-	34	-	
	ÜR.Tescil	bin YTL	-	262.450.1	-	
	Şahıs	kişi	59	60	2%	
Edremit Ticaret Borsası	Tüz.Kişi	adet	43	43	0%	
	ÜR.Tescil	bin YTL	91.518	155.000	69%	
ÜST YAPI KURULU	Kooperatif Birlikleri	adet	5	5	0%	
	Oda ve Diğer Birlikler	adet	7	7	0%	
SENDİKALAR KURULUŞLAR	İşçi		26	27	4%	
	Memur		72	75	4%	

Kaynak: KOSGEP İmalat Sanayi Veri Tabanı

Tablo 28. Balıkesir ilindeki sanayi tesislerinin sektörlere göre dağılımı.

SEKTÖR GRUBU	ADEDİ
Gıda Sanayi	196
Deri ve Giyim Sanayi	90
Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	22
Kağıt ve Kağıt Ürünleri Sanayi	5
Kimya ve Petrol Ürünleri Sanayi	16
Maden Sanayi	49
Metal Eşya, Makine, Tarım Makineleri Sanayi	74
Diğer İmalat Sanayi	65
TOPLAM	518

Kaynak: KOSGEP İmalat Sanayi Veri Tabanı

Tablo 29. Merkez ilçe ve diğer ilçelerdeki tesislerin dağılımı

İLÇELER	TESİS SAYISI	TOPLAM İÇİNDEKİ YÜZDESİ
BALIKESİR	209	31,3
AYVALIK	33	4,9
BALYA	4	0,6
BANDIRMA	80	12,0
BİGADİÇ	9	1,3
BURHANİYE	21	3,1
DURSUNBEY	73	10,9
EDREMİT	55	8,2
ERDEK	6	0,9
GÖNEN	86	12,9
GÖMEÇ	9	1,3
HAVRAN	18	2,7
İVRİNDİ	10	1,5
MANYAS	9	1,3
MARMARA	26	3,9
SAVAŞTEPE	1	0,1
SINDIRGI	4	0,6
SUSURLUK	15	2,2
TOPLAM	668	100

Kaynak: KOSGEP İmalat Sanayi Veri Tabanı

4.3.4. Sanayi Gruplarına Göre İşyeri Sayıları ve İstihdam Durumu

4.3.4.1. Gıda Sanayi

Gıda sanayide Balıkesir’de önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle süt İşleme Tesisleri ve zeytin işleme Tesisleri bunların başında gelmektedir (DİE (2003b)).

Tablo 30. Gıda sanayindeki istihdam durumu

GIDA, İÇKİ, İÇE, TÜTÜN SAN, İŞKOLU		BALIKESİR ALT BÖLGESİ		TÜRKİYE TOPLAMI
		Balıkesir		
TOPLAM İŞLETME VERİLERİ	TOPLAM İŞLETME SAYISI	1.150		46.482
	BU İŞKOLUNDAKİ İŞLETME SAYISI	84		4.871
	İŞKOLUNUN TOPLAMDAKİ ORANI %	7,30		10,48
	FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL.	739		30.571
	İHRACAT YAPAN İŞL. SAYISI	125		16.707
	YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL.	632		32.649
FİNANS	İŞ K.'DA FİNANS İHTİYACI	44		3.455
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA	52,38		70,93
	BU İŞKOLUNDA FİNANS İHT. OLAN İŞL.RİN TOPLAM F.İ. İŞL.E ORANI	5,95		11,30
İHRACAT	İŞKOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL.	23		1.387
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	27,38		28,47
	BU İŞ KOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL. TOPLAM İHR. YAPAN İŞL.E ORANI	18,40		8,30
YENİ	İŞ K.'DA YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL.	47		3.612
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	55,95		74,15
	BU İŞ KOLUNDA YENİ YATR. YAPACAK İŞL. TOPLAM YAT. Y.CAK İŞL.E ORANI	7,44		11,06

Kaynak: KOSGEB İmalat Sanayi Veri Tabanı

4.3.4.2. Dokuma Giyim Eşyası ve Deri Sanayi

Pamuklu Dokuma ve özellikle Gönende Deri işletmeciliği yapan çok sayıda tabakhane bulunmaktadır.

Tablo 31. Deri sanayindeki istihdam durumu

TEKSTİL, ÖRME, DERİ SAN. İŞKOLU		BALIKESİR ALT BÖLGESİ İLLERİ		TÜRKİYE TOPLAMI
		Balıkesir		
TOPLAM İŞLETME VERİLERİ	TOPLAM İŞLETME SAYISI	1.150		46.482
	BU İŞKOLUNDAKİ İŞLETME SAYISI	72		9.456
	İŞKOLUNUN TOPLAMDAKİ ORANI %	6,26		20,34
	FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL. SAYISI	739		30.571
	İHRACAT YAPAN İŞL. SAYISI	125		16.707
	YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL. SAYISI	632		32.649
FİNANS	İŞ K.'DA FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL.	35		6.024
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI	48,61		63,71
	BU İŞKOLUNDA FİNANS İHT. OLAN İŞL.RİN TOPLAM F.İ. İŞL.E ORANI	4,74		19,70
İHRACAT	İŞKOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL.	11		4.303
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	15,28		45,51
	BU İŞ KOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL. TOPLAM İHR. YAPAN İŞL.E	8,80		25,76
YENİ	İŞ K.'DA YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL.	29		6.208
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	40,28		65,65
	BU İŞ KOLUNDA YENİ YATR. YAPACAK İŞL. TOPLAM YAT. Y.CAK İŞLERE ORANI	4,59		19,01

Kaynak: KOSGEB İmalat Sanayi Veri Tabanı

4.3.4.3. Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi

Bu işkolunda kereste imalatı, Ahşap doğrama, kapı kasası üretimi ile Mobilya üreten işletmeler vardır. Dursunbey ilçesindeki Devlet Orman Kereste Fabrikası ve Kastamonu Ağaç Entegre Sanayi tarafından Yonga Levha üretimi gerçekleştirilmektedir.

Tablo 32. Mobilya ürünlerindeki istihdam durumu

AHŞAP, MOBİLYA SANAYİ İŞKOLU		BALIKESİR ALT BÖLGESİ İLLERİ		TÜRKİYE TOPLAMI
		Balıkesir		
TOPLAM İŞLETME VERİLERİ	TOPLAM İŞLETME SAYISI	1.150		46.482
	BU İŞKOLUNDAKİ İŞLETME SAYISI	420		7.214
	İŞKOLUNUN TOPLAMDAKİ ORANI %	36,52		15,52
	FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL.	739		30.571
	İHRACAT YAPAN İŞL. SAYISI	125		16.707
	YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL.	632		32.649
FİNANS	İŞ K.'DA FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL.	288		4.553
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	68,57		63,11
	BU İŞKOLUNDA FİNANS İHT. OLAN	38,97		14,89
İHRACAT	İŞKOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL.	11		1.773
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA	2,62		24,58
	BU İŞ KOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL.	8,80		10,61
YENİ YATIRIM	İŞ K.'DA YENİ YATIRIM YAPACAK	214		4.830
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA	50,95		66,95
	BU İŞ KOLUNDA YENİ YATR. YAPACAK	33,86		14,79

Kaynak: KOSGEB İmalat Sanayi Veri Tabanı,

4.3.4.4. Kağıt Ürünleri Sanayi

Tablo 33. Kağıt ürünlerindeki istihdam durumu

KAĞIT, ÜRN. BASIM SAN. İŞKOLU		BALIKESİR ALT BÖLGESİ İLLERİ		TÜRKİYE TOPLAMI
		Balıkesir		
TOPLAM İŞLETME VERİLERİ	TOPLAM İŞLETME SAYISI	1.150		46.482
	BU İŞKOLUNDAKİ İŞLETME SAYISI	43		1.173
	İŞKOLUNUN TOPLAMDAKİ ORANI %	3,74		2,52
	FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL. SAYISI	739		30.571
	İHRACAT YAPAN İŞL. SAYISI	125		16.707
	YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL. SAYISI	632		32.649
FİNANS	İŞ K.'DA FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL.	15		761
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	34,88		64,88
	BU İŞKOLUNDA FİNANS İHT. OLAN	2,03		2,49
İHRACAT	İŞKOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL.	2		326
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	4,65		27,79
	BU İŞ KOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL. TOPLAM İHR.	1,60		1,95
YENİ YATIRIM	İŞ K.'DA YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL.	24		890
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	55,81		75,87
	BU İŞ KOLUNDA YENİ YATR. YAPACAK İŞL. TOPLAM YAT.	3,80		2,73

Kaynak: KOSGEB İmalat Sanayi Veri Tabanı.

4.3.4.5. Kimya Sanayi

Bandırmada Marmara denizi kıyısında kurulu BAGFAŞ Kimyevi Gübre üreten fabrika ile Etibank'a ait Sülfürik Asit ve Borik Asit üreten fabrikalar mevcuttur.

Tablo 34. Kimya sanayindeki istihdam durumu

KİMYA, PET. LASTİK, P. SAN. İŞKOLU		BALIKESİR ALT BÖLGESİ İLLERİ		TÜRKİYE TOPLAMI
		Balıkesir		
TOPLAM İŞLETME VERİLERİ	TOPLAM İŞLETME SAYISI	1.150		46.482
	BU İŞKOLUNDAKİ İŞLETME SAYISI	79		4.148
	İŞKOLUNUN TOPLAMDAKİ ORANI %	6,87		8,92
	FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL. SAYISI	739		30.571
	İHRACAT YAPAN İŞL. SAYISI	125		16.707
	YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL. SAYISI	632		32.649
FİNANS	İŞ K.'DA FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL.	57		2.853
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	72,15		68,78
	BU İŞKOLUNDA FİNANS İHT. OLAN İŞL.RİN TOPLAM F.İ. İŞL.E	7,71		9,33
İHRACAT	İŞKOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL.	7		1.490
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	8,86		35,92
	BU İŞ KOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL. TOPLAM İHR. YAPAN İŞLETMELERE ORANI	5,60		8,92
YENİ	İŞ K.'DA YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL.	46		3.146
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	58,23		75,84
	BU İŞ KOLUNDA YENİ YATR. YAPACAK İŞL. TOPLAM YAT.	7,28		9,64

Kaynak: KOSGEB İmalat Sanayi Veri Tabanı.

4.3.4.6. İnşaat Sanayi

Bu sektörde il merkezinde SET Çimento fabrikası, ayrıca Briket, Tuğla, Kiremit, Mermer imalatı yapan çeşitli işletmeler mevcuttur.

Tablo 35. İnşaat sanayi istihdam durumu

METAL DIŞI SAN. ÜRN. SAN. İŞKOLU		BALIKESİR ALT BÖLGESİ İLLERİ		TÜRKİYE TOPLAMI
		Balıkesir		
TOPLAM İŞLETME VERİLERİ	TOPLAM İŞLETME SAYISI	1.150		46.482
	BU İŞKOLUNDAKİ İŞLETME SAYISI	72		2.120
	İŞKOLUNUN TOPLAMDAKİ ORANI %	6,26		4,56
	FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL. SAYISI	739		30.571
	İHRACAT YAPAN İŞL. SAYISI	125		16.707
	YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL. SAYISI	632		32.649
FİNANS	İŞ K.'DA FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL.	50		1.492
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	69,44		70,38
	BU İŞKOLUNDA FİNANS İHT. OLAN İŞL.RİN TOPLAM F.İ. İŞL.E ORANI	6,77		4,88
İHRACAT	İŞKOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL.	12		767
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	16,67		36,18
	BU İŞ KOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL. TOPLAM İHR.	9,60		4,59
YENİ	İŞ K.'DA YENİ YATIRIM YAPACAK	46		1.588
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	63,89		74,91
	BU İŞ KOL.DA YENİ YATR. YAPACAK	7,28		4,86

Kaynak: KOSGEB İmalat Sanayi Veri Tabanı

4.3.4.7. Metal Sanayi

Merkez ilçede ağır sanayi ve küçük sanayi bölgelerinde çok sayıda küçük ölçekli haddehanelerle, Şahmerdancılar bulunmaktadır.

Tablo 36. Metal sanayi istihdam durumu

ANA METAL SAN. İŞKOLU		BALIKESİR ALT BÖLGESİ		TÜRKİYE TOPLAMI
		Balıkesir		
TOPLAM İŞLETME VERİLERİ	TOPLAM İŞLETME SAYISI	1.150		46.482
	BU İŞKOLUNDAKİ İŞLETME SAYISI	55		2.446
	İŞKOLUNUN TOPLAMDAKİ ORANI %	4,78		5,26
	FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL. SAYISI	739		30.571
	İHRACAT YAPAN İŞL. SAYISI	125		16.707
	YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL. SAYISI	632		32.649
FİNANS	İŞ K.'DA FİNANS İHTİYACI OLAN İŞL.	39		1.723
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA ORANI %	70,91		70,44
	BU İŞKOLUNDA FİNANS İHT. OLAN İŞL.RİN TOPLAM F.İ. İŞL.E	5,28		5,64
İHRACAT	İŞKOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL.	5		862
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA	9,09		35,24
	BU İŞ KOLUNDA İHRACAT YAPAN İŞL. TOPLAM İHR. YAPAN İŞL.E	4,00		5,16
YENİ	İŞ K.'DA YENİ YATIRIM YAPACAK İŞL.	28		1.793
	İŞKOLUNDAKİ İŞL. SAYISINA	50,91		73,30
	BU İŞ KOLUNDA YENİ YATR. YAPACAK İŞL. TOPLAM YAT.	4,43		5,49

Kaynak: KOSGEB İmalat Sanayi Veri Tabanı

4.3.5. Madencilik

Balıkesir, tarım, hayvancılık ve turizm ili olarak bilinmesine rağmen antik dönemden günümüze kadar madencilik faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı bir yöredir (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, 2006, s.230).

Yurdumuzun önemli metalojenik yörelerinden biri olan Kuzeybatı Anadolu Bölgesi'nde yeralan Balıkesir ili, metalik cevherleşmeler, enerji hammaddeleri ve özellikle endüstriyel hammadde kaynakları yönünden ülkemizin madencilik sektöründe ve dış ticaretinde önemli yer tutan yataklara sahiptir.

Yörede antik dönemlerden bu yana çeşitli uygarlıklar tarafından işletilmiş olan birçok maden sahasının varlığı bilinmektedir. Antik dönemlerde Edremit-Altınoluk-Papazlık ve Kepsut-Beyköy'de altın, Şamlı-İlca'da bakır, Dursunbey-Demirboku Sırtı'nda ve Balya'da kurşun madenciliği yapıldığı arkeolojik ve antik madencilik bulgularıyla sabittir. Yine Marmara Adası Saraylar beldesinde, çok sayıdaki antik mermer ocağının, özellikle Roma ve Bizans döneminde yoğun faaliyet gösterdiğini belgeleyen çok sayıda arkeolojik malzeme mevcuttur.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ülkenin büyük bir kalkınma hamlesine girmesi, madencilik konusunun önemini ortaya koymuş ve ülkemiz yeraltı servetlerinin devlet eliyle meydana çıkarılması ve değerlendirilmesi amacıyla 1935 yılında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü (MTA) kurulmuştur. MTA, kuruluşundan günümüze uzanan süreçte tüm yurttaki olduğu gibi Balıkesir İlini içine alan bölgede de yoğun bir maden arama çalışması yürütmüştür ve halen yürütmektedir. Bunun sonucunda birçok yeni maden yatağı ve zuhuru tespit edilmiş, bilinen maden yataklarına yeni rezervler ilave edilerek yatakların gelişmesi sağlanmıştır.

Dünyada ticareti yapılan 90 çeşit mineral bulunmaktadır. Bu minerallerin 57 çeşidi ülkemizde olup, 37 çeşidi ise Balıkesir ilindedir. Bu nedenle maden ruhsatı sayısı açısından Türkiye'de en çok ruhsata sahip il konumundadır.

Günümüzde metalik madenlere, enerji hammaddelerine ve özellikle endüstriyel hammaddelere yönelik madencilik çalışmaları Balıkesir sınırları içerisinde devlet ve özel

sektör kuruluşları tarafından yoğun bir şekilde sürdürülmektedir. Önümüzdeki yıllarda Balıkesir ilinin ekonomisinin lokomotifini madencilik olacaktır.

4.3.6. Enerji

Önemi çok büyük olan enerjinin Balıkesir ekonomik yaşamında da giderek artan bir biçimde değeri anlaşılmaktadır.

Enerji konusunu, kaynaklarına göre enerji üretimi ve enerji tüketiminin sektörlere göre dağılımı olmak üzere iki ana başlık ile bunların alt başlıklarında sınıflandırılmıştır (Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu, 2006, s.230).

Oluşturulan ana ve alt başlıkların içerikleri, tanımları ve tüm bu konuların nasıl incelenmesi gerektiği ve konuların rahatlıkla anlaşılabilmesi için geliştirilen kriterler aşağıda verilmektedir.

Genel anlamda;

- Enerji ile ilgili mevcut doğal potansiyellerin nicelik ve niteliklerini,
- Enerji konusu ile ilgili olarak yapılmış, yapılmakta olan veya planlanan projelerin amaç ve aşamaları,
- Kurulan tesisin ömrünü, yıllık üretim kapasitesini, kullanılan yakıtın türü ve yıllık tüketim miktarını,
- Uygulanan teknolojinin çevreye uygun olup olmadığını,
- Enerji üretimi ile ilgili tesisler için ÇED yapılıp yapılmadığı,
- Enerji üretimi ve tüketimi sırasında kaynakların optimum kullanılıp kullanılmadığını,
- Kaynak rezervlerini,
- Enerji tasarrufuna yönelik olarak lokal çalışmaların olup olmadığını,
- Kurulan tesislerde arıtma, desülfirizasyon gibi kirlenmeyi önleyici ünitelerin bulunup bulunmadığını,
- İllerde bulunan sektörlerin yoğunluğu hakkında genel bilgiyi,
- Sektörel bazda enerji tüketiminden kaynaklanan kirlilikleri,
- İllerde yapılacak çalışmalara temel oluşturacak hedef ve yönü tespit etmektir.

4.3.6.1. Birincil Enerji Kaynakları

Güneş, rüzgar, kömür gibi sınıflandırılan alt başlıklardır. Bunlar gereken enerji kullanımına dönüştürülünceye kadar makinalarda ısınma amacıyla, türbin veya motor gibi araçlarda kullanılıncaya kadar işe yaramaz. Dünyanın her yerinde birçok ülkede pek çok birincil enerjinin ziyan olmasına sebep onu gerekli hizmete çevirecek olan donanımın tasarımındaki veya gelişmesindeki yetersizliklerdir.

Gelişmekte olan ülkelerim çoğunda olduğu gibi enerji gereksinimi artış gösteren ve buna karşılık enerji kaynakları oldukça sınırlı olan ülkemizde alternatif enerji çeşitlerinden olan ve Biyokütle (Prina, Ayçiçek Kabuğu, Pamuk Çiğiti vb.) kapsamında ele alınan prinanın yakıt olarak kullanılması halinde Prinanın ve yakılacağı sistemin özellikleri bu yakıtın yakılması sonucu oluşması muhtemel baca gazı kirleticileri ve emisyon sınır değerleri İl Çevre ve Orman Bakanlığının 30.07.2004 tarih ve 2004/08 sayılı Genelgesi ile belirlenmiştir.

Balıkesir'de bitkisel ham yağ üretimi (zeytinyağı ve diğer bitkisel yağlar) gerçekleştiren tesisler yoğun olarak bulunmakta olup üretim sonucu oluşan biyokütle enerji kaynağı (prina, ayçiçek kabuğu) yakıt olarak kullanılmaktadır. Özellikle Prinayı ısınma ve sanayi amaçlı yakıt olarak kullananlarda aşağıdaki tabloda belirtilen standartları sağlamaları Müdürlüğümüzce istenilmektedir.

4.4. Ticaret ve Hizmet Sektörü

4.4.1. Ulaşım ve Haberleşme

Teknolojik gelişme her sektörde önemli değişikliklerin kaynağı durumundadır. Ancak, teknolojik gelişmenin ulaştırma ve haberleşme alanında yarattığı değişimin diğer pek çok alanda görülen değişimden çok daha hızlı olduğu söylenebilir (Balıkesir Valiliği, İl Çevre Orman Müdürlüğü, İl Çevre Durum Raporu, 2006, s.296). Teknolojik gelişmeye paralel olarak hızlı bir gelişim ve gelişim içerisinde olan ulaşım ve haberleşme sektörü ekonomik kalkınmanın da alt yapısı durumundadır. Ulaştırma ve haberleşme sektörü ekonomik kalkınmanın alt yapısı olmasının ötesinde, üst yapıyı yani ekonomik ilişkileri şekillendirmektedir. Bu sektörde yaşanan gelişme, dün için imkânsız olan veya

ekonomik olmayan faaliyeti bu gün mümkün ve ekonomik kılmakta ve sağladığı maliyet tasarrufu ile yeni “iş”ler ve meslekler yaratmaktadır.

Ekonomik ve pratik olarak ulaşılabilir olmak yada olmamak, ülkeler veya ülkeler içerisinde bölgeler arasında gelişme farkı yaratmaktadır. Bu nedenle haberleşme ve ulaşımda elde edilen gelişme her ülkeyi birbirine, ülke içinde ise bölgeler birbirine daha da yaklaştırarak bahsedilen gelişmişlik farkını ortadan kaldırmaya dönük etki yapmaktadır. Bu bağlamda, sektörün bünyesinde taşıdığı ekonomik gelişmeyi tetikleme potansiyelinden yararlanabilmek, çağdaş iletişim ve ulaşım altyapısını kurmak ve bu teknolojiyi kullanabilmek becerisi ile sınırlı bulunmaktadır. Ülkemizde son yıllarda haberleşme ve ulaşım alanında kat edilen mesafe önemli olmakla beraber yeterli değildir.

Bu bağlamda ciddi bir kalkınma çabası içerisinde olan Balıkesir’in haberleşme ve ulaştırma alanında sahip olduğu düzey önem arz etmektedir. Geçmişten bugüne kadar Marmara ve Ege arasında kavşak noktasında olmanın avantajlarını gelişme yolunda kullanmış olan Balıkesir, bu gelişimini, bu günden sonra haberleşme ve ulaşım alanındaki altyapısının çağdaş düzeye taşıyarak sürdürebilecektir.

4.4.2. Bankacılık Faaliyetleri

Bir ildeki bankacılık faaliyetlerinin genel görünümünü ortaya koyabilmek açısından banka şube sayılarının zaman içindeki gelişimi önemli göstergelerden biridir. Bu anlamda Balıkesir ilindeki bankacılık faaliyetlerinin yürütüldüğü şube sayılarının yıllar içindeki gelişimi Tablo 39’da verilmiştir. Buna göre; il’de 1991 yılında 136 olan şube sayısının 2007 yılı itibarıyla 88’e düştüğü gözlenmektedir. 1991-2007 yılları arasında şube sayısı açısından ortaya çıkan bu değişiklik oransal olarak % 34 ’lük bir düşüşe işaret etmektedir. Bu düşüş, aynı yıllar arasında bölgede ortaya çıkan % 17.4 ve ülke genelinde gözlenen % 6.7’lik oransal azalma ile karşılaştırıldığında oldukça yüksektir.

Ülke genelinde ve bölge düzeyinde ortaya çıkan azalmaya paralel bir görünüm sergileyen şube sayısındaki bu azalmanın ilin bankacılık faaliyetlerinin azalması anlamına gelmediğini de vurgulanmak gerekir. Bu anlamda şube sayısındaki azalmayı

genel olarak bankacılık sektöründe hizmetlerin etkinleştirilmesi ve rasyonalizasyonu çabalarının bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür.

Balıkesir ilindeki şube sayısı 1991 yılında bölgedeki toplam şube sayısının % 10. 4'ünü ve ülkedeki toplam şubelerin % 2. sini oluştururken 2007 yılında bu oranlar bölge için % 8 ve ülke için % 1. 4 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 53'deki verilerden izlenebileceği gibi şube sayısındaki en büyük düşüş 2001 krizi döneminde gerçekleşmiş ve 2000 yılında 134 olan banka şubesi sayısı 38 şubenin kapanmasıyla, 2002 yılında 96 şubeye düşmüştür.

Şube sayısı göstergesi açısından değerlendirmek gerekirse Balıkesir ilinde bankacılık faaliyetlerinin, makro ekonomik koşullara bağlı bir değişim süreci geçiren (BDDK, 2004:33) bankacılık sektöründeki gelişmelerden (maliyet ve etkinlik çabaları doğrultusunda şube kapatma, banka birleşmeleri, vb.) ülke ve bölge ortalamalarının üzerinde etkilenmekte olduğu ortaya çıkmaktadır.

Balıkesir ilindeki bankalar ve şube sayılarının verildiği Tablo 40'a bakıldığında 2007 yılı Aralık ayı itibarıyla il'de 3 kamu sermayeli 12'si özel sermayeli toplam 15 bankanın toplam 88 şubeyle hizmet verdiği görülebilir. Balıkesir'deki mevduat kabul eden 90 banka şubesinin % 40'ı kamu sermayeli bankalara ve % 60'ı özel sermayeli bankalara ait görünmektedir, ilde en çok şubesi olan kamu bankası 22 şube ile Ziraat Bankası ve en çok şubeye sahip özel banka 18 şube ile Türkiye İş Bankası'dır.

Tablo 37. Balıkesir ilinde banka ve şubeler (2007)

	Bankalar	Şube Sayısı
Kamu Sermayeli Ticaret Bankaları	Ziraat Bankası A.Ş.	22
	Halk Bankası A.Ş.	9
	Vakıflar Bankası T.A.O.	6
	TOPLAM (Kamu)	37
Özel Sermayeli Ticaret Bankaları	Türkiye İş. Bankası A.Ş.	18
	Akbank T.A.Ş.	11
	Yapı Kredi Bankası A.Ş.	9
	Denizbank A.Ş.	5
	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	7
	Şekerbank T.A.Ş.	4
	Oyak Bank A.Ş.	5
	HSBC Bank A.Ş.	3
	Finans Bank A.Ş.	2
	Tekstil Bankası A.Ş.	1
	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	2
	Fortis Bank A.Ş.	3
TOPLAM (Özel)	51	
TOPLAM ŞUBE	88	

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, www. tbb. org. tr/net/subeler/ (31/12/2007 İtibariyle)

Balıkesir ilindeki banka ve şubelerinin ilçelere göre dağılımının verildiği Tablo 54'de İl'de faaliyet gösteren 15 bankanın sadece Balıkesir merkez ilçede şubelerinin bulunduğu, merkez ilçe dışında Bandırma'da 13 banka'nın 13 şubesi ve Edremit'te 12 banka ve 20 şubesinin bulunduğu görülmektedir. İlin gelişmiş ilçeleri olan Ayvalık'ta 9 banka ve 10 şubesi, Susurluk da 5 bankanın 6 şube ile Gönen'de 9 banka, 9 şube ile faaliyet göstermektedir. İlin Marmara,1 banka ve 1 şube, Havran, 2 banka ve 2 şube, Dursunbey ise 3 banka ve 3 şube ve Manyas ilçesi de 2 şube, İvrindi, Kepsut ve Balya ilçelerinde ise 1'er şube bulunmaktadır.

Şube dağılımında Merkez ilçe, Bandırma, Edremit, Ayvalık, Gönen ve Susurluk ilçelerinin payı 84 şube ile ildeki toplam şubelerin % 78'ine karşılık gelmektedir, ilin diğer 13 ilçesinde ise toplam 33 şube bulunmakta ve bu değer ildeki toplam banka şubelerinin % 22'sine karşılık gelmektedir. Balıkesir ilindeki banka ve şubelerinin ilçelere göre dağılımı bölgesel ekonomi teorisi açısından değerlendirildiğinde, bankaların il içinde çeşitli ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı ilçelerde daha fazla şube ile hizmet verdikleri ve bu ilçelerin ilin ekonomik cazibe merkezleri niteliğinde olduğu görülebilir.

Tablo 38. Balıkesir ilinde bankaların ilçelere dağılımı (2007)

İlçeler	Banka Sayısı	Şube Sayısı	İlçeler	Banka Sayısı	Şube Sayısı
Merkez	14	26	Bigadiç	4	4
Bandırma	13	13	Gömeç	1	1
Ayvalık	9	10	Savaştepe	1	1
Edremit	12	20	Manyas	2	2
Burhaniye	7	7	Sındırgı	3	3
Marmara	1	1	Dursunbey	3	3
Erdek	6	6	İvrindi	1	1
Gönen	9	9	Kepsut	1	1
Susurluk	5	6	Balya	1	1
Havran	2	2	Toplam	95	117

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, www. tbb. org. tr/net/subeler/ (31/12/2007 İtibariyle)

İlin mevduat büyüklüğünün 1994 yılından itibaren sistematik olarak 2000 yılına kadar artış gösterdiği, 2001 yılındaki kriz koşullarında 2000 yılına göre % 18.7'lik bir azalıştan sonra yeniden bir artış trendine girdiği görülmektedir. Yıllık artış oranları açısından 1994-2004 yılları arasında en yüksek artış 2003 yılında yaşanmış, ilin mevduat düzeyi bir önceki yıla göre % 37.1 artış göstermiştir.

4.4.3. Turizm

Balıkesir de çok büyük bir potansiyele sahip olan turizm gereken özenin gösterilmemesi, dünya çapında anlamda bir düşünce anlayışının yerleşmemesi ve turizm

bölgelerinin doğal güzelliklerinin sorumsuzca tahrip edilmesi Balıkesir'in turizm sektöründe istenilen yere gelememesine yol açmıştır. Buna rağmen turizm bakımından önemli bir noktada olan Balıkesir'in turizm potansiyelini şöyle değerlendirebiliriz:

Balıkesir Gönen İlçesindeki, Gönen Termal Turistik Tesisleri Resmi Gazetede yayınlanan 17 Ekim 1993 tarih ve 21731 sayılı karar ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir (İl Çevre Durum Raporu, 2006, s.144).

Balıkesir Edremit İlçesi, Güre Beldesindeki Güre Termal Turistik Tesisleri, Resmi Gazetede yayınlanan 17 Ekim 1993 tarih ve 21731 sayılı karar ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir. (İl Çevre Durum Raporu, 2006, s.144).

“Balıkesir Ayvalık İlçesindeki, Lale Adası (Dolap Adası) Resmi Gazetenin 13 Eylül 1989 tarih ve 20281 sayılı karar ile Turizm Merkezi ilan edilmiş, ancak yine Resmi Gazetede yayınlanan 06.01.2005 tarih ve 25962 sayılı kararla Turizm Merkezi kararı iptal edilmiştir” (İl Çevre Durum Raporu, 2006, s.145).

4.4.3.1. Doğal Kaynaklar

- Kuş Cenneti Milli Parkı
- Kazdağı Milli Parkı
- Pınarbaşı
- Şahinderesi
- Sütüven Şelalesi
- Çınarlıhan

4.4.3.2. Jeotermal Kaynaklar

- Kepekler Ilıcası
- Emendere Kaplıcası
- Balya Ilıca Kaplıcası
- Gönen Kaplıcaları
- Güre Beldesi Kaplıcası

4.4.3.3. Kıyı Turizmi

“Balıkesir'in iki denize kıyı vermesi, Marmara ve Ege Denizi'ndeki Adaları ile Balıkesir'de yoğun bir şekilde mevsimsel olarak yaz dönemi içerisinde deniz turizmi yaşanmaktadır” (İl Çevre Durum Raporu, 2006, s.150).

4.4.3.4. Kültür Turizmi

“Bandırma Arkeoloji Müzesi: 1989 yılında Bandırma Belediyesi’nden alınan arsayla Bandırma Müzelerini Yaptırma ve Yaşatma Derneği tarafından müze binasının yapımı planlanmış ve 1992 de inşasına başlanmıştır. 1993 yılında su basmanı seviyesine gelindiğinde ise inşaat Kültür Bakanlığı’na devredilmiştir. İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü’nün kontrolörlüğünde 1995 yılından itibaren çalışmalara devam edilmiştir. Bandırma Arkeoloji Müzesi, Ziraat Bahçesi olarak da bilinen Atatürk Parkı’nın yanında yer almaktadır. Bandırma - Erdek, Çanakkale, İzmir yolunun kesiştiği noktayı yaklaşık 200 m. yakınında bulunması tatillerini bu yörede geçirmek isteyenlerin müzeyi ziyaretini kolaylaştırmaktadır” (İl Çevre Durum Raporu, 2006, s.150).

22 km lik mesafede bulunan Erdek, 30-35 dakika uzaklıktaki Gönen ve Manyas, yaklaşık 35 km uzaklıktaki Susurluk Ilıcaları, Edremit, Akçay, Altınoluk, Çanakkale-Assos v.b. görmek için deniz yoluyla Bandırma’ya gelen tatilcilerin kullanmak zorunda olduğu güzergah üzerinde bulunan Bandırma Arkeoloji Müzesi, Liman İşletmeleri’nin ve Toprak Mahsulleri Ofisi binasının arkasında konumlanmıştır. Özel aracı olmayanlar için de İstanbul Deniz Otobüsleri İşlemesi’nin ön kısmında yer alan taksi dolmuş ve dolmuşların bulunduğu durakta 15-20 dakika arayla müzeye dolmuş seferi düzenlenmektedir. Şehrin batısında kalan müze, şimdilik yerleşim alanının biraz dışında bulunmaktadır. Ancak hızlı bir gelişim gösteren şehir ve bu gelişime bağlı olarak artan nüfusla, kısa zamanda yerleşim alanı içinde kalacaktır.

4.4.3.5. Sağlık Turizmi

Kazdağlar’ı (İda Dağı), denizi ve sahili yanında dağın eteklerine doğru yayılan güzel köyleri ve asıl da bol oksijenli havası ile ünlüdür (İl Çevre Durum Raporu, 2006, s.150). Körfez Bölgesi’ni oksijen çadırına dönüştüren etkenlerin başında Şahinderesi Kanyonu gelmektedir. Bölgede hava değişimini sağlayan kanyon, dağdan çektiği çam kokulu havayı bölgeye dağıtırken, denizden aldığı iyot kokulu havayı, dağa çıkartarak bir çeşit baca görevi görüyor. Karşılıklı hava sirkülasyonunu sağlayan 27 km. uzunluğundaki kanyonun yüksekliği 600 m., U şekilli aralığı 700m. civarında. Yöre havası, üst solunum yolları enfeksiyonlarına özellikle astım ve bronşiti olanlara iyi gelmektedir. Balıkesir’deki faal kaplıcalar aşağıdadır;

- Pamukçu Kaplıcaları
- Balpaş Asya Termal Tesisleri

- Gönen Kaplıcaları
- Gönen - Dağ Ilıcası (Ekşidere Gençlik İçmesi)
- Edremit - Güre Kaplıcası
- Edremit - Derman Kaplıcası
- Balya -Ilıca Kaplıcası
- Bigadiç - Hisarköy Kaplıcası
- Sındırgı - Hisaralan Kaplıcası
- Sındırgı - Emendere Kaplıcası
- Susurluk - Kepekler Kaplıcası
- Susurluk - Acıca Madensuyu
- Susurluk - Yıldız Ilıcası
- Manyas - Kızıkköy Kaplıcası
- Burhaniye - Pelitköy - Zeytinpınarı İçmesi
- Gömeç-Karaağaç (Uyuz) Kaplıcaları

4.4.3.6. Dağ Turizmi

Önemi sonradan anlaşılan dağcılık Balıkesir de de yeni yeni gelişmeye başlayan bir turizm faaliyetidir.

“Balıkesir’de dağcılık faaliyetleri 1988 yılında başlatılmıştır. Halen il merkezinde BADAĞ (Balıkesir Dağcılık Kulübü), Bandırma’da BANDAĞ ve biri de Balıkesir Üniversitesi’nde olmak üzere üç kulübümüz bulunmaktadır” (İl Çevre Durum Raporu, 2006, s.150).

Gerek kulüplerin gerekse il temsilciliklerinin Balıkesir ve bölge dışında etkinlikleri sürdürülmektedir. Dağ turizmi açısından zengin kaynaklara sahip Balıkesir’de; Biga Yarımadası üzerinde, Edremit Körfezi’nin kuzey kıyısını takiben, doğu-batı yönünde 60-70 km uzanan Kazdağları topoğrafik özellikleri ile dağcılık ve trekking için uygun alanlar oluşturmaktadır. Karataş Tepesi (1774m) ise Kazdağları’nın zirvesini olup, onu Babadağ(1767m) ve 1726 metre ile Sarıkız Tepesi izlemektedir.

Doğal güzellikleri ile dağcılarının ve doğa sporcularınının vazgeçemediği dağlardan biri olan Kazdağı’nda, hemen her patika bir rota özelliği taşıyor. Sadece Mili Park sınırlarında değil batıya Assos yönüne kadar yayılan Kazdağı’nın hemen her yanına

yürüyüş yapılabilir. Ancak belirgin güzergâhlar ve özellikle de kanyon vb. üst düzey deneyim ve malzeme gerektiren alanlara dikkat etmek gerekiyor. Milli park sınırları içinde olan ve çeşitli yerleşim yerlerinden geçen yatay güzergâh, doğal güzellikler dışında köyleri ve buralardaki yaşam tarzını, çeşitli gelenekleri, görenekleri de merak edenlerin ilgisini çekebilir. Çamlıbel Köyü'nü veya Güre'yi başlangıç noktası olarak yola çıktığınızda karşınıza çıkan ilk rota ise Yassısalı Mahallesi, Pınarbaşı Piknik Alanı, Kavurmacılar Mahallesi, Kızılkıçlı Köyü, Sütüven Şelalesi, Hasanboğuldu, Beyoba, Pınarbaşı ve Mehmetalan Köyleridir. Zeytinli beldesi de bazen eğimli bazen düz patikalardan bazen de asfalt veya bahçelerden yürüyüş imkanı sağlayan rotalardandır. Tahtakuşlar Köyü'nde görebileceğiniz Etnografya Galerisi ile Şarlak keyifli mola yerlerindedir. Orta Asya'da göç eden konar-göçer Türk boylarının ilginç ve özgün kültür varlıklarının sergilendiği Etnografya Galerisinde Kazdağı ile ilgili efsaneleri öğrenebilir, şifalı otlarında satın alınabilir. Tahta kuşlar Köyü'nün 1 km güney doğusundaki Çamlıbel köyüne ve Edremit Körfezi'ne hakim bir tepede yer alan Şarlak, içinde formu Marmara Denizi'ne benzetilerek yapılan bir havuzun bulunduğu bir çay bahçesi ve piknik alanıdır. Türk ve Rum mimarisinin örnekleri ile bezeli Güre'de eski dokusunu koruyan bir yerleşim yeridir. Güre'ye bağlı iki mahalle olan Yassıçalı ve Kavurmacılar tenha, klasik birer köy görünümündedir. Güre'den sonra ulaşılan Kızıl keçili Çayını izleyerek ulaşılabilecek olan ve 17 m yükseklikten dökülerek akan Sütüven şelalesinin oluşturduğu gölet de güzel bir piknik alanıdır. Buradan 500 m yüründüğünde Gök Büvet'e ulaşılır. Zaman içinde adı Hasanboğuldu olmuştur.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Balıkesir 81 il içinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 15. sırada olmasına rağmen henüz çözüme kavuşmamış çeşitli sorunları vardır. Bu sorunların çözümü ile Balıkesir'de ekonomik hayat daha da canlanacak ve refah seviyesi artacaktır.

En önemli konu; Balıkesir'de yaşayanların sorunlarına ve kentlerine sahip çıkarak birlik ve beraberlik içinde hareket etmeleri ve çeşitli kesimlerin birbirleriyle diyalog içinde bulunmalarıdır. Birlik ve beraberliğin olduğu yerde sorunların üstesinden gelmek daha kolaydır.

Sanayici ve iş adamları sivil toplum kuruluşları, belediyeler, merkezi idare, işadamları ve halkın değişik kesimleri arasında çok iyi bir diyalog olmalıdır. Şehrin sorunları için çözüm önerilerine mutlaka hizmetlerden yararlanacak kişiler de katılmalıdır Şehrin sorunlarının çözümü ve yeni hedeflere ulaşmak için iş adamları; valilik, belediye ve il özel idaresi ile sıkı bir işbirliği içine girmeli ve yerel kalkınma dayanışması sergilemelidir.

İlin en önemli beklentilerinden biri, Balıkesir Organize Sanayi Bölgesinin bir an önce tam kapasitede faaliyette olmasıdır. 1974 yılında başlayan çalışmalar, aradan 30 yıldan fazla zaman geçmesine rağmen istenen düzeyde gerçekleşmemiştir.

Balıkesir'in çevre yollarının bölünmüş yol standardına göre henüz tamamlanmamış olması çok önemli eksikliğimizdir. Balıkesir'i Bursa'ya, İzmir'e, Kütahya üzerinden Ankara'ya, Bandırma Limanına, Ayvalık, Edremit ve Çanakkale'ye bağlayacak olan yolların tamamlanması ticari ve ekonomik hayatı canlandıracaktır. Yol çalışmaları halen devam etmektedir. İzmir-Balıkesir-Bandırma arasındaki demiryolu hattı yenilenmiştir. Hızlı tren seferleri başlayınca, İzmir'den demiryolu ile seyahate çıkan bir kişi Bandırma'ya 3.5 saatte ulaşacak, 2 saat sonra da hızlı feribot ile İstanbul'da olacaktır. Aynı şekilde İstanbul'dan Bandırma'ya hızlı feribot ile gelen yolcu toplam 3 saatte Balıkesir'e varacaktır. Demiryolu ve kara yolu bağlantılarının tamamlanması, güvenli ve hızlı ulaşımın varlığı, yatırımcıların hem Balıkesir ile ekonomik ve ticari faaliyetlerini, hem de Balıkesir, Bandırma ve Gönen OSB'ye olan talebini arttıracaktır.

Balıkesir'in en önemli sorunlarından bir diğeri servetin sermayeye dolayısıyla yatırımlara dönüşmemesi ve bankalarda mevduat olarak saklanmasıdır. Balıkesir'de mevduat oldukça yüksek iken yatırım azlığı nedeniyle kredi kullanımı düşüktür. Şehirde girişimcilik kültürü yerine rant kültürü hakim olduğundan büyük yatırımların bir kısmı Balıkesir'e dışardan gelen yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Diğer illerde gördüğümüz esnafılık ve tüccarlıktan sanayiciliğe geçiş aşaması Balıkesir'de çok fazla görülmemektedir. Faiz oranlarının düşmesi ve döviz kurunun birkaç yıldır aynı kalması nedeniyle tasarruflar, yeni reel yatırımlara gidebilir. (Arsa, bina-gibi gayrimenkul yatırımları artmaktadır).

Balıkesir'de girişimcilik kültürünün oluşması, ortak iş yapma anlayışının gelişmesi ve rekabet edilebilir ölçekte mal ve hizmet üretiminin gerçekleşmesi çok önemlidir. Bunu sağlamak için yatırımcılarda yeni bir anlayış ve düşünce hakim olmalı, itimat kültürü gelişmelidir. Girişimciler küçük olsun ama benim olsun devrinin kapandığının farkına varmalıdır.

Yazın Balıkesirliler 1-2 ay körfezde yaşamayı sevdiği için de sanayicilik rağbet görmemekte, yavaş gelişmektedir, iş adamlarında sanayicilik kültürü gelişmelidir. Bu eksiklik, eğitim ile sanayi sektöründeki kazançların artması ile gerçekleşebilir.

Balıkesir'in fabrikaları; Körfez Bölgesi dediğimiz Altınova'dan Küçükkuyu'ya kadar olan bölgedeki yazlık evlerdir. Bu bölgede 100 binden fazla ikinci konut bulunmakta ve ancak yılda 1-2 ay kullanılmaktadır. Balıkesir körfez bölgesinde bulunan 100 binden fazla ikinci konutun turizme kazandırma çalışmaları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca zaman zaman dile getirilmesine rağmen bu konuda istenen sonuca henüz ulaşamamıştır. Turizm konusundaki sektörel teşvikler, ikinci konutlardan daha rantabl yararlanmayı sağlayabilir.

Balıkesir'de yatırımlar bireysel olmakta ancak bireysel sermayeler yeterli düzeyde olmadığından yatırımlar optimal büyüklükte yapılamamaktadır. Yeni yatırımlarda; optimum ölçek, rekabet edilebilir olma ve katma değeri yüksek ürün üretilmesine dikkat edilmelidir.

Balıkesir; İzmir, Bursa ve İstanbul arasında kalan bir ildir. Bu üç ilin çekim gücü çok kuvvetlidir, ilçelerin ticari ve ekonomik ilişkileri daha çok bu iller ile olmakta, ilin kendi içindeki ticari ilişkileri yeterli değildir. Bandırma, Susurluk, Gönen, Manyas ve Marmara adasının ticari ilişkilerinde istanbul ve Bursa hakimdir. Ayvalık, Edremit, Burhaniye, Gömeç, Sındırgı ve Bigadiç; izmir ile ticari ve ekonomik ilişki içindedir. O nedenle Merkez İlçe esnaf ve tüccarının alışverişleri zayıf kalmaktadır. Yapılacak planlama ve diğer çalışmalarla il içi ekonomik ilişkiler geliştirilmelidir.

Balıkesir'in en önemli sorunlarından bir başkası Balıkesir Merkez ilçedeki ve Körfez Bölgesindeki sivil havaalanının düzenli çalışmamasıdır. Bu havaalanlarının düzenli çalışması ve kapasitelerinin geliştirilmesi hem turistik faaliyetleri hem ticari ve ekonomik faaliyetleri canlandıracaktır.

Balıkesir ekonomisinin tarıma dayalı en önemli üretim konuları süt mamulleri, beyaz ve kırmızı et, yumurta, salça, zeytin ve zeytinyağıdır. Bu ürünlerin ihracatı hem Balıkesir'de hem ülke genelinde AB ile ilişkilerdeki hukuki düzenlemeler başta olmak üzere diğer nedenlerle yeterli düzeyde değildir. O nedenle ildeki ekonomik gelişme yurtiçi ticarete ve talebe bağımlıdır. Tarım dışında üretim yapan elektromekanik, kimya sanayi, sentetik dokuma, yağ sanayi ve bor türevleri başta olmak üzere imalat sektörünün üretimi ve ihracatı daha düzenlidir. AB Türkiye ilişkilerinde önümüzdeki yıllarda en problemlilerden bir tanesi tarım sektörü olacaktır. Avrupa Birliği'ne sebze ve meyve ihracı, kırmızı ve beyaz et ile işlenmiş tarım ve hayvancılık ürünlerinin kolayca ihraç edilmesi Balıkesir için çok önemlidir. Bu konuda sağlanacak ilerlemeler Balıkesir'in tarımına dayalı sanayisini daha da geliştirecek ve üreticilerin refah seviyesini arttıracaktır.

Balıkesir'in Bursa ve izmir'e yakın olması nedeniyle otomobil yan sanayi ve tekstil sektörlerinde, bireysel ya da Bursa ve İzmir'deki sanayicilerle ortak yatırımlar yapılabilir. Balıkesir'in önemli eksiklerinden biri de ihracat yapan firma sayısının azlığıdır.

Balıkesir'deki firmalar ayrıca markalaşmaya önem vermeli ve bu konudaki çalışmalara süratle başlamalıdır. İl planlama çalışmaları yapılırken; Çanakkale- Balıkesir-Bursa

aksı; Balıkesir-Manisa-İzmir aksı ya da Balıkesir-Bandırma-İstanbul aksı dikkate alınarak havza planlaması yapılmalı ve uygun yatırım konuları belirlenmelidir.

KAYNAKLAR

- AKKAYAN, Taylan (1990), *Osmaneli Değişen Bir Anadolu Kasabası*, İ.Ü.E.F.Y., No: 3583, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- ARSLANTÜRK, Zeki, Tayfun Amman (2000), *Sosyoloji*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- AVCI, Nabi (1990), *Kitle Kültürü Enformatik Cehalet*, İlaveli 3. Baskı, Rehber Yayıncılık, Ankara.
- Balıkesir 2005 Sempozyumu* (Kasım 2005), Tebliğler Kitabı, Balıkesir Üniversitesi.
- Balıkesir Valiliği (2005), *Balıkesir İli 2004 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu*, Balıkesir.
- Balıkesir Valiliği (21.02.2008), *Balıkesir 2007 Yılı Değerlendirmesi*.
- Balıkesir Valiliği (Temmuz 2006), *Balıkesir İli 2005 Yılı Sanayi ve Ticaret Durum Raporu*.
- BENDIX, Reinhard (1969), *Nation-Building and Citizenship: Studies of Our Changing Social Order*, Doubleday Anchor.
- BERKES, Niyazi (tarihsiz), *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul.
- BEŞİKÇİ, İsmail (1970), *Doğu Anadolu'nun Düzeni*, E Yayınları, İstanbul.
- BİLGİSEVEN, A. Kurtkan (1995), *Genel Sosyoloji*, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- BİLGİSEVEN, A. Kurtkan (1988), *Köy Sosyolojisi*, Genişletilmiş 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- BORAN, Behice (1945), *Toplumsal Yapı Araştırmaları*, TTK Basımevi, Ankara.
- BOTTOMORE, Tom (1990), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, Çev: Mete Tunçay ve Aydın Uğur, Versoy Yayınları, Ankara.
- BOTTOMORE, Tom (tarihsiz), *Toplum Bilim*, Der Yayınları, 4. Baskı, Çev: Ünsal Özkay, İstanbul.

- BOZKURT, Ömer (1972), *Ayrımsal Sosyoloji ve Toplumsal Yapı*, Todaie Yayınları, Ankara.
- BOZKURT, Ömer (1973), *Ayrımsal Sosyolojide Toplumsal Yapı Kavramının Eleştirisi*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No:258, Sevinç Matbaası, Ankara.
- BRAUDEL, Fernand (1991), *Maddi Medeniyet ve Kapitalizm*, Çev: Mustafa Özer, Ağaç Yayınları, İstanbul.
- CANGIZBAY, Kadir (1984), *Gurvitç Sosyolojisi*, Değişim Yayınları, Ankara.
- DARKOT, Besim (1967), “Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri”, *İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, Cilt:8, Sayı:16, s:3-8, İstanbul
- Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü İstatistikleri, (1985).
- DİE (1998), *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Balıkesir*, DİE Yayın No. 2130, Ankara.
- DİE (2003a), *Türkiye İstatistik Yıllığı 2002*, DİE Yayın No: 2779, Ankara.
- DİE (2003b), *Türkiye Ekonomisi, İstatistik ve Yorumlar-Temmuz-Eylül 2003*, Ankara.
- DİE (2003c), *Haber Bülteni /14.10.2003*, Ankara.
- DOĞAN, Ergün (1979), *100 Soruda Sosyoloji El Kitabı*, 3. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- DOĞAN, İsmail (1996), *Sosyoloji*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- DÖNMEZER, Ord. Prof. Dr. Sulhi (1982), *Sosyoloji*, 8. Baskı, Sevinç Matbaası, İstanbul.
- DÖNMEZER, Ord. Prof. Dr. Sulhi (1994), *Toplum Bilim*, Yenilenmiş 11. Baskı, Beta Basım, İstanbul.
- DPT (2003a), *İller ve Bölgeler itibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki Gelişmeler 1987-2000*, DPT Yayın No: 2676, Ankara.

- DPT (2003b), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması 2003*, DPT Yayın No: 2671, Ankara.
- Ekonomik Vitrin Dergisi, Mayıs 2008, Sayı: 42, s.46
- ERKAL, Mustafa (1997), *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul.
- ERÖZ, Mehmet (1977), *İktisat Sosyolojisine Başlangıç*, 2. Baskı, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları, No.385, İstanbul.
- FICHTER, Joseph (1996), *Sosyoloji Nedir*, 3. Baskı, Çev. Nilgün Celebi, Atilla Kitabevi, Ankara.
- GERAY, Cevat (1967), *Toplum Kalkınması Deneme Çalışmaları*, Bünyan Örneği, DPT Yayınları, Ankara.
- GIDDENS, Anthony (2000), *Sosyoloji*, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen (1996), *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Savaş Yayınevi, Ankara.
- GÖYMEN, Korel (1991), "Önsüz", *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları*, ed. Hande Suher, TÜSES Vakfı Yayınları, s.1-2.
- GÜNEY, F. Zerrin (1991), *Karesi Beyliği*, İst. Ün. Sosyal Bilimler Enst. Ortaçağ Tarihi Ana bilim Dalı Doktora Tezi.
- GÜNEY, S. (1984), *Şehir Coğrafyası*, İst. Ün. Ens. Yayın. No: 51, İstanbul.
- GÜVEN, Sami (1999), *Toplumbilim*, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- GÜVENÇ, Bozkurt (1976), *Sosyal ve Kültürel Değişme*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- İLGÜREL, Mücdeba (1983), *Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti*, İstanbul.
- KAPANİ, Münici (1992), *Politika Bilimine Giriş*, 6. Baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- KELEŞ, Ruşen (2000), *Kentleşme Politikası*, 5. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

- KIPÇAK, M. Reşit (1968), *Turistik Ekonomi Balıkesir*, İstanbul.
- KIRAY, Mübeccel, B. (1982), *Toplumbilim Yazıları*, Gazi Üniversitesi Yayınları No.7, Ankara.
- KIRAY, Mübeccel, B. (1964), *Ereğli: Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası*, DPT Yayınları, Ankara.
- KIZILÇELİK, Sezgin (1994), *Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü*, Akilla Kitabevi, Ankara.
- KIZILÇELİK, Sezgin (1995), *Kırsal Kesim ve Kentsel Kesimdeki Sağlık sisteminin Sosyolojik Açıdan Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOENING, Samuel (2000), *Sosyoloji*, Çev: S. Sucu, O. Aykaç, Ütopya Kitabevi, İstanbul.
- KONGAR, Emre (1999), *Türk Toplum Bilimcileri*, 4. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KONGAR, Emre (1972), *Toplumsal Değişme Kuramları*, 1. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- KÖSEMİHAL, Nurettin Şazi (1968), *Batı Uygarlığı ve Biz*, Ak Kitabevi, İstanbul.
- MARSHALL, Gordon (2000), *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- MARTINDALLE, Don (2000), *“Şehir Kuramı”*, *Şehir ve Cemiyet*, Çev: Ahmet Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul.
- NİRUN, Nihat (1969), *Sosyal Dinamik Bünye Analizi*, A.Ü.D.T.C.F Yayınları, No:187, Ankara.
- OZANKAYA, Özer (1982), *Toplum Bilimine Giriş*, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, S Yayınları, Ankara.
- OZOĞUZ, Ayhan (1987), *Balıkesir Ovaları*, Yayınlanmamış Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- ÖZALP, Kasım, (1919-1922), *Milli Mücadele*, İstanbul.
- ÖZÇAĞLAR, Ali (1997), *Türkiye’de Belediye Örgütlü Yerleşmeler: Kasaba-Şehirler*, Erol Yayınları, Ankara.
- ÖZKALP, Enver (1995), *Sosyolojiye Giriş*, Genişletilmiş 8. Baskı, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, No:87, Eskişehir.
- POLOMA, Margaret, M. (1993), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, 2. Baskı, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- RAMSAY W. M. (1970), *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, İstanbul.
- ROSTOW, W. W. (19??), *İktisadi Gelişmenin Merhaleleri*, Çev: Erol Güngör, Sosyal Bilimler Komisyon Yayınları, İstanbul.
- SAYIN, Önal (1994), *Sosyolojiye Giriş*, Neşa Ofset, İzmir.
- SCHUMPETER, Joseph (1947), *Capitalism, Socialism and Democracy*, Newyork.
- SENCER, Yakut (1979), *Türkiye’de Kentleşme: Bir Toplumsal ve Kültürel Değişme Süreci*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- SEZAL, İhsan (1991), “Enformasyon Toplumu ve Demokrasi”, *Sosyoloji Konuşmaları*, Ecem Yayıncılık, Ankara.
- SEZEN, Yümni (1997), *Sosyolojide Temel Bilgiler ve Tartışmalar*, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınevi, İstanbul.
- SIMMEL, Georg (2000), “Metropol ve Zihinsel Yaşam”, *Şehir ve Cemiyet*, Çev: Ahmet Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul,
- STEWING R. (1970), *Batı Anadolu'nun Kültürel Gelişiminin Ana Hatları*, İ.T.Ü., İstanbul.
- SU, Kamil (1937), *17. ve 18. yy. Balıkesir’de Şehir Hayatı*, İstanbul.

- SUHER, Hande (1991), “Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları”, *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları*, TÜSES Vakfı Yayınları, İstanbul.
- SWINGEWOOD, Alan (1998), *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*, Çev: Osman Akınhay, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- ŞENER, Sami (1996), *Sosyoloji*, Deha Yayınları, İstanbul.
- TEZCAN, Mahmut (1995), *Sosyolojiye Giriş*, 4. Baskı, Şafak Matbaacılık, Ankara.
- TOLAN, Barlas (1991), *Toplum Bilimlerine Giriş*, 3. Baskı, Adım Yayınları, Ankara.
- TOLUN, Bedriye (1970), *Balıkesir Ovasında Yerleşme ve İktisadi Faaliyetler*, İstanbul.
- TONNIES, Ferdinand (2000), *Gemeinschaft ve Gesellschaft, Şehir ve Cemiyet*, Çev: Ahmet Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul.
- TORUN, İshak (1994), *Max Weber’de İktisadi Gelişme Düşüncesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- TORUN, İshak (2002), *Yusufeli Kasabasının Toplum Yapısı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- TURHAN, Mümtaz (1994), *Kültür Değişmeleri, Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*, 2. Baskı, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, Erol (1973), *Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsiz Fonksiyonlar*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, Erol (1965), *Türkiye’de Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması*, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No.43, Baha Matbaası, İstanbul.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (1970), *Türkiye’de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, No.76, Erzurum.
- TÜRKDOĞAN, Orhan (1995), *Çağdaş Türk Sosyolojisi*, 2. Baskı, Turan Yayıncılık, İstanbul.

- TÜRKDOĞAN, Orhan (1988), *Değişme-Kültür ve Sosyal Çözülme*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TÜTENGİL, C. Orhan (1983), *100 Soruda Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları*, 4. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- TÜTENGİL, C. Orhan (1969), *Türkiye'de Köy Sorunu*, Tütaş Yayınları, İstanbul.
- UYGUN, Hamza (1984), *Bir İlçenin Toplumsal Yapısı (Kalecik)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İsmail (1937), *Anadolu Beyitleri Akkoyunlar, Karakoyunlar Devleti*, Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İsmail (1991), *Karesi Vilayeti Tarihçesi*, İl Kültür Müdürlüğü.
- ÜLGENER, Sabri, F. (1991a), *Din ve Zihniyet*, Der Yayınları, İstanbul.
- ÜLGENER, Sabri, F. (1991b), *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*, Der Yayınları, İstanbul.
- ÜLGENER, Sabri, F. (1991c), *İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası*, 3. baskı, Der Yayınları, İstanbul.
- ÜLKEN, H. Ziya (1943), *Sosyoloji*, Remzi Kitabevi, Ankara.
- ÜNSAL, Şamil (1984), *Şehircilik, 1982 Sosyoloji Konferansları Ayrı Basım*, (yayınevi belli değil), İstanbul.
- WEBER, Max (1985), *Protestan Ahlak ve Kapitalizmin Ruhu*, Çev: Zeynep Aruoba, 1. Baskı, Hil Yayınları, İstanbul.
- WEBER, Max (1961), *General Economic History*, Hellman M. Palyi, eds. Frank H. Knight translatö London, Collier Macmillian, London.
- www.tbb.org.tr/net/subeler (31.12.2007 itibari ile)
- YASA, İbrahim (1973), *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları*, Genişletilmiş 2. Baskı, Todaie Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara.

YENAL, Münir (1991), *Balıkesir Spor Tarihi 1918-1988 İl Kültür Yıllığı*, Meydan
Larrouse Cilt 2.

Ek Tablo 1. Kır – Kent Özellikleri (Sayın, 1994, s.86-88)

Kır-kent kıstasları	Kır	Kent
Meslek	Toprakla uğraşanların ve onların ailelerinin toplamı: Toplulukta özellikle tarımsal olmayan iş yapan çok az kişi vardır.	İnsanların hepsi başlıca fabrikada, imalatta, makine işlerinde, ticaret ve diğer profesyonel işlerde tarımsal olmayan işlerde çalışmaktadır.
Çevre	İnsanı-sosyal çevrenin üzerinde doğanın egemenliği. Doğayla doğrudan ilişkiler.	Doğadan daha geniş ölçüde ve daha fazla soyutlanma. Doğanın üzerinde suni (yapay) çevrenin üstünlüğü: Kirli hava. Taş ve Demirin egemenliği
Topluluk hacmi	Küçük toplulukların çoğaltıklarından oluşmuştur.	Aynı ülke içinde ve aynı dönemde, bir kural olarak kentsel topluluğun hacmi, köy topluluğundan daha büyüktür.
Nüfus yoğunluğu	Aynı dönemde ve aynı ülke içinde yoğunluk, kent topluluğundakinden daha düşüktür.	Köy topluluklarından daha yoğundur.
Nüfusun heterojenliği ve homojenliği	Köy topluluklarının nüfusu dil, inançlar, düşünceler, adetler, töreler, davranış kalıpları ve değerleri bakımından nispeten homojendir.	Aynı zaman ve aynı ilke içinde nüfus köy topluluklarından daha heterojendir.
Sosyal farklılaşma ve tabakalaşma	Köyde farklılaşma ve tabakalaşma, kentten oldukça daha azdır.	Farklılaşma ve tabakalaşma kentlilikle doğrudan ilişkilidir.
Hareketlilik	Bölgesel, mesleki ve diğer nüfusun sosyal hareketlilik biçimleri karşılaştırmalı olarak daha az şiddetlidir. Normal olarak göç akımı, daha fazla bireyi, memleketinden kente taşımıştır.	Daha yoğundur. Göç konusunda ise sadece sosyal felaket dönemlerinde kentten kasabaya veya köye göç vardır.
Etkileşim sistemi	İnsanlar arası ilişkiler daha az sayıdadır. Üyelerin ve topluluğun tümünün etkileşim sistemi daha dar alandadır. Daha da önemlisi, birincil ilişkiler egemendir. Kişiselliğin ve görelilik olarak sürekli ilişkilerin üstünlüğü söz konusudur. İlişkilerin basitliği ve içtenliği de vurgulanmalıdır. Birey, diğerleriyle insan olarak etkileşim içindedir.	Daha fazla sayıda ilişkilerden söz edilebilir. İnsanlar ve diğer kişiler arasındaki etkileşim sisteminin daha geniş bir alanı kapsadığını vurgulamak gerekir. Kişisel olmayışın üstünlüğü, kısa süreli ve nedene dayalı ilişkiler, ilişkilerin standardize edilmiş biçimliliği, yüzeyselliği, çeşitliliği, daha karmaşık oluşu dikkate alınmalıdır. İnsan bir “numara” ve “adres” olarak etkileşim içindedir.

Ek Tablo 2. Balıkesir İli Suç Oranları (Ekonomik Vitrin Dergisi, Mayıs 2008)

A. TOPLAM B. ERKEK C. KADIN

SUÇ TÜRÜ	B	C
ÖLDÜRME	39	1
YARALAMA	241	2
CİNSEL SUÇLAR	19	2
KİŞİYİ HÜRRİYETİNDEN YOKSUN KILMA	11	-
HAKARET	32	1
HIRSIZLIK	112	7
YAĞMA (GASP)	6	1
DOLANDIRICILIK	116	8
UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ	17	-
UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE KULLANMA, SATIN ALMA	4	-
SAHTECİLİK	24	3
KOTU MUAMELE	6	-
ZİMMET	1	-
RÜŞVET	3	-
KAÇAKÇILIK	10	-
ORMAN SUÇLARI	11	-
ATEŞLİ SİLAHLAR VE BIÇAKLAR İLE İLGİLİ SUÇLAR	55	1
İCRA İFLAS KANUNU'NA MUHALEFET	986	42
ASKERİ CEZA KANUNU'NA MUHALEFET	18	-
DİĞER SUÇLAR	155	8
TOTAL	1874	75

ÖZGEÇMİŞ

Hüdaverdi Özşen 1971 yılında Balıkesir’de doğdu. İlk, orta ve Lise öğrenimini Balıkesir’de tamamladı. Üniversiteyi Elazığ Fırat Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyoloji bölümünde okudu. 1998 yılında M.E.B’e bağlı İvrindi Lisesinde Felsefe Grubu öğretmeni olarak göreve başladı. Evlidir. Halen Balıkesir Merkez Hasan Basri Çantay Lisesinde görevini sürdürmektedir.